

Livskvalitet som et mål *for* samfunnsutviklingen

*Handlingsrommet for en
livskvalitetsøkonomi i Norge*

FORFATTERE

Dina von Heimburg
Kristin Solhaug Næss
Annika Scarth Svorkdal
Ottar Ness

WellFare –
Nordisk forskningssenter
for livskvalitet og
sosial bærekraft

O Om rapporten

Et kunnskapsgrunnlag for *grønn og rettferdig* omstilling

Denne rapporten er utarbeidet av NTNU WellFare på oppdrag fra Helsedirektoratet, og har som formål å bidra med et kunnskapsgrunnlag som kan informere det videre arbeidet, både oppfølgingen av nasjonal livskvalitetsstrategi og andre strategiske grep som kan styrke evnen til en grønn og rettferdig samfunnsomstilling. Rapporten inngår i EUs felles satsing på folkehelse og forebygging gjennom Joint Action PreventNCD, arbeidspakke 9 om «Health in All Policies», delpakke 9.6 om Wellbeing Economy, og bygger på kunnskap og erfaringer fra dette internasjonale samarbeidet. Rapporten oppsummerer funn fra et samarbeidsprosjekt mellom NTNU WellFare og Helsedirektoratet om «Handlingsrommet for en livskvalitetsøkonomi i Norge».

Prosjektet inngår i EUs felles satsing på folkehelse og forebygging gjennom Joint Action PreventNCD, arbeidspakke 9 om «Health in All Policies», delpakke 9.6 om Wellbeing Economy, og bygger på kunnskap og erfaringer fra dette internasjonale samarbeidet.

NTNU WellFare står selvstendig ansvarlig for innhold og anbefalinger.

Foreslått sitering: Heimburg, D. v., Næss, K. S., Svorkdal, A.S., & Ness, O. (2026). Livskvalitet som styringsmål: Handlingsrommet for en livskvalitetsøkonomi i norsk kontekst. NTNU WellFare. IPLs rapportserie nr. 18/2026.

OPPDRAAGSGIVER

Helsedirektoratet

TILKNYTNING

JA PreventNCD — WP9.6

Wellbeing Economy

PERIODE

August 2025 — juni 2026

INFO

This project (GA – 101128023) is co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Health and Digital Executive Agency (HaDEA). Neither the European Union nor HaDEA can be held responsible for them.

JA PreventNCD
Joint Action Prevent Non-Communicable Diseases**Co-funded by
the European Union**

○ Bidragsytere

Literatursøk og screening

Universitetsbiblioteket, NTNU

- Solvor Solhaug
- Magnus Rom Jensen
- Lene Elisabeth Bertheussen

Fagfeller som har bidratt med kommentarer og innspill

- **Sophie Howe** First Future Commissioner of Wales, Long Term Governance Advisor School of International Futures, Global Ambassador of the Wellbeing Economy Alliance
- **Ragnhild Bang Nes** (Ph.D.), psykolog og forsker, professor ved Psykologisk institutt og en av initiativtakerne bak PROMENTA-senteret, Universitetet i Oslo, og førsteforsker ved Folkehelseinstituttet, med fagprofil innen livskvalitet, psykisk helse og sosiale helseforskjeller
- **Thomas S. Nilsen** (Cand philol, MHA), seniorrådgiver Folkehelseinstituttet, med faglig profil innen livskvalitet og ensomhet. Spesielt med fokus på målesystem, innsamling og rapportering av livskvalitetsdata i fylkeshelseundersøkelsene.
- **Odd Nikolas Hanssen**, utviklings- og helseøkonom med bakgrunn fra finans- og helsepolitikk, WHO's europeiske kontor for investering i helse og utvikling (Venezia)
- **Nele Fischer** (Ph.D.), fremtidsforsker og prosessgestalter tilknyttet Berlin Ethics Lab (TU Berlin), med kompetanse innen deltakende fremtidsforskning, foresight og systemtenkning
- **Ruca Elisa Katrin Maass** (Ph.D.), førsteamanuensis ved Institutt for nevromedisin og bevegelsesvitenskap, NTNU, med fagprofil innen folkehelse og helsefremming, salutogenese, sosial utjevning og deltakelsesprosesser i helhetlig samfunnsutvikling
- **Jill Merethe Loga** (Ph.D.), professor ved Institutt for politikk og forvaltning, Universitetet i Bergen, med fagprofil innen offentlig forvaltning og styring, innovasjon i offentlig sektor, sosialt entreprenørskap og sivilsamfunn/frivillig sektor
- **Asbjørn Røiseland** (Ph.D.), professor i statsvitenskap ved Handelshøyskolen, OsloMet, med fagprofil innen offentlig administrasjon og styring, samstyring og samskaping, nettverk og innovasjon i offentlig sektor
- **Anders Barstad** (Ph.D.), forsker ved Statistisk sentralbyrå, med fagprofil innen levekår og livskvalitet, særlig ensomhet og psykisk helse, samt integrering
- **Ivar Herfindal** (Ph.D.), forsker i anvendt økologi ved Gjærevollssenteret for biodiversitetsforesight-analyser, NTNU, med fagprofil innen biologisk mangfold, arealbruksendringer og populasjonsdynamikk
- **Tove Synnøve Mentsen Ness** (Ph.D.), avdelingsleder ved Fakultet for lærerutdanning og kunst- og kulturfag og leder for Senter for samiske og urfolksstudier, Nord universitet, med fagprofil innen samisk helse og urfolkshelse, eldreomsorg og hjemmebaserte tjenester i sørsamiske områder
- **Marte Bratseth Johansen** (Ph.D.), instituttleder ved Institutt for pedagogikk og livslang læring, NTNU, med fagprofil innen utdanningsledelse, styring av høyere utdanning og universitetspedagogikk
- **Karen Walseth Hara** (Ph.D.), lege og førsteamanuensis ved Institutt for samfunnsmedisin og sykepleie, NTNU, med fagprofil innen arbeid og helse, arbeidsrettet rehabilitering og tverrsektorielle samhandlingsmodeller

Nettverk og organisasjoner som har gitt innspill og bidratt med rekruttering

- Helsedirektoratet
- WEAll Norge
- Fremsam (Nettverk for helsefremmende samfunn)

Hva kan en livskvalitetsøkonomi bety i Norge,
og hvilke stier kan tråkkes opp?

Sammendrag

Norge trenger ikke å importere en ferdig modell for livskvalitetsøkonomi, men bør koble egne verdier, lovverk, kunnskapsgrunnlag, budsjetter og demokratiske mekanismer bedre sammen dersom livskvalitet, sosial rettferdighet og økologisk bærekraft faktisk skal bli styrende for samfunnsutviklingen.

Hva rapporten undersøker

Denne rapporten undersøker handlingsrommet for å utvikle en livskvalitetsøkonomi i Norge. Med livskvalitetsøkonomi forstås her en styringsorientering der livskvalitet for nåværende og framtidige generasjoner, sosial rettferdighet og økologisk bærekraft blir retningsgivende for samfunnsutviklingen. Økonomisk vekst forstås ikke som et mål i seg selv, men som ett av flere virkemidler som må vurderes ut fra om det bidrar til gode liv, rettferdig fordeling av livsjanser og en natur i økologisk balanse. Internasjonalt knyttes livskvalitetsøkonomi blant annet til sentrale verdier som verdighet, natur, fellesskap og tilhørighet, rettferdighet og deltakelse.

Rapporten bygger på en systematisk litteraturgjennomgang, internasjonale læringseksempler og kvalitativt innsiktsarbeid med norske aktører på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer.

Den vurderer hva Norge kan lære av land som har tatt konkrete grep for å gjøre livskvalitet mer styrende, gjennom blant annet strategisk forankring, budsjettreformer, lovverk, bredere kunnskapsgrunnlag, uavhengig oppfølging og nye former for deltakelse. Rapporten belyser hvordan livskvalitet, sosial rettferdighet og økologisk bærekraft kan få større betydning i norsk styring, og hvilke

institusjonelle forutsetninger som bør være på plass for at slike grep skal få den ønskede virkningen.

Rapporten gir ikke en fullstendig kartlegging av norsk politikk på enkeltområder, tallfester ikke effekter av en WBE-omstilling og foreslår ikke ferdige reformer. Ambisjonen er å peke på retninger, forutsetninger og veivalg som kan utredes videre. Et fortrinn ved kunnskapsgrunnlaget er at det kombinerer forskningslitteratur, internasjonale erfaringer og norsk aktørinnsikt. Samtidig må funnene tolkes med noen begrensninger. Innsiktsarbeidet bygger på et strategisk, men begrenset utvalg informanter, og de internasjonale eksemplene er hentet fra land med andre institusjonelle og politiske rammer enn Norge. Overføringsverdien må derfor vurderes med varsomhet.

Et sterkt, men implisitt utgangspunkt

Rapportens hovedbudskap er at Norge allerede har mange av verdiene, målene og virkemidlene som kan understøtte en mer livskvalitetsorientert samfunnsutvikling. Den norske velferdsmodellen bygger på universelle tjenester, høy tillit, relativt små forskjeller, sterke demokratiske tradisjoner og normative forpliktelser til likhet, rettferdighet, helse og bærekraft. Samtidig tyder resultatene fra analysen på at styringen i mindre grad er innrettet for å gjøre livskvalitet, sosial utjevning, økologiske tålegrenser og hensynet til framtidige generasjoner eksplisitt styrende over tid.

Disse hensynene er i stor grad ivaretatt implisitt gjennom universelle tjenester, lik tilgang og demokratiske prosesser. Det gir et sterkt fundament, men sikrer ikke nødvendigvis at overordnede mål om gode liv, reell utjevning og ansvar for framtidige generasjoner får gjennomslag i prioriteringer på tvers av sektorer.

En livskvalitetsøkonomi i norsk sammenheng handler derfor ikke om å erstatte den norske velferdsmodellen, men om å videreutvikle den. Norge står overfor utfordringer som ikke kan løses én sektor om gangen: vedvarende sosiale forskjeller i helse og livskvalitet, økende bekymring for psykisk helse og utenforskap, demografisk press på velferdstjenestene og en klima- og naturkrise der Norge ikke ivaretar de økologiske tålegrensene godt nok.

En tydeligere livskvalitetsorientering kan gi et felles kompass for å håndtere slike utfordringer samlet.

Hva de internasjonale erfaringene viser

De internasjonale læringseksemplene viser at et fokus på livskvalitet kan få styringskraft på ulike måter. Island illustrerer betydningen av å løfte livskvalitet til et strategisk mål for samfunnsutviklingen, forankret på høyt politisk nivå og koblet til finansstrukturer og indikatorer. Aotearoa New Zealand viser både potensialet og sårbarheten ved å koble livskvalitet til budsjettprosesser. Wales illustrerer hvordan lovforankring, rapporteringskrav og uavhengig oppfølging kan gi langsiktige mål større institusjonell tyngde. Finland viser hvordan livskvalitet kan integreres i kunnskapsgrunnlag, framsyn og parlamentarisk langsiktighet. Skottland framhever hvordan deltakelse, levd erfaring og lokal verdiskaping kan kobles til bredere styringsmodeller.

Samlet peker eksemplene på at livskvalitetsstyring blir mer robust når mål, indikatorer, budsjetter, lovverk, ansvarsmekanismer og deltakelse ses i sammenheng. Enkeltgrep kan gi retning og synlighet, men ser ut til å få mindre gjennomføringskraft dersom de ikke kobles sammen med andre institusjonelle mekanismer som påvirker prioriteringer, ressursbruk og ansvar

Hvordan norske aktører ser det

Innsiktsarbeidet viser at mange norske aktører kjenner igjen verdiene i en livskvalitetsøkonomi. Flere peker på at Norge allerede har relevante strukturer, som Grunnlovens verdigrunnlag, folkehelseloven, plan- og bygningsloven, nasjonal livskvalitetsstrategi, livskvalitetsmålinger, kommunal planlegging og etablerte former for medvirkning.

Utfordringen slik den kommer frem av funnene, er at disse strukturene ofte virker parallelt, og i varierende grad som et samlet styringssystem. Sektorprinsippet, kortsiktige budsjettprosesser, uklar rollefordeling, prosjektlogikk og svak kobling mellom kunnskap og beslutninger kan begrense handlingsrommet for de som prøver å operasjonalisere livskvalitetsmålene.

Norske aktører peker dermed ikke primært på mangel på verdier, mål eller kunnskap, men på behovet for sterkere institusjonell gjennomføringskraft.

Fire spenninger og ett gjennomgående mønster

Analysen identifiserer fire gjennomgående spenninger i norsk styring. Den første er spenningen mellom sterke verdier og svakere institusjonelle mekanismer. Norge har et tydelig normativt grunnlag, men livskvalitet er foreløpig ikke godt nok operasjonalisert som styringsmål på tvers av sektorer. Den andre er spenningen mellom forebyggende ambisjoner og reparerende systemlogikk. Det er bred enighet om betydningen av forebygging, men budsjett- og ansvarssystemene belønner ofte kortsiktig håndtering framfor langsiktige investeringer.

Den tredje er spenningen mellom omfordeling og førfordeling. Norge har sterke omfordelende institusjoner, men mindre utviklede grep for å forme fordelingen av makt, ressurser og livssjanser før ulikhet oppstår. Den fjerde er spenningen mellom deltakelse som ideal og deltakelse som reell innflytelse. Det finnes mange medvirkningsarenaer, men ikke alltid mekanismer som sikrer at deltakelse faktisk påvirker beslutninger, særlig for grupper med lavere livskvalitet eller svakere tilgang til beslutningsprosesser. På tvers av disse spenningene går ett mønster igjen: Hensyn til vekst, sysselsetting og budsjettbalanse er tett koblet til etablerte indikatorer, rapportering og budsjettprosesser.

Hensyn til livskvalitet, fordeling, natur og framtidige generasjoner er også forankret i verdier og strategier, men har i mindre grad tilsvarende styringsmessige koblinger.

Når slike hensyn veies mot hverandre i konkrete beslutninger, kan denne asymmetrien bidra til at kortsiktige økonomiske hensyn får større gjennomslag. Diskusjonen handler derfor ikke bare om formell kapasitet, men også om kapabilitet: evnen til å ta eksisterende mål, kunnskap og virkemidler i bruk på måter som påvirker prioriteringer i tråd med verdier og mål.

I diskusjonen om dette gapet har vi trukket frem en modell for langsiktig styring som presenterer tre forutsetninger som virker sammen, ikke hver for seg: folkedrevet deltakelse som løfter inn befolkningens perspektiver og ulike stemmer, forpliktet politisk lederskap som holder retningen på tvers av valgperioder, og institusjoner som er rustet for framtida gjennom strukturering av budsjetter, lovverk og oppfølging. Lederskapet binder de to andre sammen. Dette handler med andre ord mindre om å styre ovenfra, og mer om å koble folkevalgte, forvaltning, sivilsamfunn, innbyggere og andre aktører sammen i felles problemløsning. Det er nettopp denne sammenkoblingen norsk styring kunne fått mest ut av å styrke.

Hva Norge kan vinne

En tydeligere WBE-orientering kan gi Norge flere gevinster. Den kan bidra til klarere strategisk retning for samfunnsutviklingen ved å tydeliggjøre hva økonomi, politikk og offentlige institusjoner skal være til for. Den kan styrke forebygging og langsiktig prioritering, slik at samfunnet i større grad investerer i gode livsbetingelser før problemer oppstår.

Den kan også bidra til mer rettferdig fordeling av livssjanser, makt og muligheter, ikke bare gjennom omfordeling i etterkant, men gjennom styring som i større grad påvirker ulikhetens årsaker. Videre kan en slik orientering styrke demokratisk legitimitet, fordi flere grupper får reell innflytelse over beslutninger som former hverdagsliv, lokalsamfunn og framtidige muligheter. Den kan også bidra til at klima- og naturhensyn ikke behandles som separate sektorsaker, men som grunnleggende rammer for samfunnsutviklingen.

Anbefalinger

Rapporten anbefaler en gradvis, men tydelig videreutvikling av norsk styring i livskvalitetsøkonomisk retning. En sentral forutsetning er at livskvalitet forankres tydeligere politisk, slik at ulike grep kan kobles til en felles retning framfor å forbli sektorvise tiltak. På kort sikt kan Norge bruke eksisterende strukturer mer strategisk: tydeliggjøre livskvalitet som styringsmål, koble nasjonal livskvalitetsstrategi tettere til plan-, budsjett- og rapporteringsprosesser, styrke tverrsektoriell koordinering, utvikle bedre beslutningsgrunnlag og etablere arenaer for bredere samfunnsdialog. På lengre sikt bør Norge vurdere sterkere institusjonelle grep, som tydeligere krav om livskvalitetsvurderinger i større beslutninger, tydeligere kobling mellom livskvalitetsindikatorer og statsbudsjettet, mer forpliktende mekanismer for forebygging og langsiktighet, og ordninger som kan styrke hensynet til framtidige generasjoner.

Et realistisk handlingsrom

Handlingsrommet er betydelig, men ikke ubegrenset. Gjeldende styringsstrukturer er innrettet mot mål og kriterier som ikke alltid sammenfaller med livskvalitet og langsiktig bærekraft. Dette handler ikke nødvendigvis om å erstatte økonomisk vekst med et mål om mindre vekst, men om å gjøre livskvalitet, fordeling og bærekraft til tydeligere kriterier når samfunns mål veies mot hverandre.

Rapportens røde tråd er at Norge har mange ambisjoner, verdier og kunnskapsgrunnlag som peker i retning av en livskvalitetsøkonomi, men at styringen fortsatt framstår som fragmentert, kortsiktig og sektorbasert på måter som kan gjøre det utfordrende å gjøre disse hensynene formelt og reelt styrende.

En tydeligere livskvalitetsorientering kan bidra til å samle mål og virkemidler i én retning, der gode liv for alle, mindre sosial ulikhet, en frisk og levende natur og ansvar for framtidige generasjoner i større grad blir praktiske kriterier for politiske valg.

Slik kan Norge videreutvikle velferdsmodellen i møte med vår tids største samfunnsutfordringer.

Nøkkelord:

Livskvalitetsøkonomi, livskvalitet, sosial rettferdighet, økologisk bærekraft, livskvalitetsorientert styring, offentlig politikk, generasjonsrettferdighet, forebygging, innbyggerdeltakelse, systemtransformasjon, framtidsrettet styring

Key words (english):

Wellbeing Economy, Wellbeing, Social Equity, Ecological Sustainability, Wellbeing Governance, Public Policy, Intergenerational Justice, Preventive Governance, Citizen Participation, Systems Transformation, Long Term Governance

Foto: Annika Svorkdal

Executive summary

Norway does not need to import a new model for a wellbeing economy. Rather, it needs to connect its values, legislation, knowledge base, budgets and democratic mechanisms more effectively. A coherent, connected approach is necessary if wellbeing, social justice and ecological sustainability are to genuinely guide the development of society.

What the report examines

This report examines the landscape of opportunity for developing a wellbeing economy in Norway. A wellbeing economy is understood here as a governance orientation in which the wellbeing of present and future generations, social justice and ecological sustainability become guiding principles for the development of society. Economic growth is not understood as an end in itself, but as one of several means to be assessed according to whether it contributes to good lives, a fair distribution of life chances and a nature in ecological balance. Internationally, the wellbeing economy is associated with core values such as dignity, nature, connection, fairness and participation.

The report draws on a systematic literature review, international learning examples and qualitative insight work with Norwegian stakeholders across sectors and levels of government. It considers what Norway can learn from countries that have taken concrete steps to make wellbeing more central to governance. International examples include strategic anchoring, budget reforms, legislation, a broader knowledge base, independent oversight and new forms of participation. The report sheds light on how wellbeing, social justice and ecological sustainability can be given greater weight in Norwegian governance, and on the institutional preconditions that should be in place for such measures to take effect. This report does not provide a comprehensive mapping of Norwegian policy in specific areas

nor does it quantify the effects of a wellbeing-economy transition or propose ready-made reforms. This report aims to point to directions, preconditions and choices that can be examined further. A strength of the knowledge base is that it combines research literature, international experience and Norwegian stakeholder insight. At the same time, the findings must be interpreted with certain limitations in mind. The insight work draws on a strategic but limited selection of informants, and the international examples are drawn from countries with institutional and political frameworks that differ from Norway's. Their transferability must therefore be considered with caution.

A strong but implicit foundation

The report's main message is that Norway already has many of the values, goals and instruments that can support a more wellbeing-oriented development of society. The Norwegian welfare model is built on universal services, high trust, relatively small disparities, strong democratic traditions and normative commitments to equality, justice, health and sustainability. At the same time, the analysis suggests that governance is less geared towards making wellbeing, social levelling, ecological limits and the interests of future generations explicitly steering over time. These concerns are largely safeguarded implicitly, through universal services, equal access and democratic processes

This provides a strong foundation, but does not necessarily ensure that overarching goals of good lives, real leveling and responsibility for future generations gain traction in priorities across sectors. A wellbeing economy in the Norwegian context is therefore not about replacing the Norwegian welfare model, but about developing it further.

Norway faces challenges that cannot be solved one sector at a time: persistent social differences in health and wellbeing, growing concern about mental health and social exclusion, demographic pressure on welfare services, and a climate and nature crisis in which Norway is not adequately safeguarding ecological limits. A clearer wellbeing orientation can provide a shared compass for addressing such challenges in a coordinated way.

What the international experiences show

The international learning examples show that wellbeing can gain steering power in different ways. Iceland illustrates the importance of elevating wellbeing to a strategic goal for societal development, anchored at a high political level and linked to fiscal strategy and indicators. Aotearoa New Zealand shows both the potential and the vulnerability of linking wellbeing to budget processes. Wales illustrates how statutory anchoring, reporting requirements and independent oversight can give long-term goals greater institutional weight. Finland shows how wellbeing can be integrated into the knowledge base, foresight and parliamentary long-termism. Scotland highlights how participation, lived experience and local value creation can be connected to broader governance models. Taken together, the examples indicate that wellbeing governance becomes more robust when goals, indicators, budgets, legislation, accountability mechanisms and participation are seen in conjunction. Individual measures can provide direction and visibility, but appear to gain less implementation power if they are not connected to institutional mechanisms that influence priorities, resource use and accountability.

How Norwegian stakeholders see it

The insight work shows that many Norwegian stakeholders recognise the values of a wellbeing economy. Several point out that Norway already has relevant structures, such as the value foundation of the Constitution, the Public Health Act, the Planning and Building Act, the national quality-of-life strategy, wellbeing measurements, municipal planning and established forms of participation. The challenge, as it appears in the material, is that these structures often operate in parallel and to a varying degree function as a coherent governance system. The sector principle, short-term budget processes, unclear division of roles, project logic and a weak link between knowledge and decisions can constrain the room for manoeuvre. Norwegian stakeholders thus point not primarily to a lack of values, goals or knowledge, but to the need for stronger institutional capacity for implementation.

Four tensions and one recurring pattern

The analysis identifies four recurring tensions in Norwegian governance. The first is the tension between strong values and weaker institutional mechanisms. Norway has a clear normative foundation, but wellbeing is not yet sufficiently operationalised as a steering goal across sectors. The second is the tension between preventive ambitions and a remedial system logic. There is broad agreement on the importance of prevention, but budget and accountability systems often reward short-term responses over long-term investment. The third is the tension between redistribution and predistribution. Norway has strong redistributive institutions, but less developed means for shaping the distribution of power, resources and life chances before inequality arises. The fourth is the tension between participation as an ideal and participation as real influence. There are many arenas for involvement, but not always mechanisms that ensure participation actually affects decisions, particularly for groups with lower wellbeing or weaker access to decision-making processes.

Across these tensions, one pattern recurs: concerns for growth, employment and budgetary balance are closely tied to established indicators, reporting and budget processes. Concerns for wellbeing, distribution, nature and future generations are also anchored in values and strategies, but to a lesser extent have corresponding governance linkages. When such concerns are weighed against one another in concrete decisions, this asymmetry can contribute to short-term economic concerns gaining greater traction. The difference therefore concerns not only formal capacity, but also capability: the ability to put existing goals, knowledge and instruments to use in ways that actually influence priorities. Closing this gap appears to depend on three preconditions working together rather than separately: people-driven participation that gives citizens real influence, committed political leadership that sustains direction across electoral cycles, and institutions equipped for the future through budgets, legislation and follow-up. Leadership binds the other two together, and is less about steering from above than about connecting elected representatives, public administration, civil society, citizens and other actors in shared problem-solving. It is precisely this connection that Norwegian governance currently appears to lack.

What Norway stands to gain

A clearer wellbeing-economy orientation can yield several benefits for Norway. It can contribute to a clearer strategic direction for societal development by clarifying what the economy, politics and public institutions are meant to serve. It can strengthen prevention and long-term prioritisation, so that society invests to a greater degree in good living conditions before problems arise. It can also contribute to a fairer distribution of life chances, power and opportunities, not only through redistribution after the fact, but through governance that more directly addresses the causes of inequality. Furthermore, such an orientation can strengthen democratic legitimacy, because more groups gain real influence over decisions that shape everyday life, local communities and future opportunities. It can also help ensure that climate and nature concerns are not treated as separate sectoral matters, but as fundamental frameworks for societal development.

Recommendations: connecting and building on what Norway already has

The report recommends a gradual but clear further development of Norwegian governance in a wellbeing-economy direction. A central precondition is that wellbeing be anchored more clearly at the political level, so that different measures can be connected to a shared direction rather than remaining sectoral initiatives. In the short term, Norway can use existing structures more strategically: clarifying wellbeing as a steering goal, linking the national quality-of-life strategy more closely to planning, budget and reporting processes, strengthening cross-sectoral coordination,

develop better evidence for decisions and establishing arenas for broader societal dialogue. In the longer term, Norway should consider stronger institutional measures, such as requirements for wellbeing assessments in major decisions, a clearer link between wellbeing indicators and the national budget, more binding mechanisms for prevention and long-termism, and arrangements that can strengthen consideration for future generations.

A realistic room for manoeuvre

The room for manoeuvre is considerable, but not unlimited. The Norwegian model still rests on a growth-based core, and the relationship between short-term economic value creation and what builds wellbeing and sustainability over time cannot be resolved through technical measures alone. This is not about replacing economic growth with a goal of less growth, but about making wellbeing, distribution and sustainability clearer criteria when societal goals are weighed against one another. The report's central thread is that Norway has many ambitions, values and knowledge resources that point towards a wellbeing economy, but that governance still appears fragmented, short-term and sector-based in ways that can make it difficult to render these concerns formally and genuinely steering. A clearer wellbeing orientation can help bring goals and instruments together in a single direction, where good lives for all, less social inequality, a healthy and living nature and responsibility for future generations increasingly become practical criteria for political choices. In this way, Norway can develop its welfare model further in the face of the greatest societal challenges of our time.

Foto: Re:Structure / Sindre H. Kvalsvik

Innhold

01	Innledning	s. 14
1.1	Livskvalitetsøkonomi i en internasjonal styringskontekst	16
1.2	Livskvalitetsøkonomi i en norsk styringskontekst	17
1.3	Formål, forskningsspørsmål og avgrensinger	19
02	Teoretiske perspektiver	s. 21
2.1	Hva er livskvalitet? Tre dimensjoner	22
	Hva er en livskvalitetsøkonomi?	24
2.2	Sentrale verdier og kjennetegn	26
	Fra verdier til prinsipper: de fire P-ene	28
	Fem styringsdimensjoner som analytisk ramme	31
2.3	Systemteori og institusjonelt design	32
03	Metode og gjennomføring	s. 34
3.1	Arbeidspakke 1 · Litteraturgjennomgang	35
3.2	Arbeidspakke 2 · Kvalitativt innsiktsarbeid	36
3.3	Databehandling	36
3.4	Metodediskusjon	36
04	Resultater og funn	s. 41
4.1	Funn fra litteraturgjennomgangen	42
4.2	Funn fra innsiktsarbeidet	65
4.3	Syntese: litteratur vs. norske aktører	91
05	Diskusjon — gjennom de fire prinsippene	s. 96
06	Anbefalinger	s. 124
	Referanser	s. 136
	Vedlegg	s. 160

O Leserveiledning

FORKORTELSER

Forkortelse	Fullt navn	Merknad
WBE	Wellbeing Economy	Brukes gjennomgående i rapporten som kortform for livskvalitetsøkonomi
BNP	Bruttonasjonalprodukt	Norsk ekvivalent til GDP
GDP	Gross Domestic Product	Engelsk betegnelse for BNP; brukes i internasjonale sammenligninger
FN	De forente nasjoner	Norsk kortform for FN
EU	Den europeiske union	
WHO	World Health Organization / Verdens helseorganisasjon	FNs særorganisasjon for helse
HOD	Helse- og omsorgsdepartementet	
KDD	Kommunal- og distriktsdepartementet	
SMK	Statsministerens kontor	
FHI	Folkehelseinstituttet	
SSB	Statistisk sentralbyrå	
HDir	Helsedirektoratet	
KS	Kommunesektorens organisasjon	Interesseorganisasjon for kommuner og fylkeskommuner
DFØ	Direktoratet for forvaltning og økonomistyring	
BuDir	Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet	
KUBU	Kjernegruppen for utsatte barn og unge	Tverretattlig koordineringsgruppe
NPF	National Performance Framework	Skottlands nasjonale styringsrammeverk
LSF	Living Standards Framework	Aotearoa New Zealands rammeverk for levekår og kapital
HiAP	Health in All Policies	Se begrepsforklaring nedenfor
WEGo	Wellbeing Economy Governments	Internasjonalt nettverk av regjeringer med WBE-orientering
WEAll	Wellbeing Economy Alliance	Internasjonalt sivilsamfunnsnettverk for livskvalitetsøkonomi

Innledning 01

Denne rapporten utforsker handlingsrommet for en livskvalitetsøkonomi i Norge, og hvilke muligheter og utfordringer det kan innebære å bevege styringen i en slik retning. Internasjonalt omtales tilnærmingen som Wellbeing Economy, og i denne rapporten brukes WBE som forkortelse. WBE kan forenklet forklares slik:

Livskvalitet settes som et overordnet mål for samfunnsutviklingen, slik at nåværende og framtidige generasjoner kan leve gode liv i sterke fellesskap og sammen ta vare på hverandre og jorda vi deler. Dette krever ivaretagelse av fred, menneskerettigheter, naturens egenverdi og planetens tålegrenser.

I en livskvalitetsøkonomi står derfor en verdi-drevet utvikling sentralt, der økonomi og styring brukes som virkemidler, og ikke mål i seg selv. Det som skiller en slik orientering fra politikk som omtaler bærekraft uten å endre styringslogikken, er ambisjonen om å forplikte styringen utover neste valgperiode. Det krever institusjonelle mekanismer som gjør hensynet til framtidige generasjoner og naturen relevant i dagens beslutninger. En slik orientering handler ikke bare om å svare på kriser, men om å peke ut retning. I en tid preget av sammensatte og overlappende utfordringer kan livskvalitet som styringsmål gi et felles kompass for hva samfunnet skal utvikle seg mot, og åpne for politikk som bedre forbinder kortsiktige beslutninger med langsiktig ansvar. Kjernen er å gjøre ambisjoner om gode liv, fellesskap og bærekraft mer praktiske: å oversette dem til styringsgrep, prioriteringer og institusjonelle mekanismer som faktisk retter økonomi og samfunnsutvikling mot menneskelig livskvalitet og økologisk bærekraft.

○ Hvorfor denne rapporten?

En samfunnsmodell under press

Norge har et sterkt utgangspunkt for styring i tråd med verdier og prinsipper som er sentrale i en livskvalitetsøkonomi. Den norske velferdsmodellen bygger på universelle tjenester, relativt små forskjeller, høy materiell levestandard, en sterk demokratisk tradisjon, et solid trepartssamarbeid og høy tillit. Modellen er forankret i verdier som likhet, trygghet, helse og rettferdighet og i en sosial kontrakt der offentlige institusjoner har et særlig ansvar for å sikre gode liv for alle.

Samtidig står den norske samfunns- og velferdsmodellen overfor sammensatte utfordringer som setter bærekraftig utvikling under press. Sosiale forskjeller i helse og livskvalitet er vedvarende, og på noen områder voksende (Goldblatt et al., 2023). Forskjellen i forventet levealder mellom høyeste og laveste inntektsprosentil var 8,4 år for kvinner og 13,8 år for menn i perioden 2005 til 2015, med et økende gap (Kinge et al., 2019). Den nasjonale folkehelseundersøkelsen fra 2025 bekrefter at kort utdanning og vanskelig økonomi er de tydeligste skillelinjene (FHI, 2026a).

Nyere kunnskap fra FHI og SSB viser det samme bildet: Livskvaliteten i Norge er høy i gjennomsnitt, men sosialt skjevt fordelt. FHI peker på at 24–28 prosent av den voksne befolkningen rapporterte dårlig livskvalitet i perioden 2020–2025, særlig blant personer med levekårsutfordringer som dårlig økonomi, arbeidsledighet, uførhet eller svekket helse (Nes et al., 2025). En fersk FHI-rapport bekrefter også at vedvarende lavinntekt i barndommen henger sammen med en opphopning av levekårsbelastninger som svekker barns psykiske helse og skolegang, der perioden før fødsel og tidlig barndom er særlig kritisk (Biele et al., 2026; Goldblatt et al., 2023).

Analysen fra SSB viser tilsvarende at subjektiv livskvalitet er høyest blant yrkesaktive og personer med lang utdanning eller høy inntekt, og lavest blant dem som står utenfor arbeidslivet, har langvarige helseproblemer, er ikke-heterofile eller mangler fortrolige relasjoner – og at livskvaliteten synker tydelig når flere slike kjennetegn sammenfaller (Støren

et al., 2024). Dette understreker at livskvalitet ikke bare er et individuelt anliggende, men formes av økonomiske, sosiale, helsemessige og relasjonelle betingelser. Det er samtidig økende bekymring for psykisk helse og utenforskap, særlig blant barn og unge. Et endret sykdomsbilde og synkende aldersbæreevne utfordrer både finansiering og arbeidskraft i velferdstjenestene ((Meld. St. 3 I (2023–2024), NOU 2023: 4).

Til tross for dette rangerer Norge stadig blant de landene i verden som har høyest livskvalitet i gjennomsnitt; riktignok med en nedadgående trend de senere årene. Ifølge World Happiness Report 2026 rangerer Norge som nr. 6 blant alle land i verden (Helliwell et al., 2026). Den største utfordringen er at muligheter til gode liv er urettferdig fordelt i befolkningen, og at nåværende generasjoner skader livsbetingelsene for de som kommer etter oss, både her hjemme i Norge og i global sammenheng. Norge er derfor ikke i mål med den grønne omstillingen. Bærekraftsmeldingen peker på at Norge har vesentlige utfordringer, særlig fordi høy levestandard gir høyt ressursforbruk og store klimaavtrykk (Meld. St. 35 (2024–2025)). Norge oppnår relativt gode resultater når det gjelder sosial bærekraft, men ivaretar ikke de økologiske tålegrensene godt nok (Røkås & Gómez-Baggethun, 2025). Derfor må klima- og naturhensyn, rettferdig omstilling og ansvar for framtidige generasjoner få større plass i styringen.

Disse utfordringene henger sammen og forsterker hverandre, og lar seg ikke håndtere én sektor om gangen.

Dette gjør livskvalitetsøkonomi relevant som styringsperspektiv for samfunnsutviklingen. Levekår og livssjanser overføres på tvers av generasjoner, gjennom sosial arv, institusjonene samfunnet bygger og forpliktelser som innfris eller brytes overfor mennesker og natur.

○ Internasjonal styringskontekst

Fornyhet aktualitet internasjonalt

Spørsmålet om hvordan nasjoner og samfunn kan styre for livskvalitet og rettferdighet, for både nåværende og framtidige generasjoner, har de senere årene fått fornyet aktualitet internasjonalt. I september 2024 vedtok FNs medlemsland Pakten for fremtiden og Erklæringen om framtidige generasjoner, som slår fast at politiske beslutninger også må ta ansvar for dem som ennå ikke er født (FN, 2024). FNs arbeid med Beyond GDP peker i samme retning. I rapporten Counting What Counts understrekes det at BNP fortsatt er et viktig mål på økonomisk aktivitet, men at det aldri var utviklet for å fange hele bredden av forhold som former menneskers liv. Rapporten foreslår derfor et nytt kompass for framgang, der måling av samfunnsutvikling må omfatte livskvalitet, rettferdighet, inkludering, bærekraft og motstandskraft, ikke bare økonomisk produksjon (HLEG, 2026). I mars 2026 vedtok EU-kommisjonen sin første strategi for rettferdighet mellom generasjoner, der klimakrise, aldring og sosial ulikhet forstås som langsiktige utfordringer som krever langsiktig styring (European Commission, 2026).

WBE flytter samfunnets kompass fra økonomisk vekst til menneskers livskvalitet og en bærekraftig framtid, slik at det som teller mest for folk og planeten vår også blir styrende for prioriteringer, budsjetter og lovverk

(WEAII, 2022; McCartney et al., 2025).

Disse initiativene peker i samme retning som det som internasjonalt omtales som livskvalitetsøkonomi. Det som skiller en slik orientering fra politikk som omtaler bærekraft uten å endre styringslogikken, er ambisjonen om å forplikte styringen utover neste valgperiode. Det krever institusjonelle mekanismer som gjør hensynet til framtidige generasjoner og naturen relevant i dagens beslutninger. Et økende antall land utforsker hvordan en slik orientering kan operasjonaliseres i nasjonale styringssystemer.

Landbaserte læringseksempler:

ISLAND

styre mot livskvalitet som samfunns mål

AOTEAROA NZ

livskvalitets- budsjettering som finansstyring

WALES

lovgivning og institusjonelt design

FINLAND

kunnskapsbasert og framtidsrettet livskvalitetsstyring

SKOTTLAND

folkedrevet styring og lokal verdiskaping

Erfaringene viser at gapet mellom politiske ambisjoner og faktisk implementering kan være krevende å lukke (JA PreventNCD, 2024). Samtidig viser de at livskvalitetsorientert styring kan utvikles innenfor demokratiske rammer, og at det finnes konkrete grep Norge kan lære av.

○ Norsk styringskontekst

Norge har et sterkt utgangspunkt for en livskvalitetsorientert samfunnsutvikling

Normative forpliktelser til livskvalitet og rettferdighet er godt forankret i Grunnloven, i lovverk og i nasjonale strategier. De institusjonelle mekanismene som skal gjøre slike forpliktelser styrende over tid, er likevel mindre utviklet.

På strategisk nivå er det de senere årene etablert et reelt momentum. Folkehelsemeldingen løftet livskvalitet tydeligere fram som mål for samfunnsutviklingen (Meld. St. 15 (2022–2023)). I 2025 la regjeringen fram Nasjonal livskvalitetsstrategi: Fra måling til politikkkutforming (2025–2030), som skal gi mer helhetlige mål for samfunnsutviklingen og bidra til å utjevne sosiale forskjeller (HOD, 2025).

Bærekraftsmeldingen integrerer FNs bærekraftsmål i ordinær politikkkutforming og anerkjenner eksplisitt at BNP som styringsindikator må suppleres med mål på livskvalitet, miljømessig bærekraft og sosial rettferdighet (Meld. St. 35 (2024–2025)). Den reviderte folkehelseloven, vedtatt i 2025 og i kraft fra 1. januar 2026, inkluderer livskvalitet som mål og styrker kravene til tverrsektoriell samordning mellom stat, fylkeskommune og kommune.

Kommunene er velferdsstatens forlengede arm og det forvaltningsnivået der mange av forutsetningene for livskvalitet formes i praksis. De har ansvar for tjenester som direkte påvirker innbyggernes hverdagsliv, som barnehage, skole, helse, omsorg, kultur, fritid og bolig- og nærmiljøarbeid. Samtidig former kommunene samfunnsutviklingen over tid gjennom planlegging, lokal prioritering og samhandling med innbyggere, sivilsamfunn og næringsliv.

Dermed er kommunene avgjørende for om overordnede mål om livskvalitet, sosial utjevning og bærekraft blir omsatt til konkrete handlinger og tjenester (Lillefjell et al., 2023; Heimburg & Røiseland, 2023b; Heimburg, 2023b). Forskning på norske kommuner viser samtidig at nye styringsformer som samskaping og lokal innovasjon kan åpne for mer relasjonelle og deltakende praksiser, men også møter institusjonelle barrierer i etablerte styringssystemer og i relasjon til statlig styring (Aastvedt, 2023; Sørensen & Aastvedt, 2024).

I tillegg har langtidsplanen for forskning og høyere utdanning lagt grunnlaget for tre målrettede samfunnsoppdrag (missions) som nå er i gang: bærekraftig fôr ingen barn og unge utenfor og sirkulærøkonomi (Forskningsrådet, 2026). Alle disse ligger tett opp mot ideer og idealer i en livskvalitetsøkonomi, både i formål og arbeidsform.

Norge har også en sterk datainfrastruktur for å belyse livskvalitet, blant annet gjennom FHIs og SSBs livskvalitetsundersøkelser, Ungdata og kommunestatistikk. I tillegg finnes det en bred tradisjon for medvirkning og deltakelse, fra lovpålagt medvirkning og kommunalt selvstyre til ungdomsråd, Framtidspanelet - folkepanelet om Norges framtid (Framtidspanelet, 2025), og samiske konsultasjonsregler etter sameloven (Meld. St. 35 (2024–2025)).

O Norsk styringskontekst

Det er likevel et tydelig gap mellom det som er normativt forankret, og det som er institusjonelt styrende. Norsk forvaltning står overfor et utfordringsbilde der klimaendringer, demografiske endringer, geopolitisk ustabilitet og stadig mer sammenvevde globale og nasjonale kriser stiller nye krav til styringsevnen. DFØ har påpekt at statens styringsmekanismer legger for lite til rette for helhet og prioriteringer som kreves for å nå sektorovergripende mål som bærekraft (DFØ, 2025c). Forventningene til tverrsektoriell samordning har økt, men de institusjonelle mekanismene henger etter (DFØ, 2025a). Evalueringen av etatsamarbeidet for utsatte barn og unge viser at også veletablerte koordineringsstrukturer som Kjernegruppen for utsatte barn og unge (KUBU) hemmes av uklar styring, manglende felles målforståelse og uavklart rollefordeling (DFØ, 2025d). Riksrevisjonens undersøkelse av tjenester til personer med samtidige rusmiddel- og psykiske lidelser viser tilsvarende at dårlig samhandling mellom tjenester og tjenestenivåer fører til svikt i oppfølgingen (Riksrevisjonen, 2025). Slike funn peker mot at koordineringsutfordringene ikke er knyttet til enkeltsektorer, men er et gjennomgående trekk ved styringen.

En livskvalitetsorientert styring må dessuten utvikles innenfor et hybrid styringslandskap. Den norske samfunns- og velferdsmodellen har gjennom etterkrigstiden vært formet av ulike styringslogikker som har avløst, men ikke erstattet, hverandre. En byråkratisk-administrativ logikk har lagt grunnlaget for likebehandling og rettssikkerhet. En profesjonslogikk har forankret tjenestene i fag og etikk. Fra 1980-tallet bidro mål- og resultatstyring, i tråd med New Public Management, til sterkere vekt på effektivitet og målbarhet. De siste tiårene har samskaping og samstyring, ofte omtalt som New Public Governance og Public Value Governance, fått økende plass som styringslogikk.

Denne dreiningen handler om å løse sammensatte samfunnsutfordringer gjennom partnerskap og felles problemløsning mellom offentlige aktører, sivilsamfunn, næringsliv og innbyggere gjennom plattformer og arenaer for samskaping (Loga, 2018; Heimburg & Ness, 2018; Torfing et al., 2023; Røiseland, Sørensen & Torfing, 2024). I praksis sameksisterer disse logikkene som konkurrerende og komplementære idealer.

Også styringen av samfunnets ressurser bærer preg av at langsiktige prioriteringer er krevende å løfte fram. Statsbudsjettprosessen oppleves som velfungerende og forutsigbar, men er primært innrettet mot satsingsforslag og kutt, og legger i mindre grad til rette for helhetlige og strategiske diskusjoner om hvordan ressursene best kan benyttes over tid (DFØ, 2025b). Også samordning gjennom budsjettprosessen omtales som kortsiktig og lite helhetlig (DFØ, 2025a). Disse spenningene er ikke unike for Norge. En fersk SWOT-analyse av Wellbeing Governments peker på svak begrepsavklaring, vekstavhengige budsjettstrukturer og kortsiktige politiske sykluser som gjennomgående utfordringer for livskvalitetsorientert styring (Turrini et al., 2026). Dette ligner utfordringer som også er identifisert i norsk forvaltning.

Samtidig er bevegelsen i gang. I norsk sammenheng pekte rapporten om sosiale helseforskjeller for første gang eksplisitt på et livskvalitetsøkonomisk perspektiv som en mulig vei videre (Goldblatt et al., 2023). Rapporten foreslo ikke en livskvalitetsøkonomi som et brudd med den norske samfunns- og velferdsmodellen, men som en måte å videreutvikle modellen på, slik at den bedre kan ivareta gode liv for alle, både nåværende og kommende generasjoner. Nasjonal livskvalitetsstrategi 2025–2030 representerer et politisk steg i denne retningen.

O Innramming

Formål og forskningsspørsmål

Formålet med rapporten er å belyse hva en WBE-orientert styring av samfunnsutviklingen kan bety i en norsk kontekst, og å vurdere hvilke styringsgrep som kan fremme god og jevnt fordelt livskvalitet for nåværende og kommende generasjoner.

Rapporten har særlig oppmerksomhet på nasjonal styring, men med blick for samspillet mellom forvaltningsnivåer og for tilnærminger som involverer hele samfunnet, offentlig sektor, frivillighet og sivilsamfunn, privat sektor og innbyggere. Kunnskapsgrunnlaget er hentet fra en kombinasjon av systematisert litteraturgjennomgang og kvalitativ innsikt fra intervjuer og workshops med relevante aktører.

Forskningsspørsmål

- 1 Hva er likhetene og forskjellene mellom ideene i en livskvalitetsøkonomi og den norske velferdsmodellen?
- 2 Hvordan har utvalgte land konkretisert WBE i styring og forvaltning, og hvilke utslag har det gitt for vektleggingen av livskvalitet og utjevning av sosiale ulikheter?
- 3 Hva kan Norge lære av disse erfaringene, og hvilke forutsetninger må være til stede for å vurdere lignende grep i en norsk kontekst?

Gjennomføring

- 1 Belyses gjennom en litteraturgjennomgang og intervjuer med norske aktører.
- 2 Belyses gjennom litteraturgjennomgang og læringseksempler fra utvalgte land.
- 3 Belyses i diskusjonen, og besvares gjennom anbefalinger for veivalg og videre arbeid

Rapporten sier noe om:

- Norsk styringskontekst, hovedvekt på nasjonalt nivå
- WBE som styringsperspektiv på strategi, finans, lovverk, kunnskap og institusjoner
- Likheter og forskjeller mellom WBE-ideer og den norske velferdsmodellen
- Lærdommer fra land med eksplisitte WBE- grep
- Norske aktørers opplevelser av muligheter og barrierer

Rapporten sier ikke noe om:

- Næringslivets eller markedsstrukturers rolle som eget tema
- Klima- og miljøpolitikk som selvstendige felt
- Detaljerte forslag til operasjonalisering eller implementering
- Uttømmende komparativ analyse av WBE internasjonalt
- Den filosofiske debatten om vekst i seg selv

○ Leseveiledning

Leseveiledning for de ulike kapitlene

01

Innledning. Plasserer livskvalitetsøkonomi i en internasjonal og norsk styringskontekst, og presenterer formål, forskningsspørsmål og avgrensninger.

02

Teoretiske perspektiver. Forståelsen av livskvalitet og livskvalitetsøkonomi, koblet til systemtenkning og styring. Presenterer WEAlls fire prinsipper og de fem styringsdimensjonene.

03

Metode og gjennomføring. Litteraturgjennomgangen og det kvalitative innsiktsarbeidet med aktører fra stat, kommunesektor, sivilsamfunn, arbeidstakerorganisasjoner og filantropi.

04

Resultater fra litteraturgjennomgangen. Hvordan ulike land har omsatt WBE til konkret styring, og hva erfaringene viser langs de fem styringsdimensjonene.

05

Resultater fra innsiktsarbeidet. Hvordan norske aktører forstår sin egen rolle, og hvordan de opplever handlingsrom og barrierer langs de fem styringsdimensjonene.

06

Drøfting. Funnene fra innsiktsarbeidet opp mot litteraturen, strukturert etter WEAlls fire prinsipper — formål, forebygging, før-fordeling og folkedrevet.

07

Anbefalinger for veivalg og neste steg. Skiller mellom kort sikt (2–5 år) og det som krever lengre tidshorisonter.

Teoretiske *perspektiver* 02

Dette kapitlet legger det teoretiske begrepsmessige og analytiske grunnlaget for rapporten. Innledningen viste hvorfor livskvalitetsøkonomi er blitt aktuelt internasjonalt og i Norge. Her utdypes hva rapporten legger i begrepene livskvalitet og livskvalitetsøkonomi, og hvordan disse begrepene kan brukes til å analysere styring.

Kapitlet bygger på et enkelt utgangspunkt: Dersom livskvalitet skal fungere som styringsmål, må det avklares hva livskvalitet betyr; hva en WBE-orientering innebærer; og hvilke mekanismer som kan gjøre slike mål styrende i praksis. Livskvalitet forstås derfor ikke bare som individuell tilfredshet, men som et samspill mellom menneskers egne erfaringer, faktiske livsbetingelser og de relasjonelle og samfunnsmessige forholdene som gjør gode liv mulig. Livskvalitetsøkonomi forstås heller ikke bare som bedre måling, men som en bredere styringsorientering der økonomi, politikk og institusjoner vurderes ut fra om de fremmer gode og rettferdig fordelte liv innenfor planetens tålegrenser.

Kapitlet presenterer først rapportens forståelse av livskvalitet. Deretter beskrives hva som menes med livskvalitetsøkonomi, og hvordan dette skiller seg fra velferdsstat, velferdsøkonomi og helse-i-alt-vi-gjør. Videre presenteres verdier og prinsipper som brukes i diskusjonen, før kapitlet avsluttes med de fem styringsdimensjonene som strukturerer analysen: strategisk styring, finans- og ressursstyring, lovverk og regulering, kunnskapsbasert styring og andre former for styring.

Samlet gir kapitlet et rammeverk for å undersøke hvordan mål, ressurser, regelverk, kunnskap og deltakelse virker sammen og hva som skal til for at livskvalitet kan få reell styringskraft over tid.

2.1 Viktige definisjoner

Hva er livskvalitet?

Livskvalitet handler om gode liv og kan forstås på flere nivåer. På individnivå handler det om menneskers egne vurderinger og livsvilkår. På samfunnsnivå handler det om hvordan levekår, relasjoner, økonomiske strukturer og institusjoner former mulighetene for gode liv. På styringsnivå handler det om hvordan politiske mål, virkemidler og prioriteringer påvirker disse mulighetene, og hvordan livskvalitet fordeles i befolkningen og mellom generasjoner. Styringsnivået er rapportens hovedanliggende, men må forstås i lys av livskvalitet som verdi for mennesker og fellesskap.

Livskvalitet handler om hva som gjør liv gode å leve. Begrepet rommer både hvordan mennesker selv opplever livet sitt, og de faktiske livsbetingelsene som gjør det mulig å leve trygt, fritt, meningsfullt og i fellesskap med andre. I denne rapporten brukes livskvalitet som et styringsrelevant begrep: noe politikk, prioriteringer og ressursbruk kan rettes mot (Rothstein, 2019; WEAll, 2022).

OECD og Eurostat, samt norske rammeverk (FHI, SSB) som ligger til grunn for den nasjonale livskvalitetsstrategien anser livskvalitet som bestående av både subjektive og objektive komponenter (Barstad et al., 2023; HOD, 2025; Nes et al., 2018; 2025). I denne rapporten understrekes en kollektiv dimensjon; gode liv formes av måten mennesker lever sammen på, gjennom tilhørighet, tillit, deltakelse, solidaritet og rettferdig fordeling av livsmuligheter[1].

Den nasjonale livskvalitetsstrategien konkretiserer og definerer livskvalitet med seks verdidimensjoner: læring og utvikling, lykke og mening, frihet, helse, tilhørighet og fellesskap og trygghet, samt to tverrgående dimensjoner som livskvaliteten skal avveies mot: likhet og rettferdig fordeling, og bærekraft (HOD, 2025) [2].

Statistisk sentralbyrås indikatorrammeverk operasjonaliserer livskvalitet videre gjennom ti tematiske dimensjoner og 54 indikatorer, der subjektiv livskvalitet utgjør én dimensjon, mens de øvrige fanger objektive og sammensatte sider som helse, økonomi, arbeid, sosialt fellesskap, natur og nærmiljø (SSB, 2023).

[1] Rettferdighetsbegrepet kan forstås på ulike måter. I denne rapporten tar vi utgangspunkt i en forståelse som handler om reelle og likeverdige muligheter til å leve et liv en setter pris på, med deltakelse i samfunnet på like vilkår (Prilleltensky, 2020; Fraser, 2009).

[2] For nærmere operasjonalisering av livskvalitetsbegrepet, se Nes et al. (2018).

2.1 Viktige definisjoner

Tre dimensjoner av livskvalitet

- 1** Den subjektive dimensjonen som handler om hvordan mennesker selv opplever livet sitt: vurderinger av eget liv, som tilfredshet med livet (kognitiv); positive og negative følelser (affektiv, hedonia) og opplevelsen av å fungere i hverdagen, som mening og mestring (eudaimonia)
- 2** Den objektive dimensjonen, som viser til de ytre livsbetingelsene som påvirker disse opplevelsene, som helse, økonomi, bolig, arbeid, utdanning, møteplasser og fysiske omgivelser.
- 3** Den kollektive dimensjonen, som peker på relasjonelle prosesser. Denne dimensjonen handler om hvordan mennesker kan leve godt sammen gjennom samarbeid, solidaritet og rettferdig fordeling (koinonia).

(Prilleltensky et al., 2025a)

I likhet med FHI og SSBs rammeverk bygger vi i denne rapporten videre på kapabilitetstilnærmingen, som retter oppmerksomheten mot hva mennesker faktisk har mulighet til å gjøre og være (Sen, 1999; Robeyns, 2017). Det avgjørende er ikke formell tilgang til ressurser, men reelle muligheter til å leve liv mennesker har grunn til å verdsette. Rapporten legger også vekt på betydningsfullhet (mattering): erfaringen av å bli verdsatt og å tilføre verdi i eget og andres liv, i nærmiljø, utdanning, arbeidsliv, organisasjoner og samfunn. Det handler dermed om hvorvidt mennesker opplever verdighet og anerkjennelse, men også om de faktisk behandles som verdifulle bidragsyttere, gjennom verdsatte sosiale roller (DiMartino & Prilleltensky, 2020; Prilleltensky et al., 2025b).

Teorien om betydningsfullhet forutsetter rettferdige betingelser for gode liv i samfunnet. Vi bygger her på Prilleltensky et al. (2023; 2025b), som peker på tre former som henger sammen: *rettferdig fordeling* av goder, byrder og muligheter; *rettferdige prosesser* der folk behandles med respekt og har reell innflytelse i beslutninger som angår dem; og *rettferdige korreksjoner*, der urettferdigheter faktisk rettes opp. Disse dimensjonene viser at livskvalitet også handler om hvordan makt, ressurser, muligheter og anerkjennelse faktisk fordeles i samfunnet, slik den nasjonale livskvalitetsstrategien også legger vekt på (HOD, 2025).

2.1 Viktige definisjoner

Hva er livskvalitetsøkonomi?

Livskvalitetsøkonomi handler om å innrette politikk, styring og ressursbruk mot livskvalitet som samfunns mål på tvers av generasjoner, og bygge samfunn som er bærekraftige over tid. Dette innebærer å prioritere subjektiv, objektiv og kollektiv livskvalitet, sikre at grunnleggende materielle behov dekkes innenfor planetens tålegrenser, og fremme effektiv styring som sikrer fred, menneskerettigheter og bærekraftig utvikling (PreventNCD, 2024; EuroHealthNet, 2024; TMWI, 2025; HLEG, 2026). I denne rapporten tar vi utgangspunkt i definisjonen som er utviklet av WEAll (2022):

Et skifte i hva økonomi og styring skal være til for

En livskvalitetsøkonomi er en økonomi som er innrettet for å tjene mennesker og planeten — ikke omvendt. I stedet for å gjøre økonomisk vekst til et mål i seg selv og forfølge vekst for enhver pris, setter en livskvalitetsøkonomi menneskers og planetens behov i sentrum for sin virksomhet, og sikrer at alle disse behovene innfris likeverdig - som et grunnpremiss for økonomi og styring

(WEAll, 2023)

Kjernen i begrepet livskvalitetsøkonomi er ikke avviking av verken markedsøkonomi eller velferdsstat, men et tydelig og økt fokus på hva økonomien og styring skal være til for. I en livskvalitetsøkonomi forstås økonomien som et virkemiddel for samfunnsutvikling, ikke som et mål i seg selv. Dette innebærer at ressurser, lover, budsjetter og institusjoner i størst mulig grad innrettes mot å skape gode og rettferdige liv for alle, nå og i framtiden (WEAll, 2022; McCartney, 2025).

Livskvalitetsøkonomi har idéhistoriske røtter i klassisk politisk økonomi, og bygger videre på samtidige bidrag fra økologisk økonomi, kapabilitetstilnærmingen og systemtenkning.

Dermed utgjør «ressurser» i en livskvalitetsøkonomi en bredere forståelse enn det som handler om finansielle virkemidler og tradisjonelle tilnærminger til økonomi-begrepet (McCartney et al., 2025; Raworth, 2017). I tradisjonell forstand defineres økonomi ofte som læren om hvordan samfunn forvalter knappe ressurser, og hvordan disse ressursene fordeles mellom ulike formål og aktører (Robbins, 1932; Mankiw & Taylor, 2020).

I praksis har faget over tid blitt sterkt preget av et mål om å maksimere økonomisk verdiskaping, målt gjennom brutto nasjonalprodukt (BNP) og relaterte indikatorer (McCartney et al., 2025; Stiglitz et al., 2018). Livskvalitetsøkonomi er ikke et eget etablert fagfelt, men en tilnærming til samfunnsutvikling og systemendring som bygger på transdisiplinære og systemorienterte perspektiver, og som bygger på en bred forståelse av økonomien som forvaltning av ressurser rettet mot fellesskapets behov (McCartney et al., 2025).

2.1 Viktige definisjoner

Ulike beslektede tradisjoner

Det er nyttig å skille livskvalitetsøkonomi fra tre beslektede tradisjoner som hver belyser deler av det WBE søker å integrere: velferdsstaten, velferdsøkonomien og helse-i-alt-vi-gjør (Health in All Policies, HiAP).

Velferdsstaten viser primært til institusjonelle ordninger for sosial trygghet, omfordeling og offentlige tjenester. Et grunnleggende prinsipp er at sentrale goder som helse, utdanning, omsorg og inntektssikring ikke fullt ut skal avhenge av kjøpekraft, arbeidstilknytning eller markedsposisjon, men sikres gjennom rettigheter, fellesskapsløsninger og offentlig ansvar. Dette omtales ofte som dekommodifisering, eller som å redusere menneskers avhengighet av markedet for å få dekket grunnleggende behov (McCartney, 2025).

Velferdsøkonomi på sin side, er et fagfelt innen samfunnsøkonomi som undersøker hvordan samfunnets ressurser kan brukes og fordeles mest mulig effektivt og rettferdig. Her står spørsmål om nytte, effektivitet, fordeling og samfunnsøkonomiske vurderinger sentralt, blant annet gjennom kost-nytte-analyser (DFØ, 2023b). Selv om velferdsøkonomi åpner for å vurdere mer enn økonomisk vekst alene, opererer den ofte innenfor en økonomisk ramme der vekst, effektiv ressursbruk og aggregerte nyttevurderinger fortsatt har stor betydning (Hensher, 2024).

Health in All Policies (HiAP) skiller seg fra livskvalitetsøkonomi ved at HiAP primært er en folkehelsetilnærming for å integrere helsehensyn, helsedeterminanter og sosial ulikhet i helse i politikktutforming på tvers av sektorer (WHO, 2014). Livskvalitetsøkonomi har et bredere ambisjonsnivå: den handler ikke bare om å sikre at helse tas hensyn til i andre sektors politikk, men om å gjøre menneskelig livskvalitet, naturens egenverdi og hensyn til planetens tålegrenser til selve formålet for økonomi, styring og samfunnsutvikling.

Livskvalitetsøkonomi (WBE) går dermed lenger ved å stille spørsmål ved selve målstrukturen for samfunnsutviklingen. I stedet for først å spørre «hvordan skaper vi vekst, og hvordan fordeler vi den?», tar en bred forståelse av livskvalitetsøkonomi utgangspunkt i spørsmålet: «Hva slags samfunn vil vi ha, og hva krever det av økonomi, styring og institusjoner?», noe som innebærer at en grønn og rettferdig omstilling av samfunnet sees på som en samlet agenda (McCartney, 2025).

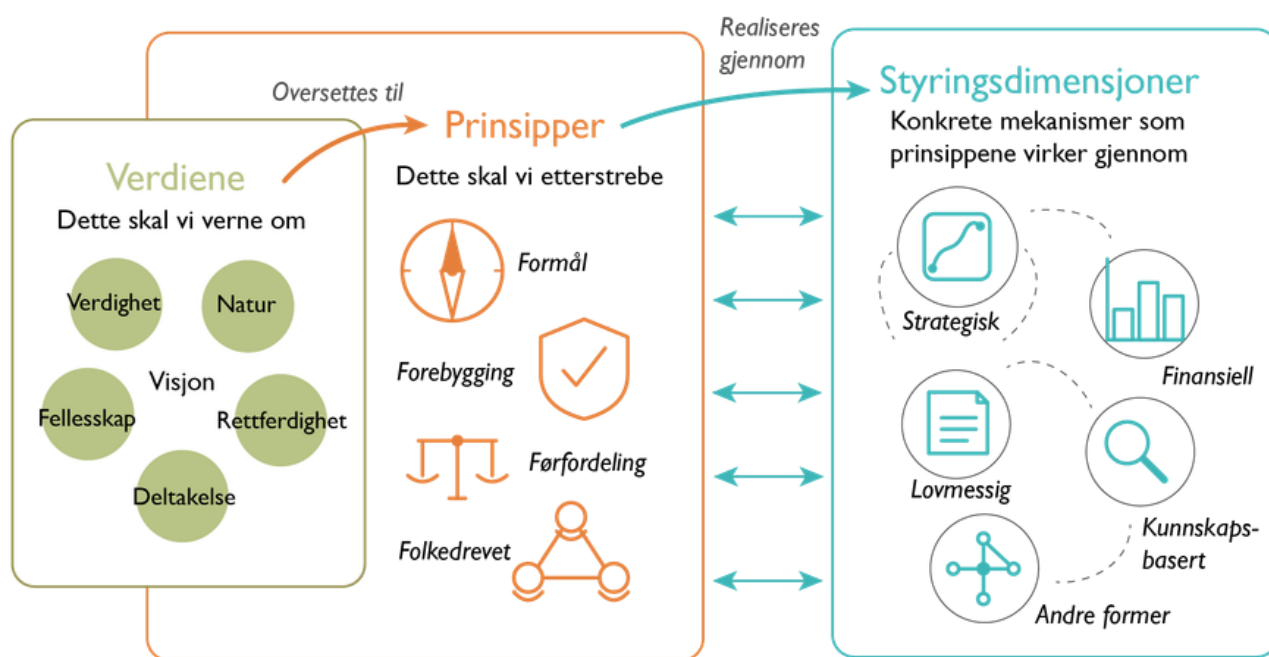
Det er samtidig viktig å skille mellom en smal og en bred forståelse av livskvalitetsøkonomi. I en smal forståelse handler WBE primært om å supplere tradisjonelle økonomiske mål med bredere livskvalitetsindikatorer, som omtalt i forrige delkapittel. I en bredere forståelse handler det ikke bare om å måle og evaluere livskvalitet bedre og bredere, men om å gjøre menneskelig livskvalitet og økologisk bærekraft til en overordnet ramme for økonomi og styring (McCartney et al., 2025).

Denne rapporten tar utgangspunkt i den brede forståelsen: livskvalitetsøkonomi som styringsorientering, ikke bare som måling. En sentral konsekvens av denne brede forståelsen er hvor innsatsen settes inn. Når økonomisk vekst er det overordnede målet, blir helse- og velferdspolitikken lett innrettet mot å håndtere problemene som oppstår nedstrøms, mens de økonomiske og strukturelle årsakene forblir uberørt. En livskvalitetsøkonomi flytter oppmerksomheten oppstrøms, mot hvordan økonomien organiseres, fordeler og verdsetter, fordi det er der mange av betingelsene for livskvalitet formes (Crawford & Trebeck, 2025; McCartney et al., 2025).

2.2 Analytiske linser

Sentrale verdier og kjennetegn ved en livskvalitetsøkonomi

Visjonen om livskvalitet for nåværende og framtidige generasjoner, innenfor planetens tålegrenser, konkretiseres i denne rapporten gjennom tre nivåer i det analytiske rammeverket. Først beskrives fem verdibaserte kjennetegn ved hva slags samfunn en livskvalitetsøkonomi søker å fremme. Deretter anvendes fire prinsipper for hva styringen må gjøre for å bevege samfunnet i denne retningen. Til slutt operasjonaliseres prinsippene gjennom fem styringsdimensjoner. De verdibaserte kjennetegnene viser hva livskvalitetsøkonomien skal fremme; de fire prinsippene brukes særlig i diskusjonen; de fem styringsdimensjonene brukes som struktur for litteraturgjennomgang, innsiktsarbeid og anbefalinger.

Figur 1 · Analytisk rammeverk for å utforske WBE i Norge:

VERDIER

Fem verdibaserte kjennetegn på hva en livskvalitetsøkonomi søker å fremme.

PRINSIPPER

Fire prinsipper for hva styringen må gjøre — formål, forebygging, førfordeling, folkedrevet.

STYRING

Fem styringsdimensjoner som strukturerer analysen videre i rapporten.

2.2 Analytiske linser

Et normativt kompass: Fem verdibaserte kjennetegn

Wellbeing Economy Alliance (WEAll) beskriver fem verdibaserte kjennetegn som til sammen uttrykker hva en livskvalitetsøkonomi søker å fremme (WEAll, 2022). Kjennetegnene er ikke konkrete styringsmekanismer, men konkretiserer en visjon som former verdimeslige målbilder for hvordan økonomi, politikk og institusjoner bør innrettes — i tråd med verdier som speiler grunnleggende menneskerettigheter og bærekraftig utvikling.

Verdighet

Alle mennesker har nok til å leve i trygghet, og kan bruke sine kreative krefter til å støtte alt liv på planeten.

Natur

En gjenopprettet, trygg og livskraftig natur for alt liv, der mennesker gir like mye tilbake til naturen som vi mottar — for nåværende og framtidige generasjoner.

**Fellesskap
& tilhørighet**

Mennesker finner tilhørighet, mening og formål gjennom fellesskap og tilknytning til hverandre og til jorda vi deler, og gjennom institusjoner som tjener fellesskapets beste.

Rettferdighet

Rettferdighet i alle sine former står i sentrum for økonomi og styring, og forskjellene mellom de rikeste og fattigste er betydelig redusert, både innad i og mellom land

Deltakelse

Innbyggere har en stemme over sin felles framtid, er aktivt engasjerte i lokalsamfunn og lokalt forankrede økonomier, med reell innflytelse over beslutninger som former livene deres.

Basert på McCartney (2025); WEAll (2022).

Disse fem kjennetegnene henger tett sammen og påvirker hverandre gjensidig. Samlet fungerer de som et normativt kompass for en WBE-orientering: et samfunn som skaper livskvalitet for alle, for nåværende og framtidige generasjoner (Wellbeing Economy Alliance, 2022)

2.2 Analytiske linser

Fire prinsipper: de *fire P-ene*

Verdiene gir retning, men må oversettes til prinsipper som kan brukes i politikkutforming og styring. WEAlls rammeverk peker på fire slike prinsipper: formål, forebygging, før-fordeling og folkedrevet utvikling (WEAll, 2022). Til sammen retter de oppmerksomheten mot fire grunnleggende styringsspørsmål:

- Hva skal økonomi og politikk være til for?
- Hvordan kan problemer forebygges før de oppstår?
- Hvordan kan ressurser, makt og muligheter fordeles mer rettferdig fra starten av?
- Hvordan kan mennesker få reell innflytelse over beslutninger som former livene deres?

HVA PRINSIPPENE BETYR:

Prinsippene gjør det mulig å vurdere norsk styring opp mot sentrale idealer i livskvalitetsøkonomien:

om styringen har et tydelig *formål*; om den virker *forebyggende*; om den *påvirker de strukturelle betingelsene for fordeling*; om den gir *innbyggere og berørte grupper reell medvirkning og innflytelse*.

PURPOSE**Formål**

Rette statlige og økonomiske mål mot menneskelig og økologisk nytte — mot det som faktisk fremmer livskvalitet, framfor snevre finansielle eller vekstorienterte mål.

PREVENTION**Forebygging**

Fremme og verne intergenerasjonell livskvalitet gjennom tidlig innsats — adressere rotårsakene før problemene eskalerer, framfor å reparere konsekvensene i etterkant.

PRE-DISTRIBUTION**Før-fordeling**

Design økonomiske og institusjonelle systemer som fordeler ressurser, makt og muligheter mer rettferdig fra starten av — framfor omfordeling av økonomisk vekst etter markedsutfall.

PEOPLE-POWERED**Folkedrevet**

Styrke demokratisk deltagelse og samfunnsengasjement i de økonomiske og politiske beslutningsprosessene som former folks livsbetingelser.

Kilder: EuroHealthNet (2024); Milte et al. (2025); Costanza et al. (2020); WEAll (2022).

2.2 Analytiske linser

Formål

Formål handler om hva økonomien og styringen skal være til for. I en livskvalitetsøkonomi blir formålet å levere menneskelig livskvalitet og økologisk bærekraft, snarere enn å forfølge økonomisk vekst som mål i seg selv (WEAll, 2022; McCartney et al., 2025).

Et tydelig formål gir retning for de øvrige prinsippene: det avgjør hva som skal forebygges og fremmes, hvordan ressurser og muligheter bør fordeles, og hva mennesker skal ha innflytelse over.

Spørsmålet er ikke bare hva som måles og rapporteres, men hvilke visjoner og verdier som ligger til grunn når politiske prioriteringer veies mot hverandre, og sosiale kontrakter skal fornyes.

Et skifte i målstruktur krever institusjonelle mekanismer som kan operasjonalisere et slikt formål i praksis. Målrettede samfunnsoppdrag, ofte omtalt som missions, er én slik tilnærming for å sette retning og formål som premiss for styring (Mazzucato, 2019, 2021; OECD, 2026).

FOREBYGGING ANVENDT STYRKEBASERT

Selv om WEAll formulerer prinsippet som forebygging, anvendes det her gjennom en styrkebasert tilnærming — en dreining fra underskuddsorientering mot å **bygge ressurser, muligheter og kapabiliteter** bredt i befolkningen.

Forebygging

Forebygging handler om å fremme og verne livskvalitet før problemer oppstår eller forsterkes. I en livskvalitetsøkonomi betyr det ikke bare å redusere risiko, sykdom og skade, men å skape og styrke de positive betingelsene som gjør gode liv mulige. Det innebærer en dreining fra en underskuddsorientering, der innsatsen først og fremst retter seg mot sykdom, risiko og problemer, til en styrkeorientering, der innsatsen bygger ressurser, muligheter og kapabiliteter bredt i befolkningen (Kickbusch et al., 2022; Heimborg et al., 2022). En tilsvarende dreining er etterlyst for styringen selv: framfor en ensidig oppmerksomhet mot svikt og fiasko bør en også undersøke hva som får offentlig styring til å lykkes, slik at kunnskap om det som virker kan styrkes og videreutvikles (Douglas et al., 2021). Slik forskyves tyngdepunktet fra reaktiv problemløsning til proaktiv samfunnsbygging.

Forebygging forstås samtidig systemisk. Det handler ikke bare om tidlig innsats overfor enkeltindivider, men om hvordan strukturer, institusjoner, økonomisk organisering og fordelingsmekanismer former livsbetingelser i utgangspunktet (WEAll, 2022; McCartney et al., 2025). Innsatsen må derfor gå langt nok oppstrøms til å berøre de sosiale, økonomiske og økologiske årsakene til dårlig livskvalitet; politikk som omtales som forebyggende, men som ikke berører de strukturelle rotårsakene, risikerer å forbli reaktiv ved å reparere skader systemet selv bidrar til å produsere (Crawford & Trebeck, 2025).

Et slikt perspektiv tilsier også at forebyggende ordninger bør være universelle, men med styrke og innretning som varierer etter behov, slik at de treffer hele den sosiale gradienten og ikke bare de mest utsatte (*proporsjonal universalisme*; Goldblatt et al., 2023).

Forebygging gjelder ikke bare sosiale og helsemessige forhold, men også natur og økologiske systemer, der føre-var-prinsippet tilsier å holde samfunnet på den trygge siden av økologiske tålegrenser (WEAll, u.å.; McCartney et al., 2025). Naturen forstås her ikke bare som en forutsetning for menneskers livskvalitet, men som noe med en egenverdi uavhengig av menneskelig nytte.

Før-fordeling

Før-fordeling handler om å forme de økonomiske og institusjonelle strukturene slik at ressurser, makt og muligheter fordeles mer rettferdig fra utgangspunktet, framfor å rette opp skjevheter i etterkant gjennom skatt og overføringer (Hacker, 2011; McCartney et al., 2025; WEAll, 2022). Tanken er at jo mer likeverdig fordelingen er allerede når den oppstår, i arbeidsmarkedet, i eierskap, i lønnsdannelse og i tilgang til utdanning og muligheter, desto færre situasjoner krever kompensasjon senere. Eksempler som drøftes internasjonalt, er styrket medeierskap, lokal verdibyggning og en mer rettferdig verdsetting av tid og omsorgsarbeid (Jackson, 2025; Manley & Whyman, 2021).

TO STYRINGSLOGIKKER

Omfordeling (re-distribusjon) korrigerer ulikhet etter at den har oppstått. Før-fordeling (pre-distribusjon) søker å påvirke betingelsene som *skaper* den (McCartney et al., 2025).

Folkedrevet

Folkedrevet handler om å styrke demokratisk deltakelse og samfunnsengasjement i de økonomiske og politiske beslutningsprosessene som former folks livsbetingelser. I en livskvalitetsøkonomi forstås dette ikke bare som et legitimitetshensyn, men som en forutsetning for at livskvalitet faktisk kan fremmes. Folkedrevet styring er også der betingelsene for *betydningsfullhet* (mattering) institusjonaliseres, der mennesker erfarer å telle som bidragsytere, ikke bare som mottakere (WEAll, 2022). Det er ikke nok at deltakelsesarenaer finnes; de må utformes slik at de motvirker maktubalanser og skjeve forutsetninger for å delta, med særlig oppmerksomhet på grupper som risikerer å falle utenfor (Heimburg & Ness, 2021). Samskaping er én slik styringslogikk (Torfinn et al., 2019). En livskvalitetsøkonomisk forståelse strekker seg samtidig utover politiske beslutningsprosesser og omfatter også demokratisering av økonomien selv, gjennom grep som medeierskap, deltakerbudsjettering og borgerpaneler (McCartney et al., 2025; WEAll, u.å.).

Fra verdier og prinsipper, til styring

Livskvalitet som samfunns mål, de fem verdibaserte kjennetegnene og de fire prinsippene utgjør grunnmuren som gir en livskvalitetsøkonomi styringskraft i praksis. De verdibaserte kjennetegnene, verdighet, natur, fellesskap og tilhørighet, rettferdighet og deltakelse, peker mot hva en livskvalitetsøkonomi skal være til for. Prinsippene, formål, forebygging, før-fordeling og folkedrevet, gir et språk for hvordan styring konkret kan rettes inn for å realisere disse kjennetegnene i praksis.

Formål setter livskvalitet som samfunns mål i sentrum og gir styring retning og legitimitet. Forebygging og før-fordeling sikrer at strukturene fremmer verdighet og rettferdighet i utgangspunktet, slik at færre situasjoner krever reparasjon og korrigerende inngrep i etterkant. Folkedrevet styring sikrer at deltakelse ikke bare blir et ideal, men noe folk faktisk erfarer, og at rettferdighet, verdighet og aktiv deltakelse bygges inn i selve relasjonen mellom innbyggere og institusjoner. Naturperspektivet løper på tvers av alle fire prinsippene, gjennom forankringen i planetens tålegrenser og det intergenerasjonelle ansvaret.

2.2 Analytiske linser

Ulike styringsdimensjoner

For at prinsippene skal kunne realiseres, trenger styringen konkrete mekanismer å virke gjennom — forankret i selve styringsarkitekturen, ikke bare i avgrensede sektorsatsinger.

Overgangen til en livskvalitetsøkonomi forutsetter at livskvalitetshensyn er forankret i institusjonene, prioriteringene og mekanismene som former politikktutforming, ressursallokering og offentlig tjenesteyting (Parker, 2022; Cook et al., 2023). Rammeverket bygger på en finsk styringsmodell videreutviklet innenfor JA PreventNCD, med utgangspunkt i *Wellbeing Economy Policy Design Guide* (WEAll, 2021).

Fem styringsdimensjoner som strukturerer prioritering av livskvalitet som overordnet samfunns mål:

(S1) Strategisk styring

Fastsette visjon, prioriteringer, avveininger og koordinering på tvers av sektorer. Regjeringsplattformer, langtidsstrategier og tverrsektorielle handlingsplaner er sentrale virkemidler.

(S2) Finans- og ressursstyring

Rette budsjettprosesser, investeringer og offentlige innkjøp mot livskvalitetsmål — gjennom budsjettprosesser, investeringskriterier og innkjøpsregler som faktisk gir gjennomslag.

(S3) Lovverk og regulering

Skepe bindende forpliktelser og ansvarliggjøring gjennom lover, forskrifter og regulatoriske rammer. Gir varighet og forankrer mål på tvers av politiske sykluser.

(S4) Kunnskaps-basert styring

Bruke ulike former for kunnskap aktivt — forskning, måling og læringssystemer, men også praksiskunnskap, levd erfaring og kontekstuell innsikt.

(S5) Andre former for styring

Mobilisere en bred samfunnsdugnad (whole-of-society) gjennom samspill mellom stat, kommune, næringsliv, sivilsamfunn og innbyggere.

Styringsdimensjonene fungerer ikke uavhengig av hverandre. Der styringsgrep på én dimensjon ikke er koordinert med de øvrige, risikerer initiativene å forbli fragmenterte, symbolske eller politisk sårbare (Mason & Büchs, 2023; Robinson, 2023). En sentral utfordring er å gjøre avveininger eksplisitte, særlig når BNP-vekst veies mot livskvalitet og planetens tålegrenser, og når dagens valg har konsekvenser for framtidige generasjoner (HLEG, 2026; SOIF, 2025b).

2.3 Tverrgående perspektiver

Systemtenkning og institusjonelt design

For at de fem dimensjonene skal virke sammen som en helhet, må de forstås i lys av systemtenkning, hvordan utfordringer henger sammen, institusjonelt design, og hvordan styringsrammer kan utformes for å fungere i praksis.

Å forstå sammenhenger

WBE bygger på en systemisk forståelse av samfunnsutfordringer. Som omtalt i innledningen påvirker og forsterker polykriser og samfunnsfloker som sosiale forskjeller og klima hverandre, og lar seg derfor sjelden løse med enkelttiltak eller innsats innenfor én sektor. Slike utfordringer kjennetegnes av at sosiale, økonomiske, økologiske og institusjonelle forhold henger sammen, påvirker hverandre og utvikler seg over tid (Rittel & Webber, 1973; Bason, 2023). Det som virker i én del av systemet, kan få uventede konsekvenser et annet sted. Derfor kommer enkle årsak-virkning-forklaringer ofte til kort (Alaimo, 2023; Stronks et al., 2025). Håndtering av slike utfordringer krever adaptiv styring, tverrsektorielt samarbeid, læring og eksperimentering framfor standardiserte løsninger (Peters et al., 2026).

For styring betyr dette at oppmerksomheten må rettes mot mer enn symptomer og enkeltindividers valg. Et nyttig skille går mellom en individorientert forståelse, som retter oppmerksomheten mot valg, holdninger og atferd, og en systemorientert forståelse, som retter oppmerksomheten mot de sosiale, økonomiske og institusjonelle rammene som former hva mennesker har mulighet til å gjøre (Chater & Loewenstein, 2023). WBE bygger særlig på en slik systemteoretisk forståelse, uten å utelukke betydningen av individuelle faktorer.

Noen steder i systemet har større betydning enn andre. Slike innflytelsespunkter kan være konkrete, som regler, ressursfordeling og tilgang til informasjon.

De kan også ligge dypere, i målstrukturer, maktforhold og tankesett som påvirker hvordan problemer forstås og hvilke løsninger som oppfattes som mulige (Meadows, 2008). Varig endring skjer derfor sjelden gjennom isolerte tiltak alene, men i samspillet mellom strukturer, normer, relasjoner og ressurser (Robinson, 2023; Heimburg, 2023).

Et systemperspektiv gjør også tid viktig. Endring skjer sjelden lineært. Små tiltak kan ha begrenset effekt alene, men få større betydning når de virker sammen med andre endringer. Når mange nok aktører, praksiser eller normer begynner å trekke i samme retning, kan endring akselerere. Dette omtales ofte som vippepunkter (Kania et al., 2018; Meadows, 2008). For styring betyr det at rekkefølge, samordning og langsiktighet ofte er like viktig som enkelttiltakene som settes i verk.

Institusjonelt design: å utforme styringens maskinrom.

Mens systemperspektivet viser hvorfor samfunnsutfordringer må forstås i sammenheng, handler institusjonelt design om hvordan styringen kan utformes for å håndtere slike sammenhenger i praksis. Det dreier seg om regler, organisasjonsformer, styringssystemer og økonomiske virkemidler som former aktørers handlingsrom, insentiver og samspill (Goodin, 1996).

Dette er særlig relevant for en livskvalitetsøkonomi fordi livskvalitet, forebygging og rettferdig fordeling av livsmuligheter sjelden kan oppnås av én aktør alene. Det krever kollektiv handling på tvers av sektorer, nivåer og samfunnsområder.

2.3 Tverrgående perspektiver

Elinor Ostroms forskning, som hun vant Nobelpris i økonomi for, viser at samarbeid om fellesgoder ikke oppstår av seg selv, men kan fremmes gjennom institusjonelle ordninger som bygger tillit, gjensidighet, tydelige regler, lokal tilpasning og reell deltakelse (Ostrom, 1990). Slik styring bygger på en orientering mot fellesskapets beste, der felles mål må utvikles og vedlikeholdes gjennom institusjoner og samhandling (Mazzucato, 2026; WHO Council on the Economics of Health for All, 2023).

Et samfunns mål kan ikke reduseres til summen av individuelle preferanser eller overlates til markedet alene, det må proaktivt kultiveres gjennom institusjoner og samhandling.

(Mazzucato, 2026)

For en livskvalitetsøkonomi er derfor måten kollektive mål realiseres på, like viktig som målene i seg selv. Styringslegitimitet avhenger av hvordan institusjonene virker og oppleves i praksis. Upartiskhet, likebehandling og rettfærdige prosesser er sentrale for tillit, og tillit er igjen en forutsetning for kollektiv handling (Martinangeli et al., 2024). Statsviteren Bo Rothstein (2019), peker i samme retning når han argumenterer for at god styring bør vurderes ut fra befolkningens livskvalitet, og at kvaliteten på institusjonene som iverksetter offentlig politikk, er avgjørende.

En livskvalitetsøkonomi kan derfor ikke realiseres gjennom verdier og mål alene. Den forutsetter institusjonelle rammer som gjør det mulig å samarbeide på tvers, prioritere langsiktig, håndtere avveininger og fordele ansvar og ressurser på måter som oppleves som legitime. Samskaping kan være en sentral mekanisme i dette arbeidet, men bare dersom deltakelsen får kontinuitet og reell innflytelse på beslutninger (Ansell et al., 2024a).

Mens systemperspektivet forklarer hvorfor samfunnsutfordringer må forstås som sammenhengende, peker institusjonelt design på hvordan styringens maskinrom kan utformes for å håndtere slike sammenhenger i praksis: gjennom regler, organisasjonsformer, styringssystemer og økonomiske virkemidler som former aktørers handlingsrom, insentiver og samspill (Goodin, 1996).

Fra teori til undersøkelse

Til sammen viser verdiene, prinsippene og styringsdimensjonene hva en WBE-orientering innebærer i denne rapporten: at økonomi, politikk og institusjoner vurderes ut fra om de bidrar til god og rettfærdig fordelt livskvalitet, innenfor planetens tålegrenser. Det handler ikke bare om å supplere BNP med livskvalitetsindikatorer, men om å stille et bredere styringsspørsmål: hva økonomien skal være til for, hvilke samfunns mål som skal gis forrang, og hvordan ressurser, ansvar og makt fordeles over tid (WHO Council on the Economics of Health for All, 2023; WEAll, 2022).

Et slikt perspektiv kan ikke vurderes gjennom teori alene. Handlingsrommet avhenger av hvordan mål, budsjetter, lovverk, kunnskap, deltakelse og institusjonelt ansvar faktisk virker sammen i konkrete styringssystemer. Neste kapittel redegjør derfor for forskningsdesignet som er brukt for å undersøke dette handlingsrommet: en systematisk litteraturgjennomgang av internasjonale erfaringer, kombinert med et kvalitativt innsiktsarbeid med norske aktører.

Metode og 03 *gjennomføring*

To arbeidspakker, en systematisk litteraturgjennomgang og et kvalitativt innsiktsarbeid, som til sammen gir ett kunnskapsgrunnlag, forankret i forskningsfronten, internasjonal erfaring og norsk styringsvirkelighet.

Arbeidspakke 1

Systematisk *litteraturgjennomgang*

Hvordan livskvalitetsøkonomi er forstått, operasjonalisert og forankret i internasjonal litteratur og landeksempler.

Arbeidspakke 2

Kvalitativt *innsiktsarbeid*

Hvordan norske aktører på tvers av sektorer opplever muligheter og begrensninger i norsk kontekst.

3.0 Forskningsdesign

To arbeidspakker, ett kunnskapsgrunnlag

Rapporten bygger på to arbeidspakker som kombinerer en systematisk litteraturgjennomgang med et kvalitativt innsiktsarbeid. Kombinasjonen er valgt fordi de to delene er gjensidig utfyllende. Litteraturgjennomgangen (arbeidspakke 1) kartlegger hvordan livskvalitetsøkonomi er forstått, operasjonalisert og styringsmessig forankret i internasjonal litteratur og i læringseksempler fra ulike land, mens det kvalitative innsiktsarbeidet (arbeidspakke 2) belyser hvordan norske aktører på tvers av sektorer opplever mulighetene og begrensningene for en slik orientering i Norge.

Til sammen gir de to arbeidspakkene et kunnskapsgrunnlag som er forankret både i forskningsfronten, internasjonal erfaring og i norsk styringsvirkelighet. Det analytiske rammeverket som binder de to delene sammen, er strukturert langs de fem styringsdimensjonene beskrevet i forrige kapittel, noe som muliggjør systematisk sammenligning på tvers av land og aktørnivåer. Prosjektet ble gjennomført i perioden august 2025 til juni 2026, og fulgte en trinnvis prosess der litteraturgjennomgangen ble gjennomført parallelt med innsiktsarbeidet i prosjektets første fase.

3.1 Litteraturgjennomgang

Arbeidspakke 1: En systematisk kunnskapsinnhenting

Litteraturgjennomgangen er gjennomført som en systematisk kunnskapsinnhenting inspirert av scoping review-metodikk, slik den er beskrevet av Arksey og O'Malley (2005) og videreutviklet av Levac et al. (2010). Rapporteringen følger retningslinjene i PRISMA-utvidelsen for scoping reviews (Tricco, 2018)

Design og metodisk ramme

En scoping review-tilnærming ble valgt fordi feltet er bredt, begrepslig heterogent og tverrfaglig. Målet er ikke å besvare et avgrenset spørsmål om effekt, men å kartlegge bredden av definisjoner, styringsgrep og erfaringer knyttet til livskvalitetsøkonomi på tvers av land og kontekster, og å vurdere overføringsverdien til Norge. Søket inkluderer både vitenskapelig litteratur og grå litteratur, og følger prinsipper for transparens og etterprøvbarehet.

Søkestrategi og informasjonskilder

Søket ble gjennomført i tre faser av universitetsbibliotekarer ved NTNU og dekket internasjonale databaser, nordiske databaser og grå litteratur. Søket inkluderte publikasjoner fra 2000 til 2025 på engelsk, norsk, svensk og dansk og omfattet fagfellevurderte artikler, policydokumenter, rapporter fra internasjonale organisasjoner (bl.a. OECD, WHO, EU og WEAll) samt nasjonale myndighetsdokumenter. Tematisk ble kilder inkludert dersom de eksplisitt adresserte livskvalitetsøkonomi som analytisk eller politisk ramme knyttet til styring, politikkipplementering, indikatorer eller institusjonelle ordninger. Kilder som kun omhandlet tilgrensende begreper uten eksplisitt kobling til livskvalitetsøkonomi, eller som kun nevnte begrepet uten å konkretisere styringsgrep, ble ekskludert

Fullstendig metodebeskrivelse, inkludert søkestrenger, inklusjons- og eksklusjonskriterier, screeningprosess og PRISMA-ScR-flytdiagram, finnes i vedlegg B.

3.1 Litteraturgjennomgang

Dataekstraksjon og tematisk syntese

Data ble ekstrahert ved hjelp av et standardisert skjema som inkluderte bibliografisk informasjon, dokumenttype, definisjon av livskvalitetsøkonomi, styringsgrep og styringsdimensjoner, institusjonelt design, demokratiske prosesser og medvirkning, indikatorrammeverk, mekanismer for sosial utjevning, rapporterte erfaringer og utfall, samt relevans for Norge. Som ledd i screening og ekstraksjon ble alle inkluderte kilder kategorisert i seks tematiske grupper:

Gruppe 01

Konseptualisering av livskvalitetsøkonomi

Gruppe 02

Indikatorer og måling

Gruppe 03

Politikk og styringsgrep

Gruppe 04

WEAll-relaterte bidrag

Gruppe 05

Utfyllende supplerende litteratur

Gruppe 06

Landspesifikt materiale

TEMATISK SYNTSE

Syntesen er strukturert langs de fem styringsdimensjonene (S1–S5) og identifiserer felles mønstre og nøkkelingredienser på tvers av landserfaringer (analysetilnærming beskrives nedenfor).

3.2 Kvalitativt innsiktsarbeid

Arbeidspakke 2: Erfaringsbasert kunnskap fra norske aktører

Et utforskende design som kartlegger hvordan norske aktører på tvers av sektorer forstår livskvalitetsøkonomi som styringsorientering, og vurderer muligheter og begrensninger i norsk kontekst.

Design og formål

Det kvalitative innsiktsarbeidet har et utforskende design og tar sikte på å kartlegge hvordan norske aktører på tvers av sektorer forstår livskvalitetsøkonomi som styringsorientering, og vurderer mulighetene og begrensningene for å videreutvikle slike tilnærminger i Norge. Der litteraturgjennomgangen tegner et bilde av internasjonal erfaring og kunnskap, gir innsiktsarbeidet tilgang til erfaringsbasert kunnskap, sektornære vurderinger og kontekstspesifikk innsikt som ikke uten videre lar seg lese ut av publisert litteratur.

Datainnsamlingen er basert på semistrukturerte individuelle intervjuer og fokusgruppesamtaler med aktører fra forvaltning, næringsliv, akademia, frivillighet og sivilsamfunn, arbeidstakerorganisasjoner og fond og stiftelser.

3.2 Kvalitativt innsiktsarbeid

Utvalg og aktørgrupper

Utvalget er strategisk sammensatt for å sikre maksimum variasjon på tvers av sektorer, styringsnivåer, roller og geografi. Kandidater ble identifisert basert på erfaring med ett eller flere av følgende felt: livskvalitetsarbeid, folkehelse, sosial utjevning, bærekraft, menneskerettigheter, grønn og rettferdig omstilling, barn og familier og inkludering. I tillegg ble det lagt vekt på tilknytning til relevante styringsnivåer (statlig, regionalt og kommunalt) samt representasjon fra offentlig sektor, sivilsamfunn og fagmiljø. Rekrutteringen ble gjennomført med utgangspunkt i Helsedirektoratets kontaktnettverk, WEAll Norges nettverk og eksisterende arenaer for tverrsektoriell dialog. Deltakerne hadde i gjennomsnitt lang arbeidserfaring fra sine respektive organisasjoner- og sektorområder (>5 år), og mange hadde også tidligere arbeidserfaring andre sektorer og forvaltningsnivåer. I intervjuene ble deltakerne invitert til å svare som enkeltpersoner med all den erfaring og innsikt de kunne bidra med, ikke som representanter fra forvaltning eller nåværende organisasjonstilknytning. Det var styringsmessige erfaringer med relevans for WBE som var tema i intervjuene. Deltakerne i statlig forvaltning var fordelt på sektorene: Helse og omsorg, barn og familie, arbeid- og inkludering, kommunal- og distrikt, klima og miljø, samferdsel, kultur- og likestilling, kunnskap og utdanning, finans, utenriks og uavhengige rettighets- tilsyns- og ombudsorganer. I presentasjon av resultater fra innsiktsarbeidet vil aktører fra statlig nivå (departementer, direktoratet og andre underliggende etater) kategoriseres i sektorområder for å ivareta anonymitet.

Et utvalg med bredde på tvers av sektorer og roller

Totalt 66 personer deltok i intervjuer og fokusgrupper og ga til sammen 33 transkripsjoner til analyse. Tabell 3.1 gir en oversikt over informantenes organisatoriske tilhørighet, gruppert etter sektor og type virksomhet. Tabell 3.2 gir en separat oversikt over hvilke roller og stillingsnivåer som er representert i utvalget.

TABELL 3.1: Organisatorisk tilhørighet

Sektor / type virksomhet.	(N)
Statlig forvaltning (departementer)	7
Statlig forvaltning (direktorater)	15
Statlig forvaltning (andre etater)	6
Uavhengige rettighets- tilsyn- og ombudsorganer	2
Kommunal og regional sektor*	13
Næringsliv og sosiale entreprenører*	5
Frivillighet og sivilsamfunn*	10
Arbeidstakerorganisasjoner*	2
Fond og stiftelser (filantropi)*	5
Totalt	65

* Gjennomført som fokusgruppeintervju

TABELL 3.2: Roller og stillingsnivåer i statlig forvaltning

Rolle / stillingsnivå.	(N)
Ekspedisjonssjef / avdelingsdirektør	4
Seniorrådgiver / fagdirektør	4
Rådgiver	4
Forsker	1
Daglig leder / prosjektleder	3
Andre roller	6

Aktører fra statlig nivå kategoriseres i sektorområder i resultatpresentasjonen for å ivareta anonymitet.

Alle intervjuer startet med en kort introduksjon av WBE. En semi-strukturert intervjuguide tilpasset aktørkart og sektor ble anvendt for å strukturere både fokusgrupper og individuelle intervjuer (se eksempel på intervjuguide i vedlegg C).

3.2 Kvalitativt innsiktsarbeid

Gjennomføring av intervjuer

Intervjuene ble gjennomført i perioden oktober 2025–april 2026 og hadde en varighet på om lag [45–90] minutter. Alle intervjuer ble gjennomført digitalt via videoplattform. Fokusgruppene ble gjennomført digitalt på teams. Samtalene fulgte en semistrukturert intervjuguide organisert langs de fem styringsdimensjonene (S1–S5). Guiden var utformet for å invitere til åpen refleksjon og egne eksempler, ikke for å styre mot bestemte svar. Alle intervjuer ble tatt opp med samtykke fra informantene og transkribert i sin helhet.

Alle intervjuer startet med en kort introduksjon av WBE. En semi-strukturert intervjuguide tilpasset aktørkart og sektor ble anvendt for å strukturere både fokusgrupper og individuelle intervjuer (se eksempel på intervjuguide i vedlegg C).

Refleksiv tematisk analyse i seks faser

Materialet fra både litteraturgjennomgangen og det kvalitative innsiktsarbeidet er analysert ved hjelp av refleksiv tematisk analyse gjennom seks sammenhengende faser (Braun & Clarke, 2006, 2022), gjennom en abduktiv tilgang (van Hulst & Visser, 2025).

En abduktiv tilnærming innebærer at analysen beveger seg vekselvis mellom empirisk materiale og teoretisk rammeverk: temaer og mønstre konstrueres i tett dialog med datamaterialet, og fortolkes løpende i lys av de fem styringsdimensjonene og prosjektets overordnede analytiske ramme. Dette gjør det mulig å være åpen for uventede funn og nyanser i informantenes egne forståelser, samtidig som analysen er orientert mot de styrings- og policymessage spørsmålene som rapporten skal belyse.

NVivo og manuelle kodingsmatriser ble brukt som hjelpemidler gjennom analyseprosessen av det kvalitative datamaterialet fra innsiktsarbeidet.

En analyseworkshop og datakonfrontasjon med prosjektteamet og eksterne eksperter fra ulike fagfelt ble gjennomført 20 mai 2026 for å kvalifisere og validere foreløpige funn, og flere eksperter har gitt skriftlige innspill på rapportutkastet.

Bli kjent med materialet, gjentatt, aktiv lesing av alle transkripter, med innledende notater og refleksjoner.

Innledende koding på tvers av materialet, for å fange relevante mønstre og meningsbærende enheter.

Sortering i temaer, kodene samles i potensielle temaer på tvers av materialet.

Gjennomgang og raffinering av temaene mot kodet materiale og samlede transkripsjoner.

Definering og navngiving av temaene, for å fange det analytiske kjerneinnholdet.

Tolkning, funnene settes i sammenheng med litteraturgjennomgangen og skrives frem i analysekapitlet.

3.3 Databehandling og bruk av KI

Frivillig deltakelse, konfidensiell behandling

Innsiktsarbeidet er registrert hos Sikt — Kunnskapssektorens tjenesteleverandør. Alle deltakere ga informert samtykke, og datamaterialet er behandlet konfidensielt.

Innsiktsarbeidet er registrert og godkjent av Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør (referanse-nummer 445864, se vedlegg A). Alle deltakere fikk skriftlig informasjon om prosjektet og ga informert samtykke til deltakelse og opptak før intervjuet. Deltakelse var frivillig, og informantene ble opplyst om retten til å trekke seg uten å oppgi grunn. Datamaterialet er behandlet konfidensielt. Transkripsjoner er anonymisert og lagret i tråd med NTNUs retningslinjer for personvern i forskning.

I presentasjonen av funn er sitater og eksempler gjengitt på en måte som ikke muliggjør identifisering av enkeltpersoner.

Prosjektet er gjennomført i samarbeid med Helsedirektoratet. Helsedirektoratet har bidratt til rekruttering og tilgang til deltakere, men har ikke deltatt i datainnsamling, analyse eller tolkning, og kjenner ikke deltakernes identitet. NTNU WellFare er selvstendig ansvarlig for rapportens faglige innhold og konklusjoner.

PERSONVERN I PRAKSIS

Tabell 3.1 og 3.2 presenteres adskilt slik at sektor og rolle ikke kan kobles til enkeltpersoner. Deltakerne svarte som enkeltpersoner, ikke som representanter for sin organisasjon.

Bruk av kunstig intelligens

Digitale verktøy basert på kunstig intelligens er brukt på to avgrensede måter. Bruken er begrenset til støttefunksjoner der forskernes faglige vurderinger ligger til grunn for alle substansielle beslutninger. SciSpace var brukt som hjelpeverktøy for å kategorisere og gruppere dokumenter etter tematisk innhold, som supplement til den manuelle screeningprosessen. Alle inklusjons- og eksklusjonsbeslutninger ble fattet av forskerne selv etter de forhåndsdefinerte kriteriene i avsnitt 3.2.3. Claude var brukt som støtteverktøy for språklig bearbeiding og oversettelse, strukturering og revisjon av tekst. Alt faglig innhold, alle analytiske vurderinger og alle konklusjoner i rapporten er utarbeidet av forfatterne. Kunstig intelligens er brukt utelukkende som støtte. Alle substansielle, faglige og analytiske beslutninger er tatt av forskerne.

3.4 Metodediskusjon

Styrke i trianguleringen og begrensninger

Denne rapporten bygger på en kombinasjon av en scoping review og et kvalitativt innsiktsarbeid bestående av intervjuer og workshops. En viktig styrke ved denne tilnærmingen er muligheten for metodetriangulering, der ulike datakilder og perspektiver belyser det samme fenomenet. Litteraturgjennomgangen gir en bred oversikt over internasjonal og nasjonal kunnskap om livskvalitetsøkonomi, mens intervjuene gir innsikt i hvordan sentrale aktører forstår, vurderer og erfarer muligheter og utfordringer i Norge. Samlet bidrar dette til et mer nyansert og robust kunnskapsgrunnlag enn det én metode alene kunne gi. En sentral styrke ved litteraturgjennomgangen er den systematiske kvalitetssikringen av utvals- og screeningsprosessen. Gjennomgangen ble gjennomført i samarbeid mellom forskere og bibliotekarer med særskilt kompetanse på litteratursøk og kunnskapsoppsummeringer. Relevansvurderinger og screening ble kvalitetssikret gjennom dobbel screening og diskusjoner i forskergruppen.

3.4 Metodediskusjon

Dette reduserer risikoen for at relevante studier overses eller at enkeltpersoners vurderinger får for stor innflytelse på utvalget. Samtidig har en scoping review som formål å kartlegge bredden i et kunnskapsfelt snarere enn å evaluere effekten eller kvaliteten på hvert enkelt studie. Resultatene gir derfor først og fremst innsikt i hvilke perspektiver, erfaringer og tilnærminger som finnes i litteraturen. Feltet er dessuten preget av et betydelig innslag av policyrapporter, offentlige dokumenter og annen grålitteratur, noe som innebærer at deler av kunnskapsgrunnlaget bygger på erfarings- og praksisbasert kunnskap snarere enn tradisjonell effektforskning. Det kvalitative innsiktsarbeidet har flere styrker. Utvalget ble utviklet gjennom en kombinasjon av strategisk rekruttering, innspill fra Helsedirektoratet og snøballutvalgsstrategi. Dette gjorde det mulig å identifisere og rekruttere personer med sentrale roller og funksjoner innenfor områder som er relevante for rapportens problemstillinger. Utvalget omfatter aktører fra ulike sektorer, forvaltningsnivåer og samfunnsområder, noe som bidrar til bredde i perspektiver og erfaringer. En særlig styrke er at intervjuene inkluderte både deltakere med inngående kjennskap til livskvalitetsarbeid og livskvalitetsøkonomi, og deltakere som i liten grad var kjent med slike begreper. Dette har gjort det mulig å utforske både etablerte og mer umiddelbare forståelser av temaet, og bidratt til å belyse hvordan ideene oppfattes på tvers av ulike deler av det norske styringslandskapet. Samtidig har studien noen begrensninger.

Bruken av strategisk rekruttering og snøballutvalg innebærer at enkelte nettverk, perspektiver eller fagmiljøer kan være sterkere representert enn andre. Selv om det ble lagt stor vekt på å sikre variasjon i sektorbakgrunn, roller og erfaringer, kan enkelte relevante stemmer og perspektiver ha falt utenfor. Videre undersøker studien aktørenes erfaringer, vurderinger og fortolkninger av muligheter og barrierer knyttet til livskvalitetsøkonomi. Funnene sier derfor først og fremst noe om hvordan handlingsrommet forstås og oppleves av sentrale aktører, ikke om effekten av konkrete styringstiltak eller reformer. Et viktig aspekt ved studiens kvalitet handler også om refleksivitet. Forskergruppen har over tid arbeidet med temaer knyttet til livskvalitet, folkehelse, sosial bærekraft og livskvalitetsøkonomi, og har dermed med seg både faglige perspektiver og interesser inn i prosjektet. Dette kan ha påvirket hvilke spørsmål som ble stilt, hvilke temaer som ble vektlagt og hvordan funnene ble fortolket. Samtidig har denne faglige innsikten vært en forutsetning for å kunne identifisere relevante problemstillinger og analysere et komplekst og framvoksende felt.

For å styrke studiens troverdighet ble analyser og fortolkninger diskutert fortløpende i forskergruppen, og funn ble vurdert opp mot både litteraturgjennomgangen og ulike aktørperspektiver. Involveringen av flere forskere med ulik faglig bakgrunn i fagfelleworkshoper og innspill til rapportutkast, samt bibliotekarenes bidrag til litteraturgjennomgangen (se s. X for bidragsytere), bidro til å utfordre forfatternes fortolkninger og styrke kvaliteten i analysearbeidet.

SAMLET VURDERING

Studiens viktigste styrke er kombinasjonen av systematisk litteraturgjennomgang og bred kvalitativ innsikt. Ved å sammenholde internasjonale erfaringer med norske aktørers vurderinger blir det mulig å identifisere både overførbare lærdommer og kontekstspesifikke utfordringer, som gir et godt grunnlag for å diskutere handlingsrommet for en livskvalitetsøkonomi i Norge.

Resultater *04*

4.1 Resultater fra litteraturgjennomgangen

Ulike styringsgrep som virker i samspill

4.2 Resultater fra kvalitativt innsiktsarbeid

Hvordan sentrale aktører opplever handlingsrommet

4.1 Litteraturgjennomgang

Ulike styringsgrep som virker i samspill

Kapittelet oppsummerer funn fra en systematisk gjennomgang av internasjonal forskning og politikkdokumenter om livskvalitetsøkonomi som styringsmodell, med vekt på hvilke styringsgrep som er dokumentert, under hvilke betingelser de virker, og hvilke begrensninger litteraturen peker på.

Styringsmekanismer ARBEIDSDEFINISJON

Styringsmekanismer forstås her som virkemidler som former hvordan verdier og visjoner forstås og formuleres, hvordan prioriteringer settes, beslutninger fattes og ressurser fordeles, og som kan gjøre livskvalitet til et overordnet organiseringsprinsipp på tvers av sektorer (Parker, 2022; Cook et al., 2023).

Et gjennomgående funn er at slike mekanismer virker best i samspill: endring oppstår i skjæringspunktet mellom institusjonelle strukturer, politisk vilje og kulturelle normer, ikke gjennom enkeltstående tiltak (Robinson, 2023; Heimburg, 2023). Initiativer som mangler koordinering, forblir lettere fragmenterte, symbolske eller politisk reversible (Mason & Büchs, 2023).

Funnene er strukturert langs to hoveddeler:

1**Fem styringsdimensjoner (S1–S5)**

strategisk, finans, lovverk, kunnskap, andre styringsformer.

2**Aktørroller i WBE**

Stat, kommuner, sivilsamfunn, næringsliv og øvrige aktører.

Styringsdimensjoner i en livskvalitetsøkonomi

Endringsmekanismer i retning av WBE handler ikke om enkeltaktører, men om hvordan aktørene inngår i og påvirker styringsmekanismer på tvers av nivåer. Rapporten bruker fem styringsdimensjoner (S1–S5) som analytisk ramme (jf. avsnitt 2.5). Dimensjonene er gjensidig avhengige, der de opererer i samspill, viser WBE-litteraturen sterkere og mer varige resultater (Robinson, 2023; Mason & Büchs, 2023).

WBE: *Wellbeing Economy* / livskvalitetsøkonomi. Anvendt gjennomgående i kapittelet.

4.1 Litteraturgjennomgang

Fem dimensjoner og fem landeksempel

Hver dimensjon behandles i et eget delkapittel, med en innledende drøfting fulgt av en landbasert læringseksempel som illustrerer dimensjonen i praksis. Dimensjonene er gjensidig avhengige; der de opererer i samspill, viser litteraturen sterkere og mer varige resultater.

S1 - S5 Styringsdimensjoner

Landbaserte læringsseksempler:

(S1) Strategisk styring

Visjoner, prioriteringer og koordineringsmekanismer som binder sektorer og nivåer sammen.

ISLAND

(S2) Finans- og ressursstyring

Livskvalitetsbudsjettering, omprioritering og nye finansieringsinstrumenter.

AOTEAROA NZ

(S3) Lovverk og regulering

Juridisk forpliktende mål, tilsynsorganer og rapportering på tvers av politiske syklus.

WALES

(S4) Kunnskaps basert styring

Indikatorer, data, framsyn og læringssykluser som styringsgrunnlag.

FINLAND

(S5) Andre former for styring

Deltakelse, levd erfaring, nettverk og lokal verdiskaping.

SKOTTLAND

De fem styringsdimensjonene og de utvalgte landerfaringene som illustrerer hver dimensjon i kapittelet. Kapittelet avsluttes med en oversikt over aktørroller i en livskvalitetsøkonomi.

LESEHJELP

Hver dimensjon (S1–S5) presenteres med en innledende drøfting og minst én casestudie. Faktasidene til slutt oppsummerer roller og handlingsrom for stat, kommuner, sivilsamfunn, næringsliv og øvrige aktører.

4.1 Litteraturgjennomgang

Forankre livskvalitet som overordnet mål

Styringsdimensjon 1: Strategisk styring

Strategisk styring handler om hvordan livskvalitet forankres som overordnet mål gjennom visjoner, prioriteringer og koordineringsmekanismer som binder sektorer og forvaltningsnivåer sammen.

Gapet mellom ambisjon og operativ praksis lukkes sjelden av enkeltreformer. Det krever styringsrammer som kombinerer deltakelse, kunnskapsgrunnlag, måling og langsiktige investeringshorisonter (Parker, 2022; OECD, 2020). For at livskvalitet skal bli et reelt styringsmål, må det utvikles felles begreper, indikatorer og beslutningsgrunnlag som gjør det mulig å prioritere og følge opp politikk på tvers av sektorer. En viktig styrke er at tilnærmingen kan motvirke silotenking og bidra til at tiltak innen helse, utdanning, arbeid, klima og økonomi trekker i samme retning. .

Samtidig peker forskningen på at uklare begreper, manglende måleverktøy, kortsiktige politiske sykluser og avhengighet av økonomisk vekst gjør implementeringen krevende (Turrini et al., 2026; McCartney et al., 2025). Nasjonale forpliktelser og tverrdepartementale strategier skaper formelle insentiver for samordning.

Helse i all politikk (HiAP) er et dokumentert eksempel på tverrsektorielle rammeverk som systematisk vurderer helse- og livskvalitetskonsekvenser på tvers av sektorer (Lauzon et al., 2023; WHO, 2023c).

Departementsstrukturer, budsjettansvar og profesjonskulturer opprettholder likevel sektorvise skiller selv der formelle koordineringsmekanismer finnes (Bache & Reardon, 2016).

Livskvalitet som mål for samfunnsutviklingen spenner over flere politikkområder og lar seg ikke ivareta innenfor tradisjonelle sektorsiloer.

(Bache & Reardon, 2016; OECD, 2020)

Funn fra litteraturgjennomgangen viser også at en formålsdrevet tilnærming bør vektlegge en kultursensitiv tilnærming som anerkjenner mangfold og urbefolkning. Whānau Ora bryter med tradisjonelle sektorgrenser ved å gi familier myndighet til selv å identifisere sine prioriteringer, og koordinerer støtte på tvers av helse, utdanning, arbeid og bolig rundt disse (Wolfgramm et al., 2020). Tilnærmingen viser hvordan tverrsektoriell koordinering kan utformes med respekt for kulturelle verdier og lokal selvbestemmelse, og samtidig bidra til mer helhetlige livskvalitetsresultater.

o Landbasert læringseksempel

Island er et godt eksempel på hvordan formål får renning og kraft når det forankres på øverste politiske nivå og kobles til finansstrategi, indikatorer og likestillingsinstitusjoner.

o Landbasert læringeksempel

Island - å styre mot livskvalitet som *samfunnsmål*

KONTEKST

Et vendepunkt som åpnet for reorientering

Island viser hvordan livskvalitet kan løftes fra folkehelse- og indikatorarbeid til et overordnet mål for samfunnsutviklingen. Finanskrisen i 2008 ble et vendepunkt som åpnet for en bredere politisk diskusjon om hva økonomien og staten skal være til for. Selv om det deltakende grunnlovsforslaget i 2011 ikke ble vedtatt av Alltinget, har kjerneverdier fra prosessen; åpenhet, likestilling, velferd og fellesskapets eierskap til naturressurser, har preget politikktutformingens siden (WHO, 2023a).

TILNÆRMING

Koordineringsansvaret er lagt til statsministerens kontor, ikke til helsesektoren alene, for å sikre tverrdepartemental samordning og politisk eierskap. Rådet for et bærekraftig Island, etablert i 2021 og ledet av statsministeren, samler regjeringsmedlemmer med representanter fra lokale myndigheter, næringsliv, fagforeninger, Alltinget og sivilt samfunn som tverrsektoriell koordineringsmekanisme (WHO, 2023a).

RESULTATER OG VIRKEMIDLER

I 2019 vedtok Alltinget et rammeverk med 39 indikatorer for livskvalitet og bærekraft, Velsældarvísar, utviklet av Statistics Iceland. Regjeringen koblet arbeidet til seks prioriteringer i den femårige finansstrategien: psykisk helse, trygg bolig, balanse mellom arbeid og fritid, nullutslipp, innovasjon og bedre kommunikasjon med befolkningen.

Likestilling er institusjonalisert som styringsprinsipp gjennom lovfestet kjønnsbudsjettering, femårsplan og krav om at alle departementer skal vurdere likestillingskonsekvenser av budsjett- og lovforslag. Dette binder sammen finans-, regulerings- og kunnskapsdimensjonen (WHO, 2023a).

Formålsoorienteringen er også koblet til oppvekstinstitusjonene gjennom en helhetlig samfunnstilnærming (whole-of-society): satsing på helsefremmende lokalsamfunn understøtter barnehager og skoler som lokale knutepunkt, med tidlig innsats og familiestøtte som prioriteringer i finansstrategien.

HVA ISLAND VISER

Livskvalitet får større styringskraft når det forankres på høyt politisk nivå, kobles til finansielle beslutninger, støttes av et avgrenset indikatorrammeverk og inngår i bredere samfunnssamtaler om hva utviklingen skal styres mot. Helsesektoren kan spille en katalytisk rolle ved å utvide folkehelseperspektivet fra sykdomsforebygging til positiv samfunnsbygging.

Samtidig mangler Island en juridisk bindende livskvalitetspolitikk på tvers av sektorer, og modellen hviler i stor grad på politisk lederskap og koordineringsvilje. Hayden og Dasilva (2022) beskriver den som en vekstorientert livskvalitetsøkonomi med innslag av suffisiens; at ressursbruk og forbruk holdes innenfor et nivå som er tilstrekkelig for et godt liv, uten å overskride det naturen og samfunnet tåler over tid. Livskvalitetsagendaen virker side om side med fortsatt vekstorientering i makroøkonomi og energiintensive eksportnæringer. Eksempelen viser hvordan livskvalitet som formål og visjon kan endre styring og retning, men også hvordan avveininger knyttet til vekst og eksport kompliserer sammenhengskraften.

Eksempelen fra Island viser hvordan livskvalitet som formål og visjon for samfunnsutviklingen kan bidra til å endre styring og retning, men også hvordan avveininger knyttet til vekst og eksport kompliserer sammenhengskraft i styring. Offentlig forvaltning for en bærekraftig framtid krever integrering av bærekraft og livskvalitet i kjernen av styringsoppgavene, og bevegelse bort fra silobaserte sektortilnærminger mot tverrgående rammeverk med innebygd langsiktig tenkning og adaptiv kapasitet (Sinervo et al., 2026). «Silobasert og kortsiktig beslutningstaking» identifiseres som en kjernebarriere (McCartney et al., 2025); Wales viser hvordan dette kan institusjonaliseres gjennom lovgivning og institusjonelt design.

4.1 Litteraturgjennomgang

Oversette ambisjon til prioritering

Styringsdimensjon 2: Finansiell styring

Finansiell styring oversetter livskvalitetsambisjoner til konkrete prioriteringer gjennom livskvalitetsbudsjettering, omprioritering av offentlige utgifter og nye finansieringsinstrumenter.

Aotearoa New Zealand var pionér med formell livskvalitetsbudsjettering integrert i budsjettbeslutninger og strategiske prioriteringer (Robinson, 2023; Hayden & Dasilva, 2022). Australia, Skottland, Island og Finland har innledet lignende reformer, men møter felles utfordringer: indikatorvalg, datakvalitet og oversettingen av livskvalitetsmetrikk til faktiske budsjettomprioriteringer (Robinson, 2023).

Offentlig innkjøp og lokal samfunnsøkonomisk verdiskaping utfyller livskvalitetsbudsjettering. Innkjøp for sosial verdi bruker kontrakt-design til å stille krav om sosiale og lokale sysselsettingsutfall (Waddell et al., 2023). Skottland har institusjonalisert disse mekanismene gjennom Community Wealth Building, der ankerinstitusjoner, som for eksempel sykehus, universiteter og kommuner, brukes til å holde verdier i lokalsamfunnet (Battaglia, 2025; Watts, 2025).

FELLES UTFORDRINGER PÅ TVERS AV LAND

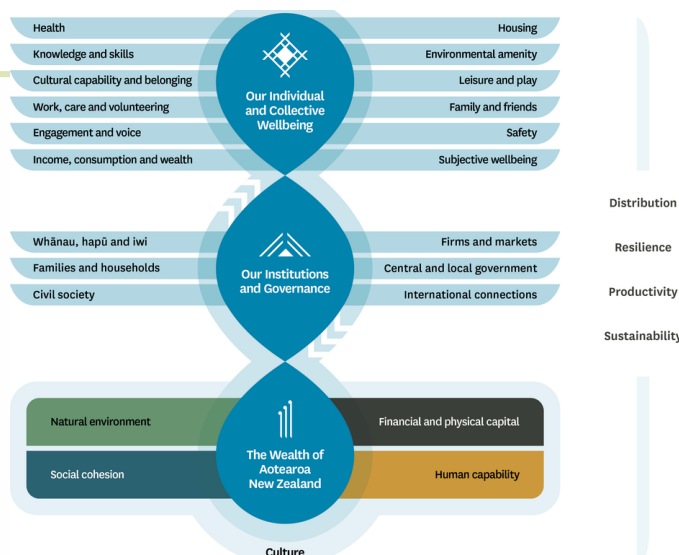
Indikatorvalg. Hvilke dimensjoner skal styre budsjettprioritering?

Datakvalitet. Mangel på disaggregerte data svekker fordelingsvurderinger.

Oversetting til budsjett. Måleresultater må reelt påvirke allokeringer, ellers risikerer rammeverket å bli symbolsk.

o Landbasert læringeksempel

New Zealands *Wellbeing Budget* illustrerer både potensialet for livskvalitetsbudsjettering som styringsverktøy, og hvor sårbar koblingen mellom livskvalitet og budsjett er uten bred og robust institusjonalisering.

o Landbasert læringeksempel

Aotearoa NZ - livskvalitetsbudsjettering som finansstyring

KONTEKST

Et av de mest utviklede forsøkene

New Zealands Wellbeing Budget, lansert i 2019, var et av de mest utviklede forsøkene på å operasjonalisere et livskvalitetsrammeverk gjennom en nasjonal budsjettprosess. I litteraturen beskrives det som en test av om indikatorer og livskvalitetsmål kan fungere som styringsverktøy for prioritering, eller om de primært forblir informative, ikke-bindende analyseverktøy (Robinson, 2023; Moll et al., 2024).

Treasury hadde siden 2011 utviklet det underliggende Living Standards Framework (LSF), og i 2020 ble deler av rammeverket lovfestet gjennom Public Finance (Wellbeing) Amendment Act, som påla regjeringen å formulere livskvalitetsmål i budsjettpolitisk erklæring og Treasury å produsere Wellbeing Reports (NZ Parliament, 2020; Bartelet & de Gooyert, 2025).

TILNÆRMING

Rammeverket strukturerte politikktutforming rundt fire kapitalformer: menneskelig kapital, naturkapital, sosial kapital og finansiell/fysisk kapital. Regjeringen skulle offentliggjøre livskvalitetsprioriteringer før budsjettarbeidet startet, slik at nye midler i større grad kunne fordeles etter disse framfor historiske basisbudsjetter.

Departementene måtte dokumentere hvordan forslag bidro til utfall på tvers av kapitalformene (Robinson, 2023; Hayden & Dasilva, 2022). I 2019 inkluderte prioriteringene psykisk helse, barns livskvalitet, levekår for māori- og pasifika-befolkningen og omstilling til lavutslippsøkonomi.

RESULTATER OG BEGRENSNINGER

Budsjettet styrket synligheten til psykisk helse, barnefattigdom og urfolks livskvalitet i nasjonal budsjettprioritering. På lokalt nivå koblet The Southern Initiative (TSI) i Sør-Auckland det nasjonale rammeverket til innkjøpspolitikk, sosial innovasjon og urfolkslede initiativer, med dokumenterte effekter på sysselsetting, husholdningsinntekt og whānau-livskvalitet (Niu et al., 2025).

Samtidig ble det dokumentert risiko for symbolsk omklassifisering, der eksisterende utgifter ble ført under nye kategorier uten reell omprioritering. Effektene var tydeligst i målrettede programmer, ikke i en mer systemisk finansiell omstilling (Hayden & Dasilva, 2022; Robinson, 2023; Moll et al., 2024).

Menneskelig
KAPITAL

Natur
KAPITAL

Sosial
KAPITAL

Finansiell & fysisk
KAPITAL

HVA AOTEAROA VISER

Livskvalitetsindikatorer kan flytte budsjettoppmerksomhet mot fordelingsvirkninger og langsiktige samfunnsbehov som ellers blir usynlige i sektorvise budsjettprosesser, men koblingen er sårbar dersom den ikke er bredt og robust institusjonalisert.

Læringen er mer presis enn at slike grep bare krever lovforankring: rammeverket ble lovfestet i 2020, men koalisjonsregjeringen som tiltrådte i 2023 sluttet å omtale budsjettet som Wellbeing Budget, og fremmet våren 2025 lovforslag om å fjerne wellbeing-rammen fra Public Finance Act (Craw, 2025). Erfaringen tyder på at lovfestede budsjettkrav alene ikke gir varig styringskraft dersom de ikke støttes av bred politisk konsensus, institusjonell forankring og mekanismer for uavhengig oppfølging.

4.1 Litteraturgjennomgang

Juridisk forankring som *varig* styringskraft

Styringsdimensjon 3: Lovverk og regulering

Lovgivning er en av de mest robuste måtene å forankre livskvalitetsmål på. Juridiske forpliktelser kan stå seg over tid, på tvers av politiske skifter (Parker, 2022).

Internasjonale erfaringer viser et spekter av tilnærminger: Wales' *Well-being of Future Generations Act* (2015) pålegger alle offentlige organer en juridisk plikt til å fremme bærekraftig livskvalitet, med rapporteringsplikt og et uavhengig Future Generations Commissioner. Skottland benytter sitt National Performance Framework som styringsanker uten tilsvarende lovforankring. Finland operasjonaliserer livskvalitet gjennom strategisk koordinering og handlingsplaner (Finnish Government, 2019).

Det er ikke lovforankring alene som er avgjørende, men hvordan juridiske plikter kombineres med institusjonelle mekanismer og etterlevelseshandlinger. Der livskvalitetsmål ikke er formelt forankret, er de mer sårbare for politiske skifter og nedprioritering under press (Parker, 2022; Robinson, 2023).

GJENNOMGÅENDE DESIGNPRINSIPPER

Brede målformuleringer som dekker økonomiske, sosiale, miljømessige og kulturelle dimensjoner.

Tydelige prosesskrav, mål, konsekvensvurderinger og jevnlig rapportering.

Uavhengige tilsynsorganer som sikrer kontinuitet på tvers av politiske syklener.

Kobling mellom lovverk og budsjettprosesser, uten ressursforankring risikerer juridiske mål å forbli retoriske.

o Landbasert læringseksempel

Wales er det mest omfattende eksempelet på lovforankret livskvalitetsstyring og viser at institusjonelt design kan gi varig styringskraft.

o Landbasert læringseksempel

Wales — lovgivning og institusjonelt design

KONTEKST

Livskvalitet som rettslig styringsansvar

Well-being of Future Generations Act, vedtatt i 2015 etter folkesamtalen The Wales We Want, gjorde livskvalitet til et rettslig forpliktende hensyn for offentlige organer på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer (WHO, 2024a). Dette skiller Wales fra land der rammeverk primært er strategiske eller veiledende (Parker, 2022). Loven er omtalt som en «common sense law»: helhetlige, forebyggende og langsiktige hensyn bør være en del av ordinær styring, ikke et særskilt prosjekt (Future Generations Wales, 2022; Howe & Nutbeam, 2023).

«Common sense law» — fordi helhetlige og langsiktige hensyn bør forstås som sunn fornuft, ikke som et særskilt politisk prosjekt.

TILNÆRMING

Et sentralt trekk er at økonomisk vekst ikke defineres som et mål i seg selv. Økonomien forstås som et virkemiddel for velstand, arbeid og bærekraftig utvikling innenfor planetens tålegrenser; sosiale, kulturelle og økologiske hensyn løftes som likestilte. BNP inngår ikke som styringsmål i indikatorrammeverket (WHO, 2024a).

Et sentralt trekk er at økonomisk vekst ikke defineres som et mål i seg selv.

Økonomien forstås som et virkemiddel for velstand, arbeid og bærekraftig utvikling innenfor planetens tålegrenser; sosiale, kulturelle og økologiske hensyn løftes som likestilte. BNP inngår ikke som styringsmål i indikatorrammeverket (WHO, 2024a). Den juridiske kjernemekanismen er Sustainable Development Principle, fem arbeidsprinsipper som skal integreres i beslutninger: langsiktig tenkning, forebygging, integrering, samarbeid og involvering (Parker, 2022).

INSTITUSJONELT DESIGN

Et uavhengig framtidsombud, Future Generations Commissioner, har et syvårig mandat som vokter for framtidige generasjoner og søker systematisk råd fra barn og unge (reverse mentoring). Lovpålagte Public Services Boards koordinerer lokal innsats, mens Auditor General reviderer hvordan arbeidsprinsippene anvendes, ombudet er beskrevet som en «system-stabilisator» mot kortsiktighet (WHO, 2024a, 2023; Robinson, 2023).

ET SÆRTREKK VED MÅLDESIGNET

Ingen av målene peker på økonomisk vekst som mål i seg selv. Økonomien forstås som et virkemiddel for å skape velstand, arbeid og bærekraftig utvikling innenfor planetens tålegrenser. Loven fastsetter at BNP ikke skal inngå som styringsmål i indikatorrammeverket (WHO, 2024a).

SYV LIKESTILTE LIVSKVALITETSMÅL

Alle offentlige organer skal vurdere beslutninger opp mot syv mål:

- Et fremgangsrikt Wales
- Et robust og motstandsdyktig Wales
- Et sunnere og friskere Wales
- Et mer likestilt og rettferdig Wales
- Et Wales med lokalsamfunn preget av samhold
- Et Wales med levende kultur og blomstrende walisisk språk
- Et globalt ansvarlig Wales

Juridisk kjernemekanisme

Den juridiske kjernemekanismen er Sustainable Development Principle, med fem arbeidsprinsipper som offentlige organer skal integrere i beslutningsprosessene:

LANGSIKTIG TENKNING

FOREBYGGING

INTEGRERING

SAMARBEID

INVOLVERING

RESULTATER OG BEGRENSNINGER

Offentlige organer skal sette egne mål i tråd med de nasjonale, publisere dem og rapportere på framdrift mot milepæler fram mot 2050. Lovverket er supplert av Socio-economic Duty (2021), som styrker ansvaret for å redusere ulikhet, og Social Partnership and Public Procurement Act (2023), som kobler anskaffelser til bærekraftsmål.

I M4-saken (2019) ble en motorveiutbygging stanset etter at framtidombudet argumenterte for at prosjektet var i strid med lovens mål. Loven har også påvirket Curriculum for Wales, med vekt på framtidorienterte ferdigheter, bærekraft, helse og livskvalitet (Welsh Government, 2022). Wales viser også vilje til å prøve ut før-fordeling og tidlig innsats. Et forsøk med basisinntekt for unge som forlater barnevernet ga om lag 600 særlig utsatte unge fast inntekt i overgangen til voksenlivet, kombinert med praktisk og økonomisk veiledning.

Tidlige evalueringer peker mot bedret opplevd trygghet, redusert stress og økt følelse av kontroll (Bezecky et al., 2026; Welsh Government, 2022; Mathur et al., 2025).

Forsøket ble forankret i lovens livskvalitetsmål, mens gjennomføringen bygde på sektorene der Wales har egen lovgivningskompetanse, særlig sosialtjenester og bolig. Selv om Wales kan vise til et helhetlig institusjonelt design som stadig flere land ser til for inspirasjon, tyder erfaringene på at lovforankring alene ikke er nok.

Audit Wales' tiårsgjennomgang etter lovens ikrafttredelse (2025) viser substansielle resultater, men også et vedvarende implementeringsgap mellom lovens ambisjoner og daglig praksis. Framtidombudet har en rådgivende og pådrivende rolle, men kan verken overprøve budsjetter eller fatte bindende vedtak. Uten tydelig kobling til budsjettprosesser kan juridiske mål bli stående som ubesvarte ambisjoner (Robinson, 2023).

HVA WALES VISER

Lovforankring kombinert med institusjonelt design kan gi livskvalitet rettslig tyngde og kontinuitet på tvers av politiske skifter. Men juridiske plikter må kobles til budsjett, kapasitet og oppfølging for å endre praksis og gjennomføringskraften avhenger av bred politisk forankring på tvers av partier og skiftende regjeringer.

4.1 Litteraturgjennomgang

Fra måling til styringsrelevant kunnskap

Styringsdimensjon 4: Kunnskapsbasert styring

Livskvalitetsmåling har beveget seg langt utover BNP, men fungerer ofte som reelt styringsverktøy først når den er koblet til budsjettprosesser og overordnede beslutningsstrukturer.

Flere internasjonale og nasjonale indikatorplattformer er utviklet for å utvide politikksynet, men innflytelsen varierer fra informative plattformer uten bindende kraft til budsjetttrammer med formelle krav (OECD, 2020; Robinson, 2023). To tredjedeler av OECD-landene har nå utviklet slike nasjonale rammeverk (WHO, 2026b), noe som understreker at utfordringen ikke lenger er å etablere dem, men å koble dem til faktiske beslutningsprosesser.

Samtidig bygger måling, data og statistikk i stor grad på historiske utviklingstrekk. De gir derfor bare delvis innsikt når samfunnsforhold, behov og risikoer endrer seg. Kunnskapsbasert styring bør derfor ikke bare handle om å dokumentere utviklingen i etterkant, men også om å styrke evnen til å vurdere framtidige konsekvenser, usikkerhet og alternative utviklingsbaner. En WBE-basert styring vil derfor kreve en tettere kobling mellom indikatorer, statistikk, kvalitative data og framtidsrettede metoder som framsyn, scenarier og langsiktige konsekvensvurderinger.

Dette ligger nært ideen om anticipatory governance, der styring handler om å bruke både ulike datakilder og framtidskunnskap til å fremme samfunns mål, forebygge problemer, prioritere bedre og ta hensyn til framtidige generasjoner (Tönurist & Orlik, 2025). De ulike nasjonale tilnærmingene til livskvalitetsmåling varierer betydelig i omfang, institusjonell forankring og styringsrelevans (en komparativ oversikt er samlet i Vedlegg D).

Mekanismer for at målingsrammeverk faktisk påvirker beslutninger:

Livskvalitetsbudsjettering som kobler indikatorprioriteringer til budsjettavveininger.

Tverrsektoriell overvåkning som støtter interdepartemental dialog.

HiAP-implementeringer som omsetter data til lokal planlegging.

4.1 Litteraturgjennomgang

Der slike strukturer mangler, tenderer måling mot å informere debatten uten å produsere bindende politikkskifter. Statistikkprodusenter og dashbord gjør komplekse data tilgjengelige for beslutningstakere og innbyggere; sentrale budsjett- og politikkenheter er dokumentert som kritiske for å koble målingsrammeverk til budsjettprosesser (Robinson, 2023; OECD, 2020).

Effektiv kunnskapsbasert styring forutsetter imidlertid at data ikke bare produseres og tilgjengeliggjøres. WBE-litteraturen understreker at selve oversettelsen fra data til kunnskap er et eget ledd i kunnskapsbasert styring. Indikatorer og statistikk er råmateriale; de får først styringsverdi gjennom analyse og tolkning, og gjennom at de gjøres tilgjengelige på en form som kan brytes ned på sosioøkonomiske grupper, funksjonsvariasjon og identitetsmangfold (High-Level Expert Group on Beyond GDP, 2025; Goldblatt et al., 2023). WBE-litteraturen peker også på at kvantitative data må suppleres med innsikt fra levdt erfaring og lokalsamfunn for å bli styringsrelevante (WEAll et al., u.å.).

Samtidig understrekes det at mangel på sikker kunnskap ikke bør bli et påskudd for å utsette nødvendig handling; en IWBE-orientering kobler derfor kunnskapsutvikling til et føre-var-prinsipp, der det handles for å holde samfunnet innenfor trygge rammer også under usikkerhet (Crawford & Trebeck, 2025).

Illustrasjon: Konseptuelt rammeverk fra rapporten "Counting What Counts", Secretary-General's independent High-level Expert Group on Beyond GDP, 2026

o Landbasert læringseksempel

Finland viser at kunnskapsbasert styring får større gjennomslag når statistikkproduksjon, politikkrådgivning, framsyn og programdesign kobles institusjonelt.

o Landbasert læringsseksempel

Finland — kunnskapsbasert og *framtid*srettet styring

KONTEKST

Framtidsrettet styring i praksis

Finland viser hvordan livskvalitet kan institusjonaliseres som styringsprinsipp gjennom kobling mellom kunnskap, indikatorer, programdesign og framtidsoorientert styring innenfor eksisterende forvaltningsstrukturer. Landet er internasjonalt anerkjent for å ha institusjonalisert langsiktig og intergenerasjonell tenkning i offentlig styring, ofte omtalt som anticipatory governance, der framsyn og framtidsoorientert kunnskap integreres systematisk i politikkkutforming (SOIF, 2025a).

Tilnærmingen vokste fram i samspill mellom sivilsamfunn og myndigheter. SOSTE introduserte begrepet economy of wellbeing i offentlig debatt i 2012, og under Finlands formannskap i EU-rådet i 2019 fikk landet gjennomslag for Council Conclusions on the Economy of Wellbeing (Council of the European Union, 2019). Finland har siden supplert BNP med et bredt sett av økonomiske, økologiske og sosiale indikatorer (Fleischer & Stokenberga, 2023; WHO, 2023b).

TILNÆRMING

Finlands tilnærming bygger på en bred kunnskapstradisjon der statistikk, forskning, framsyn og levd erfaring inngår som grunnlag for styring. En viktig faglig referanse er Erik Allardts velferdsteori, som viser at gode liv ikke bare handler om materielle levekår, men også om relasjoner, tilhørighet, mening og deltakelse (Allardt, 1976, 1993). Senere finsk forskning har videreutviklet dette i dimensjonene having, loving, being og doing: å ha nødvendige ressurser, høre til i sosiale fellesskap, kunne leve meningsfulle liv og delta i aktiviteter som også er bærekraftige over tid (Hirvilammi & Helne, 2014; Martela, 2024).

Den nasjonale handlingsplanen National Action Plan for the Economy of Wellbeing 2023–2025 formaliserte integreringen av livskvalitetsindikatorer i politikkkutforming på tvers av departementer. Målet var at kunnskap og måling skulle inngå i programdesign og evaluering, ikke fungere som en parallell rapporteringsøvelse (Ministry of Social Affairs and Health, 2024). En tverrsektoriell styringsgruppe, etablert i 2021, fungerte som koordineringsmekanisme på tvers av departementsstrukturen.

RESULTATER

Finland har gjennom mange år toppet listen av World Happiness Report (Helliwell et al., 2026). De har utviklet et omfattende økosystem av institusjoner, data og framsynsverktøy. Finlands institutt for helse og velferd og Statistics Finland forvalter livskvalitetsdata gjennom åpne dataportaler, og indikatorarbeidet startet allerede etter finanskrisen i 2008 (Cox et al., 2024). I perioden 2022–2024 utviklet helse- og velferdsinstituttet, på oppdrag forankret i statsministerens kontor og i samarbeid med sivilsamfunns- og forskningsmiljøer, en styringsmodell der løpende overvåking og livskvalitetsdata brukes som grunnlag for politikklæring og regelmessige gjennomganger (Korhonen et al., 2025; WHO, 2023b).

Finland har også vært et utviklingslaboratorium for humble governance, der politikkkutforming skjer gjennom tynn konsensus om felles mål, autonomi for berørte aktører og fortløpende læring og revisjon under usikkerhet (Annala et al., 2021). Annala, M., Gronchi, I., Leppänen, J., & Mertsola, S. (2021). A call for humble governments. Demos Helsinki.

o Landbasert læringseksempel

Finland - En helhetlig framsynsarkitektur

Et særtrekk ved Finland er en helhetlig framsynsarkitektur som kobler regjering, parlament og fagmiljøer (SOIF, 2025a). Regjeringens framtidsmelding identifiserer framvoksende utfordringer hver stortingsperiode gjennom ekspertinnspill og offentlig dialog. Parlamentets framtidskomité vurderer politikk og lovgivning i et framtidsperspektiv og utarbeider parlamentets svar på regjeringens melding. I tillegg kobler et nasjonalt framsynsnettverk eksperter på tvers av sektorer, mens helsemyndighetenes framsynstjeneste kombinerer statistiske framskrivinger og scenarier for å vise framtidige tjenestebehov. Finland har også vært pioner på systematiske barnekonsekvensvurderinger, som kan brukes som intergenerasjonelt framsynsverktøy i politikk- og budsjettprosesser (IPU, 2025; THL, 2025; European Commission, 2026).

Samtidig viser erfaringene at koordineringsbaserte modeller er sårbare uten juridisk forankring. Etter regjeringsskiftet i 2023 ble handlingsplanens mål ikke videreført, og per 2024 var Finland det eneste WEGo-medlemmet uten en fullt implementert styringsmodell på nasjonalt beslutningsnivå (Cox et al., 2024). Hayden (2024) argumenterer i et postvekstperspektiv for at den finske tilnærmingen fortsatt ligger innenfor et vekstavhengig velferdsstatsparadigme, der livskvalitetsindikatorer og framsynsverktøy fungerer mer som tillegg til eksisterende økonomiske styringsmål enn som en omdefinering av dem.

REGJERINGEN

Framtidsmelding

Identifiserer framvoksende utfordringer hver stortingsperiode gjennom ekspertinnspill og offentlig dialog.

FAGMILJØER

Nasjonalt framsynsnettverk

Kobler eksperter på tvers av sektorer for systematisk kunnskapsutveksling om framtidens utfordringer.

PARLAMENTET

Fremtidskomiteen

Vurderer politikk og lovgivning i et framtidsperspektiv og utarbeider parlamentets svar på regjeringens melding.

HELSEMYNDIGHETER

Framsynstjeneste

Kombinerer statistiske framskrivinger og scenarier for å vise framtidige tjenestebehov. Barnekonsekvensvurderinger som intergenerasjonelt verktøy.

HVA FINLAND VISER

Kunnskapsbasert styring får større gjennomslag når statistikkproduksjon, politikkrådgivning, framsyn og programdesign kobles institusjonelt. Men selv en velutviklet framsynsarkitektur endrer ikke nødvendigvis hvilke mål kunnskapen mobiliseres for, kunnskap, indikatorer og framsyn får først styringskraft når de kobles til prioriteringer, ansvar og institusjonell forpliktelse.

4.1 Litteraturgjennomgang

Levd erfaring og *urfolkskunnskap* som styringsgrunnlag.

WBE-litteraturen dokumenterer at målingsrammeverk påvirker politiske beslutninger gjennom tre mekanismer: livskvalitetsbudsjettering som kobler indikatorprioriteringer til budsjettavveininger (Robinson, 2023); tverrsektoriell overvåkning som støtter interdepartemental dialog (Heimborg et al., 2023); og HiAP-implementeringer som omsetter data til lokal planlegging (Lauzon et al., 2023). Der slike strukturer mangler, tenderer måling mot å informere debatten uten å produsere bindende politikkskifter (Alanko, 2022; Robinson, 2023; Finnish Government, 2019).

Samtidig handler kunnskapsbasert styring ikke bare om indikatorer, framsyn og kvantitative data. WBE-litteraturen legger også vekt på kunnskap fra levd erfaring, urfolksperspektiver og andre kunnskapsformer som ofte faller utenfor tradisjonelle styringssystemer. Spørsmålet om hvem som deltar i styringsprosesser henger derfor tett sammen med spørsmålet om hvilken kunnskap som anerkjennes som gyldig. Ulike kunnskapssystemer former hva som blir synlig, hva som prioriteres, og hvem som regnes som

en legitim stemme i politikkkutforming. Kunnskap fra levd erfaring kan avdekke sider ved et system som ikke fanges opp av forskning, politikkkutforming eller kvantitative data, for eksempel problemer som ikke måles rutinemessig, eller sammenhenger mellom tiltak og virkninger som ellers forblir usynlige (Shaikh et al., 2023; O'Connor & Bennet, 2026). Slike erfaringer kan også synliggjøre interseksjonelle ulikheter, der flere former for ulikhet virker sammen og forsterker hverandre. Skottland har omsatt dette i praksis gjennom politiske rammeverk der levd erfaring løftes inn som en styrende kunnskapskilde, blant annet i The Promise (se side X).

Flere land har også hentet kunnskap fra urfolks verdenssyn for å informere styring. Mange urfolksperspektiver legger vekt på naturforvaltning, omsorg for fellesskapet, relasjoner og helhetlige verdier, inkludert en dyp, gjensidig forbindelse mellom mennesker og natur som kan styrke både klimatilpasning og sosial innovasjon (Briguglio et al., 2025; Niu et al., 2025). Dette samsvarer med sentrale mål i en livskvalitetsøkonomi, men utfordrer samtidig styringsmodeller bygget på individuell vekst og profittlogikk (Niu et al., 2025). Aotearoa New Zealand er et tydelig eksempel på hvordan offentlige organer kan lære av og bygge styring rundt slike verdier (se side 45).

KJENNETEGN VED KUNNSKAPS- OG LÆRINGSSYSTEMER

Iterativ evaluering og tilpasning — løpende overvåkning med politikklæring gjennom regelmessige gjennomgangssykluser, ikke engangsrapportering.

Institusjonaliserte kunnskapsroller — dedikerte analytiske enheter, statistikere og kunnskapsmeglere; ellers forblir måling symbolsk.

Åpenhet for generasjoners erfaringer — urfolkskunnskap og bærekraftig samspill med naturen som grunnlag for sosial innovasjon.

Offentlig ansvarlighet og deliberasjon — måling kombinert med medvirkning og kommunikasjon kan forme forventninger og press for endring.

Tilbakevendende utfordringer inkluderer krevende indikatorvalg, mangel på disaggregerte data og at kommunikasjon alene ikke sikrer politisk gjennomslag uten institusjonell håndhevelse (Robinson, 2023; OECD, 2020).

4.1 Litteraturgjennomgang

Deltakelse, nettverk og lokal verdiskaping

Styringsdimensjon 5: Andre former for styring

Deltakerbasert og nettverksbasert styring er sentrale virkemidler i WBE, men litteraturen dokumenterer vedvarende utfordringer med å skalere opp, måle effekter og faktisk omfordele makt (WEAll, 2021; Waddell et al., 2023)

For at deltakende styring og samskaping skal ha reell effekt, må medvirkning gå utover konsultasjon til faktisk omfordeling av innflytelse og ressurser. Dette kjennetegnes ved tilgjengelige prosesser, reell påvirkningskraft og kapasitetsbygging hos deltakerne (Dalziel et al., 2018).

SENTRALE DELTAKELSESMEKANISMER

Samskaping og samproduksjon mellom offentlige myndigheter og lokalsamfunn.

Tverrsektorielle partnerskapsordninger forankret i lovfestede mekanismer.

Nettverksbasert styring gjennom tverrgående allianser.

Deliberativ deltakelse gjennom borgerting og deltakerbudsjettering.

WEAll, 2021; Lauzon et al., 2023; Agrawal et al., 2025.

o Landbasert læringseksempel

Skottland utdyper dette bildet og viser hva som skiller deltakelse som *konsultasjon* fra deltakelse som reell *innflytelse og omfordeling*.

Illustrasjon: Fra Place Standard tool, Scottish Government

o Landbasert læringeksempel

Skottland - folkedrevet styring og *lokalverdiskaping*

KONTEKST

Kobling mellom levd erfaring og mål

Skottland illustrerer hvordan livskvalitetsstyring kan kobles til deltakelse, levd erfaring og lokal økonomisk utvikling. Tilnærmingen bygger på flere komplementære spor, blant annet National Performance Framework (NPF), The Promise og Community Wealth Building (CWB). Til sammen viser disse eksemplene hvordan folkedrevet styring kan handle både om demokratisk innflytelse, relasjonelle velferdstjenester og lokal kontroll over økonomiske ressurser.

TILNÆRMING

National Performance Framework, vedtatt i 2007 og senere styrket, etablerer et nasjonalt rammeverk for samfunns mål og indikatorer. Rammeverket legger vekt på at offentlige organer skal involvere lokalsamfunn i utforming og levering av tjenester, dokumentere hvordan innbyggerinvolvering påvirker planlegging, og rapportere mot nasjonale indikatorer i tilgjengelige formater som muliggjør demokratisk ansvarlighet (Battaglia, 2025; WHO, 2026). The Promise representerer en annen form for folkedrevet styring. Prosessen ble utviklet gjennom en uavhengig granskning av omsorgssystemet for barn og unge, og ble samprodusert med barn, unge og familier med erfaring fra barnevernet. Her ble levd erfaring behandlet som autoritativ kunnskap, ikke bare som innspill. Forpliktelsene ble formulert som moralske snarere enn tekniske anbefalinger, og har siden påvirket nasjonal politikk (Dalziel et al., 2018; Parker, 2022).

Det tredje sporet er Community Wealth Building. CWB er en stedsbasert og før-fordelende tilnærming der ankerinstitusjoner, som kommuner, sykehus og universiteter, bruker innkjøpskraft, sysselsetting,

investeringer og eiendom til å bygge lokal verdiskaping og fordele økonomisk makt bredere (Manley & Whyman, 2021; McCartney et al., 2025). Skottland har institusjonalisert CWB gjennom offentlige styringsgrep. Tilnærmingen ble tatt inn i Programme for Government 2020–2021 og senere lovfestet gjennom Community Wealth Building (Scotland) Bill, som pålegger relevante offentlige organer å utvikle CWB-handlingsplaner og styrke ankerinstitusjonenes rolle i lokal verdiskaping (WHO Regional Office for Europe, 2026).

RESULTATER OG BEGRENSNINGER

Skottland har utviklet en dobbel ansvarlighetsstruktur: oppover mot nasjonale myndigheter gjennom NPF og rapportering, og utover mot lokalsamfunn gjennom deltakelse, levd erfaring og stedsbaserte initiativer. The Promise har bidratt til å flytte oppmerksomheten fra systemets prosedyrer til barn, unge og familiers erfaringer, relasjoner og behov. CWB har samtidig gjort lokale anskaffelser og ankerinstitusjoner til konkrete verktøy for lokal verdiskaping og før-fordeling.

Erfaringene viser likevel grensene for myk styring. NPF setter ambisiøse mål, men pålegger ikke offentlige organer bindende leveringsforpliktelser. Offentlige organer skal i hovedsak «ha hensyn til» nasjonale utfall, uten tydelige sanksjoner ved manglende etterlevelse. Resultatet er et vedvarende implementeringsgap, der målene er aspirerende snarere enn operative, og ansvarligheten for levering forblir diffus (WHO, 2026a). Forebygging er også godt begrunnet konseptuelt, men den finansielle arkitekturen prioriterer ofte reaktive utgifter framfor oppstrøms investeringer. Spenningen mellom forebyggingens lange tidshorisonter og korte politiske og budsjettmessige ansvarssykluser er derfor ikke løst (WHO, 2026a).

HVA SKOTTLAND VISER

folkedrevet styring kan ta flere former: deltagelse i nasjonale mål- og rapporteringssystemer, levde erfaring som styrende kunnskapskilde, og lokale før-fordelingsverktøy gjennom anskaffelser og ankerinstitusjoner. Skottland viser samtidig at deltagelse må kobles til reell innflytelse, ikke bare til medvirkningsprosesser. Lokal verdiskaping krever langsiktige og forpliktende partnerskapsstrukturer, ikke kortvarig prosjektlogikk. Forebygging og folkedrevet styring blir først robuste når de forankres utover valgperioder, gjennom lovverk, flerårig finansiering og tydelige oppfølgingsmekanismer. Skottland viser dermed både potensialet i deltakende og stedsbasert styring, og risikoen for at ambisiøse rammeverk forblir myke dersom de ikke kobles til sterkere institusjonell forpliktelse.

Om nettverk og sivilsamfunn

Hvor og hvordan flyttes makt?

Erfaringene fra Skottland illustrerer hvordan nettverksbasert styring og stedbaserte verktøy som Community Wealth Building kan utfylle hverandre: der CWB bruker ankerinstitusjoners innkjøpsmakt og eierskap til å forme lokal verdiskaping, gir tverrsektorielle partnerskap og formaliserte nettverksstrukturer den institusjonelle tyngden som er nødvendig for å omsette slike verktøy til varig endring. Lovfestede partnerskapsmekanismer, som Skottlands Community Planning Partnerships og det nylig vedtatte Community Wealth Building (Scotland) Bill (2026), formaliserer tverrsektoriell forhandling og felles politikkeierskap på en måte som rene strategidokumenter ikke kan (WHO, 2026a; McCartney et al., 2025).

TO VEIER TIL MAKTOMFORDELING:

Felles dagsordensetting som forsterker ikke-statlige stemmer.

Alternative fortellinger som gradvis forskyver noe av definisjonsmakten bort fra vekstorienterte departementer og over til tverrsektorielle koalisjoner og sivilsamfunnsaktører.

Abrar, 2021; Waddell et al., 2023.

SIVILSAMFUNNETS ROLLE

Sivilsamfunnet former hvordan livskvalitet forstås politisk gjennom påvirkningsarbeid og utvikling av nye samfunnsnarrativer, fra ensidig vekt på BNP og vekst til bredere forståelser av livskvalitet, fellesskap og bærekraft (Trebeck & Williams, 2019; Fioramonti, et al., 2022; Abrar, 2021). Ved å koble miljøorganisasjoner, sosialpolitiske aktører, helsefeltet og lokalsamfunnsorganisasjoner bidrar sivilsamfunnet til å bygge bredere koalisjoner for endring på tvers av institusjonelle kontekster (Mason & Büchs, 2023).

4.1 Litteraturgjennomgang

TRE TILBAKEVENDENDE UTFORDRINGER

Svakt datagrunnlag som svekker transparens og ansvarliggjøring (Robinson, 2023).

Krav om reell omfordeling av beslutningsmyndighet utover nettverksmedlemskap (Abrar, 2021; Hayden, 2024).

WEGo-analysers funn om bare beskjedne bevegelser bort fra vekstlogikken (Hayden, 2024; Wellbeing Economy Governments, 2023).

NÅR OMFORDELER DELTAKELSE MAKT?

Formelle partnerskap forskyver beslutningsmyndighet til bredere flerpartsorganer (Lauzon et al., 2023).

Samskaping kanaliserer lokal kunnskap inn i politikkvalg (Braby, 2022; WeAll, 2021).

Nettverk forsterker marginaliserte aktørers stemmer (Abrar, 2021; Mason & Büchs, 2023).

Forutsetningen er støtte fra ressurser, juridiske mekanismer og transparente målesystemer (Robinson, 2023; Lauzon et al., 2023).

Der lovfestede partnerskapsmekanismer finnes, gir dette nettverk institusjonell tyngde ved å formalisere tverrsektoriell forhandling og felles politikkeierskap (Lauzon et al., 2023). WBE-litteraturen advarer likevel om at nettverk fremmer læring og spredning, men ikke alene garanterer omfordelingsutfall. Det krever innenlandsk institusjonell endring og ressurser (Hayden, 2024; Waddell et al., 2023).

Nettverk omfordeler makt ved å forsterke ikke-statlige stemmer og utvikle alternative fortellinger som utfordrer vekstorienterte styringsparadigmer (Abrar, 2021; Waddell et al., 2023).

o Internasjonal læringeksempel

Internasjonale nettverk som WEGo skaper dialogstrukturer der regjeringer kan lære av hverandre, men nettverksmedlemskap fremmer spredning av ideer, ikke automatisk implementering (WEGo, 2023; Hayden, 2024).

o Internasjonal læringeksempel

CASESTUDIE · INTERNASJONALE NETTVERK

WEGo & WEAll — nettverk for *livskvalitetsøkonomi*

KONTEKST

Wellbeing Economy Governments (WEGo) og Wellbeing Economy Alliance (WEAll) er sentrale internasjonale nettverk for spredning av livskvalitetsøkonomi på tvers av land og sektorer. WEGo samler nasjonale og regionale myndigheter i et mellomstatlig læringsnettverk, mens WEAll, etablert i 2018, fungerer som en bred sivilsamfunnsbasert bevegelse som kobler næringsliv, akademia, trossamfunn, sivilsamfunn og myndigheter (Abrar, 2021; Mason & Büchs, 2023). Begge nettverkene bidrar til felles dagsordensetting, kunnskapsdeling og gjensidig legitimering.

TILNÆRMING

WEGo legger til rette for politikktutvikling og erfaringsutveksling mellom myndigheter, uten hierarkisk styring. Nettverket bygger på prinsipper om planetære tålegrenser, rettferdig fordeling og ressurseffektivitet (WEGo, 2023). Per i dag er Island, Finland, Skottland, Wales og New Zealand formelle medlemmer av nettverket og Canada deltar aktivt. WEAll, som bidro til å initiere WEGo, arbeider gjennom globale nettverk og stedbaserte knutepunkter som kobler lokale initiativer til bredere fortellinger om økonomisk og politisk endring (Mason & Büchs, 2023). Et sentralt prinsipp er «samhold over enighet», der aktører kan samles om felles verdier uten å måtte være enige om alle virkemidler (Abrar, 2021; Costanza et al., 2020).

RESULTATER OG BEGRENSNINGER

Nettverkene senker terskelen for politisk læring på tvers av land og gir særlig mindre stater tilgang til erfaringer, begreper og legitimitet som kan støtte nasjonale reformprosesser (Cook et al., 2023; Mason & Büchs, 2023).

WEAlls brede koalisjonsbygging har gjort det mulig å samle aktører med ulike interesser og ideologiske ståsteder (Abrar, 2021; Costanza et al., 2020). Samtidig viser analyser av WEGo-landene stor variasjon i hvor dyptgripende livskvalitetsøkonomi faktisk er implementert. Flere land representerer det Hayden (2024) beskriver som svake post-vekst-orienteringer, der livskvalitetsmål fortsatt er forenlige med vekstavhengige økonomiske modeller.

Maktasymmetrier og etablerte tankemønstre i dominerende institusjoner begrenser også WEAlls handlingsrom (Mason & Büchs, 2023).

HVA NETTVERKENE VISER

WEGo og WEAll viser at internasjonale nettverk kan akselerere læring, gi politisk legitimitet og støtte nasjonale reformprosesser. Samtidig garanterer ikke nettverksmedlemskap institusjonell endring. Oversettelsen fra delt læring til bindende politikk avhenger av politisk vilje, nasjonale reformprosesser og rettslige, finansielle og institusjonelle mekanismer i hvert enkelt land (Hayden, 2024; WEG, 2023). Nettverkens viktigste bidrag er derfor å tilby infrastruktur for kollektiv læring, felles språk og legitimering, mens den transformative kapasiteten avgjøres nasjonalt og institusjonelt (Cook et al., 2023; Heimbürg et al., 2023).

4.1 Litteraturgjennomgang

Et samspill mellom aktørgrupper

Roller og aktørkart i WBE

WBE-litteraturen viser at utvikling av en livskvalitetsøkonomi forutsetter samspill mellom flere aktørgrupper med ulike roller og handlingsrom. Overgangen til en livskvalitetsøkonomi krever tydelig kartlagte roller på tvers av myndigheter, sivilsamfunn, næringsliv og lokalsamfunn, med klarhet om hvordan ulike aktører samhandler. Dette for å sikre sammenhengende styring og ansvarlighet (Turrini et al., 2026). I det følgende gjengis kort hvordan WBE-litteraturen omtaler ulike aktører.

AKTØR · STATLIG NIVÅ

Staten som arkitekt for systemisk omstilling

Litteraturen om WBE beskriver staten som en sentral arkitekt for systemisk omstilling. Staten setter rammebetingelser, definerer mål, koordinerer på tvers av sektorer og kan forankre livskvalitetsmål institusjonelt gjennom lovverk, budsjettprosesser, kunnskapsgrunnlag og ansvarsmekanismer (Parker, 2022; Robinson, 2023; Hayden, 2024). Uten slik forankring risikerer livskvalitetsinitiativ å bli symbolske, sektorvise og kortvarige (Mason & Büchs, 2023; Hayden, 2024).

Samtidig peker WBE-litteraturen på en grunnleggende spenning: Staten kan sette ambisiøse mål, men også bidra til å opprettholde eksisterende institusjonelle logikker, vekstavhengighet og kortsiktige prioriteringer (Buch-Hansen, 2025). Staten og det representative demokratiets rolle handler derfor ikke bare om å formulere visjoner, men om å gjøre dem styrende i praksis. Det krever tydelige begreper, felles målforståelse og mekanismer som kobler livskvalitet til prioriteringer, samordning og ressursbruk (Turrini et al., 2026).

Kritiske suksessfaktorer for WBE på statlig nivå:

- politisk forankring og langsiktig forpliktelse på tvers av valgperioder
- institusjonell forankring gjennom lovverk, nasjonale rammeverk og oppfølgingsmekanismer
- samordning på tvers av departementer, sektorer og forvaltningsnivåer
- kobling mellom livskvalitetsmål og budsjettprosesser
- kunnskaps- og målesystemer som støtter styring, læring og reell medvirkning
- balanse mellom nasjonal retning og lokalt handlingsrom
- håndtering av spenningen mellom langsiktige livskvalitetsmål og kortsiktige økonomiske og politiske hensyn

4.1 Litteraturgjennomgang

AKTØR · KOMMUNER OG LOKALE MYNDIGHETER

Der mål blir *praktisk politikk*

Kommuner og lokale myndigheter er nivået der nasjonale mål om livskvalitet omsettes til praktisk politikk og tjenester. De har nærhet til innbyggerne, kjenner lokale behov og kan tilpasse løsninger til ulike lokalsamfunn. Derfor er de særlig viktige for å gjøre livskvalitetsmål relevante i hverdagen, gjennom planlegging, tjenesteutvikling, deltakelse og lokal prioritering (Boyce et al., 2020; WHO, 2026a).

Samtidig peker WBE-litteraturen på at lokale initiativer ofte begrenses av kapasitet, konkurrerende prioriteringer og knappe ressurser. Vellykkede lokale tilnærminger kjennetegnes derfor av tydelig politisk forankring, integrasjon i ordinære styringsprosesser, reell innbyggerinvolvering, samarbeid på tvers av sektorer og nasjonale rammer som gir retning uten å bli for detaljstyrende (Crisp et al., 2024; Dalziel et al., 2018; Lauzon et al., 2023).

Kritiske faktorer på lokalt nivå er særlig:

- politisk forankring og lokalt lederskap
- integrasjon i planlegging, budsjettering og resultatoppfølging
- reell medvirkning fra innbyggere
- målesystemer som støtter læring og prioritering
- samarbeid på tvers av sektorer og lokalsamfunn
- nasjonale rammer som gir retning, men bevarer lokalt handlingsrom

AKTØR · SIVILSAMFUNN OG FRIVILLIGE ORGANISASJONER

Kritisk stemme — og *partner* i løsninger

Litteraturen om WBE peker på at sivilsamfunnet har en dobbeltrolle i en livskvalitetsøkonomi: som kritisk stemme og som partner i utvikling av løsninger. Uavhengigheten gjør sivilsamfunnet viktig for å løfte perspektiver som ikke fanges i formelle prosesser, og for å holde myndigheter ansvarlige over tid (Mason & Büchs, 2023). Deltakende prosesser kan samtidig gjøre innbyggere til aktive medskapere av beslutninger, styrke kollektivt ansvar og gjøre politikken mer responsiv overfor lokale behov (Kabeer & Plomien, 2026; Turrini et al., 2026).

Sivilsamfunnsaktører kan mobilisere innbyggere, støtte lokale initiativer og bringe erfaringer fra marginaliserte grupper inn i politikkutforming. De har ofte tillit og relasjoner som supplerer offentlige myndigheters rekkevidde (Pontifex, 2023; Parker, 2022). Samtidig er kapasitet og deltakelse sosialt og geografisk skjevt fordelt (Mason & Büchs 2023; Douglas et al., 2024). Urfolks- og minoritetsaktører kan derfor ha en særlig rolle gjennom kulturelt forankrede verdier, relasjonelle arbeidsformer og lokalsamfunnsleddede prosesser (Niu, 2025).

4.1 Litteraturgjennomgang

AKTØR · NÆRINGSLIV OG SOSIALE ENTREPRENØRER

En dobbeltrolle i økonomien

Næringslivet har en dobbeltrolle i en livskvalitetsøkonomi: Det bidrar til arbeidsplasser, innovasjon og økonomisk aktivitet, men kan også forsterke systemisk belastning når kortsiktig profitt prioriteres over langsiktig livskvalitet og bærekraft (Mason & Büchs, 2023; Kabeer & Plomien, 2026). Litteraturen om WBE peker på behovet for regulering, alternative eierskapsformer, samarbeid, nettverk og et mangfold av foretak som kan reorientere næringslivet mot bærekraft- og livskvalitetsmål. Litteraturen beskriver konsepter som bedriftenes samfunnsansvar (Corporate Social Responsibility) og miljø-, samfunns- og styringsrammeverk (Environmental, Social, and Governance) representerer næringslivets forsøk på å integrere sosiale og miljømessige hensyn i virksomheten, men kritikere peker på at disse tilnærmingene forblir supplementære tiltak snarere enn en reell reorientering av det økonomiske systemets grunnleggende formål (Semenenko & Khaynatskaya, 2022; Shrivastava & Zsolnai, 2022). Sosiale entreprenører, sosiale foretak og kooperativer viser alternative organisasjons- og finansieringsmodeller som prioriterer samfunnsnytte og fellesskapsverdi framfor ensidig profittmaksimering (Roy, 2021; Waddell et al., 2023; ReGenU/ERASMUS+, 2024).

ANDRE RELEVANTE AKTØRER

Påvirkning, kunnskap og ressurser

WBE-litteraturen peker på flere aktørgrupper som bidrar gjennom påvirkning, kunnskapsproduksjon og ressursmobilisering:

Fagforeninger og arbeidstakerorganisasjoner løfter arbeidstakeres livskvalitet, rettferdig omstilling og anstendige arbeidsforhold (García Vaquero, 2021).

Akademia og forskningsmiljøer har en sentral rolle i kunnskapsgrunnlaget — indikatorer, evaluering og nye analytiske rammeverk — og fungerer som uavhengige kunnskapsprodusenter og arenaer for tverrsektoriell dialog (Hoekstra, 2020; Pontifex, 2023).

Medier og kulturelle aktører former hvordan økonomi og samfunnsutvikling forstås, blant annet ved å utfordre vekstorienterte narrativer (Waddell et al., 2023).

Filantropiske aktører fremstår primært som tilretteleggere for tidligfase innovasjon — finansiering av pilotprosjekter, støtte til sivilsamfunnsinitiativer og risikoreduksjon (Pascall, 2023).

INTERNASJONALT LEDERSKAP OG SAMARBEID

Internasjonale nettverk og organisasjoner bidrar til kunnskapsspredning, erfaringsutveksling og felles referanserammer. Slike nettverk fremmer spredning av ideer, men krever innenlandsk institusjonell endring og ressurser for å gi varig effekt

(Mason & Büchs, 2023; WEGo, 2024)

Foto: Re:Structure / Sindre H. Kvalsvik

4.2 Kvalitativ innsikt

Resultater fra innsiktsarbeidet

I denne delen av resultatkapitlet presenteres funn knyttet til hvordan sentrale aktører i Norge opplever sitt handlingsrom for å fremme en livskvalitetsøkonomi. Analysen følger de fem styringsdimensjonene (S1–S5), med vekt på demokratiske prosesser, legitimitet og hvordan institusjonelle strukturer former handlingsrommet.

LESEHJELP

Dette delkapitlet går gjennom funn organisert langs styringsdimensjonene S1–S5. Avslutningsvis finner du en oversikt over hvordan aktørene har beskrevet egen rolle. Avsnittene leses parallelt med kapittel 4.1, og funnene bringes sammen i en syntese på slutten av kapitlet.

Et tverrgående funn

Et tverrgående funn som preger hele kapitlet, er at **Norge på mange måter allerede arbeider i tråd med sentrale prinsipper i livskvalitetsøkonomi, uten nødvendigvis å bruke det begrepet**. Planleggingen driver forebygging. Velferdsstaten er en struktur for helsefremming. Barnehagens sosio-emosjonelle program er livskvalitetsbygging.

«Vi kaller det ikke livskvalitet, og vi kaller det ikke forebygging, men implisitt så er det jo veldig mye det det egentlig handler om. Man får en annen linse når man snakker om forebygging og livskvalitet enn bærekraft og fysisk utvikling.»

- Statlig aktør, kommunal- og distrikt

Et spørsmål flere informanter var opptatt av, er om systemet er organisert for å **anerkjenne, forsterke og koordinere praksisene som alt finnes**, eller om de blir liggende parallelt med hverandre. Flere ga uttrykk for at livskvalitetsøkonomi som styringsrammeverk kunne tilby et språk og en samlende ramme som de opplevde at det norske systemet mangler.

4.2 Kvalitativ innsikt

S1 Strategisk styring: Verdiene deles, retningen mangler

Mye innsikt fra samtalene med deltakerne kan knyttes helt eller delvis til strategisk styring. Samtalene inkluderte alt fra refleksjoner om hvordan livskvalitet beskrives i overordnede politiske mål, regjeringsprogrammer og handlingsplaner, til hvordan man samarbeider i den norske forvaltningen, og hvordan man forstår strategisk styring på ulike nivåer i forvaltningen. Deltakerne fra alle aktørgruppene beskrev et gap mellom de normative ambisjonene i norsk styring og den faktiske koordineringen mellom sektorer og styringsnivåer, men hva dette gapet er, og hva som kan fylle det, varierer.

Tema: Livskvalitet som overordnet mål

Livskvalitet som normativt grunnlag, men ikke eksplisitt mål

Det var bred enighet på tvers av aktørgruppene som ble intervjuet om at samfunns- og velferdsutviklingen i Norge bygger på et normativt grunnlag i tråd med mange av de samme verdiene som speiles av WBE. Likevel formidlet mange at denne normative grunnmuren, med et overordnet, samlende mål for livskvalitet som kan orientere prioriteringer på tvers av sektorer og styringsnivåer, ikke opplevdes som operasjonelt til stede i dagens styringssystem. For noen, særlig blant deltakere fra statsforvaltningen, var det utfordrende å snakke om overordnede mål, da man er vant til en sektorbasert målstyring og politisk ledelse. Mange reflekterte rundt sektorprinsippet og ministeransvaret. Ansvar løper vertikalt gjennom sektorer, på tross av at livskvalitetsutfordringer er horisontale. Departementsansatte utdypet hvordan dette ikke er organisatorisk svakhet som kan løses gjennom bedre samordning alene. Flere reflekterte også rundt sittende regjerings nye styringsdokument: Regjeringens plan for Norge, og hvorvidt dette bidro til langsiktighet eller ikke.

Noen av deltakerne beskrev også at handlingsrommet som formelt sett var bredt, i praksis kunne være vanskelig å ta i bruk:

«Mitt eget departement har store problemer med å løfte blikket forbi det umiddelbare. De diskusjonene skjer rett og slett ikke — verken internt hos oss eller med departementet over oss.»

• Statlig aktør, klima og miljø

Fraværet av et tverrsektorielt mandat for å jobbe mot felles mål, kom også til uttrykk på direktoratsnivå, der informantene beskrev at samarbeid noen ganger også blir utfordrende, når det skjer uten felles leveranser som gir samarbeidet retning:

«Det er ingen som har bedt oss om at vi skal samarbeide. Statsministeren må si til departementene: nå skal dere løse denne oppgaven sammen. Ellers så samarbeider vi bare for å samarbeide. Det er ikke noe gøy.»

• Statlig aktør, kunnskap

4.2 Kvalitativ innsikt

For kommunesektoren framsto dette som et vakuum de navigerte utenfra: De kommunale deltakerne opplevde å være bundet av et reguleringsregime, men mottok i begrenset grad signal om overordnet retning.

«De vet om så mange ting de (kommunene) ikke kan gjøre, mens ingen forteller dem hvilken retning de skal ta.»

• Fokusgruppe, kommunesektor

Mulighetsrom: Aktører som kan “fylle rommet”

Noen av deltakerne i innsiktarbeidet beskrev hvordan de opererte delvis utenfor den ordinære sektorstrukturen, og ble trukket frem også av andre, som aktører som kunne bidra til å tette gapet mellom sektorbaserte mål og innsikt. Dette var de uavhengige statlige organene underlagt Stortinget, som kan uttale seg faglig uten politisk overstyring, og formelle koordineringsstrukturer på etatsnivå som opererer på tvers av sektorlinjer. **Flere deltakere trakk frem at dette er eksisterende institusjonelle mellomrom som kan styrkes og utvikles videre.**

Tema: Potensiale i eksisterende strukturer

Underutnyttet potensiale i å bygge på livskvalitetsperspektivet i eksisterende strukturer

Et gjennomgående funn er at det norske systemet ikke mangler strukturer som i prinsippet kan bære et livskvalitetsperspektiv, men at de ulike eksisterende strukturene i begrenset grad benyttes til dette formålet. Nasjonal livskvalitetsstrategi 2025–2030 og dens funksjon ble diskutert i mange av samtalene. Det varierte hvor god kjennskap deltakerne hadde til strategien, og eksempelvis var strategien lite kjent blant noen av deltakerne som jobber inn mot kommunal sektor, selv om de selv opplevde at de jobbet med temaene hele tiden. Det ble påpekt av andre deltakere med god kjennskap til livskvalitetsstrategien at «livskvalitet» som begrep for første gang brukes i norsk lov-sammenheng med ny folkehelselov og den nasjonale livskvalitetsstrategien. Videre kommentert andre deltakere fra ulike sektorer i statsforvaltningen som finans, klima og miljø og barn og familie, at de hadde sluttet seg til livskvalitetsstrategien, og at de så et mulighetsrom i en slik felles strategi.

Direktoratsnivået så mulighetene tydeligere enn departementene på dette punktet, men formidlet at de opplever et begrenset mandat til å handle på dem:

«Jeg skulle ønske det fantes et langsiktig prosjekt, men det er så stort at jeg er redd for at vi leverer noe som ikke matcher det departementet trenger akkurat nå — og da slutter vi kanskje å få oppdrag.»

• Statlig aktør, klima og miljø

4.2 Kvalitativ innsikt

Mulighetsrom: Utnytte eksisterende verktøy bedre

Plan- og bygningsloven ble trukket frem av deltakere som jobbet mot kommunal sektor, som et av de styringsverktøyene med grunnleggende livskvalitetsperspektiv. De reflekterte videre rundt hvorvidt denne loven samtidig i for liten grad ble aktivert til dette formålet.

Kommunesektoren identifiserte tilsvarende i plankjeden. Folkehelseoversikter, kommunal planstrategi og kommuneplanens samfunnsdel fungerer som eksisterende infrastruktur for et bredere livskvalitetsperspektiv.

Deltakerne beskrev at potensialet er til stede; men at den systematiske bruken av disse strukturene ikke er det.

Tema: Intergenerasjonell tenkning

Hvem skal tenke langsiktig?

På spørsmål om langsiktig, intergenerasjonell tenkning i statlig styring, trakk mange deltakere frem formålet og styringsmekanismene i Oljefondet. Oljefondet ble løftet frem som et eksempel på hvordan det norske systemet har kapasitet til å «tenke i generasjoner». Samtidig reflekterte de som nevnte dette, at denne forståelsen for langsiktighet i mindre grad kanskje preger tilnærminger til sosiale investeringer, folkehelseinvesteringer og utvikling av demokratisk kapasitet. Her kom det frem et gap i hva informantene opplevde at det fantes langsiktige planer for på statlig nivå. Selektiviteten gjaldt ikke bare tidsperspektivet, men på hvilke samfunnsområder som ble ansett som viktige å planlegge systematisk for. Informantene pekte på særlig **oppvekst** og **bolig** som felter der langsiktig planlegging i mindre grad var institusjonalisert:

«Vi klarer å lage langtidsplan for forsvar og transport, men så gjør vi det ikke for barn — og det ville vært et helt konkret tiltak for å se fremover.»

— Statlig aktør, barn og familie

Deltakerne reiste også et menneskerettslig perspektiv på langsiktighetsdiskusjoner: manglende hensyn til fremtidige generasjoner i beslutningsprosesser kan forstås som diskriminering i juridisk forstand, og internasjonale domstoler har i stadig større grad utviklet statlige forpliktelser i denne retningen.

Mulighetsrom: Gi plass til folkestemmen

Noen av de statlige aktørene som reflekterte rundt hvordan det politiske landskapet har beveget seg i en mer fragmentert og kortsiktig retning, trakk frem svekkelsen av de brede folkebevegelsene over mange år, som en viktig faktor. **Folkebevegelsene ble beskrevet som de som historisk har drevet norsk politikk fremover, gjennom å definere felles normative mål på tvers av valgperioder, og noe som var gjenkjennelig fra WBE-prinsippene.**

Tema: Kortsiktig politikk

Medias flytting av dagsorden

En annen faktor som deltakere både fra statlig og kommunal sektor var opptatt av, var hvordan dagsaktuelle hendelser og ulike kriser ofte preget fokuset i politisk ledelse, og videre medias rolle i å forsterke fokuset på disse dagsaktuelle temaene. Det ble uttrykt bekymring for hvordan dette påvirker langsiktig politikkutvikling, når

4.2 Kvalitativ innsikt

oppmerksomheten stadig ble flyttet mot brannslukning og håndtering av denne ukens kriser og medieoppslag. En deltaker fra statlig forvaltning beskrev utfordringer med å forholde seg til skiftende politisk oppmerksomhet slik:

«De kan ha så mange overordnede plandokumenter som de bare vil, men så kommer det noe rett fra sidelinjen og setter dagsorden. Så det er det som blir oppmerksomheten vår når det skal tas beslutninger (...) Så flyttes dagsorden rundt omkring og så føler man politisk at man må svare på det» Statlig aktør (finans), individuelt intervju.

— STATLIG AKTØR, finans

De samme opplevelsene ble formidlet fra deltakerne i kommunesektorens fokusgrupper, hvor en av deltakerne pekte på denne praksisen som noe som aktivt motvirket det å kunne jobbe godt med felles innsatsområder og forebygging over tid.

Tema: Fra ambisjon til gjennomføring

Gapet mellom strategisk ambisjon og gjennomføringskraft

Selv om livskvalitetsspråket er blitt tatt i bruk i strategiske dokumenter, beskrev flere deltakere at de opplevde at dette foreløpig i begrenset grad har forplantet seg til konkrete prioriteringer, ressursallokering eller ansvarliggjøring av sektorer. Det ble uttrykt at de ikke trodde dette nødvendigvis handler om mangel på vilje, men heller mangel på mekanismer som kobler ambisjon og mål, til praksis:

«Det er som regel alltid litt sånn 'lip service' til disse verdiene som livskvalitetsøkonomien har som kjerne. Men så er det spørsmålet, hva er det man da gjør i praksis? I praksis så blir det ofte hensyn til å opprettholde økonomisk vekst.»

-Statlig aktør, kunnskap

Mulighetsrom: Konkretisere hva livskvalitet som mål betyr

Behovet for å konkretisere ble tydelig formulert: tydelig definisjon, målbare indikatorer og ansvarliggjøring av sektorer ble fremhevet som nødvendige elementer for at livskvalitetsbegrepet skal bære strategisk tyngde.

«Livskvalitet er drysset noen ganger, kanskje bare som en garnitur, på ulike dokumenter på tvers av sektorer. Man måtte systematisk fått en tydelig definisjon, fått noen tydelige mål, fått noen tydelige indikatorer, og ikke minst ansvarliggjøre sektorene, tvinge sektorene.»

— STATLIG AKTØR, Helse og omsorg

Uten slike mekanismer var flere bekymret for risikoen knyttet til at systemet reproducerer seg selv, uten at de endringene som er nødvendige i kjernen av budsjettprosesser, ansvarsstrukturer og insentivregimer, faktisk finner sted. Aktørene pekte på samsvar mellom ambisjon og de ressursene som faktisk ble stilt til rådighet for gjennomføring, som et kritisk spørsmål.

4.2 Kvalitativ innsikt

S2 Finansiell styring: Når budsjettlogikken motarbeider formålet

Deltakere fra alle de ulike aktørgruppene beskrev et misforhold mellom de langsiktige ambisjonene i en livskvalitetsøkonomi og de finansielle mekanismene som i dag former politiske prioriteringer og investeringer på ulike nivå. Hva misforholdet ble beskrevet som, og hvilke endringer de trodde ville ha positiv effekt, varierte basert på hvor i systemene de ulike deltakerne jobbet.

Tema: Kortsiktighet i budsjettlogikken

En budsjettarkitektur utformet for kortsiktighet

Deltakerne fra statsforvaltningen beskrev en budsjettarkitektur som strukturelt favoriserte kortsiktige, sektorspesifikke investeringer over langsiktige, tverrsektorielle investeringer. Årsbudsjetter, sektorspesifikke bevilgninger og resultatmål målt innenfor budsjettåret gjør det krevende å begrunne investeringer med gevinster som materialiserer seg på lengre sikt og i andre sektorer. Et eksempel som ble løftet frem var at departementene produserer nesten 2000 sider beslutningsunderlag til budsjettkonferanser uten nødvendigvis å oppnå strategisk klarhet, volum erstatter retning. En annen sentral strukturell svakhet som det ble kommentert fra ulike aktører på var at samarbeid verken måles eller belønnes i resultatstyringslogikken. Et mønster som gikk igjen var at deltakerne pekte på at de ble vurdert på sektorspesifikke leveranser, ikke på hva de bidro med i fellesskap. Sektorovergripende innsatser fikk dermed svakere insentiver:

«Vi blir ikke målt på samarbeid. Vi blir målt på våre egne innsatser hos de ulike departementene.»

• Statlig aktør, kommunal- og distrikt)

«Man kan ikke hjelpe innbyggerne fra hver enkelt sektor, man må samordne ting bedre.»

• Statlig aktør, arbeid- og inkludering

«Det er vanskelig for oss å synliggjøre den økonomiske verdien. Det blir alltid tall. Det vanskelige er å synliggjøre verdien som faktisk skapes, som er livskvalitet og bedre folkehelse.»

• Fokusgruppe frivillighet og sivilsamfunn

«Vi har på en måte laget et system som er rigget for å bevare seg selv.»

• Statlig aktør, kunnskap

En statlig planaktør understreket at sektorvedtak alltid hadde spillover-effekter som systemet i begrenset grad var utformet for å se og håndtere.

«Ting påvirker hverandre. Når du gjør noe i én sektor, så tyter du ut i en annen sektor. Det å faktisk hele tiden ha med seg at ting påvirker hverandre — det er grunnleggende for god governance.»

• Statlig aktør, kommunal- og distrikt

4.2 Kvalitativ innsikt

Mulighetsrom: Systemforståelse

En av deltakerne trakk frem livskvalitetsøkonomi-sporet som en mulighet for bygge bedre forståelse og kapasitet knyttet til hvordan de ulike delene av det statlige apparatet og systemene rundt påvirker hverandre

Tema: Forebygging

Investeringsparadokset: kortsiktig sparing gir langsiktige kostnader

Investeringsparadokset er et av de mest gjennomgående funnene knyttet til finansiell styring på tvers av aktørgruppene: som handler om hvordan de opplever at tiltak som forhindrer kostbare problemer på lang sikt, er vanskelige å begrunne innenfor et rammeverk der effekt måles innenfor budsjettåret og sektoren som investerer sjelden er den som høster gevinsten. Mekanismen ble beskrevet presist av flere aktører:

«Forebygging; du kan ikke telle det. Kanskje på lang, lang sikt og kanskje aldri, fordi vi vet ikke helt. Det er summen av ting som virker. Vi tror at det er viktig, men vi vet ikke, så da er det en lett kuttpost.»

• Statlig aktør, uavhengig tilsyn/ombud

«Vi har et offentlig system som er fokusert på å løse et allerede oppstått problem [...]. Det er viktig at det offentlige er åpne for samarbeid, at vi ikke bare ses på som et sted å hente penger til ting som blir like kortsiktig som alt det andre. Vi må finne ut hva filantropiens rolle egentlig kan være, og hvordan man da må samarbeide for å få det til å fungere.»

• Fokusgruppe fond, stiftelser og filantropi

Et konkret eksempel fra direktoratsnivå var hvordan et barn hvis sårbarhet ikke identifiseres tidlig kan koste systemet 20 millioner kroner i institusjonspleie innen det er tretten år. Deltakeren fortalte om hvordan ressursene som gjør tidlig identifisering mulig er blant de første som kuttes i budsjettforhandlinger fordi de er vanskelige å telle på kort sikt. Deltakerne på tvers av nivåene fra kommune til stat forklarte hvordan det som i styringssystemet omtales som forebygging, er i praksis ofte reaktivt og langt nede i behandlingsskjeden. Flere kommenterte skillet mellom forebygging og helsefremming, og la vekt på at det norske systemet først og fremst burde innrettes mot de positive betingelsene for et godt liv, ikke bare mot å redusere risiko. Mange pekte på at den norske velferdsmodellen i seg selv var en helsefremmings-struktur gjennom fordeling av velstand og universell tilgang på tjenester, men at dette i begrenset grad ble anerkjent i styringssammenheng.

4.2 Kvalitativ innsikt

Tema: Bolig som grunnleggende behov

Investering i grunnleggende rotårsaker

Mange deltakere understreket at visse materielle forutsetninger må være på plass før andre tilbud og tjenester kan virke. Trygg økonomi og bolig ble trukket fram som det mest grunnleggende. Uten en slik grunnmur vurderte mange deltakere det som vanskelig for mennesker å ta imot hjelp og delta i samfunnsliv og arbeidsliv. «Bolig først»-metodikken ble nevnt som et konkret eksempel på denne logikken: når boligsituasjonen er trygg, blir folk mer mottakelige for støtte på andre livsområder. Samtidig pekte flere deltakere på at bolig og privatøkonomi i liten grad anerkjennes som grunnleggende forutsetninger i styringssammenheng, til tross for hvor mye de betyr i folks hverdag:

«Det er på en måte grunnstein i folks liv. Og så blir jo bolig på en måte tatt litt for gitt. Bolig er så grunnleggende viktig for folk. Få på plass den, trygt, godt... Da er de mottagelige for tilbud og tjenester for å rydde i livet sitt.»

• Statlig aktør, kommunal- og distrikt

Tema: Prissetting av natur og mennesker

Verdier som blir usynlige uten prislapp

Deltakerne beskrev at natur, miljø, folkehelse og fellesskap, til tross for bred politisk anerkjennelse, systematisk nedprioriteres når de konkurrerer med mer konkrete og målbare økonomiske vekstinitiativ eller prosjektinvesteringer. En sentral årsak som ble pekt på, er at slike verdier sjelden tillegges en eksplisitt kroneverdi i beslutningsprosessene, noe deltakerne beskrev som en sårbarhet i møte med budsjettlogikkens krav om kvantifiserbare gevinster. Verdier som ikke kan måles i kroner ble forstått som noe som blir som systematisk nedprioritert, særlig fordi systemet slik de opplevde det ikke er innrettet for å ivareta disse verdiene:

«I natur — hvis man ikke setter pengeverdi på det så har det jo likevel sånn at det har en tendens til å forsvinne. Vi pleier ikke å ta hensyn til det likevel hvis man ikke har en faktisk verdi i kroner å høre på.»

• Statlig aktør, klima og miljø

Samtidig ble selve prissettingslogikken utfordret av flere deltakere.. Deltakerne var generelt opptatt av at de viktigste verdiene – som bærekraft og folkehelse - ikke kan reduseres til en prislapp:

«...eller så velger du å forsøke å prise det. Så her kommer diskusjonen inn om å prise natur eller for en naturskatt. Og på samme måte prise klimatiltak. For det er jo samme utfordring — du kan enten prøve å drive en prising, eller du kan tenke hvorfor blir vi drevet av pris? Fordi det er veldig mye mer her i livet som er viktigere enn en pris.»

• Statlig aktør, klima og miljø

4.2 Kvalitativ innsikt

Det er vanskelig for oss å synliggjøre den økonomiske verdien. Det blir alltid tall. Det vanskelige er å synliggjøre verdien som faktisk skapes, som er livskvalitet og bedre folkehelse.»

- Fokusgruppe frivillighet og sivilsamfunn

Tema: Gevinst på feil nivå

Kommunene bærer kostnaden — staten høster gevinsten

Kommunesektoren beskrev en spesifikk finansiell mekanisme som svekker incentivene for forebyggende investering: kommunene bærer kostnadene ved tidlig innsats, mens de finansielle gevinstene materialiserer seg som reduserte kostnader i spesialisthelsetjenesten og folketrygden, administrert av andre styringsnivåer. Uten mekanismer for gevinst deling på tvers av forvaltningsnivåer opplevde flere informanter at de kommunale incentivene ble svekket for det forebyggende og langsiktige arbeidet de mente burde prioriteres. Planleggingssystemet illustrerer at dette problemet har løsninger. En statlig planaktør pekte på arealpolitikken som et eksempel der tverrsektorielle gevinster faktisk kunne synliggjøres og begrunne investering:

«Det å ha en effektiv arealpolitikk med tanke på klima og miljø har jo også gevinster for kommune-økonomien. Der folk bor tett, er det mindre kjøring og reising for tjenestene som skal ut.»

- Statlig aktør, kommunal- og distrikt

Tema: Finansiell fragmentering

Når satsninger blir konkurrenter

Ansatte i statlig forvaltning var opptatt av hvordan sektoriell fragmentering i statsbudsjett-prosessene kunne virke mot sin hensikt. Satsinger som burde forsterke hverandre og sees i sammenheng, ble snarere stående som «konkurrenter» i kampen om midler. Kortsiktigheten som ble løftet fram under temaet strategisk styring, ble også beskrevet som en barriere for langsiktig og helhetlig finansiell kapasitet til sammenhengende satsinger. Budsjetteringsprosessene kortsiktighet ble framhevet som en særlig sårbarhet: informantene pekte på at Norge skiller seg ut som uvanlig kortsiktig med sine ettårige budsjetter, sammenlignet med de fleste andre land som opererer med (minst) toårige budsjetttrammer.

FOND OG STIFTELSE

Prosjektlogikkens kortsiktighet

Prosjektbasert finansiering presser langsiktig, systemisk arbeid ned i korte sykluser med målbare leveranser. Det etterspørres porteføljetenkning som muliggjør vedvarende engasjement med komplekse utfordringer.

4.2 Kvalitativ innsikt

SIVILSAMFUNN

Årlige tilskuddssykluser

Frivillighet og sivilsamfunn opplever finansieringslogikken mest akutt gjennom årlige tilskuddssykluser og rapporteringskrav som forbruker organisasjonskapasitet. Etterspør driftsstøtte som opprettholder kapasiteten til å organisere over tid.

Sivilsamfunnsdeltakerne pekte på at dokumentasjonskravene kunne undergrave nettopp den typen arbeid som er vanskeligst å dokumentere: relasjonsbygging, tillit og demokratisk deltakelse .

Mulighetsrom: etterspurte styringsverktøy

Deltakerne etterlyser konkrete styringsverktøy som kan integrere livskvalitet og bærekraft i offentlig forvaltning:

Barnebudsjett — inspirert av Finland

Brede velferdsindikatorer og systematiske målesystemer

Innarbeiding av livskvalitetshensyn i statsbudsjettet og budsjettlovgivningen

Et helhetlig system for å vurdere om samfunnet beveger seg i riktig retning

«Jeg mener kanskje at det største potensialet med det å jobbe med livskvalitet er nettopp å se på hvordan du kan få det inn i styringsmekanismer (...) hvis du tenker at dette kommer inn i statsbudsjettet, dette kommer inn i budsjettlovgivning, det kommer inn i så utrolig førende statlige styringsmekanismer og prinsipper, da mener jeg at det er et litt annet ballgame enn kanskje folkehelsearbeidet har hatt ambisjoner om.»

• Statlig aktør, helse omsorg

«Gi oss et skjelett for livskvalitet som overordnet mål, som vi kan plugge oss på og se oss selv inn i som aktør! Da blir det konkret og lettere å fremheve hva man gjør, som har med dette å gjøre!»

• Statlig aktør, kommunal- og distrikt

4.2 Kvalitativ innsikt

S3 Lovverk og regulering

Et solid lovverk som ikke aktiveres

Denne dimensjonen handler om lovgivningens, reguleringenes og de formelle vedtakenes rolle i å muliggjøre eller begrense en livskvalitetsøkonomisk tilnærming. Et gjennomgående mønster i materialet var en asymmetrisk normeffekt: det samme regelverket ble beskrevet som muliggjørende av statlige aktører, begrensende av kommuner, og assimilerende av sivilsamfunnet.

Tema: Opplevelsen av dagens lovverk

Samme regelverk — ulike opplevd effekt

«Det må en kulturendring til for at verdiene skal opp på agendaen. Det bør lovfestes, så det ikke er tvil om at det er dette som er beskjeden. Dette skal vi jobbe for. Og så må det følges opp.»

- Statlig aktør, samferdsel

STATLIGE AKTØRER

«Et bredt normativt potensial»

Beskrev norsk lovverk som et system med bredt normativt potensial — mandater som favnet langt utover smal sektorlogikk.

KOMMUNER

«Bindende uten å veilede»

Opplevde det samme lovverket som akkumulerte detaljkrav uten overordnet formål — regulering som bandt uten å gi retning.

FRIVILLIGHET

«Assimilerende kraft»

For å få tilgang til offentlig finansiering og institusjonelle partnerskap måtte de tilpasse seg profesjonelle rapporteringsstandarter og rammeverk for resultatmåling.

BEKYMNING

Demokratisk verdi i fare

Den demokratiske og fellesskapsbyggende verdien av frivillig handling, forankret i levd erfaring og uavhengig av institusjonelle logikker, og kan svekkes gradvis om man må profesjonalisere seg.

4.2 Kvalitativ innsikt

Tema: De grunnlovsfestede verdiene

Sterke forpliktelser, men mindre aktivert

Norsk lov inneholder sterke normative forpliktelser: Barnekonvensjonen er inkorporert med forrang, retten til et sunt miljø har grunnlovsværn, og folkehelseloven inkluderer eksplisitt livskvalitet som mål. Likevel framsto disse verdiene i begrenset grad som aktiverte operative styringsverktøy. De er til stede som formelle forpliktelser, men gjenspeiles i varierende grad i de faktiske prioriteringene.

«På mange områder settes ikke barnets beste først, til tross for dette grunnlovsmandatet.»

• Statlig aktør, uavhengig tilsyns/ombud

Det norske systemet ble beskrevet av deltakerne som kulturelt skeptisk til rettsliggjøring; at dette er noe som var oppfattet som «litt unorsk; vi foretrekker politiske løsninger». Deltakerne mente videre at det norske systemet har kraftfulle rettslige verktøy som i begrenset grad følges opp. Internasjonale domstoler har i stadig større grad utviklet statlige forpliktelser knyttet til klima og miljø overfor innbyggere. En statlig aktør beskrev hvordan en konkret gjennomgang av det norske klimarammeverket avdekket flere gap opp mot internasjonale menneskerettslige standarder, og at Norge manglet mekanismer som andre land allerede var blitt holdt rettslig ansvarlig for å ikke ha.

Tema: Finansdepartementets rolle i statlige prioriteringer

«En veldig konservativ institusjon»

Finansdepartementets rolle i å forme hvilke hensyn og verdier som omsettes til faktisk politikk ble løftet fram av mange som en sentral faktor. Orienteringen mot kvantifiserbare, økonomiske kriterier ble beskrevet som en utfordring i arbeidet med livskvalitet og sosial bærekraft. Hensyn som er vanskelige å uttrykke gjennom økonomiske termer, som mening, tilhørighet og sosial kapital. Dette ble opplevd som underrepresentert i prioriteringsprosessene.

«Finansdepartementet er en veldig konservativ institusjon som har vært veldig skeptisk til alt det som smaker av subjektive vurderinger.»

• Statlig aktør, finans

Mulighetsrom: Utredningsinstruksen som verktøy

Utredningsinstruksen ble beskrevet som et verktøy med betydelig uutnyttet potensial for brede, tverrsektorielle konsekvensvurderinger. Utfordringen ble ikke beskrevet som mangel på tilgang til verktøyet, men som et spørsmål om praksis og kultur for å bruke det.

Mulighetsrom: Tilslutning til livskvalitetsstrategien

At Finansdepartementet sluttet seg til livskvalitetsstrategien ble beskrevet som et reelt åpningsrom for å operasjonalisere de verdiene som allerede er grunnlovsfestet. Flere informanter stilte imidlertid spørsmål ved Finansdepartementets og SMK sitt faktiske eierskap til strategien.

4.2 Kvalitativ innsikt

Bekymringen var ikke bare organisatorisk. Deltakerne ga generelt uttrykk for at livskvalitetsstrategien i praksis hadde lav oppmerksomhet der den ville trenge forankring mest. På direkte spørsmål om hvorvidt Finansdepartementet eller Statsministerens kontor hadde reell oppmerksomhet rettet mot strategien, svarte en av de som hadde nær kjennskap til arbeidet følgende:

« Livskvalitetsstrategien tror jeg ikke det er mye oppmerksomhet på. Så er det den ligger vel i en skuff. Og der kommer den til å ligge en stund. Tiår kanskje??»

- Statlig aktør, helse og omsorg

Tema: Investering i grønn omstilling

«Den største risikoen er å fortsette som vi gjør»

Mange deltakere var opptatt av at budsjetteringen burde prioritere klima og en grønn omstilling. Konkrete eksempler som ble trukket frem inkluderte tilskuddsordninger for klimatilpasning og investering i prosesser som involverer befolkningen i å forme den grønne omstillingen. Flere deltakere beskrev potensialet for mer modige og eksperimenterende valg, særlig gitt Norges finansielle handlingsrom:

«Jeg synes den største risikoen er å fortsette som vi gjør, og ikke teste ting på en annen måte. Spesielt ikke i Norge, som tross alt har så robust økonomi. At ikke vi er det landet som tør å slutte med oljeutvinning og satse alt vi har på grønn omstilling. [...] Vi burde være mer modige og mer spørrende.»

- Statlig aktør, kultur- og likestilling

Tema: Regulering og kommunalt handlingsrom

Effektene av mange ulike sektorspesifikke krav

Kommunesektoren beskrev den regulatoriske arkitekturen som summen av veldig mange sektorspesifikke lovkrav uten et overordnet formål som bandt dem sammen. Deltakerne opplevde at dette ga begrenset rom for lokalt tilpassede løsninger, og at det var vanskelig å skjelne mellom hva som var lovpålagt og hva som var lokalt valg. En statlig planaktør understreket at lokalt selvstyre er et grunnleggende prinsipp:

«Vi forvalter et regelverk som er mulighetskunst. Plan- og bygningsloven er ikke noe fasit på hvordan du skal gjøre det — den gir kommunene handlingsrom til å ta disse beslutningene lokalt.»

- Statlig aktør, kommunal- og distrikt

4.2 Kvalitativ innsikt

Deltakerne belyste et prinsipp om kumulative effekter av mange enkeltbeslutninger: der enkeltvedtak er isolert rasjonelle, kan de samlede konsekvensene gå i en retning ingen har valgt. En av deltakerne beskrev dette fra naturforvaltning på en måte som er overførbart til mange sektorer:

«Bit-for-bit nedbygging: man tenker at man bygger ned litt og litt og litt, og at det ikke har så stor betydning. Men det er vanskelig å se den store sammenheng, og så ender man opp med å alltid prioritere utbygging.»

• STATLIG AKTØR, uavhengig tilsyn

Tema: Implementeringsgapet

Bra regler — men ingen som følger opp

Et gjennomgående refleksjon fra deltakerne var gapet mellom formelle krav og faktisk etterlevelse. Gode regler, strategier og lovverk ble beskrevet som til stede, men ikke alltid konsekvent etterlevd. Deltakerne pekte mest på fraværet av håndhevingsmekanismer, og trakk frem utfordringen med ressurser til å følge opp:

«Du kan ha bra regler, men hvordan sørger man for at de blir fulgt? Hvis du ikke oppfyller kravene — det var ingen som noen gang har gått til noe for det.»

— STATLIG AKTØR, uavhengig tilsyn

Deltakerne trakk fram at lovpålagte medvirkningsordninger, som ungdomsrådene som ble obligatoriske i alle kommuner i 2019, er et eksempel: ordningen finnes formelt, men gjennomføringen varierer betydelig. Medvirkning i planlegging er et annet: lovfestede krav varierer fra god praksis til minimumsetterlevelse, og mange aktører opplevde medvirkning som en prosedyre snarere enn et reelt bidrag til beslutningene. Dette implementeringsgapet ble beskrevet på tvers av aktører og forvaltningsnivåer.

Tema: Rettferdighet versus tilpassede tilbud og muligheter

Mellom likebehandling og tilpasset innsats

Den norske likhetslogikken, som handler om ønsket om at alle skal ha lik tilgang til like gode tjenester, ble beskrevet som en kilde til spenning med behovet for differensiert og tilpasset innsats. Lokalt selvstyre ble omtalt som et grunnleggende prinsipp i norsk forvaltning som i praksis begrenser statens mulighet til å både overprøve lokale vedtak, og støtte opp om enkeltkommuners innsats. Flere deltakere var opptatt av at slike variasjoner også ga variasjon i kvalitet, tjenestetilbud og livskvalitet mellom kommuner, og at mekanismene for å gripe inn når det sviktet, ble opplevd som utilstrekkelige:

«Vi har veldig sterk tradisjon for lokalt selvstyre. Det er mye godt i det, men vi har altfor store variasjoner. Og når det svikter, har vi ikke gode nok mekanismer for å følge det opp.»

• Statlig aktør, Uavhengig tilsyn/ombud

4.2 Kvalitativ innsikt

På tvers av intervjuene framsto dette mindre som et problem deltakerne ønsket løst, og mer som en avveining de beskrev som vedvarende. Både fagforeninger, kommuner og statlige aktører vektla betydningen av lokale handlingsrom til å kunne utøve faglig skjønn og tilpasse samordnet innsats lokalt.

Avveininger ble trukket fram som en rekke paradokser og dilemmaer forvaltningen må håndtere — i spenningen mellom nasjonale krav og lokalt handlingsrom, og mellom likebehandling og innsats tilpasset ulike behov, og mellom behov for å kunne støtte noen kommuner mer i innovasjon, opp mot lik og rettferdig tilgang til ressurser for alle.

Mulighetsrom: Potensialet i de felles grunnlovsfestede verdiene

Det norske lovverket bærer et sterkt normativt potensial, som grunnlovsfestede verdier, livskvalitet i folkehelseloven, miljørettigheter. Verdiene er ikke i seg selv styrende. Aktiveringen avhenger av oppfølgingskultur, kapasitet til håndheving og hvordan finansielle og prosessuelle prioriteringer kobles til de juridiske forpliktelsene.

4.2 Kvalitativ innsikt

S4 Kunnskapsbasert styring

Rikt på data, men snevert hva som anerkjennes som kunnskap

Denne dimensjonen viste den mest markante strukturelle divergensen mellom aktørgruppene slik den framsto i materialet; hvor dypt de beskrev å kunne se inn i mekanismene som former kunnskapsbruk i styring. Perspektivene framsto i materialet som hierarkisk relatert: det aktørene på ulike nivåer beskrev, kunne leses som ulike lag av det samme problemet.

Tema: Kunnskapsgrunnlagets rammer

Hva som *teller* — og hva som telles

Statlige aktører, særlig fra kunnskapsinstitusjoner, pekte på en grunnleggende antakelse i styringsapparatet om at subjektive vurderinger av livskvalitet, mening og trygghet i begrenset grad utgjør gyldig kunnskap for styringsformål. Dette ble av informantene beskrevet som et spørsmål om epistemologisk rammeverk i de institusjonene som styrer kunnskapens vei inn i beslutningsprosessene:

«Det ligger en epistemologisk antakelse til grunn for at man egentlig ikke tar sånne typer input eller data helt på alvor.»

• Statlig aktør, finans

En forsker i feltet utdypet at problemet ikke bare var hva slags kunnskap som ble anerkjent, men at informasjonsmengde kan erstatte kunnskapskvalitet:

«Vi har for dårlig kunnskap. Vi har mye informasjon og veldig lite kunnskap. Vi drukner jo i informasjon.»

• Statlig aktør, helse- og omsorg

Et viktig poeng som kom frem fra flere av deltakerne var at data alene ikke løser utfordringen med å omsette kunnskap til politikk. Informasjonsoverflod ble tvert imot beskrevet som noe som kan gjøre det vanskeligere å identifisere hva som er styringsrelevant. En særlig svak flate i kunnskapsgrunnlaget ble pekt på av informantene som gjaldt barn: dette ble beskrevet som gruppen med mest mangelfull livskvalitetsdata, til tross for at gode oppvekstvilkår, slik det ble understreket, utgjør grunnlaget for en rekke andre livskvalitetsdimensjoner.

4.2 Kvalitativ innsikt

Tema: Representativitet i kunnskapsbasen

«Et veldig lite *ekkokammer*»

Informantene pekte på at kunnskapsbasen for livskvalitetsarbeidet var preget av et representativitetsproblem: et relativt lite fagmiljø dominerte premissene for hva som ble talt, målt og anerkjent som relevant kunnskap.

«Kunnskapsbasen for livskvalitetsarbeidet. Det er et veldig lite ekkokammer. Vi har store utfordringer med representativitet — alle stemmer høres ikke.»

• Statlig aktør, helse og omsorg

Flere deltakere pekte på et representativitetsspørsmål som gjelder på to nivåer: hvem som inkluderes i utvalg og datainnsamling, og hvem som inngår i de fagmiljøene som avgjør hva det er relevant å måle. Slik de beskrev det, er ikke målesystemer nøytrale; de speiler perspektivene til dem som utformer dem, og kan dermed videreføre et allerede etablert syn på hva som teller som kunnskap.

Tema: Måling som styringsmekanisme

«Det som måles, prioriteres»

Kommunesektoren pekte på en mekanisme som er godt dokumentert i styringssammenheng: det som måles, prioriteres. Det som i dag måles er overveiende sykdom snarere enn livskvalitet, og aktivitet snarere enn resultat. Folkehelseprofilene, kommunenes primære kunnskapsgrunnlag fra nasjonalt nivå, er i hovedsak organisert rundt helsetilstand og risikofaktorer, ikke rundt livskvalitetsdimensjoner som tilhørighet, mestring og meningsfullhet.

Mulighetsrom: Kunnskap om opplevelsen av det å bety noe

Begrepet mattering, opplevelsen av å bety noe og bidra til noe, ble etterspurt som et viktig, men fraværende, i statlige kunnskapsgrunnlag. Sosial fordeling av mattering i en befolkning er en dimensjon som ble diskutert som noe som ikke fanges av nåværende indikatorsystemer, men som peker mot sentrale mekanismer bak ulikhet i livskvalitet.

Tema: Helhetlige samfunnsanalyser

Fra *berg av tall* til retning og verdier

Flere statlige aktører beskrev en gradvis dreining der deskriptiv statistikk om spesifikke temaer har fått større plass, på bekostning av helhetlige samfunnsanalyser som setter fragmenter i sammenheng. SSB hadde tidligere en egen publikasjon hvert andre til tredje år med en bred, tverrsektoriell analyse av norske levekår. Dette ble nevnt som eksempel på en viktig analytisk ressurs som ble avsluttet.

4.2 Kvalitativ innsikt

I forlengelsen av dette ble det etterspurt det som i et av intervjuene ble beskrevet som en **ideal-realitet-øvelse**: en systematisk undersøkelse av om samfunnsutviklingen faktisk er i tråd med de verdiene styringssystemet bekjenner seg til. En konkret institusjonell konsekvens ble trukket frem: behovet for en uavhengig, regelmessig rapport om sosiale forhold, som kan gi politiske aktører et styringsrelevant bilde av samfunnsutviklingen utover de sektorvise rapporteringene:

«Vi må stille oss spørsmålene: hva er det disse berg av tall og data egentlig forteller oss om hvilken retning samfunnet går i? Er utviklingen i tråd med de grunnleggende verdiene som vi leser om i Grunnloven? Det er en klassisk ideal-realitet-øvelse, men den må gjøres systematisk.»

• Statlig aktør, finans

«Vi burde hatt en form for rapportering på det sosiale området som er uavhengig, ikke la departementet gjøre det, for da er det interesse av å nedtone de problematiske tingene.»

— STATLIG AKTØR, Finans

Hva som faktisk trengs for å komme videre ble beskrevet av enkelte deltakere som noe mer grunnleggende enn nye indikatorer eller bedre datakilder:

«Man må bane seg igjennom mye deskriptiv kunnskap og informasjon, og det trengs en slags revitalisering av normativitet; retning og verdier som grunnlag for styringsrelevant kunnskap.»

— Statlig aktør, Helse og omsorg

«Vi har en antakelse om en utfordring, så bevilger vi forskning på det, og forskerne konstaterer at dette er utfordringen og hvordan den arter seg. Men når vi ber om innspill til tiltak, henger ikke alltid ting helt sammen. Det er vanskelig for forskerne å se for seg hva det kan være»

— Statlig aktør, Arbeid og inkludering

4.2 Kvalitativ innsikt

Tema: Behovet for statlige strukturer for livskvalitetsarbeid

«Det må jo etableres og bygges opp»

Flere deltakere formidlet en opplevelse av at det i begrenset grad finnes statlige strukturer og gjennomføringskapasitet for livskvalitetsarbeid. En forsker med lang erfaring fra feltet formulerte det slik:

«Vi har liksom ikke noe statlige strukturer for livskvalitetsarbeid eller for gjennomføring i det hele tatt. Det må jo etableres og bygges opp på et eller annet vis.»

— Statlig aktør, Helse og omsorg

Slik deltakerne beskrev det, er dette ikke et spørsmål om mangel på fagkunnskap eller fagmiljøer, men om institusjonell forankring av selve gjennomføringen. Fraværet av slike strukturer ble beskrevet av deltakerne som noe som får konkrete konsekvenser for kvaliteten på arbeidet, særlig for evnen til å involvere og forankre hos dem det gjelder. Flere deltakere pekte på at presset mot effektivitet og strammere budsjetter gradvis fortrenger nettopp de arbeidsformene som skaper reell forankring:

«Involveringen og forankringen er både viktig i seg selv, men den gjør også resultatet mye bedre. Da vil det være knyttet til folk sine faktiske utfordringer og faktiske behov. (..) Det å få beskjed om å bruke mindre konsulenttimer, akkurat der har du jo en kjempefin måte å involvere folk på.»

— Statlig aktør, Kultur- og likestilling

Da erfaringer fra andre land, som Skottland, Aotearoa New Zealand og Wales, ble brakt opp i intervjuene, var det gjenklang blant deltakerne for at livskvalitetsarbeid får varig gjennomslag når det er forankret institusjonelt, og ikke bare i policy-dokumenter.

Deltakerne fra kommunene var enda mer konkrete i beskrivelsene sine, og etterlyste eksempler og veiledning på hva disse idéene, praksisene og strukturene kunne bety, helt konkret:

“Kan ikke noen bare lage eller vise oss et eksempel på hva dette egentlig kan for noe i Norge, da? Et eksempel på et livskvalitetsbudsjett liksom?”

• Fokusgruppe, kommunesektoren

4.2 Kvalitativ innsikt

Tema: Usynliggjorte kunnskapsformer og systematiseringssvikt

Det som *ikke* blir fanget opp

Frivillighet og sivilsamfunn beskrev at de fungerer som en kunnskapsinfrastruktur som i begrenset grad var koblet til styringssystemet: kontekstuell, relasjonell og erfaringsbasert kunnskap om lokalsamfunn og levd erfaring. Informantene pekte på at resultatene de produserte, tillit, tilhørighet, demokratisk kapasitet, i liten grad ble fanget opp av eksisterende målingsregimer.

Fond og stiftelser rapporterte at de manglet rammeverk for å forstå hvordan investeringer samvirket på systemnivå. Isolert effektmåling er mulig; systemisk forståelse er ikke. Et beslektet problem ble påpekt: forskning som produseres, ble i begrenset grad systematisert og koblet til beslutningstakere:

«Det er utrolig mye forskning som gjøres som ikke er systematisert noe sted eller samlet noe sted. Det er utrolig mye innsikter man har som aldri tas videre.»

- Statlig aktør, kunnskap

Sett under ett kan disse beskrivelsene leses som ulike uttrykk for det samme mønsteret. Det deltakerne formidlet, var at rammene for hva som regnes som styringsrelevant kunnskap i forvaltningens sentrum, får betydning lenger ut: de påvirker hva kommunene måles på, og de gjør at kunnskapsformene i sivilsamfunnet i mindre grad fanges opp i styringssystemet.

Tema: Uavhengig rapportering og parlamentarisk ansvar

Rapportering på rikets tilstand

Flere deltakere pekte på behovet for en uavhengig, årlig rapport til Stortinget som vurderer samfunnsutviklingen i lys av livskvalitet, bærekraft og grunnleggende verdier. Et gjennomgående poeng var at en slik rapport ikke bør styres av departementene, men fungere som et selvstendig grunnlag for parlamentarisk debatt og politisk ansvarlighet. Wales og Nederland ble trukket frem som referansepunkter, henholdsvis Future Generations Commissioner-rollen og den nederlandske praksisen med en årlig parlamentarisk dag for denne typen helhetsvurderinger:

«Jeg tenker vel at det burde vært en kanskje årlig rapport som gikk til Stortinget som forholdt seg til de store grunnleggende verdiene (...) en uavhengig rapport. Så kan jo selvfølgelig departementene og regjeringen komme med sitt syn på hva denne rapporten viser. Så kan det være grunnlag for en parlamentarisk debatt, kanskje en gang i året eller foran hvert stortingsvalg eller kommunevalg.»

- Statlig aktør, Finans

4.2 Kvalitativ innsikt

Mulighetsrom: Kunnskapsbasert styring i tråd med WBE

- Ekvivalenten til en grønn bok for livskvalitetshensyn - som kobler sammen bredere mål til budsjettssyklusen
- Nye verktøy som kan se på konsekvenser på tvers av fag og sektorer
- Noen viktige felles indikatorer for livskvalitet, ikke bare fordeling på sektorer
- Folkepaneler som løfter inn levde erfaringer i problemforståelsen

Deltakerne kom samtidig med en rekke andre konkrete forslag til hva som kunne bringe den kunnskapsbaserte styringen tettere på en livskvalitetsøkonomi. Et gjennomgående forslag var å videreutvikle «grønn bok» i forbindelse med statsbudsjettet. Noen trakk fram behov for utvidelse av samfunnsøkonomiske analyser som favner bredere enn tradisjonelle kost-nytte-vurderinger, og fanger opp virkninger på livskvalitet, fordeling og bærekraft. Andre etterlyste nye verktøy som kan belyse konsekvenser på tvers av fag og sektorer, slik at beslutninger vurderes ut fra helheten av virkninger og ikke bare innenfor den enkelte sektors mål.

Et annet forslag handlet om å etablere felles indikator-rammeverk for livskvalitet og bærekraftig utvikling – å se målesystemet for livskvalitet som integrert med bærekraftsrapporteringen. Deltakerne pekte også på behovet for å trekke inn andre perspektiver i kunnskapsgrunnlaget, blant annet gjennom folkepaneler som kan løfte levde erfaring og praksiskunnskap inn i styringen. På samme måte ble det foreslått å ta lokalsamfunnene og berørte aktører med allerede i diskusjonen om hvordan problemene skal forstås, og å etablere nye typer arenaer for slik tidlig involvering.

Flere så også for seg en større utprøving av en livskvalitetsøkonomi i en kommune, som kan fungere som et felles læringsgrunnlag for andre. I tilknytning til dette ble det etterlyst modeller som viser hva en livskvalitetsøkonomi kan være i praksis, og nye måter å se framover på, med mer analyse og nye verktøy for framsyn.

4.2 Kvalitativ innsikt

S5 Andre former for styring

Mange arenaer for samhandling, men mindre samlet handlingskraft

Denne dimensjonen handler om styringsformer som opererer utenfor eller på tvers av tradisjonelle hierarkiske strukturer: samskapning, partnerskap, nettverksstyring og deltakende demokrati. Deltakerne formidler at slike arenaer allerede finnes og fungerer, men at de i begrenset grad er koblet til hverandre og til det formelle styringssystemet.

Tema: Mellomromsarbeid

Mellom annerkjennelse og handlingsrom

Statlige aktører pekte på innovasjonsarbeid som de mente ikke var tilstrekkelig anerkjent i eksisterende styringstenkning. Dette var særlig knyttet til det som en av deltakerne kalte "system-mellomroms-aktørers" rolle: mellomaktører som kan oversette praktisk erfaring fra lokalt nivå til systemrelevant innsikt på høyere styringsnivåer. Dette ble beskrevet som mer enn informasjonsflyt; som en meningsfull oversettelse, der rå erfaring fra lokalt nivå, slik deltakerne formulerte det, ikke er direkte overførbar uten fortolkning og kontekstualisering:

«Hvis du tar alt nedenfra i en ufiltrert versjon oppover, blir det bare overbelastning. Men med noen aktører som kan oversette, som kan ha tid og rom og pust til å kjøre prosesser, for å hente ut de systemrelevante innsiktene nedenfra.»

• Statlig aktør, kunnskap

Noen deltakere pekte på videre på hvordan lokale erfaringer kan ha et større potensial enn de ofte gis, ikke bare som eksempler på lokal tilpasning, men som utgangspunkt for å forstå hvordan systemet som helhet virker. Blant annet ble det pekt på at innsikt fra enkeltkommuner kan løftes opp, deles og brukes til å si noe ut over det enkelte stedet, og brukes mer aktivt inn mot styring.

Mulighetsrom: Mer læring, ikke nødvendigvis nye institusjoner

Flere informanter framhevet at en mer helhetlig styring ikke nødvendigvis krever nye institusjoner. Etablerte koordineringsstrukturer på tvers av etater er ett eksempel på at samordning kan styrkes ved å aktivere strukturer som allerede finnes. Flere pekte også på betydningen av uavhengige statlige organer, som kan gi faglige vurderinger uten å være bundet av en bestemt sektor eller politiske konjunkturer, og nøytrale aktører som fungerer i mellomrommene til å oversette og bygge broer.

Mellomromsaktørene selv formidlet at de ofte har opplevd å diskutere dette med de offentlige partnerne de samarbeider med, som vet at tverrsektoriell, langsiktig og forebyggende innsats er nødvendig. Men organisering, finansieringsmekanismer, rapporteringskrav og politiske sykluser motvirker systematisk det alle er enige om at bør skje. Mellomromsaktørene formidlet en opplevelse av at de er løsningsdrivere i et system som ikke er bygget for å ta dem i bruk på riktig måte. **Livskvalitetsøkonomi ble beskrevet som et mulig rammeverk for å legitimere og synliggjøre det som allerede gjøres.**

4.2 Kvalitativ innsikt

Tema: Kultur og frivilligheten

Kultur, frivillighet og *utenforskap*

Kultursektoren ble av enkelte deltakere beskrevet som en alternativ styringslogikk: et refleksivt rom som ble oppfattet som potensielt normativt ledende for resten av samfunnet, og som opererte utenfor den middel-mål-logikken informantene beskrev som dominerende i konvensjonell styring:

«Det finnes noen slags refleksjonsrom i kunsten og kulturen, som jeg tenker at de vil kunne ligge litt foran og være normgivende for resten av samfunnet.»

• Statlig aktør, kultur- og likestilling

Dette ble ikke bare beskrevet som et spørsmål om estetikk eller kulturpolitikk, men om kulturens rolle som en fellesskapsbyggende og demokratisk kraft i seg selv. I forlengelsen av dette ble kunst og kultur løftet frem som en arena som i sin natur rommet et mangfold av stemmer og uttrykk, og som derfor kunne spille en sterkere rolle som «en viktig demokratisk byggestein».

Deltakerne foreslår grunnleggende endringer i utdanningssystemet og kulturpolitikken. Dette inkluderer å revitalisere kunst og kulturens rolle i skolen, eksponere alle barn for kultur. Det pekes på at dagens utdanningssystem ikke i tilstrekkelig grad forbereder samfunnet på de utfordringene vi står overfor.

«Hvis man da måtte tenke veldig alternative løp rundt dette med utdanning — hva samfunnet faktisk trenger i et sånn sirkulært perspektiv og omsorgsfullt perspektiv (...) hvordan bygger vi omsorgsfulle og kjærlige samfunn som verdsetter, med empati for andre mennesker og empati for naturen rundt oss helt fra start. Det er ikke veldig fremtredende i skolen sånn den ser ut i dag.»

• Statlig aktør, Kunnskap

Tema: Frivillige organisasjoners rolle i demokratiopplæring

Sivilsamfunn som demokratisk infrastruktur

Frivillighet og sivilsamfunn ble beskrevet som arenaer der folk lærer deltakelse, representasjon og kollektiv handlekraft — sett ikke primært som tjenesteleverandører, men som demokratisk infrastruktur. Gode oppvekstvilkår ble koblet eksplisitt til dette: grunnlaget for demokratisering og samfunnsdeltakelse, og forebyggende mot utenforskap.

Utenforskap ble beskrevet som et demokratisk problem i dobbel forstand: ekskludering av enkeltindivider, og svekkelse av den demokratiske basen. I tillegg ble det trukket fram at både barn og unge under myndighetsalder og asyøkere er eksempler på grupper som ikke har stemmerett.

«Det er 20 prosent av befolkningen som ikke har stemmerett. Vi må koble dem til på et eller annet vis. Hvordan kan vi gjøre det på en klok og god måte?»

• Statlig aktør, Uavhengig tilsyn/ombud

4.2 Kvalitativ innsikt

Kommunesektoren etterspurte samskappingsarenaer; rom for reell felles problemløsning med innbyggere og sivilsamfunn. Mange deltakere kommenterte at de høringsbaserte formene som dominerer i dag ikke alltid gir den innsikten fra befolkningen man har behov for. Innbyggerpaneler og strukturert offentlig dialog ble av informantene løftet frem som viktige forutsetninger for legitim lokal styring av komplekse spørsmål.

Felles for flere deltakere var en forståelse av at tillit mellom beslutningstakere og befolkning må bygges gjennom kontinuerlig og meningsfull dialog, og at dette ikke kan tas for gitt:

«Jeg tenker at i fremtiden blir det bare viktigere å skape den meningsfulle og tillits-skapende dialogen mellom beslutningstakere og befolkning.»

— STATLIG AKTØR, Kultur- og likestilling

Mulighetsrom:

Deltakerne foreslår nye former for borgerdeltakelse og demokratisk dialog, inkludert borgerforsamlinger (citizens' assemblies) og bedre tilgang til data og undersøkelser. Det pekes på at Norge har for mange barrierer for å involvere barn og unge i forskning, og at det mangler rom for interseksjon mellom offentlig forvaltning og borgerne

Tema: Trepertssamarbeidet

«En fantastisk velferdsstat — og hele *trepertssamarbeidet*»

Mange som deltok i intervjuene løftet frem styrker institusjonene i Norge knyttet til alternative former for styring, de opplevde ikke utnyttet til sitt fulle potensial:

«Vi har jo en fantastisk velferdsstat og hele trepartssamarbeidet. Det er så mye struktur for dialog, samarbeid, forståelse og kunnskapsdeling. Potensialet ligger i å utvikle disse til å bli mest mulig optimale.»

• Statlig aktør, helse og omsorg

En deltaker beskrev frivilligheten som «velferdsstaten før velferdsstaten tar over», og pekte på at «det er jo frivilligheten som ser behovet i samfunnet og tar de behovene som forhåpentligvis velferdsstaten tar over». (Fokusgruppe frivillighet og sivilsamfunn). Konsultasjonsretten mellom stat og kommune, trepartssamarbeidet og høringsprosessene ble også omtalt som etablerte mekanismer for bred medvirkning og felles kunnskapsbygging. Samtidig stilte flere deltakere spørsmål ved om disse ordningene fungerer som reelle samskappingsarenaer, eller mer som prosedyrer som gjennomføres uten at de nødvendigvis påvirker utfallet.

4.2 Kvalitativ innsikt

FOND OG STIFTELSE

Symmetri i partnerskap

Etterspurte å bli invitert inn i selve problemdefinisjonen — ikke primært som finansieringskilder for tiltak som alt er utformet.

FRIVILLIGE AKTØRER

Egenartens verdi

Ivaretagelsen av frivillighetens egenart framsto ikke som et hinder for samarbeid, men som det som avgjorde om samarbeidet tilførte noe det offentlige ikke kunne frambringe selv.

Flere deltakere løftet også fram representasjon av framtidige generasjoner i styringsarenaer som et spørsmål de mente i liten grad var adressert, og som de beskrev som avgjørende for legitimiteten til beslutninger med lang tidshorisont.

Tema: Ulikheter i tilgang**«Vi bør være det landet som tør»**

Deltakerne pekte på at store, etablerte organisasjoner i sivilsamfunnet hadde vesentlig lettere tilgang til beslutningsarenaene enn små, lokalt forankrede organisasjoner. Den demokratiske infrastrukturen ble beskrevet som skjevt fordelt. Medvirkningsmekanismene som finnes, ble beskrevet som preget av en systematisk sosial slagside:

«Medvirkning er vanskelig. Hvem man spør, og når man spør. For vi ser for mye av at det blir pliktøvelse eller til pynt, men det blir ikke påvirkning. Du får et utvalg med en sosial slagside uten tvil.»

• Statlig aktør, kunnskap

Flere deltakere pekte på en utbredt systemisk forsiktighet. De beskrev en tendens til å avvente at andre land går foran, til tross for det de beskrev som Norges unike kapasitet til å prøve ut nye tilnærminger. Denne forsiktigheten ble beskrevet som et strukturelt trekk ved forvaltningskulturen, ikke bare en politisk posisjon:

«Vi lener oss tilbake og venter på andre land, og ser hvilke paradigmer som virkelig slår igjennom med kraft. Vi er kanskje ikke ledere eller pådrivere, men vi er ofte nyttige medspillere når det gjelder å bygge koalisjoner.»

• Statlig aktør, Utenriks

Mulighetsrom: Kulturbygging og endringsprosesser

Et gjennomgående trekk ved intervjuene var at deltakerne beskrev en kulturell dimensjon ved endring, ved siden av den politiske og juridiske: en endring i hvordan forvaltningen og samfunnet forstår hva som er mulig og ønskelig å prioritere. Flere ga uttrykk for at slike endringer vanskelig lot seg vedta, men at de kunne stimuleres gjennom hvilke arenaer, verktøy og praksiser som ble bygget opp og gitt legitimitet. Et tema deltakerne på tvers av aktørgrupper også var opptatt av var at endring krever vilje til å ta risiko, lære av feil, og eksperimentere med nye tilnærminger og praksiser.

4.2 Kvalitativ innsikt

TABELL · Ulike aktørers opplevelse av egen rolle

Beskrivelsene under er basert på hvordan deltakerne selv har beskrevet egne roller i refleksjoner rundt den norske statsforvaltningen, og prinsippene i en livskvalitetsøkonomi:

STAT**Setter rammer og national retning**

Setter rammer og nasjonale mål, koordinerer på tvers av sektorer og nivåer, institusjonaliserer livskvalitetsmål gjennom lovverk og budsjettprosesser, skaper betingelsene for kollektiv handling og etablerer langsiktig politisk forpliktelse.

KOMMUNE**Oversetter til lokal kontekst**

Implementerer nasjonale mål lokalt, tilpasser løsninger til lokale behov gjennom innbyggerinvolvering, operasjonaliserer livskvalitet i planlegging og prioritering, og påvirker oppover ved å bringe lokale erfaringer inn i nasjonal politikkutforming.

SIVILSAMFUNN**Mobiliserer og holder ansvarlig**

Mobiliserer innbyggere og løfter marginaliserte perspektiver, utfordrer myndigheter og holder dem ansvarlige over tid, oversetter kunnskap mellom lokalsamfunn og formelle styringsstrukturer, og bygger koalisjoner på tvers av sektorer.

NÆRINGSLIV OG SOSIALE ENTREPENØRER**Verdiskaping og nye modeller**

Utvikler praksiser og arbeidsplasser som bidrar til lokal verdiskaping, utforsker alternative eierskapsformer som prioriterer samfunnsnytte, reorienterer virksomhet mot bærekraft- og livskvalitetsmål, og bidrar til innovasjon og nye økonomiske modeller.

ANDRE AKTØRER**Kunnskap, rettferdighet og narrativ**

Akademia bidrar med kunnskapsgrunnlag og uavhengig evaluering, fagforeninger løfter rettferdig omstilling og anstendige arbeidsforhold, filantropiske aktører finansierer tidligfaseinnovasjon, og medier og kulturelle aktører utfordrer vekstorienterte narrativer og gjør livskvalitetsperspektiver tilgjengelige i offentligheten.

4.3 Syntese av resultater

Fellesmønstre på tvers av litteratur og innsikt

De to delene av dette resultatkapittelet svarer på beslektede spørsmål fra ulike posisjoner. Litteraturen og læringseksempler fra utvalgte WBE-land viser hva som er dokumentert internasjonalt om hvordan styring i retning av en livskvalitetsøkonomi kan utformes. Innsiktsarbeidet viser hvordan norske aktører oppfatter handlingsrommet for en slik orientering fra ulike posisjoner i forvaltning, sivilsamfunn, næringsliv og kunnskapsinstitusjoner. Sett hver for seg gir de to delene to ulike bilder. Sett sammen tegner de et mønster som er mer presist enn det noen av dem kan tegne alene.

I det følgende oppsummeres resultater fra litteraturgjennomgangen som belyser forskningsspørsmålet:

Hvordan har utvalgte land konkretisert WBE i styring og forvaltning, og hvilke utslag har det gitt for vektleggingen av livskvalitet og utjevning av sosiale ulikheter? I tillegg oppsummeres det WBE-litteraturen tilbyr mindre kunnskap om.

Hva som teller — og hva som telles.

Landeksemplene fra litteraturgjennomgangen viser at WBE er konkretisert gjennom ulike kombinasjoner av de fem styringsdimensjonene (S1–S5), og at ingen enkelt mekanisme er tilstrekkelig alene. Strategisk styring er operasjonalisert ved å forankre livskvalitet som overordnet formål på høyt politisk nivå, koble indikatorarbeid til finansielle beslutninger og etablere tverrdepartementale koordineringsmekanismer som binder sektorer og forvaltningsnivåer sammen (Parker, 2022; Cook et al., 2023). Juridisk forankring gjennom lovverk og institusjonelt design, med lovfestede arbeidsprinsipper, uavhengige tilsynsorganer og lokale koordineringsorganer, har vist seg som det mest robuste virkemiddelet for å gi livskvalitetsmål kontinuitet på tvers av politiske skifter (Parker, 2022; Robinson, 2023). Livskvalitetsbudsjettering er brukt til å strukturere politikkkutforming rundt kapitalformer som menneskelig, sosial, naturlig og finansiell kapital, der departementer

pålegges å dokumentere hvordan budsjettforslag bidrar til utfall på tvers av disse (Robinson, 2023; Hayden & Dasilva, 2022). Kunnskapsbasert styring er institusjonalisert gjennom nasjonale indikatorrammeverk, åpne dataportaler og framsynsarkitekturer der framsyn og framtidsorientert kunnskap integreres systematisk i politikkkutforming. WHO (2023) omtaler som en styringstilnærming som plasserer folk og deres livskvalitet i kjernen av alle beslutninger. Deltakerbasert styring er konkretisert gjennom samskaping, tverrsektorielle partnerskapsordninger og stedsbaserte verktøy der ankerinstitusjoner bruker innkjøpsmakt og eierskap til å forme lokal verdiskaping og fordele økonomisk makt bredere (WeAll, 2021; Lauzon et al., 2023). Felles for tilnærmingene er at overgangen til livskvalitetsøkonomi forstås som en langsiktig, iterativ og kontekstavhengig prosess som krever vedvarende forpliktelse, læring og tilpasning (Semenenko & Khaynatskaya, 2022; WEAll, 2023).

Vektlegging av livskvalitet og utjevning av sosiale ulikheter

Erfaringene fra landeksemplene viser at WBE-orienterte styringsgrep kan gi utslag for livskvalitet og sosial utjevning. Der livskvalitetsbudsjettering er koblet til nasjonale prioriteringer, har det styrket synligheten til grupper og behov som ellers lett blir usynlige i sektorvise budsjettprosesser, herunder psykisk helse, barnefattigdom og urfolks levekår. Det har bidratt til å rette oppmerksomheten mot fordelingsvirkninger og langsiktige samfunnsbehov (Robinson, 2023; Hayden & Dasilva, 2022).

4.3 Syntese av resultater

Stedsbaserte og før-fordelende tilnærminger har gitt dokumenterte effekter på sysselsetting og husholdningsinntekt i målrettede lokalsamfunn, og vist at offentlige anskaffelser kan brukes som et konkret verktøy for lokal verdiskaping og omfordeling (fix reference). Juridisk forankring med uavhengige tilsynsorganer har i enkelttilfeller påvirket nasjonalt læreplanarbeid i retning av bærekraft og livskvalitet (Welsh Government, 2024). Samtidig viser WBE-litteraturen at risikoen for symbolsk omklassifisering er reell der livskvalitetsmål ikke er bredt og robust institusjonalisert (Robinson, 2023; Moll et al., 2024). En WBE tilnærming har potensial til å adressere sosiale ulikheter systematisk, men at dette forutsetter et grunnleggende skifte i hvordan offentlige investeringer forstås, der satsing på helse, sosial rettferdighet og likeverdige levekår behandles som langsiktige samfunnsinvesteringer og et mål å styre i mot (WHO, 2023). Gjennomgående viser WBE-litteraturen at der styringsgrep på tvers av dimensjonene virker i samspill og er forankret institusjonelt, gir de sterkere og mer varige utslag for både livskvalitet og sosial utjevning enn der enkeltreformer står alene (Robinson, 2023; Mason & Büchs, 2023).

Hva WBE litteraturen ikke dekker

Samtidig er det viktig å være tydelig på hva forskningen ennå ikke gir svar på. Litteraturgjennomgangen viser flere områder der kunnskapsgrunnlaget fortsatt er tynt. Det finnes begrenset forskning på hvordan nasjonale rammeverk faktisk omsettes til lokal praksis, og på hvilke mekanismer som skiller reell transformasjon fra symbolsk adopsjon (Stegeman, 2024). Veiene fra livskvalitetsindikatorer til budsjettbeslutninger er underspesifiserte (Robinson, 2023).

Flere aktørroller er svakt belyst, særlig fagorganisasjoners rolle, filantropiske aktørers bidrag og betingelsene for at næringslivet integrerer livskvalitetsmål i sin kjernevirksomhet (Hayden, 2024; Roy, 2021; Waddell et al., 2023). Det er også uklart under hvilke betingelser deltakelsesmekanismer reelt omfordeler makt, og når de først og fremst tjener legitimeringsformål (Parker, 2022). På tvers av styringsdimensjonene er det fortsatt lite dokumentert hvorfor tiltakene virker, hvor godt de virker sammenlignet med andre tiltak, og hvordan de slår ut for ulike grupper (Stegeman, 2024). På tvers av styringsdimensjonene er kausale mekanismer, komparativ effektivitet og fordelingseffekter av WBE-tiltak fortsatt lite dokumentert (Stegeman, 2024),

Det er også lite utforsket hvordan en slik omlegging kan overleve skiftende politiske flertall over tid, og hvordan samfunn kan håndtere at økonomien og velferdsordningene i dag er bygd på fortsatt økonomisk vekst (Hayden, 2024; Cook et al., 2023). og spørsmålet om politisk bærekraft og hvordan strukturelle vekstavhengigheter kan håndteres, er fortsatt underteoretisert (Hayden, 2024; Cook et al., 2023). Metodisk svekkes kunnskapsgrunnlaget av mangelen på standardiserte evalueringsrammeverk og av at det ikke er mulig å isolere effekter fra andre samtidige endringer i samfunnsutvikling og styring (Robinson, 2023; Hoekstra, 2020).

Disse kunnskapshullene er ikke bare et forbehold. De former også hva innsiktsarbeidet kan bidra med. Der litteraturen er mangelfull om oversettelse fra nasjonalt nivå til lokal praksis, om aktørroller som ikke er godt dokumentert, og om betingelsene for at deltakelse reelt omfordeler makt, gir innsiktsarbeidet et kontekstnært bidrag som ikke uten videre lar seg lese ut av WBE-litteraturen. Det styrker også argumentet for å lese de to delene i sammenheng.

4.3 Syntese av resultater

I det følgende oppsummeres resultater fra det kvalitative innsiktsarbeidet, som belyser forskningsspørsmålet:

Hva er likhetene og forskjellene mellom ideene i en livskvalitetsøkonomi og den norske velferdsmodellen?

Likheter mellom livskvalitetsøkonomien og den norske velferdsmodellen

Det kvalitative innsiktsarbeidet formidlet bred gjenkjennelse på tvers av aktørgruppene: deltakerne beskrev at den norske velferdsmodellen, planleggingssystemet og sivilsamfunnet allerede bærer verdier og praksiser som samsvarer med sentrale ideer i en livskvalitetsøkonomi, uten at begrepet var i bruk. Deltakerne beskrev velferdsmodellen som en helsefremmende struktur i seg selv, gjennom fordeling av velstand og universell tilgang til tjenester, og trakk fram plan- og bygningsloven, folkehelseoversiktene og kommuneplanens samfunnsdel som eksisterende infrastruktur med et grunnleggende livskvalitetsperspektiv.

Oljefondets styringsmekanismer ble løftet fram som eksempel på at det norske systemet har kapasitet til å tenke i generasjoner. Et samlende trekk var at det normative grunnlaget ble opplevd å ligge tett opp til WBE-verdiene, og at trepartssamarbeidet, konsultasjonsretten og en sterk frivillig sektor ble omtalt som en veletablert struktur for dialog, medvirkning og kollektiv handling. Slik deltakerne formulerte det, manglet det i mindre grad vilje, fagkunnskap eller formelle forpliktelser. Livskvalitetsøkonomi framstod for mange derfor mindre som en ny modell som skulle innføres, og mer som et språk og en samlende ramme som kunne anerkjenne, koble og forsterke arbeid som allerede pågikk, men som lå spredt og parallelt.

Forskjeller: et normativt grunnlag som ikke er operasjonalisert som styring

Samtidig avdekket innsiktsarbeidet systematiske forskjeller mellom WBE-ideene og hvordan den norske modellen faktisk styres. Forskjellen ligger ikke i verdiene, men i operasjonaliseringen: livskvalitet er til stede som normativt grunnlag, men i begrenset grad som et samlende, styrende mål som orienterer prioriteringer på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Mønsteret gikk igjen på tvers av styringsdimensjonene. Strategisk beskrev deltakerne et ansvar organisert vertikalt gjennom sektorprinsippet og ministeransvaret, mens livskvalitetsutfordringene er horisontale, og de pekte på fravær av et tverrsektorielt mandat som gir samordning retning. Finansielt beskrev de en ettårig, sektorinndelt budsjettarkitektur som favoriserte det kortsiktige, der forebygging «ikke kan telles» og gevinstene materialiserer seg på et annet forvaltningsnivå enn der investeringen gjøres.

Juridisk pekte deltakerne på sterke forpliktelser, fra Barnekonvensjonens forrang til livskvalitet som mål i folkehelseloven, men beskrev at de etterleves ujevnt fordi håndhevingsmekanismene ble opplevd som svake. Og i kunnskapsdimensjonen beskrev de at erfaringsbasert, relasjonell og subjektiv kunnskap ble nedvurdert som styringsgrunnlag, forankret i det de omtalte som en epistemologisk antakelse i forvaltningens sentrum. Et analytisk hovedfunn er at posisjon i systemet former hvordan de samme strukturene oppleves: det samme lovverket ble beskrevet som muliggjørende av statlige aktører, begrensende av kommunesektoren og assimilerende av sivilsamfunnet. Endringskraften ble beskrevet som noe som ofte oppstod i mellomrommene mellom aktørene, hos oversettende mellomromsaktører, i kultur- og sivilsamfunnsarenaer og i uavhengige organer, men deltakerne opplevde at disse i begrenset grad var koblet til det formelle styringssystemet. Forskjellen mellom den norske modellen og en livskvalitetsøkonomi framstår dermed først og fremst som et gap mellom et bredt forankret verdigrunnlag og de mekanismene som skal gjøre verdiene styrende i praksis.

4.3 Syntese av resultater

Norge har verdiene, strukturene og kunnskapen, men ikke alltid koblingen

Her integreres innsikt fra litteraturstudien og fra de ulike aktørene inn mot de ulike styringsdimensjonene. Sammenstillingen løfter fram hvor litteratur og innsikt peker i samme retning.

S1 · FORMÅL

KJENNETEGN WBE

Livskvalitet er forankret som overordnet formål på høyt politisk nivå, der mål, budsjetter og lovverk virker som ett sammenhengende system. Tverrdepartementale mekanismer binder sektorer og forvaltningsnivåer sammen, og fasiliterer aktivt aktører i hele samfunnet (whole-of-society) til å arbeide i retning av et felles formål, med en balanse mellom nasjonal retning og lokalt handlingsrom.

NORSK PROFIL · FRA INNSIKTEN

Et normativt grunnlag i tråd med livskvalitetsøkonomiens verdier, men ikke operasjonelt forankret som et samlende, styrende mål. Livskvalitet finnes i strategiske dokumenter, men mekanismene som kobler ambisjon til prioriteringer og ansvar mangler. Sektorprinsippet og ministeransvaret strukturerer makt vertikalt, mens utfordringene er horisontale: departementene arbeider i vertikale siloer, direktoratene samordner lettere på tvers, og kommunene opplever å mangle signal om overordnet retning. Mulighetsrommet ligger i å aktivere eksisterende strukturer som allerede opererer på tvers av sektorlinjer.

S2 FINANSIELL STYRING

KJENNETEGN WBE

Livskvalitetsbudsjettering strukturerer politikk rundt brede kapitalformer (økologisk, sosial, menneskelig og økonomisk). Før-fordelende, stedsbaserte verktøy som offentlige anskaffelser og ankerinstitusjoner brukes til å forme lokal verdiskaping og fordele økonomisk makt bredere. Finansielle prioriteringer kobles til langsiktige samfunnsbehov framfor historiske basisbudsjetter.

NORSK PROFIL · FRA INNSIKTEN

Langsiktighet er bygget inn i Oljefondet, men budsjettarkitekturen er ellers strukturelt innrettet for kortsiktighet. Ettårige budsjetter og sektorspesifikke resultatmål gjør det krevende å begrunne investeringer der gevinstene materialiserer seg på lengre sikt og i andre sektorer. Kommunene bærer kostnadene ved tidlig innsats, mens gevinstene tilfaller andre forvaltningsnivåer. Verdier som ikke lar seg kvantifisere, som natur, taper systematisk i budsjettprosessene.

S3 LOVER OG VEDTAK

KJENNETEGN WBE

Livskvalitets- og naturhensyn er forankret i lovverk som står seg utover politiske sykluser, kombinert med institusjonelt design som lovfestede arbeidsprinsipper, uavhengige tilsynsorganer og oppfølging knyttet til budsjett.

NORSK PROFIL · FRA INNSIKTEN

Norsk lovverk inneholder sterke normative forpliktelser (Barnekonvensjonens forrang, grunnlovsværn for miljø, livskvalitet i folkehelseloven), men disse framstår i mindre grad som aktiverte styringsverktøy. Det samme regelverket oppleves asymmetrisk: muliggjørende av statlige aktører, begrensende av kommuner og assimilerende av sivilsamfunnet. Et implementeringsgap preger diskusjonene, der gode regler ikke alltid følges opp og håndhevs mekanismene oppleves som svake.

4.3 Syntese av resultater

S4 KUNNSKAPSBASERT STYRING

KJENNETEGN WBE

En pluralistisk kunnskapsbase der kvantitative data, kvalitativ innsikt og levd erfaring anerkjennes som likeverdig styringsrelevant, supplert med framsyn og framtidsorientert kunnskap, og der problemforståelsen formes sammen med berørte grupper.

NORSK PROFIL · FRA INNSIKTEN

Et rikt kunnskapsgrunnlag, men potensialet utnyttes ikke fullt ut. Subjektiv og erfaringsbasert kunnskap, om tilhørighet, mestring og betydningsfullhet (mattering), finnes i systemet, men anerkjennes i begrenset grad som styringsrelevant, forankret i det deltakerne beskriver som en epistemologisk antakelse i forvaltningens sentrum. Kunnskap genereres, men integreres ikke systematisk i beslutningsprosessene. Systemet er datarikt, men det som teller er snevert definert. Det etterspørres ikke mer informasjon, men mer retning: normativitet og verdier som grunnlag for helhetlige samfunnsanalyser.

S5 ANDRE FORMER FOR STYRING

KJENNETEGN WBE

Institusjonelle mekanismer som gjør koordinert, tverrsektoriell og fleraktørbasert handling mulig og forpliktende over tid, der deltakelse går utover konsultasjon til reell omfordeling av innflytelse og ressurser. Roller på tvers av myndigheter, sivilsamfunn, næringsliv og lokalsamfunn er tydelig kartlagt, og deltakelsesbarrierer blir aktivt utjevnet, slik at skjevt fordelt kapasitet ikke begrenser hvem som får innflytelse.

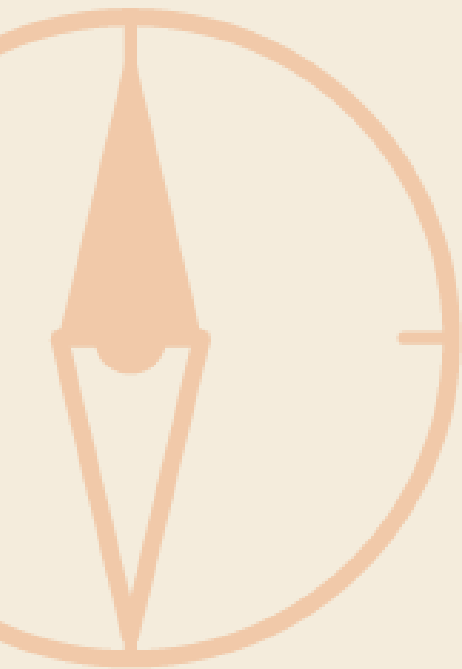
NORSK PROFIL · FRA INNSIKTEN

Alle aktørgrupper forstår behovet og ser sin mulige rolle. Mye av det som trengs finnes allerede: samskapende styringsformer, en sterk frivillig sektor som forstår seg selv som demokratisk infrastruktur, en «skole i demokrati», og veletablerte konsultasjonsmekanismer som trepartssamarbeidet. Disse oppleves likevel ofte som prosedyrer mer enn reelle samskapingsarenaer, og medvirkningen har en sosial slagside. Endringskraften er allerede i bevegelse i mellomrommene mellom aktørene, hos brobyggende mellomromsaktører som forstår seg selv som varig infrastruktur, ikke prosjekter, men er i begrenset grad koblet til hverandre og til det formelle styringssystemet.

Tverrgående mønster:

Norge har verdiene, strukturene og kunnskapen, men mangler de institusjonelle mekanismene som gjør kollektiv handling mulig og forpliktende over tid. Tilsynelatende uavhengige utfordringer i strategisk styring, finansiering, lovverk, kunnskapsgrunnlag og deltakelse henger sammen og lar seg vanskelig løse hver for seg.

Diskusjon 05

*Mens funnkapitlene er organisert etter de fem styringsdimensjonene, er diskusjonen strukturert etter de fire prinsippene **formål, forebygging, før- fordeling og folkedrevet**. De to rammeverkene belyser ulike sider av samme spørsmål: hvilke mekanismer styringen virker gjennom, og hva styringen skal bidra til.*

Naturperspektivet og ansvaret for framtidige generasjoner behandles ikke som egne tilleggstema, men som del av spørsmålet om hvordan styringssystemet er designet, hvem det gir innflytelse, og hvilke hensyn det gjør forpliktende i praksis.

4.2 Kvalitativ innsikt

Diskusjon av funn i lys av WBE-prinsippene

I denne delen diskuterer vi funnene fra litteraturgjennomgangen og innsiktsarbeidet for å vurdere hva en livskvalitetsøkonomisk styringsorientering kan innebære i norsk kontekst. Mens funnkapitlene er organisert etter fem styringsdimensjoner, struktureres diskusjonen etter fire prinsipper.

STYRINGSDIMENSJONENE

Viser hvilke mekanismer styringen virker gjennom; strategi, finansiering, lovverk, kunnskapsgrunnlag og andre styringsformer.

PRINSIPPENE

Retter oppmerksomheten mot hva styringen skal bidra til. Hensikten er ikke å gjenta funnene, men å vurdere hva de samlet viser om forholdet mellom den norske modellen og livskvalitetsøkonomiske idealer.

De to rammeverkene belyser **ulike sider av samme spørsmål**: hva som allerede er gjenkjennelig, hvor de viktigste spenningene ligger, og hvilke muligheter som kan åpne seg dersom livskvalitet skal bli mer styrende i praksis.

Leseveiledning

I hvert delkapittel vurderes først hva som er gjenkjennelig i norsk styring, deretter hvilke spenninger som trer fram, og hvilke muligheter og fallgruver som følger av å bevege seg i en mer livskvalitetsøkonomisk retning. Diskusjonen av hvert prinsipp avsluttes med en oppsummering — «Hva kan Norge lære» — som bygger på litteraturgjennomgangen og læringseksempler fra WBE-land vurdert som særlig relevante for norsk styring.

Naturperspektivet og ansvaret for framtidige generasjoner behandles ikke som egne tilleggstema, men som gjennomgående spørsmål om hvordan styringssystemet er utformet, hvem det gir innflytelse, og hvilke hensyn det gjør forpliktende i praksis.

FORMÅL

Kobling mellom mål og styrings mekanismer.

FOREBYGGING

Tidlig innsats og langsiktig styring.

FØR-FORDELING

Fordeling før markedet virker.

FOLKEDREVET

Demokrati, deltakelse og samskaping.

Formål

Kobling mellom mål og styringsmekanismer

Norge har mange mål i tråd med en livskvalitetsøkonomi, men i mindre grad en samlet, styrende samfunnsvisjon som operasjonaliserer livskvalitet på tvers av sektorer. Handlingsrommet ligger ikke først og fremst i å formulere nye mål, men i å koble dem som finnes til mekanismene som gjør dem styrende.

HVA SOM ER GJENKJENNELIG I DEN NORSKE MODELLEN

På idéplan står en formålsorientering mot livskvalitet sterkt i Norge

Den norske velferds- og samfunnsmodellen har lenge forfulgt brede samfunns mål utover økonomisk vekst, og universelle ordninger i helse, utdanning og velferd hviler på en forståelse av at offentlig sektor har ansvar for befolkningens livsbetingelser. Grunnlovens § 104 om barnets beste gir et bindende normativt grunnlag for både tjenester og samfunnsutvikling. Plan- og bygningsloven § 3-1 pålegger kommuner og fylkeskommuner å fremme befolkningens helse og levekår, og folkehelseloven § 1 vektlegger livskvalitet, utjevning av sosiale helseforskjeller og barnets beste som uttrykte hensyn.

Et formål utover økonomisk vekst er også rettslig forankret. Hensyn til naturens egenverdi er forankret i Naturmangfoldloven (2009), og Grunnloven § 112 slår fast at naturressurser skal forvaltes ut fra langsiktige helhetshensyn som også ivaretar framtidige generasjoner. Nasjonal livskvalitetsstrategi (2025–2030) gjør formålsorienteringen eksplisitt. Strategien skiller mellom **livskvalitet som mål på samfunnsutviklingen**, en indikator på om utviklingen går i riktig retning, og livskvalitet som **mål for samfunnsutviklingen**, hvilken retning samfunnet skal styres mot. Andre deler av norsk politikk peker samme vei: bærekraftsmålene skal integreres i ordinær politikktutforming snarere enn i et eget spor (Meld. St. 35, 2024–2025), og

perspektivmeldingen favner bredere enn økonomisk utvikling alene.

Bruk av målrettede samfunnsoppdrag, men forankret i sektorlinjen, ikke på regjeringsnivå

Forsknings- og innovasjonspolitikken trekker i samme retning gjennom langtidsplanens vekt på sosial bærekraft, tillit og fellesskap, og gjennom målrettede samfunnsoppdrag som virkemiddel for å samle aktører rundt brede samfunns mål. Av de tre samfunnsoppdragene som nå er i gang, ligger «Ingen barn og unge utenfor!» (2025–2035) tematisk og institusjonelt nært en livskvalitetsøkonomisk orientering. Innsatsgruppa forstår oppdraget som transformerende snarere enn som tiltakssamling, og arbeider utforskende og læringsbasert — der felles problemforståelse, samspill mellom forvaltningsnivåer og medvirkning fra barn og unge selv er sentrale prinsipper (Barne- og familiedepartementet, 2026; Forskningsrådet, 2026). Samtidig viser litteraturen om målrettede samfunnsoppdrag at slike oppdrag i langt større grad blir styrende når de er forankret på øverste politiske nivå og koblet til kjerneprosesser for prioritering, budsjett og oppfølging (Mazzucato, 2021; OECD, 2026).

De norske samfunnsoppdragene er forankret i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning (Meld. St. 5, 2022–2023), og dermed primært i Forskningsrådet med et oppdragsdepartement som oppnevner et nasjonalt partnerskap i samråd med berørte departementer.

DET INSTITUSJONELLE GAPET

Det primære eierskapet er lagt i sektorlinjen med et koordinerende departement, snarere enn på regjeringsnivå. Dette kan skape et gap mellom oppdragets tverrsektorielle ambisjon og dets styringsmessige plassering.

DEN SENTRALE SPENNINGEN

Spenningen ligger ikke i fravær av mål, men i fravær av en samlet formålslogikk som faktisk styrer

En kartlegging av styring for livskvalitet i åtte europeiske land beskriver Norge som et land med sterk statistisk infrastruktur og relevant lovverk, men uten et eksplisitt og formalisert rammeverk som binder elementene sammen (JA PreventNCD, 2025). Norge har kommet langt med livskvalitet som mål på samfunnsutviklingen, men i mindre grad med livskvalitet som mål for samfunnsutviklingen.

Det som mangler, er et styringssystem der målingene faktisk inngår i prioritering, budsjettering og ansvarsutkreving. Det finnes stadig mer data om livskvalitet, blant annet gjennom FHLs og SSBs livskvalitetsundersøkelser. Det finnes ikke en samlet målstruktur som tydelig forbinder livskvalitetsmål med bærekraftsmål, og et institusjonelt design som gjør livskvalitet styrende på tvers av sektorer, budsjetter og forvaltningsnivåer. Norge ser ut til å ligge nærmere den svake enn den sterke forståelsen av WBE (Hayden & Dasilva, 2022).

I en svak forståelse utvides målsystemet med indikatorer. I en sterkere forståelse blir livskvalitet og økologisk bærekraft det primære begrunnelsesgrunnlaget for offentlig politikk og ressursbruk.

Det samme kan formuleres som at norsk styring har stort fokus på *tilbudssiden*, tjenesteproduksjon og lik tilgang, men svakere på *realiseringssiden*. Hva som faktisk oppnås i livskvalitet, utjevning og bærekraft.

Selv om målesystemene i økende grad fanger opp livskvalitet, tyder innsiktsarbeidet på at det som etterspørres og belønnes i forvaltningen fremdeles i stor grad er produksjon og aktivitet, forankret i klassisk byråkrati og mål- og resultatstyring (NPM), og i mindre grad relasjonelle tilnærminger, omsorg og samskaping av fellesskapsverdier.

Flere statlige aktører beskriver fraværet av samlende retning som et institusjonelt trekk: sektorprinsippet og ministeransvaret gjør at ansvar løper vertikalt gjennom sektorer, mens mange livskvalitetsutfordringer går horisontalt på tvers. Kommunekommisjonen (NOU 2026:1) viser at summen av statlige krav er blitt så omfattende at det lokale handlingsrommet for helhetlig prioritering innskrenkes.

Norge har høy kapasitet for å styre for livskvalitet; det er kapabiliteten til å gjøre denne kapasiteten styrende som ser ut til å være svakere utviklet. Et styrkebasert utgangspunkt, slik det ble lagt til grunn under forebyggingsprinsippet, gjelder også her: handlingsrommet ligger i å bygge videre på og foredle det forvaltningen allerede får til, framfor å forstå utfordringen som en mangel som skal repareres (S. Douglas et al., 2021).

KAPASITET VS. KAPABILITET

KAPASITET

Det forvaltningen formelt rår over

Mandater, lovhjemler, ressurser, kunnskapsgrunnlag. **Norge har høy kapasitet.**

KAPABILITET

Evnen til å ta det i bruk over tid

Rutiner, samordning og læring som binder kapasitet til styring. **Det er kapabiliteten som er svakere utviklet.**

5.1 Formål

HVA SOM SKAL TIL FOR AT FORMÅL BLIR STYRENDE

Litteraturgjennomgangen av WBE-publikasjoner peker tydelig på at formål først blir styrende når det kobles til konkrete mekanismer. FNs ekspertgruppe for Beyond GDP framhever at brede framgangsmål må forankres i kjerneprosessene for politikk, lovgivning, planlegging, budsjettering og ansvarsutkreving dersom de skal få reell styringskraft (High-Level Expert Group on Beyond GDP, 2026). Litteraturen om målrettede samfunnsoppdrag peker i samme retning (Mazzucato, 2021; OECD, 2026).

A · LANGTIDSPLANER OG PRIORITERINGER MÅ VIRKE SAMMEN

Norge har langtidsplaner for forsvar og transport, men ingen tilsvarende plan for barn, oppvekst eller bolig. Det viser at langsiktig forpliktelse er mulig, men at den særlig brukes på «harde» politikkområder. Regjeringens plan for Norge (2025–2029) med fem trygghetsområder er et stykke på vei i tråd med WBE, og uttrykt som et forsøk på mer samlende og tverrgående styring framfor sektorvise tiltakskataloger.

Svakheten er at slike planer ofte ikke er tilstrekkelig folkedrevet, og ikke nødvendigvis har den tverrpolitiske oppslutningen som kreves for langsiktig styring som tåler politiske skifter. Norsk styring viser samtidig at intergenerasjonelt ansvar kan institusjonaliseres: Statens pensjonsfond utland, handlingsregelen og Grønn bok binder dagens beslutninger til framtidige hensyn.

Riksrevisjonen har vist at klimaoppfølgingen fortsatt har begrenset styringskraft, blant annet fordi virkemidler ofte ikke er tidfestet eller konkretisert, og fordi samordningen mellom departementene er kritikkverdig (Riksrevisjonen, 2023). Utfordringen er ikke manglende evne til langsiktig styring, men at evnen særlig er utviklet for finansiell kapital — og i mindre grad for økologisk, sosial og menneskelig kapital. New Zealands Living Standards Framework strukturerte budsjettarbeidet rundt fire likestilte kapitalformer, men erfaringen viste at en slik utvidelse er sårbar uten bred institusjonell forankring (Robinson, 2023; Hayden & Dasilva, 2022).

B · Å TELLE DET SOM TELLER GIR RETNING FOR STYRING

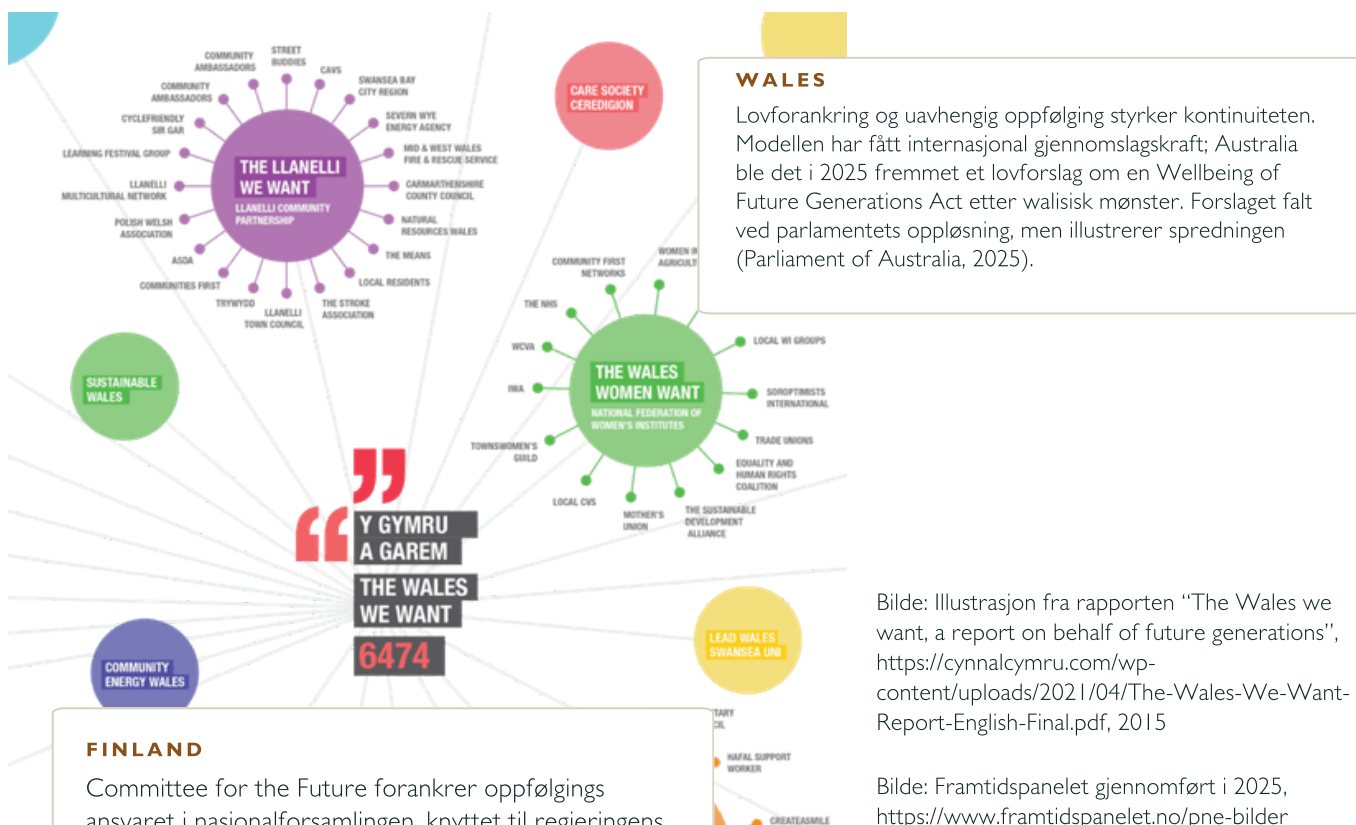
WBE-litteraturen peker på at indikatorer og statistikk er råmateriale som først får styringsverdi gjennom analyse og tolkning, og at det som ikke oversettes til styringsrelevant kunnskap, lett blir usynlig når prioriteringer skal gjøres (High-Level Expert Group on Beyond GDP, 2025; Goldblatt et al., 2023). Innsiktsarbeidet beskriver konsekvensen gjennom investeringsparadokset: det som ikke kan telles på kort sikt, oppleves som en lett kuttpost, selv når den langsiktige verdien er stor. Den epistemologiske slagsiden i kunnskapsgrunnlaget virker dermed som en styringsmekanisme i seg selv.

Å motvirke den forutsetter at en begynner å telle det som teller, og utvikler en kunnskapsbasert styring som også fanger opp livskvalitet, sosial og økologisk verdi over tid. Den samme asymmetrien gjelder budsjettlogikken: å styre for livskvalitet forutsetter at ressurser ses i sammenheng på tvers av departementsgrenser og over tid, mens den ettårige budsjettysklusen og den sektoriserte bevilgningsstrukturen er innrettet for det motsatte.

C · INSTITUSJONALISERING AV LANGSIKTIGE FORMÅL OG OPPFØLGINGSMEKANISMER

Erfaringene fra land som har tatt i bruk formålsstyrte rammeverk viser hvor krevende dette er. Substansielle endringer er foreløpig begrenset, og økonomisk vekst forblir et bærende hensyn også i land som har kommet langt (Hayden, 2024; Dalziel et al., 2018; McCartney et al., 2025). Uten forankring i styrende mekanismer kan ambisiøse mål forbli intensjonserklæringer (Mason & Büchs, 2023).

5.1 Formål

5.1 Formål

MULIGHETER OG FALLGRUVER FOR NORGE

Erfaringene fra andre land peker på tre fallgruver, og én betydelig mulighet. Den første er symbolsk reposisjonering (rebranding): at livskvalitet løftes inn som overordnet mål uten å kobles til budsjett-, plan- og ansvarsprosesser, slik at strategien forblir intensjonserklæring uten integritet i styringen. WBE-litteraturen advarer om at begrepets bredde gjør det sårbart for slik tilsynelatende tilslutning, der livskvalitet blir retorikk framfor reelle endringer (McCartney, et al, 2023; McCartney et al., 2025; Mason & Büchs, 2023). Den andre er at formålet defineres ovenfra uten tilstrekkelig deltakelse og bredt kunnskapsgrunnlag, slik at livskvalitet defineres for befolkningen snarere enn

med den. Dette kan svekke både legitimitet og treffsikkerhet. Den tredje er strategisk hermetisering i sektorer: at livskvalitet forblir et helsepolitisk eller indikatorfaglig anliggende, slik at det ikke får kraft som tverrsektoriell styringsretning. Resultater fra innsiktsarbeidet tyder på at Nasjonal livskvalitetsstrategi foreløpig ikke er tilstrekkelig forankret utenfor helsesektoren og de aktørene som har vært direkte involvert, mens internasjonale erfaringer tyder på at livskvalitetsstyring først får reell trekkraft når den forankres på høyt politisk nivå og kobles til sentrale styringsprosesser.

FALLGRUVE 01

Symbolsk merking

Livskvalitet løftes inn som overordnet mål uten å kobles til budsjett-, plan- og ansvarsprosesser. Strategien forblir intensjonserklæring.

FALLGRUVE 02

Definert ovenfra

Formålet defineres uten tilstrekkelig deltakelse og bredt kunnskapsgrunnlag, livskvalitet defineres *for* befolkningen, ikke *med* den.

FALLGRUVE 03

Hermetisering i sektorer

Livskvalitet forblir et helsepolitisk eller indikatorfaglig anliggende, uten kraft som tverrsektoriell styringsretning.

MULIGHET · FOR NORGE

Forutsetningene er allerede i stor grad til stede: vedtatt strategi, sterk statistisk infrastruktur, høy institusjonell tillit, relevante lowverk og etablerte arenaer for medvirkning. Det som mangler er en samlende formålslogikk som binder elementene sammen. Handlingsrommet ligger i å gå fra livskvalitet som et mål det *rapporteres på*, til livskvalitet som en retning det *styres etter*.

HVA NORGE KAN LÆRE

Å gjøre formål styrende — fire lærdommer

01 Forankre på et nivå som gir tverrsektoriell kraft

Island og Wales viser at livskvalitet får større styringskraft når det forankres på høyt politisk nivå og kobles til finansstrategi, lovverk og rapportering.

I Norge er strategien forvaltningsforankret i Helse- og omsorgsdepartementet, sterkt mot folkehelsefeltet, men det kan begrense kraften som regjeringsanliggende. Mulige ankerpunkter: Statsministerens kontor, Finansdepartementets samordningsrolle og det tverrdepartementale arbeidet.

02 En felles målstruktur må binde sektorene sammen

Wales' syv livskvalitetsmål, Finlands kobling til regjeringsprogrammet og Aotearoa New Zealands Living Standards Framework viser verdien av en avgrenset, felles målstruktur.

I Norge finnes flere byggesteiner: FHI og SSBs livskvalitetsrammeverk, folkehelsemålene, bærekraftsmålene, samfunnsoppdragene og målarbeidet i Nasjonal livskvalitetsstrategi — men de er foreløpig ikke bundet sammen som en forpliktende ramme.

03 Utvid intergenerasjonelt ansvar til flere kapitalformer

Norge har institusjonalisert langsiktig ansvar for finansiell kapital gjennom Statens pensjonsfond utland, handlingsregelen og samfunnsøkonomiske analyser. Grønn bok viser at klima- og naturhensyn kan kobles tettere til statsbudsjettet.

Læringspunktet fra Wales og FNs arbeid: slike hensyn må bygges inn i beslutningsprosessene på tvers av politikkområder for å utvide langsiktighets logikken fra finansiell til økologisk, sosial og menneskelig kapital, sett i sammenheng.

04 Forankringen må tåle politiske skifter

Wales viser at lovforankring kombinert med uavhengig oppfølging gir kontinuitet. Aotearoa New Zealand viser sårbarheten: Wellbeing Budget kunne avvikles ved regjeringsskifte. Finland viser en tredje vei forankret i nasjonalforsamlingen.

I Norge finnes et bredt rettslig utgangspunkt, men koblingen til statsbudsjett, planprosesser og uavhengig oppfølging er svakt utviklet. Nettverk som WEGo, WEAll, OECDs Beyond GDP og JA PreventNCD gir læring, men varig styringskraft oppstår først når den kobles til nasjonale reform- og prioriteringsprosesser.

Forebygging og tidlig innsats

Norge har en høy ambisjon om forebygging, men i mindre grad de systemiske insentivene, de langsiktige finansieringsstrukturene og de utjevningskriteriene som skal til for at forebygging skal virke styrende.

Handlingsrommet ligger i å koble forebyggingsambisjonen til virkemidler som binder den utover valgperioder og fordeler den proporsjonalt etter behov. Ikke bare i å formulere ambisjonen tydeligere. Spenningen mellom en bred politisk prioritering og en svakere institusjonell forankring er det som tydeligst tegner dette handlingsrommet. At forebygging lønner seg for folk, fellesskap, framtid og økonomi på samme tid, gjør handlingsrommet særlig verdt å utforske, men gevinsten lar seg bare hente ut dersom forebygging gjøres forpliktende og proporsjonal over tid. Forebygging handler om hvorvidt styringen forhindrer problemer eller reparerer dem etter at de har oppstått. Å styre for livskvalitet innebærer at offentlige ressurser systematisk forskyves mot å skape gode livsbetingelser tidlig, ikke at reparerende innsats erstattes, men at en annen logikk styrer prioriteringene (WEAll, 2022; McCartney et al., 2025).

Forebygging gir verdi på fire måter samtidig

Folk

Bedre helse, livskvalitet og mestrings.

Fellesskap

Sterkere tillit og sosial bærekraft.

Framtid

Et samfunn som tar ansvar for kommende generasjoner.

Økonomi

Lavere reparasjonskostnader og frigjorte ressurser.

HVA SOM ER GJENKJENNELIG I DEN NORSKE MODELLEN

På idéplan står også forebygging sterkt i den norske modellen

Universelle velferdsordninger i helse, utdanning og barnehage er i sin natur forebyggende, og kommunene har mandat og virkemidler gjennom folkehelseloven og plan- og bygningsloven. Forebygging er også beredskap: et samfunn som investerer tidlig i helse, oppvekst og inkludering, bygger en sosial robusthet som gjør det bedre rustet til å stå i kriser. Helseberedskapsmeldingen peker på at det å unnlate å investere kan gjøre samfunnet sårbart for kriser som koster mange ganger mer enn investeringen ville gjort (Meld. St. 5, 2023–2024).

5.2 Forebygging

Forebygging krever langsiktige budsjetter og mekanismer som kobler mål, ressursallokering og resultatoppfølging på tvers av sektorer

DEN SENTRALE SPENNINGEN

Investeringsparadokset og «så-og-høste-problemet»

Spenningen mellom WBE-prinsipper og realiteten i det norske styringssystemet ligger i at forebygging er politisk prioritert, men svakt institusjonalisert. Innsiktsarbeidet beskriver et investeringsparadoks der gevinsten ofte kommer i en annen sektor, på et annet forvaltningsnivå eller i en senere budsjettperiode enn der kostnaden tas. Norske forvaltningsanalyser beskriver dette som et så-og-høste-problem: insentivene til å investere svekkes når gevinsten ikke kan høstes av samme aktør (DFØ, 2025a; Bufdir, 2026). Den ettårige budsjettssyklusen og den sektoriserede bevilgningsstrukturen forsterker problemet. KS' Utenforregnskap viser at kostnadene ved utenforskap fordeler seg på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer (KS, 2026), men fanger ikke opp

bredere gevinster som livskvalitet, helse og verdiskaping. Liknende mønstre finnes i forebygging av tap av naturmangfold, der samfunnsøkonomiske gevinster ofte trumfer hensyn til naturens egenverdi, slik at kostnaden ved manglende forebygging trolig er høyere enn regnskapet viser, både økologisk og sosialt. Den samme diagnosen er gjenkjennelig i norske områdegjennomganger på beslektede områder. Områdegjennomgangen av arbeidsmarkedstiltak (Oslo Economics et al, 2024) og områdegjennomgangen av helserelaterte ytelser i folketrygden (Oslo Economics et al, 2025) peker begge på behov for tettere tverrsektorielt samarbeid og bedre kobling mellom ytelser, arbeidsdeltakelse og forebygging på tvers av forvaltningsnivåer. Selv om gjennomgangene er rammet inn av en sysselsettings- og budsjettlogikk, peker de mot samme strukturelle utfordring som vi løfter fram her.

HVA SOM SKAL TIL FOR AT FORMÅL BLIR STYRENDE

Forebygging, tidlig innsats og utjevning av sosiale forskjeller som investering

Funn fra litteraturgjennomgangen tyder på at forebygging blir styrende først når det forankres utover valgperioder, gjennom lovverk, flerårig finansiering og tydelige oppfølgingsmekanismer, som vist under drøftingen av formål. Resultater fra innsiktsarbeidet tyder på at prioriteringer- og omprioriteringer når det gjelder fokus og investeringer i stor grad preges av akutte kriser og medias oppmerksomhet. Erfaringer fra Wales og Skottland viser at langsiktig forebygging ikke kan overlates til strategier alene, men må kobles til forpliktende mål, rapportering og ressursbruk (Parker, 2022; Robinson, 2023; Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015). I norsk sammenheng anbefaler Goldblatt et al

(2023) å øke forebyggingens andel av både helsebudsjettet og andre sektorbudsjetter for å gi innsatsen tyngde nok til å redusere sosiale forskjeller. Forebygging og verdiskaping henger sammen. Arbeidsliv og økonomisk verdiskaping hviler på menneskelig, sosial og økologisk kapital: på menneskers helse og arbeidsevne, på tillit og fellesskap, og på en natur som leverer ressurser og stabile livsvilkår. Når disse kapitalformene systematisk underprioriteres, svekkes også grunnlaget for å skape verdier i framtiden. Lavere fødselstall, flere som faller utenfor arbeidslivet, økende psykiske helseplager og kostnadene ved klima- og naturendringer er ulike uttrykk for det samme: ensidig vekt på vekst og sysselsetting på kort sikt kan svekke nettopp de ressursene som gjør verdiskaping mulig over tid.

5.2 Forebygging

HVA SOM SKAL TIL FOR AT FORMÅL BLIR STYRENDE, forts.

Perspektivmeldingen 2024 (Meld. St. 31 (2023–2024)) peker på flere av disse utviklingstrekkene, men rammer dem først og fremst inn som spørsmål om arbeidstilbud og effektivisering. En WBE-orientering vender perspektivet: forebygging av sosial og økologisk svikt blir ikke en kostnad økonomien skal bære, men en investering som beskytter forutsetningene for framtidig verdiskaping, arbeid og fellesskap.

At forebygging lønner seg, framgår både av rapportens egne funn og av norske samfunnsøkonomiske analyser. Det samme investeringsparadokset som er beskrevet over, gjør forebygging vanskelig å begrunne innenfor budsjettåret selv når den langsiktige verdien er stor, og litteraturgjennomgangen viser tilsvarende at forebygging først får tyngde når den kobles til budsjett- og prioriteringsprosesser, ikke til strategier alene (jf.kap. 4.2.2).

Samfunnsøkonomiske analyser tallfester hva som står på spill: sosiale helseforskjeller følger en gradient gjennom hele befolkningen, og full utjevning kunne spart befolkningen for i størrelsesorden 174 000 tapte leveår på ett år (Dahl & Elstad, 2022), mens kostnadene ved langvarig utenforskap fra arbeidslivet er anslått til om lag 73 milliarder kroner årlig, med størst gevinst når innsatsen settes inn tidlig i forløpet (Oslo Economics, 2021).

Slike forskjeller bygges opp gjennom hele livsløpet og overføres mellom generasjoner. Det gir forebygging et livsløps- og generasjonsperspektiv: innsats tidlig i livet og tidlig i et forløp gir større og mer varig verdi enn reparasjon senere, for den enkelte, for fellesskapet og for samfunnsøkonomien (Goldblatt et al., 2023)

Foto: Re:Structure / Sindre H. Kvalsvik

5.2 Forebygging

MULIGHETER OG FALLGRUVER FOR NORGE

Det er særlig tre fallgruver som kommer tydelig fram gjennom funn fra det kvalitative innsiktsarbeidet. Den første er symbolsk omprioritering: at forebygging løftes retorisk uten tilsvarende endringer i insentiv- og budsjettstrukturer. Den andre er fordelingsblind forebygging: at innsatsen styrkes uten tydelige utjevningskriterier, slik at ressursene i praksis følger den sosiale gradienten og kan forsterke ulikhet. Den tredje er strategisk kortsiktighet: at langsiktig forankring forveksles med stadig nye strategier og meldinger, ofte formet av dagsaktuelle kriser.

Erfaringer fra blant annet Wales, Skottland og Island tilsier at forebygging først blir styrende når overordnede samfunns mål kobles til lovforankring, ressursbruk og uavhengig oppfølging. Samtidig må forebygging forankres i en positiv visjon om hva samfunnet ønsker å oppnå, ikke bare i hva det vil unngå. Uten en slik dreining er det en risiko for at innsatsen konsentreres om proksimale årsaker framfor rotårsaker, noe som over tid kan bli selvforsterkende (Featherstone et al., 2018). Ved operasjonalisering av WBE-prinsipper i Norge kan det derfor være mer hensiktsmessig å plassere forebygging innenfor en bredere ramme for samfunnsbygging og beredskap. En slik ramme bør ivareta både menneskelige og økologiske hensyn. Siden samfunnsflokene WBE retter seg mot er turbulente og i stadig endring, kan en fruktbar inngang være å forstå polykriser som en vedvarende og dynamisk tilstand. Det tilsier styring som kombinerer robusthet og tilpasningsevne, samtidig som blikket holdes fast på langsiktige samfunns mål (Mazzucato, 2026; Ansell et al., 2024c).

FALLGRUVE 01

Symbolsk omprioritering

Forebygging løftes retorisk uten tilsvarende endringer i insentiv- og budsjettstrukturer.

FALLGRUVE 02

Fordelingsblind forebygging

Innsatsen styrkes uten tydelige utjevningskriterier, slik at ressursene i praksis følger den sosiale gradienten og kan forsterke ulikhet.

FALLGRUVE 03

Strategisk kortsiktighet

Langsiktig forankring forveksles med stadig nye strategier og meldinger, ofte formet av dagsaktuelle kriser.

MULIGHET · FOR NORGE

Den fremste gevinsten ligger i å bryte investeringsparadokset. Langsiktige finansieringsstrukturer og forpliktende oppfølging, slik eksemplene fra WBE-land viser, kan gjøre det mulig å investere der gevinsten er størst på sikt, også når kostnad og gevinst faller på ulike sektorer eller budsjettperioder. Den samme langsiktighetslogikken som alt finnes for finansiell kapital, kan utvides til menneskelig, sosial og økologisk kapital, slik at forebygging gir verdi for folk, fellesskap, framtid og økonomi på samme tid.

HVA NORGE KAN LÆRE

Å gjøre forebygging styrende

01 Forebygging må forankres sterkere enn i strategier alene

Erfaringene fra Wales og Skottland viser at forebygging får større styringskraft når den kobles til lowerk, rapporteringskrav, uavhengig oppfølging og ressursbruk. Aotearoa New Zealand illustrerer samtidig sårbarheten ved reformer som i for stor grad hviler på politisk vilje. I Norge er den reviderte folkehelseloven et viktig ankerpunkt, men livskvalitet og forebygging må kobles tydeligere til tverrsektoriell samordning, budsjettprosesser og ansvarsmekanismer dersom de skal få reell styringskraft.

02 Forebygging må finansieres på tvers av sektorer og over tid

Det oppstår et så-og-høste-problem når gevinsten av en investering faller i en annen sektor, på et annet forvaltningsnivå eller i en senere budsjettperiode enn der kostnaden tas. Erfaringer fra Wales og Skottland viser at forebygging først blir styrende når den kobles til flerårige finansieringsrammer og oppfølgingsmekanismer som binder formål, mål, ressursbruk og resultater sammen på tvers av sektorer.

03 Proporsjonal universalisme må gjøres operativt

Universelle ordninger reduserer ikke nødvendigvis forskjeller dersom de ikke skaleres etter behov. Erfaringer fra folkehelsefeltet viser at de som har størst behov ofte møter de største barrierene for å nyttiggjøre seg tilbudene (Goldblatt et al, 2023). I Norge finnes relevante ankerpunkter iblant annet inntektssystemet for kommunene, områdesatsinger og samfunnsoppdraget om inkludering av barn og unge. Læringspunktet er at forebygging må følges av eksplisitte utjevningskriterier i finansiering, tjenesteutforming og målsystemer.

Førfordeling - predistribusjon

Norge har sterke fordelingsmekanismer, men i begrenset grad en uttalt strategi for å forme hvordan ressurser, muligheter og makt fordeles før markedet og omfordelingsapparatet trer i kraft.

Mye tyder på at handlingsrommet ligger i å ta i bruk førfordelende virkemidler Norge allerede har institusjonelle forutsetninger for proporsjonal tilgang, aktiv bruk av offentlige anskaffelser, og insentivstrukturer i arbeids- og boligmarkedet. Spenningen mellom universell tilgang og reell utjevning er det som tydeligst tegner dette rommet. Førfordeling er et tillegg til, ikke en erstatning for, den omfordelende kjernen som er en av styrkene i den norske modellen.

Som beskrevet i kapittel 2 retter en WBE-orientering oppmerksomheten mot hvordan økonomien er strukturert i utgangspunktet, ikke bare hvordan utfallene korrigeres i etterkant (Hacker, 2011; McCartney et al., 2025). En nyttig distinksjon går mellom før-fordeling på systemnivå, der strukturer som markeder, eierskap og regulering utformes, og før-fordeling på individnivå, der ressurser settes inn tidlig i et livsløp, før sosiale skjevheter rekker å etablere seg. Skillet avgjør hvilke virkemidler som er relevante, hva som kan endres uten et systemskifte, og hva som krever mer dyptgripende endringer i styringen. Før-fordeling er ikke et alternativ til omfordeling i etterkant, men en innsats tidligere i kjeden. De to virker sammen, og en sterkere før-fordeling forutsetter at den omfordelende kjernen i den norske modellen består.

Figur 5.1: Førfordelingsmekanismer virker på ulike måter, på ulike nivå

HVA SOM ER GJENKJENNELIG I DEN NORSKE MODELLEN

Den norske modellen har flere mekanismer som virker førfordelende, selv om de sjelden omtales slik

Inntektsfordelingen er relativt jevn, arbeidslivet er regulert, og det organiserte trepartssamarbeidet bidrar til å forme markedsutfall før skatt og overføringer trer i kraft. Offentlig sektor påvirker fordelingen ikke bare gjennom omfordeling, men også gjennom tjenester, regulering og lønnsdannelse i en stor offentlig sektor. Ett eksempel ligger på kommunalt nivå, men med konsekvenser for statlig styring. Norske kommuner har ulike forutsetninger, ettersom skatteinntekter, næringsaktivitet og naturressurser er ulikt fordelt mellom dem av grunner som ligger utenfor kommunenes egen innsats.

Det kommunale inntektssystemet er konstruert for å motvirke at slike strukturelle skjevheter slår direkte ut i ulikt tjenestetilbud, og griper dermed inn i fordelingen før ressursene når innbyggerne. Systemet utjevner likevel ikke fullt ut, og er utformet rundt utgiftsbehov knyttet til demografi og geografi mer enn rundt de sosiale forholdene som gir ulike behov for forebyggende innsats. Et eksempel på før-fordeling på individnivå er anbefalingene fra ekspertgruppen om barn i fattige familier. Ekspertgruppen foreslår å videreføre en universell barnetrygd, men med en innretning gjennom skattlegging og lik sats som gir størst økning i det økonomiske handlingsrommet for familiene med lavest inntekt, og peker på universelle tjenester som barnehage som det tiltaket som gir størst effekt for barn i lavinntektsfamilier

HVA SOM ER GJENKJENNELIG I DEN NORSKE MODELLEN, *forts.*

(Ekspertgruppe om barn i fattige familier, 2024). Ressurser settes inn tidlig i livsløpet, før de skjevhetene oppstår som staten ellers må korrigere i etterkant, i tråd med prinsippet om proporsjonal universalisme som omtales under forebygging (Goldblatt et al., 2023).

En tilsvarende vilje til å teste enklere og mer tillitsbaserte løsninger finnes også i norsk sammenheng. Innbyggernes modell i Trondheim, utviklet gjennom det nasjonale programmet for programfinansiering 0–24, prøvde ut mer helhetlig og mindre oppstykket støtte til barn, unge og familier i utsatte livssituasjoner (Heimburg et al., 2024). Lignende tilnærminger fins i forsøket «Et enklere Nav», der en ungdomsyttelse samles i én enklere ordning framfor flere oppdelte stønader, forankret i tillitsreformen og ungdomsløftet (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2026). Wales-forsøket med basisinntekt for unge som forlater barnevernet, omtalt som læringseksempel i kapittel 4, følger samme logikk: ressurser settes inn tidlig og med færre vilkår i en sårbar overgangsfase, framfor å vente til vansker oppstår og må repareres i etterkant. Felles for eksemplene er at de gjennomføres som avgrensede, lærende forsøk innenfor gjeldende forvaltning.

Erfaringene minner samtidig om en vedvarende utfordring. Tidsavgrensede forsøk skaper trygghet mens de varer, men kontrasten ved utløp reiser spørsmål om varig endring lar seg oppnå uten å endre

de underliggende strukturene (Bezczky et al., 2026). Før-fordeling på individnivå får dermed full effekt først når den forankres i ordinære ordninger, med gode overganger til arbeidsliv og forutsigbar inntektssikring, ikke som avgrenset pilot. Det handler dermed også om hvem som får tilgang til lønnet arbeid og til hvilken lønn. Dokumentert diskriminering i rekruttering, lønnsforskjeller mellom kjønn, etniske minoriteter og personer med funksjonsnedsettelse, samt mekanismer som anerkjennelse av utenlandske kvalifikasjoner og nettverksbasert sortering, virker som usynlig fordeling før markedet skaper utfallene som skatte- og trygdesystemet senere må korrigere (Midtbøen, 2016; Birkelund et al., 2017; Goldblatt et al., 2023).

Tilsvarende mekanismer finnes i bolig- og finanssektoren. Boligsektoren strukturerer formuesfordeling gjennom skatteregler, kredittilgang og en svakt utbygd tredje boligsektor, og bolig er identifisert som en sentral sosial helsedeterminant i norsk og internasjonal forskning (Goldblatt et al., 2023; Barstad et al., 2023). Finanssektorens regulering avgjør på sin side hvilke virkemidler staten har for å forme tilgang til lån, kreditt og forsikring før omfordeling. Sett under ett peker dette mot at før-fordeling i en norsk sammenheng ikke bare handler om lønnsdannelse og trepartssamarbeid, men også om hvordan arbeidsmarked, boligsektor og finanssektor sammen strukturerer hvilke reelle muligheter mennesker har før skatte- og trygdesystemet trer i kraft (Goldblatt et al., 2023; Robeyns, 2017; Sen, 2009).

Den sentrale spenningen: universell tilgang vs. reell utjevning

Spenningen ligger i at den norske modellen, til tross for disse trekkene, i stor grad hviler på etterfordeling

noe som også påpekes gjennom funn fra innsiktsarbeidet. En livskvalitetsøkonomisk orientering legger sterkere vekt på hvordan markeder utformes i utgangspunktet: eierskapsformer, styringsformer og hvordan verdiskaping organiseres. Her er norsk praksis mer begrenset: alternative eierskaps- og

selskapsformer som kooperativer og medarbeidereide virksomheter spiller en liten rolle, og finansmarkedets strukturerende rolle utfordres lite.

Før-fordeling skjer altså, men mer som et resultat av etablerte arbeidslivsinstitusjoner enn som en uttalt strategi. En styringslogikk som først skaper vekst og deretter omfordeler, kommer dessuten i økende grad i konflikt med planetens tålegrenser, og en livskvalitetsøkonomi søker mekanismer som kan sikre jevnere fordeling uten å forutsette fortsatt vekst (McCartney et al, 2025).

Den sentrale spenningen, forts..

Forholdet mellom utjevning og politisk oppslutning

Resultater fra innsiktsarbeidet løfter fram en spenning som er særlig sentral i Norge: forholdet mellom utjevning og politisk oppslutning. Flere aktører reflekterer over at mange norske ordninger er så bredt innrettet at de nærmer seg det populistiske, slik som strømstøtte, der mange merker det på lommeboka uavhengig av hvem de er.

HVA SOM SKAL TIL FOR AT FØRFORDELING KAN STYRKES

Arbeidsmarked, boligsektor og finanssektor behandles som koblede styringsarenaer

Førfordeling forutsetter at arbeidsmarked, boligsektor og finanssektor behandles som koblede styringsarenaer (McCartney et al, 2025; WHO, 2026b). Tre virkemiddelpakker peker seg ut innenfor eksisterende norske strukturer. I arbeidslivet finnes aktive antidiskrimineringstiltak, aktivitets- og redegjøringsplikten, IA-avtalen og NAVs arbeidsmarkedstiltak. I boligsektoren peker styrket bruk av Husbanken, statsgarantier, anskaffelseskrav og en tydeligere tredje boligsektor seg ut som mulige virkemidler, og Skottlands forpliktelse til 50 000 rimelige boliger gjennom statsgarantier og tilskuddsgjenbruk, Østerrike og Frankrikes skatteinsentiver for sosial boligbygging, og Nederlands dedikerte boligobligasjoner viser at slike grep er operasjonaliserbare innenfor markedsøkonomien (Bartlett & de Gooyert, 2025; WHO, 2026a). I finanssektoren er sosiale obligasjoner, bærekraftinvesteringer og sosiale effektkontrakter instrumenter som kan rette privat og filantropisk kapital mot helse- og livskvalitetsdeterminanter (WHO Regional Office for Europe, 2025, 2026). Felles for de tre er at de gjør utjevning til en styringsoppgave i utgangspunktet, ikke en korreksjon i etterkant.

Likestilling som styringsprinsipp

Island viser hvordan før-fordelende virkemidler kan inngå i en bredere institusjonalisering av likestilling. Kjønnsbudsjettering er lovfestet med femårsplan og pålegg til alle departementer om å vurdere kjønns effekter av budsjett- og lovforslag (WHO Regional Office for Europe, 2025, 2026). Til forskjell fra Island, er tilsvarende praksis i Norge mindre systematisk forankret (OECD, 2023).

Refleksjonen aktørene reiser, er om slik bred innretning faktisk handler om utjevning, eller primært om oppslutning. Dette er ikke en kritikk av universalisme som prinsipp, men en påpekning av at universell tilgang og reell utjevning ikke er det samme. Det peker også på et annet viktig poeng, nemlig demokratisk legitimitet og hvem som får definere hva som er rettferdig fordeling.

Et før-fordelende perspektiv på likestilling favner imidlertid bredere enn kjønn alene.

Det omfatter også inkludering uavhengig av etnisitet, funksjonsvariasjon, alder og andre kjennetegn som ofte gir ulike livssjanser, slik at tilgang til arbeid, deltakelse og innflytelse ikke avhenger av tilhørighet til en majoritet. For Norge ligger gevinsten i et mer inkluderende utdanningssystem og arbeidsliv som både utvider verdiskapingen, styrker den enkeltes livssjanser og reduserer langsiktige offentlige kostnader knyttet til utenforskap (KS, 2026; McCartney et al., 2025). Å bygge ned barrierer for deltakelse er dermed både et likestillingstiltak og et før-fordelende grep som gir samfunnet større handlingsrom over tid.

Community Wealth Building

Litteraturen om WBE peker også på lokale verktøy. Community Wealth Building er en eiendels- og ressursbasert tilnærming som demokratiserer eierskapet til økonomiske verdier gjennom kommunale anskaffelser og ankerinstitusjoner, slik beskrevet i kapittel 4 (McCartney et al, 2025; WHO, 2026a). Tilnærmingen forutsetter langsiktige, forpliktende partnerskapsstrukturer, ikke kortvarig prosjektlogikk, og innsiktsarbeidet beskriver nettopp prosjektlogikken som et gjennomgående hinder for varig lokalt arbeid. For Norge ligger gevinsten trolig i bedret livskvalitet, økt samfunnsdeltakelse, lokal verdiskaping, mer robuste lokalsamfunn og bedre utnyttelse av offentlige innkjøp som strategisk virkemiddel. Når kommunale anskaffelser, ankerinstitusjoner og lokale eierskapsformer ses i sammenheng, kan ressursene som allerede sirkulerer i en kommune, i større grad bidra til arbeidsplasser, tilhørighet og felles verdier på stedet. Dette utdypes under folkedrevet styring

5.3 Før-fordeling

MULIGHETER OG FALLGRUVER FOR NORGE

En tydeligere før-fordelingsorientering rommer reelle muligheter, men også fallgruver. Den første er å forveksle universell tilgang med reell utjevning: brede ordninger kan ha høy oppslutning og likevel følge den sosiale gradienten dersom tilgangen ikke skaleres etter behov. Den andre er at lokale før-fordelingsverktøy som Community Wealth Building innføres som tidsavgrensede prosjekter, slik at de mangler den langsiktige forankringen som skal til. Den tredje er at før-fordeling forblir underartikulert som strategi, slik at det strukturelle spørsmål om hvordan økonomien formes i utgangspunktet aldri stilles. De etablerte omfordelende mekanismene fungerer godt nok i dag til at saken ikke presser seg fram. Samtidig beskriver resultater fra innsiktsarbeidet innebygde paradokser i trepartssamarbeidet: Fagforeningene kjemper for medlemmenes økte kjøpekraft, samtidig som bærekraftsprinsipper i tråd med en WBE-orientering fremmer bærekraftig forbruk og sirkulærøkonomi. Som beskrevet i innledningen er imidlertid velferdsstatens langsiktige bærekraft under press, noe som gjør at en modell som hviler på omfordeling alene kan bli stadig mer kostbar og sårbar. Spørsmålet om hvordan finansielle og økonomiske markeder utformes i utgangspunktet blir desto viktigere.

Endringene i folketrygdloven om uføretrygd vedtatt vinteren 2025–2026 (Prop. 8 L (2025–2026); NAV, 2026) er et eksempel på regelendring i før-fordelende retning. Tak på reduksjonsprosent og høyere bunnfradrag skal gjøre det mer lønnsomt å kombinere uføretrygd med arbeid. Slike grep utvider handlingsrommet for deltakelse, men endrer ikke selve hvordan eierskap og markeder utformes.

FALLGRUVE 01

Å forveksle universell tilgang med reell utjevning

Brede ordninger som følger den sosiale gradienten.

FALLGRUVE 02

Lokale før-fordelingsverktøy innføres som tidsavgrensede prosjekter

Manglende langsiktig forankring.

FALLGRUVE 03

At før-fordeling forblir underartikulert som strategi

Grunnleggende spørsmål blir aldri stilt.

MULIGHET FOR NORGE

For Norge ligger den fremste gevinsten i at flere virkemidler kan tas i bruk uten et systemskifte. Proporsjonal tilgang, aktive tiltak mot diskriminering i arbeidsmarkedet, aktiv bruk av kommunale anskaffelser og finansielle styringsverktøy kan styrke utjevning innenfor eksisterende strukturer, og utnytter institusjoner Norge allerede har: en stor offentlig sektor, et regulert arbeidsliv, Husbanken som ankerinstitusjon og sterke kommuner. Gevinsten er at utjevning kan skje tidligere i kjeden, der den belaster offentlige budsjetter mindre og er mindre avhengig av løpende politisk vilje til omfordeling.

Samtidig er det grunn til nøkternhet. Mange før-fordelingsverktøy virker indirekte, gjennom regulering, eierskap, anskaffelser og kapitaltilgang, og slike grep kan mangle kraft til å vende de dypere strukturene som driver ulikhet. Internasjonal erfaring underbygger forsiktigheten: der en WBE-tilgang er tatt i bruk, har endringene i stor grad vært reformer innenfor eksisterende økonomiske rammer (McCartney et al, 2025), men hybride tilnærminger fins også, slik som eksemplet med basisinntekt for unge som forlater barnevernet i Wales. Før-fordeling bør derfor ikke forstås som en erstatning for omfordeling i etterkant. Skatt og overføringer som utjevner etter at markedet har virket, er en bærebjelke i den norske modellen. Det reelle handlingsrommet ligger i å gripe inn tidligere i kjeden uten å svekke de mekanismene som korrigerer i etterkant.

HVA NORGE KAN LÆRE

Benytte førfordelende mekanismer

01 Fordelingshensyn må inn tidligere i prioriteringsprosessene

Aotearoa New Zealands Wellbeing Budget krevde at departementene viste hvordan budsjettforslag bidro til mål på tvers av flere kapitalformer: menneskelig, natur, sosial og finansiell/fysisk kapital. Selv om rammeverket senere ble utviklet, viser erfaringen at en slik kobling kan synliggjøre fordelingsvirkninger som ofte forblir usynlige i sektorvise budsjettprosesser. I Norge finnes mulige ankerpunkter i SSBs livskvalitetsrammeverk, utredningsinstruksen, samfunnsøkonomiske analyser og Perspektivmeldingen.

02 Offentlige anskaffelser og ankerinstitusjoner kan forme lokal verdiskaping

Skottlands arbeid med Community Wealth Building, inspirert av Preston-modellen og utvikling av lokale ankerinstitusjoner, viser hvordan store offentlige virksomheter kan bruke innkjøpskraft, sysselsetting og eiendom til å styrke lokal verdiskaping. I Norge gir offentlige anskaffelser, kommunenes innkjøpsmakt, områdesatsinger og store velferdsinstitusjoner mulige ankerpunkter for en mer før-fordelende praksis. Erfaringene viser samtidig at slike grep krever langsiktig institusjonell forankring og partnerskap, ikke kortvarig prosjektlogikk.

03 Førfordeling som styringsoppgave på tvers av arbeid, bolig og finans

Reell tilgang til arbeid, bolig og finansielle tjenester formes av reguleringer, anskaffelser og finansielle instrumenter før markedet virker (McCartney et al, 2025; WHO, 2026b). I arbeidslivet finnes ankerpunkter i blant annet likestillings- og diskrimineringsloven, IA-avtalen og NAVs arbeidsmarkedstiltak, samt utvikling av nye systemer og ordninger i tråd med tillitsreformen (Goldblatt et al, 2023). I boligsektoren utgjør Husbanken, det boligsosiale virkemiddelapparatet og kommunenes anskaffelsesmakt et styringsverktøy med uutnyttet utjevningspotensial. I finanssektoren er blant annet sosiale effektkontrakter og sosiale klausuler i offentlige anskaffelser tilgjengelige instrumenter som i dag i liten grad er drøftet i norsk styringssammenheng. Islands institusjonalisering av likestilling som styringsprinsipp, på tvers av budsjett, regulering og finansielle instrumenter, er også et lærerikt eksempel for Norge.

Folkedrevet
People-powered

Folkedrevet

Norge har gode forutsetninger for deltakelse, med høy tillit, et bredt organisasjonsliv og sterkt lokalt selvstyre, men i mindre grad mekanismer som omsetter disse forutsetningene i reell maktforskyvning.

Handlingsrommet for en mer folkedrevet samfunnsutvikling ligger trolig ikke i å åpne enda flere kanaler for medvirkning. Det ligger heller i å forankre deltakelsen institusjonelt og samtidig jevne ut barrierene som hindrer noen i å delta. Det handler altså om å omsette demokrati og samskaping til praksis. Det som tydeligst tegner dette handlingsrommet, er spenningen mellom medvirkning som form og innflytelse som realitet.

Folkedrevet styring handler om hvem som har reell innflytelse over beslutninger som angår dem. Som beskrevet i kapittel 2 innebærer en WBE-orientering at deltakelse ikke bare er en prosedyre for å innhente synspunkter, men en faktisk forskyvning av makt, der innbyggere, lokalsamfunn og berørte grupper er med på å forme både problemforståelse og løsninger (WEAll, 2022). Det handler også om demokratisering av økonomien gjennom fagbevegelsen, eierskap og økonomisk politikk (McCartney et al., 2025). Internasjonal empiri peker på at aktivt medborgerskap, der innbyggere ikke bare er mottakere av tjenester, men aktive medskapere av prioriteringer, er den mest siterte styrken ved WBE-basert styring i land som har kommet lengst (Turrini et al., 2026). Spørsmålet er ikke om befolkningen blir hørt, men om det å bli hørt får konsekvenser for hva som besluttes.

HVA SOM ER GJENKJENNELIG I DEN NORSKE MODELLEN

På idéplan står deltakelse sterkt i den norske modellen

Norge har høy institusjonell tillit, en lang tradisjon for organisasjonsliv og folkebevegelser, og etablerte ordninger for medvirkning gjennom høringer, plan- og bygningsloven og kommunalt selvstyre. Frivillig sektor er bredt forankret, og terskelen for å delta i organiserte fellesskap er lav sammenliknet med mange andre land. Frivillig sektor har også et betydelig, og fortsatt uforløst, potensial i samspill med offentlig sektors ansvar for livskvalitet og bærekraftig utvikling (Meld. St. 10, 2018–2019). SSBs satellittregnskap viser at verdien av det frivillige, ulønnede arbeidet alene utgjorde nær 200 milliarder kroner i 2022 og 2023 samlet (Sagelvmo, 2024).

Deltakelse forankres også gjennom utdanningssystemet, der fagfornyelsen (LK20) gjorde demokrati og medborgerskap til ett av tre tverrfaglige tema som skal gå på tvers av fag gjennom hele grunnopplæringen (Utdanningsdirektoratet, 2020).

Forutsetningene for en deltakende styring og sterkere samspill med frivillig sektor er med andre ord gode.

Den sentrale spenningen

Medvirkning som form vs. innflytelse som realitet

Spenningen ligger i at deltakelse er utbredt som prosedyre, men i mindre grad innebærer reell maktforskyvning. Innsiktsarbeidet beskriver en form for samskaping uten agens: innbyggere og sivilsamfunn inviteres inn i prosesser, men ofte sent, til å gi innspill på allerede definerte rammer, snarere enn til å være med på å sette dem. Dette samsvarer med nyere kritikk av samskapingslitteraturen, som peker på at samskaping ofte framstilles normativt som demokratisk fornyelse, mens empirien i mindre grad dokumenterer at makt faktisk flyttes (Lo et al., 2025; Vike et al., 2025). Samskapingsens demokratiske kvalitet ligger nettopp i at makt deles mellom gjensidig avhengige aktører, ikke i at innbyggere inviteres inn på rammer andre har satt (Ansell et al., 2024a).

Avstanden resultatene fra innsiktsarbeidet beskriver, kan beskrives som en spenning mellom reell deling av makt og styrt konsultasjon. Samtidig varierer hva deltakelse realistisk kan og bør være etter styringsoppgave. Deltakelse i myndighetsutøvelse, tjenesteyting og regulering har ulike vilkår og grenser (Heimburg & Røiseland, 2023). En presis forståelse av folkedrevet styring krever derfor at en skiller mellom de styringssammenhengene deltakelsen inngår i.

Det samme mønsteret viser seg i institusjoner der medborgerskap formes, som i utdanningssystemet. Selv om fagfornyelsen har gitt demokrati- og medborgerskapsopplæringen større plass og legitimitet, opplever elevene i mindre grad reell medvirkning i egen skolehverdag (Utdanningsdirektoratet, 2024). At deltakelse styrkes som tema uten at den nødvendigvis styrkes som erfart innflytelse, er en parallell til spenningen som ellers preger folkedrevet styring.

Spenningen mellom form og innflytelse virker ikke bare på individnivå, men også i forholdet mellom forvaltningsnivåene. Kommunekommisjonen i NOU 2026:I dokumenterer at summen av statlige krav, juridiske, økonomiske og pedagogiske, er blitt så omfattende at kommunenes reelle handlingsrom til lokale prioriteringer innskrenkes systematisk. Dette gjenkjennes i resultatene fra innsiktsarbeidet, der

aktørene beskriver en spenning mellom det politiske ansvaret som følger av demokratisk valg, og den faktiske friheten til å handle og prioritere lokalt.

Når det kommunale handlingsrommet krymper, krymper også rommet for lokal medvirkning som faktisk får konsekvenser. Handlingsrommet for en mer folkedrevet styring ligger dermed ikke bare lokalt, men i hvordan staten innretter sin styring av kommunene. Her ligger en avveining nasjonal styring må håndtere: lokalt handlingsrom og medvirkning må sikres gjennom statlig styring, samtidig som de samme rammene må verne rettigheter og prioriteringer som ivaretar livskvalitet for alle.

Deltakelse versus representativitet

En beslektet spenning gjelder forholdet mellom deltakelsesarenaer og det representative demokratiet. Demokratiske innovasjoner som folkesamtaler og folkepaneler står ofte løsrevet fra de folkevalgte organene som har det formelle beslutningsansvaret. Når slike arenaer utvikles ved siden av, og ikke i kobling til, valgte politikere, risikerer de å bli rådgivende prosesser uten klar plass i styringskjeden. Legitimiteten til deltakende styring avhenger da av to forhold: at det stilles krav til hvem deltakerne representerer og hvordan de velges ut, og at berørte grupper får reell innflytelse, ikke bare anledning til å uttale seg (Ohren, 2024; Smith, 2021).

Spørsmålet om hvem som har rett til å påvirke beslutninger som angår dem, er samtidig et grunnleggende demokratisk spørsmål om de berørtes deltakelse (Saunders-Hastings & Reich, 2024). Internasjonale rammeverk for langsiktig styring peker i samme retning: folkedrevet deltakelse er en av flere gjensidig avhengige dimensjoner, ved siden av forpliktet politisk lederskap og institusjoner som er rustet for langsiktig styring, og deltakelsen får styringskraft først når disse dimensjonene virker sammen (School of International Futures, 2025).

HVA SOM SKAL TIL FOR Å STYRKE DET FOLKEDREVNE

Samskappingsarenaer fremfor høringer

Aktørene som ble intervjuet gjennom innsiktsarbeidet etterspør samskappingsarenaer framfor høringer: for der problemforståelsen utvikles i fellesskap, ikke kanaler der ferdige forslag kommenteres gjennom tradisjonelle høringer. Slike arenaer oppstår ikke spontant. Det krever politisk forankring, fasiliteringskompetanse, organisatorisk støtte og en kultur som tåler usikkerhet, eksperimentering og deling av ansvar (Westeren et al., 2025). Samskaping får lettere varig betydning når den institusjonaliseres gjennom dedikerte møteplasser, lokale fasilitatorer og koblinger til eksisterende beslutningsprosesser. Internasjonal erfaring tyder på at deltakelse blir styrende først når den kobles til selve beslutningspunktene og understøttes av institusjonell forankring, altså at de som har beslutningsansvar, faktisk forplikter seg til å la deltakelsen få konsekvenser (Francés & La Parra-Casado, 2019).

Demokratiske innovasjoner som folkepaneler erstatter ikke det representative demokratiet, men supplerer det, og de fungerer best når folkevalgte selv deltar i prosessene og forholder seg til det som kommer ut av dem

Finn fra innsiktsarbeidet løfter også fram aktører i systemets mellomrom, de som arbeider på tvers av sektorgrenser og tett på lokalsamfunn med opphopning av levekårsutfordringer. Disse aktørene beskriver en stedsbelastning som sjelden fanges opp av sektorinndelte styringssystemer. De peker også på kultursektoren som et refleksivt rom der spørsmål om tilhørighet og deltakelse kan utforskes mer åpent enn i ordinære forvaltningskanaler.

Samtidig beskrives en bekymring for at frivilligheten, historisk en skole i demokrati, i økende grad assimileres som tjenesteleverandør for det offentlige. Litteraturen om sivilsamfunnets rolle skiller mellom sektoren som ideell velferdsprodusent, frivillig

supplement til offentlige tjenester og arena for demokratisk deltakelse og innovasjon (Loga, 2018). Spenningen kan forstås som en forskyvning mellom disse rollene: når sivilsamfunnet primært verdsettes for hva det leverer, snarere enn for den demokratiske dannelsen det bærer, endres dets rolle.

Offentlige institusjoner som demokratiske plattformer

Et samskappingsperspektiv på offentlige institusjoner kan motvirke denne forskyvningen. I stedet for å forstå offentlig sektor primært som tjenesteleverandør, peker plattformlogikken mot offentlige institusjoner som koblere: De mobiliserer ressurser, knytter aktører sammen og forbinder parallelle innsatser i en bred aktørvifte som blant annet favner sivilsamfunn, kommune, fagforeninger, frivillig sektor, næringsliv, filantropi og akademia. På denne måten kan institusjoner også skape arenaer for politiske verksteder der folkevalgte på tvers av partier inngår i direkte dialog med et bredere aktørkart (Ansell & Miura, 2020; Heimborg, 2023). Offentlige institusjoners rolle utvides da utover tjenesteleveranse, og blir igjen en arena for demokratisk dannelse, mobilisering og fellesskapsbygging.

Logikken ligner den som ligger bak ankerinstitusjoner i Community Wealth Building, drøftet under førfordeling. Store, stedbundne offentlige virksomheter, som sykehus og utdanningsinstitusjoner, kan bruke sin institusjonelle vekt til å forme det som skjer rundt dem, ikke bare det de selv «produserer». Der Community Wealth Building retter denne logikken mot lokal verdiskaping og økonomisk fordeling, retter plattformperspektivet den mot demokratisk mobilisering og folkedrevet styring. De to grepene utfyller hverandre: en WBE-forankret styringsorientering forutsetter at offentlige institusjoner bruker sin posisjon både som økonomiske ankere og som demokratiske plattformer.

Institusjonalisering, utjevning og prosessuell rettferdighet

Deltakende styring blir sjelden varig av seg selv. Erfaringene fra Wales og Skottland viser at deltakelse og hensynet til framtidige generasjoner først fikk styringskraft da de ble koblet til lovverk,

HVA SOM SKAL TIL FOR Å STYRKE DET FOLKEDREVNE, forts.

rapporteringskrav og uavhengige mekanismer, ikke bare uttrykt i strategier (Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015).

Samtidig følger deltakelse ofte en sosial gradient: de som allerede har ressurser, nettverk og fortrolighet med forvaltningsspråket, deltar mest, mens mange av dem som er mest berørt, deltar minst. Derfor har proporsjonal universalisme også en demokratisk side: reell innflytelse krever aktiv utjevning av deltakelsesbarrierer, ikke bare åpne kanaler.

Dette berører det Prilleltensky og kolleger (2023) kaller rettferdige prosesser: at mennesker behandles med respekt og har reell innflytelse i beslutninger som angår dem. Prosessuell rettferdighet er særlig viktig for grupper med lite formell makt, som barn og unge, framtidige generasjoner og minoriteter uten stemmerett eller etablerte talerør. Uten ordninger som motvirker systematisk underrepresentasjon, kan deltakelsens form være på plass uten at innflytelsen faktisk fordeles mer rettferdig (Smith, 2021). Dette knytter folkedrevet styring til betydningsfullhet (mattering): opplevelsen av å telle som borger, ikke bare å bli hørt. Når mennesker over tid erfarer at bidragene deres ikke tillegges vekt, kan det svekke tillit, deltakelse og tilhørighet, og skape grobunn for polarisering (Prilleltensky et al., 2023).

Anerkjennelse av urfolks rettigheter er et tydelig eksempel. Det gjelder ikke minst respekten for ulike kunnskapssystemer. Når kunnskap bygget på generasjoners erfaring med naturen, som samisk bruk

og arbeidsløshet, nedprioriteres i beslutninger, er det ikke bare et tap for dem det gjelder, men for kvaliteten i beslutningene selv (Naturmangfoldloven § 8, 2026; Meld. St. 26, 2022–2023). Der urfolks verdier og kunnskap integreres aktivt i styring og politikk, styrkes grunnlaget for bærekraftige løsninger på måter vestlige kunnskapssystemer alene ikke gir (Niu et al., 2025). Mattering er dermed ikke bare et individuelt fenomen, men et demokratisk spørsmål om hvordan institusjoner, fordeling og deltakelse er innrettet.

Resultater fra innsiktsarbeidet tyder på at erfaringer fra barn, unge og minoriteter i begrenset grad fanges av dagens kunnskapsgrunnlag. Den epistemologiske barrieren som ble beskrevet under formål, har dermed også en demokratisk side: dersom levd erfaring ikke regnes som styringsrelevant kunnskap, kan deltakelse fra berørte grupper reduseres til konsultasjon uten reell vekt, noe som kan forstås som en form for epistemisk urett (Fricker, 2007). Den samme utfordringen gjelder framtidige generasjoner, som verken kan delta eller gjøre krav gjeldende i dag. Skal interessene deres telle, må de sikres gjennom institusjonelle ordninger og framsyn som gir langsiktige hensyn vekt i beslutninger her og nå. Mattering, prosessuell rettferdighet og gyldig kunnskap peker dermed mot det samme spørsmålet: hvem teller i styringen?

MULIGHETER OG FALLGRUVER FOR NORGE

En sterkere orientering mot folkedrevet styring rommer reelle muligheter, men også fallgruver. Den første er deltakelse som legitimering: at medvirkning brukes til å bekrefte beslutninger som allerede er tatt, slik at formen er på plass uten at makten flyttes. Den andre er deltakelse uten utjevning, der ressurssterke grupper får enda en kanal, mens de mest berørte fortsatt står utenfor. Den tredje er at frivillig sektor verdsettes ensidig som tjenesteleverandør, slik at dens rolle som demokratisk infrastruktur svekkes. Den fjerde er at samskaping blir et mål i seg selv, der strukturelle utfordringer som ulikhet, fattigdom og marginalisering omfortolkes til spørsmål om samarbeid og prosess, snarere enn politikk og fordeling (Lo et al., 2025; Vike et al., 2025). Kommunale aktører kan også tilpasse eller motsette seg samskaping når den utfordrer etablerte demokratiske strukturer (Aastvedt & Vike, 2025). Sist, men ikke minst, er en sentral fallgrube at deltakelsesarenaer legges oppå en styringspraksis som fortsatt domineres av produksjonslogikk, slik diskusjonen av formål viste.

Fallgruven er at en dreining mot relasjonelle og omsorgsbærende styringsformer forveksles med en nedbygging av statens ansvar. Læringspunktet peker motsatt vei: mot en tettere integrasjon mellom velferdsstat og velferdssamfunn, der staten beholder ansvaret samtidig som relasjonelle og fellesskapsbaserte verdier får større plass i styringssystemet. Det innebærer blant annet å bruke offentlige institusjoner som plattformer som former fellesskap og relasjoner, ikke bare leverer tjenester, i tråd med prinsipper om relasjonell velferd (Ansell & Miura, 202; Heimborg & Ness, 2021; Heimborg, Langås & Røiseland, 2023; Røiseland, 2026).

FALLGRUVE 01

Deltakelse som legitimering

Medvirkning brukes til å bekrefte beslutninger som allerede er tatt

FALLGRUVE 02

Deltakelse uten utjevning

Ressurssterke grupper får enda en kanal, mens de mest berørte fortsatt står utenfor.

FALLGRUVE 03

Frivillig sektor verdsettes ensidig som tjenesteleverandør

Svekkelse av rollen som demokratisk infrastruktur

MULIGHET · FOR NORGE

For Norge ligger den fremste gevinsten i at forutsetningene allerede er på plass. Høy tillit, et bredt organisasjonsliv, arbeidstakerorganisasjoner og et sterkt kommunalt selvstyre gir et utgangspunkt få land har. Gevinsten ligger i å omsette disse forutsetningene til reell innflytelse: å bygge samskapingsarenaer der både målsettinger og problemforståelser formes i fellesskap, bruke offentlige institusjoner for å mobilisere kollektiv handling og som plattformer for demokratisk deltakelse, anerkjenne sivilsamfunnet og levd erfaring som kilder til kunnskap, dannelse og demokratisk motstandskraft, og sikre at det kommunale handlingsrommet er stort nok til at lokal medvirkning faktisk får konsekvenser og knyttes opp mot nasjonal styring.

HVA NORGE KAN LÆRE

Gjøre deltakelse til styringskraft

01 Deltakelse må brukes til å forme felles formål, ikke bare kommentere ferdige forslag

Flere foregangsland har brukt brede folkesamtaler om verdier og framtidsretning før virkemidlene velges. Wales' The Wales We Want la grunnlaget for de syv livskvalitetsmålene som senere ble lovfestet, Island brukte bred deltakelse i grunnlovsprosessen, og Aotearoa New Zealand har gjennomført folkesamtaler om verdier blant barn og unge. I disse landene framstår deltakelse ikke bare som et virkemiddel innenfor et eksisterende styringssystem, men som en inngangsport som har bidratt til å åpne den bredere reorienteringen mot livskvalitet som samfunnsformål. Læringspunktet er at deltakelse får større styringskraft når felles formål forankres bredt først, deretter kobles til lovverk, sektoransvar og oppfølging. Verdikommisjonen (1998–2001) er den nærmeste norske parallellen til prosesser som The Wales We Want eller den islandske grunnlovsprosessen. Gjennom over 500 folkemøter åpnet den en bred samtale om fellesskapsverdier og samfunnsutvikling (Verdikommisjonen, 2001). I dag finnes ankerpunkter i kommuneplanens samfunnsdel og plan- og bygningslovens medvirkningsbestemmelser, men på nasjonalt nivå mangler det en tilsvarende bred prosess som kan gjøre livskvalitet til et tverrsektorielt samfunnsformål, ikke bare en strategi forankret i helsesektoren.

02 Levd erfaring må behandles som styringsrelevant kunnskap

Skottlands The Promise viser hvordan barn, unge og familier med erfaring fra barnevernet kan være med på å definere både problemet og forpliktelsene som følger. I Norge finnes relevante ankerpunkter i Sannhets- og forsoningskommisjonens arbeid, brukerråd i helseforetakene, erfaringskonsulenter i tjenestene og samfunnsoppdraget om inkludering av barn og unge. Innsiktsarbeidet viser samtidig en epistemologisk barriere i sentralforvaltningen, der subjektive erfaringer og levd liv i begrenset grad regnes som styringsrelevant kunnskap. Dette gjør spørsmålet om kunnskap til et demokratisk spørsmål.

03 Urfolks- og minoritetsperspektiver krever egne styringsformer, ikke bare plass i eksisterende rammer

Aotearoa New Zealands Whānau Ora viser hvordan familier og lokalsamfunn selv kan definere prioriteringer, mens offentlige tjenester organiseres rundt helhetlige og kulturelt forankrede behov. I Norge finnes ankerpunkter i Sametingets konsultasjonsordning, Saminor-studien og Meld. St. 12 (2023–2024) om samisk språk, kultur og samfunnsliv. Læringspunktet er at samiske perspektiver og minoritetsperspektiver ikke bør behandles som tillegg, men som kunnskap som kan forme selve livskvalitetsrammeverket.

5.5 Oppsummering og vurderinger

Drøftingen rundt de fire prinsippene i WBE tilgang tegner et sammensatt bilde: den norske modellen deler viktige orienteringspunkter med en livskvalitetsøkonomisk tilnærming, men de to rammene er ikke fullt ut sammenfallende. Livskvalitet og bærekraftig utvikling inngår foreløpig først og fremst som supplerende kunnskapsgrunnlag snarere enn som gjennomgående styrende prinsipp.

PRINSIPP	WBE-IDEAL	NORSK NÅ-SITUASJON	SPENNING I RAPPORTEN
Formål	Livskvalitet som overordnet mål for økonomi og politikk. BNP suppleres av bredere mål på tvers av sektorer.	Nasjonal livskvalitetsstrategi finnes, ikke koblet til finansstyring, budsjetter eller tverrsektoriell koordinering.	<i>Sterke normative verdier</i> <i>Svak institusjonell gjennomføringskraft.</i>
Forebygging	Tidlig innsats prioriteres strukturelt; gevinster synliggjøres og deles mellom forvaltningsnivåer.	Bredt forebyggingsmandat. «Gevinst på feil nivå» kommuner investerer, gevinster realiseres hos stat og spesialist helsetjeneste. Budsjettssystemer belønner kortsiktig håndtering.	<i>Forebyggende ambisjoner</i> <i>Reparerende systemlogikk.</i>
Før-fordeling	Systemer som former fordeling av ressurser, makt og livssjanser før markedet virker — ikke bare omfordeling i etterkant.	Sterke omfordelings instrumenter (skatt, trygd og universell velferd), lite utvikling av predistributive grep som former markedsutfall strukturelt.	<i>Sterk omfordeling i etterkant</i> <i>Svak førfordeling som former markedsutfallene</i>
Folkedrevet	Reell innflytelse og makt i beslutningsprosesser; levd erfaring anerkjent som gyldig kunnskapskilde i styring.	Mange medvirkningsarenaer, deltakelse sikrer ikke reell innflytelse; særlig for grupper med lavere livskvalitet og svakere tilgang til beslutningstakere.	<i>Deltakelse som ideal</i> <i>Svak reell innflytelse</i>

Tabell 5.1 · Sentrale spenninger mellom idealer i WBE og funn fra innsiktsarbeidet, langs de fire prinsippene.

Avstanden ligger i system-logikken, ikke i operasjonelle grep

Samtidig viser diskusjonen at avstanden ikke først og fremst handler om operasjonelle grep. Proporsjonal universalisme, langsiktig finansiering og deltakende styring kan alle utvikles i forlengelsen av institusjoner Norge allerede har. Det reelle perspektivskiftet ligger et nivå dypere, i den underliggende systemlogikken: at livskvalitet og bærekraft innenfor en

føre-var-tilnærming til planetens tålegrenser blir det primære begrunnelsesgrunnlaget for offentlig politikk og ressursbruk, og ikke vekst og finansieringsevne. Dette vil være et brudd med etablert norsk praksis, og det forutsetter et styrings- og verdisystem som understøtter og forplikter til en slik orientering over tid. Et slikt skifte må samtidig utvikles innenfor et styringslandskap der flere styringslogikker allerede virker samtidig, slik det ble beskrevet i kapittel 2.

Erfaringene med tidligere dreininger viser at nye styringsidealer sjelden avløser de foregående, men legger seg som nye lag og øker den samlede kompleksiteten. Å håndtere denne hybriditeten handler derfor like mye om avlæring som om påbygging: en WBE-orientering får bare styringskraft dersom den integreres i og omformer de eksisterende logikkene, framfor å bli enda et lag ved siden av dem (Røiseland et al., 2024).

Skillet mellom retorisk tilslutning og styrende forpliktelse, som gikk igjen under hver av de fire prinsippene for WBE, framstår dermed ikke som fire atskilte observasjoner, men som ett gjennomgående mønster. Dette mønsteret kan presiseres med et skille fra styringslitteraturen, mellom kapasitet og kapabilitet.

Kapasitet viser til det en forvaltning formelt rår over, altså mandater, lovhjemler, ressurser og kunnskapsgrunnlag, mens kapabilitet viser til evnen til faktisk å ta dette i bruk gjennom rutiner, samordning og læring over tid (Mazzucato & Kattel, 2026).

Et overordnet mønster i denne rapporten tyder på at den norske modellen har en betydelig kapasitet for en WBE-orientering, men i mindre grad har bygd den kapabiliteten som skal til for å gjøre kapasiteten styrende. Dette samsvarer med at god offentlig styring bør vurderes ut fra befolkningens livskvalitet og kvaliteten på institusjonene som bidrar til å utvikle og iverksette politikk (Rothstein, 2019). Det er dette skillet som gjør at brede mål kan være på plass samtidig som de ikke fullt ut virker retningsgivende.

To bindeledd: skalert innsats og institusjoner som plattformer

To analytiske bindeledd trer fram når WBE-prinsippene leses i sammenheng. Det første er proporsjonal universalisme. Diskusjonen viste at det samme prinsippet, at innsats må skaleres etter behov, gikk igjen under både forebygging, førfordeling og folkedrevet styring.

Proporsjonal universalisme kobler det norske systemets styrke, altså universalisme, tillit og sterke institusjoner, til WBEs krav om utjevning og aktiv skalering av innsats. Den er gjenkjennelig i norsk tradisjon og krever ikke et systemskifte, men den krever at utjevning gjøres styrende, ikke bare normativt uttrykt. Det andre bindeleddet er et samskapende plattformperspektiv på offentlige institusjoner. Sett som plattformer kan ankerinstitusjoner som skoler, barnehager og andre stabile samfunnsinstitusjoner aktivt forme lokale fellesskap og sosiale relasjoner, ikke bare levere tjenester (Ansell & Miura, 2020; Heimborg, Langås & Røiseland, 2023; Røiseland, 2026), slik eksempler fra WBE-land også har vist (se kapittel 4).

Dette kan forstås som en form for førfordeling som verken skatte- eller overføringssystemet fanger opp, men som likevel har betydning for hvem som inkluderes og hvem som faller utenfor. Det er samtidig verdt å minne om at en slik førfordeling kommer i tillegg til, og ikke i stedet for omfordelingen i etterkant. Skatt og overføringer som utjevner etter at markedet har virket, er en bærebjelke i den norske modellen og en vesentlig grunn til at fordelingen er såpass jevn. Det er samspillet mellom de to, ikke en dreining fra det ene til det andre, som ser ut til å bære en livskvalitetsøkonomisk orientering.

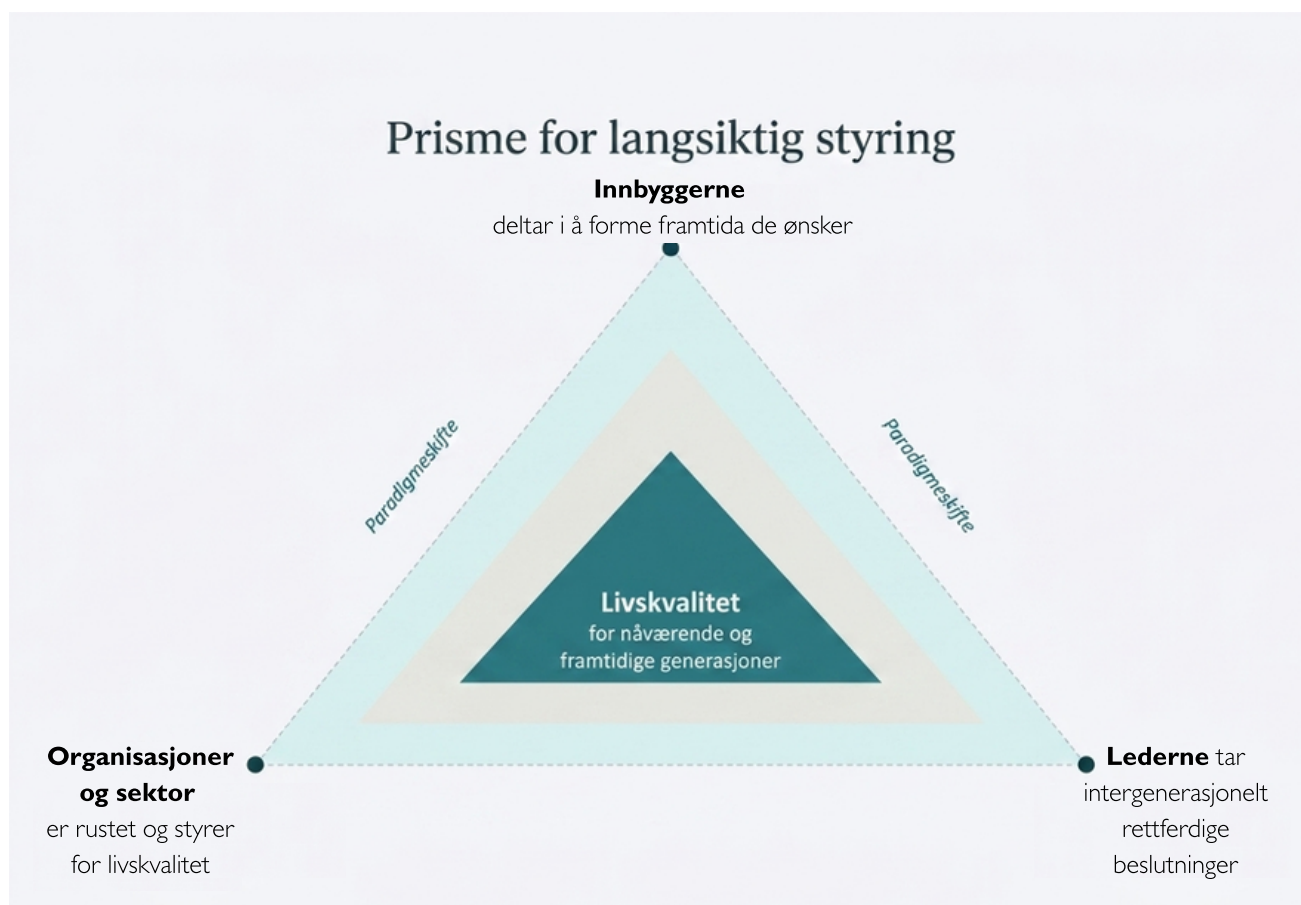
Felles vilkår: forankring som varer utover valgperioder

På tvers av prinsippene peker WBE-litteraturgjennomgangen mot ett felles vilkår: alle fire forutsetter institusjonell forankring utover valgperioder. Her ligger mye av handlingsrommet ved å se prinsippene i sammenheng. De fire prinsippene ser ut til å forsterke hverandre når de forankres i de samme styringsmekanismene, og den samlede sårbarheten er tilsvarende systemisk.

Internasjonale rammeverk for langsiktig styring uttrykker det samme gjennom en prismeformet modell: folkedrevet deltakelse, forpliktet politisk lederskap og institusjoner som er rustet for framtida, framstilles som gjensidig avhengige dimensjoner som må virke sammen rundt et felles mål om livskvalitet for nåværende og framtidige generasjoner, ikke som adskilte tiltak (School of International Futures, 2025).

Det forpliktende lederskapet som prismet forutsetter, skiller seg fra tradisjonell hierarkisk styring. Når ressurser, kompetanse og makt er spredt på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer, ligger styringsevnene mindre i å utøve makt over andre aktører og mer i å utøve makt sammen med dem, gjennom å koble folkevalgte, forvaltning, sivilsamfunn og innbyggere i felles problemløsning (Ansell et al., 2024b). Lederskap blir dermed et bindeledd mellom de tre dimensjonene, ikke en egen dimensjon ved siden av dem.

Dette er gjenkjennelig i forskningen på kollektiv handling: samarbeid om fellesgoder oppstår ikke av seg selv, men kan fremmes gjennom institusjonelle ordninger som bygger tillit, gjensidighet og reell deltakelse (Ostrom, 1990). Det samme perspektivet ligger til grunn når styringens oppgave forstås som å forme felles mål og mobilisere bredt heller enn å styre ovenfra (WHO Council on the Economics of Health for All, 2023)

Figur 6 . Prisme for langsiktig styring. Oversatt og tilpasset fra School of International Futures (2025 , s. 14).

Den norske modellens svakhet på dette punktet er at ambisjonene er høye, mens de institusjonelle mekanismene som gjør dem forpliktende og langsiktige er svakere. Det gjelder særlig koblingen mellom livskvalitetsmål og budsjettprosesser, lovverk og uavhengige oppfølgingsinstanser. En WBE-orientering ser ut til å avhenge av denne forankringen, og uten den vil de fire prinsippene lett forbli intensjoner.

«Livskvalitetssamfunn»- et mulig norsk begrep

Diskusjonen av funn fra både litteraturgjennomgangen og innsiktsarbeidet gir også grunnlag for et begrepsmessig poeng. Det kan argumenteres for at livskvalitetssamfunn er et mer treffende begrep enn livskvalitetsøkonomi i en norsk sammenheng. Der livskvalitetsøkonomi peker mot en reform av det økonomiske systemet, rommer livskvalitetssamfunn bredere: det inkluderer de kulturelle, demokratiske og institusjonelle dimensjonene som diskusjonen av særlig formål og folkedrevet styring viste er vel så avgjørende for hva som faktisk former livskvalitet. Begrepet er dessuten bedre tilpasset en norsk selvforståelse, der velferdsstaten ikke primært oppfattes som et økonomisk prosjekt, men som et samfunnsprosjekt som et kollektivt svar på spørsmålet om hva slags samfunn man vil ha. Mens begrepene «velferdsstat» og «velferdssamfunn» gjerne har konnotasjoner til tjenesteproduksjon og myndighetsutøvelse, kan «livskvalitetssamfunn» peke tydeligere mot livskvalitet som et bredere samfunns- og styringsmål. Som vist i figur 6 (long term prism) forutsetter en WBE tettere integrasjon og samspill mellom velferdsstat og velferdssamfunn, uten at ansvaret for intergenerasjonell livskvalitet forsøkes eller pulveriseres. Som vist i resultater fra litteraturgjennomgangen og gjennom diskusjonen forutsetter en WBE tilgang en sterk stat som både tar ansvar og samtidig mobiliserer hele samfunnet til kollektiv handling i retning av livskvalitetsmål.

Internasjonal påkobling kan forsterke nasjonal kapabilitet

Et slikt skifte er likevel ikke noe som lar seg bygge fra ett ståsted alene. Litteraturgjennomgangen og erfaringene fra Wales, Skottland og Finland peker i samme retning: de mest varige endringene ser ut til å skje når livskvalitet forankres i et bredt institusjonelt eierskap på tvers av sektorer og styringsnivåer, ikke bare i den økonomiske politikken. Skottland illustrerer dette gjennom samspillet mellom et nasjonalt rammeverk (National Performance Framework), parlamentariske forankringsprosesser og aktiv tilrettelegging fra mellomliggende aktører som binder myndigheter, forskning, sivilsamfunn og

næringsliv sammen rundt en felles retning. En del av denne tilretteleggingen skjer i regi av Wellbeing Economy Alliance (WEAll) og beslektede plattformer, som blant annet bistår filantropiske aktører med systemisk tenkning om hvordan kapital kan brukes katalytisk i tråd med prinsippene i en livskvalitetsøkonomi (WEAll, 2023; Hayden, 2024).

Norge er i ferd med å koble seg på dette internasjonale arbeidet. WeAll Norge ble etablert som samarbeidsplattform i 2024, som et møtepunkt for et mangfold aktører og nettverk som deler verdier og ambisjoner i tråd med WBE. Målet med plattformen å samle kunnskap, praksiserfaringer og verktøy som kan understøtte en WBE-orientering i Norge (WeAll Norge, 2024). Plattformen er ikke en egen organisasjon, men en koordinerende infrastruktur av den typen som WBE-litteraturen peker på som viktig for å binde aktører sammen på tvers av sektorer. Som del av dette arbeidet er det også innledet samarbeid med internasjonale aktører om langsiktig styring og intergenerasjonell rettferdighet. Norske forskningsmiljøer og praksisnettverk er videre påkoblet WHO's European Well-being Economy Initiative, som mobiliserer økonomi- og finanssektoren rundt investeringer i livskvalitet, likhet og bærekraftige samfunn (WHO, 2025).

Nettverk og internasjonalt samarbeid er ikke tilstrekkelig for å sikre varig institusjonell endring; den transformative kapasiteten avhenger av om nasjonale reformprosesser forankres i strukturelle og rettslige mekanismer utover det nettverkene selv kan tilby (Hayden, 2024; WEGo, 2024). Nettverkene gir språk, læringsarenaer og legitimitet utenfra; de innenlandske institusjonene må gi forpliktelse, kunnskap, ressurser og varighet.

Anbefalinger for veivalg, og neste steg

06

*Hovedlinjen i funn og drøfting tyder på at Norge har **kapasitet**, men i mindre grad den **kapabiliteten** som binder mål, ressurser, lovverk og del- takelse sammen over tid.*

Anbefalingene er sortert etter de fem styringsdimensjonene og skilles mellom kort sikt (frem til 2030) og lang sikt (strukturell utvikling). Kortsiktige grep aktiverer eksisterende handlingsrom; langsiktige bygger det varige fundamentet.

Hva kan gjøres på kort og lengre sikt for å videreutvikle Norge til et livskvalitetssamfunn i tråd med verdier og prinsipper i WBE?

Diskusjonen av funn fra litteraturgjennomgangen og det kvalitative innsiktsarbeidet peker på at en WBE-orientering kan gi Norge betydelige gevinster: tydeligere strategisk retning, sterkere forebygging og langsiktighet, mer rettferdig fordeling av livssjanser, styrket demokratisk legitimitet og bedre ivaretagelse av klima og natur.

Anbefalingene i dette kapitlet konkretiserer hvordan handlingsrommet i Norge kan tas i bruk. De retter seg i hovedsak mot statlig nivå¹, men forutsetter samspill med bant annet kommunesektoren, sivilsamfunn, arbeidsliv, næringsliv, filantropi og kunnskapsmiljøer. Hovedutfordringen er ikke å etablere et nytt og parallelt styringssystem, men å styrke koblingene mellom mål, kunnskap, budsjett, lovverk, deltakelse og ansvar i den styringen Norge allerede har. Anbefalingene hviler på noen felles forutsetninger som presenteres først.

Forutsetninger: koordinering på øverste politiske nivå og adaptiv styring

FINANSDEPARTEMENTET

Den operative koordineringsmotoren

Finansdepartementet inntar en samordnende rolle gjennom eksisterende styringsverktøy, i nært samspill med Statsministerens kontor. Internasjonale erfaringer viser at land sjelden bygger dette samlet fra start. Det avgjørende er at de ulike sporene over tid kobles til en omforent retning og til koordineringsmekanismer som binder dem sammen

Styring i tråd med WBE kan vanskelig bæres av én sektor alene. Samfunnsflokene den skal møte, som sosiale ulikheter, ungt utenforskap, ensomhet, psykisk uhelse og klima- og naturkrisen, løper på tvers av departementsgrenser og forvaltningsnivåer. Internasjonalt er den gjennomgående erfaringen at livskvalitetsorientert styring først får varig gjennomslag når ansvaret er lagt på øverste politiske nivå (jf. kapittel 4). I norsk forvaltning er det Statsministerens kontor og Finansdepartementet om har den tverrgående koordineringskapasiteten et slikt ansvar krever. SMK har den strategiske rollen, men er operativt et lite kontor. Finansdepartementet har gjennom budsjettprosessen, perspektivmeldingen og utredningsinstruksen styringsverktøyene som kan binde tverrsektorielle hensyn til prioriteringer over tid.

Et realistisk utgangspunkt kan derfor være at Finansdepartementet gis en samordnende rolle, i samspill med SMK og tett dialog med departementene og underliggende etater som faglige eiere av sentrale deler av politikkfeltet. Statistisk sentralbyrå har en parallell strategisk rolle som faglig eier av det nasjonale kunnskapsgrunnlaget for livskvalitet, fordeling og bærekraft, og er en sentral partner dersom indikatorer skal kobles til styring på en faglig robust og tverrsektoriell måte, i samspill med aktører som FHI og relevante forskningsmiljøer. Internasjonale erfaringer viser samtidig at en livskvalitetsorientering sjelden utvikles som et samlet program fra start. Land som har kommet lengst, har begynt i ulike ender: i Finland var sivilsamfunnet en sentral agendasetter, mens helsesektoren spilte en viktig pådriverrolle på Island. Det avgjørende på sikt er at de ulike sporene kobles til en omforent retning og til koordineringsmekanismer som binder dem sammen. Uten en slik forankring risikerer anbefalingene under å bli en samling sektorvis tiltak som hver for seg kan være fornuftige, men som ikke gir et samlet retningskifte.

[1] Et pågående PhD-prosjekt ved NTNU WellFare vil bygge videre på data fra denne rapporten og utforske det lokale og kommunale handlingsrommet for WBE.

En annen sentral forutsetning, som følger av selve styringsobjektets natur, er at en livskvalitetsorientering må kombineres med systematisk læring og justering. Når styringen retter seg mot komplekse, sammenvevde samfunnsfloker, vil endringer på ett område gi utslag på andre. Dette krever en forvaltning som har bygget inn rom for kontinuerlig evaluering, korleksjon og oppdatering av virkemidler underveis, ikke et statisk reformprogram. Et samfunn i stadig endring, med turbulente kriser som påvirker hverandre (jf. kapittel 6) gjør denne kombinasjonen av langsiktig retning og adaptiv styring særlig viktig.

Oversikt over anbefalinger for et intergenerasjonelt rettferdig livskvalitetssamfunn

Anbefalingene som følger er sortert etter rapportens fem styringsdimensjoner (S1–S5), og fordelt på kort og lang sikt. Tabellen under gir en samlet oversikt. Hver dimensjon utdypes deretter med begrunnelse og operasjonalisering. Anbefalinger på kort og lang sikt er oppsummert i tabell 7.1.

DIMENSJON	KORT SIKT (FREM TIL 2030)	LANG SIKT (STRUKTURELT)
S1 Strategisk styring	Etablere en omforent definisjon av livskvalitet som favner både nåværende og fremtidige generasjoners livsmuligheter. Etabler et omforent retningsbilde for livskvalitet på regjeringnivå Klargjør roller og ansvar i eksisterende tverrsektorielle koordineringsstrukturer, og samordne innsatsen mot kommunesektoren	Etabler en helhetlig styringsmodell for livskvalitet med tverrsektorielt eierskap
S2 Finans & ressurs	Ta Finansdepartementets eksisterende styringsverktøy aktivt i bruk for livskvalitet Definere og kartlegge ulike kategorier av offentlige utgifter, for å synliggjøre hvor stor andel som går til henholdsvis akutte tjenester, og tertiær-, sekundær- og primær forebygging. Piloter finansieringsmodeller som synliggjør forebyggingens samfunnsøkonomi og deler gevinster på tvers av nivåer	Forplikt budsjettprosessen til livskvalitetsmål gjennom bindende beslutnings- og styringsmekanismer Gjør proporsjonal universalisme og førfordeling til styrende prinsipper. Vri ressurs- og utgiftsprofilen gradvis fra akutt innsats mot primærforebygging og rotårsaker over tid
S3 Lovverk	Ta i bruk lovverket vi allerede har: gjør livskvalitet, barns beste og naturhensyn til konkrete vurderingspunkter i utredninger, etatsstyring og kommunal planlegging Teste alle nye lovforslag mot definisjonen av livskvalitet som ivaretar fremtidige generasjoner	Vurder lovfesting av langsiktige livskvalitets- og framtidshensyn, med uavhengig oppfølgingsmekanisme
S4 Kunnskap	Sett kunnskapsutvikling for livskvalitetsstyring på forskningsagendaen Samordne eksisterende data og styrk oversettelsen fra data til styringsrelevant kunnskap. Forsterk framsynskompetanse i forvaltningen Pilotér en strukturert ideal–realitet-vurdering: sammenstill formelle mål med faktisk utvikling for å synliggjøre gap	Bygg forvaltningens kapabilitet til langsiktig og tverrgående styring Utvikle verktøy for politikkutforming og rammeverk for beslutninger som tester om tiltak maksimerer bidraget mot felles mål Styrk forskningens og utdanningssystemets rolle i å bygge samfunnets evne til langsiktig tenkning og kollektiv handlekraft
S5 Folkedrevet	Inviter til nasjonale folkesamtaler om samfunnsverdier og langsiktige veivalg, koblet til reell innflytelse over agenda-setting. Trekke sivilsamfunn, partene i arbeidslivet og andre samarbeidsaktører tettere inn som medskapere, ikke bare som høringsparter og leverandører	Institusjonaliser deltakende styringsformer og knytt dem til reelle beslutningspunkter

Tabell 7.1 · Sammendrag av anbefalinger fordelt på styringsdimensjon og tidshorisont.

6.2 Anbefalingert

Anbefalinger for et intergenerasjonelt rettferdig livskvalitetssamfunn

Anbefalingene under utdyper hver dimensjon med begrunnelse forankret i rapportens teoretiske rammeverk og funn, og foreslår konkrete grep på kort og lang sikt. Skillet mellom kort og lang sikt går mellom det som kan gjøres innenfor dagens rammer og det som forutsetter strukturell utvikling. Flere av de kortsiktige grepene bygger nettopp grunnlaget for de langsiktige.

S1 — Strategisk styring: Aktiver koordineringsstrukturer som allerede fins for å bygge en modell som forplikter på lang sikt

Anbefalingene på kort sikt sikter mot å aktivere det strategiske handlingsrommet som finnes. De langsiktige mot å bygge en helhetlig styringsmodell som gjør livskvalitet styrende framfor beskrivende. Strategier som hver for seg peker mot livskvalitet, mangler en samlende formålslogikk. Gode strategier løper parallelt uten å forsterke hverandre. Eksisterende koordineringsstrukturer har ubrukt kapasitet, men ansvaret løper vertikalt mens livskvalitetsutfordringene går horisontalt.

Kort sikt

Etabler en omforent definisjon av livskvalitet som favner både nåværende og fremtidige generasjoners livsmuligheter. Definisjonen kan bygge på det eksisterende nasjonale livskvalitetsrammeverket, eventuelt i en fortettet form, og fungere som et felles referansepunkt på tvers av sektorer. En slik omforent definisjon er en forutsetning for de øvrige grepene under S2, S3 og S4.

Etabler et felles retningsbilde for livskvalitet på regjeringsnivå. Norge har en rekke strategier og regjeringsplaner som hver for seg peker mot livskvalitet, men ingen samlende formålslogikk. Et tidlig grep kan være å samle berørte departementer om et omforent mål- og retningsbilde som gir sektorene en gjenkjennelig fellesnevner og som sivilsamfunn, kommuner og partene i arbeidslivet kan identifisere seg med.

Klargjør roller og ansvar i eksisterende tverrsektorielle koordineringsstrukturer, og samordne innsatsen mot kommunesektoren. Funn fra innsiktsarbeidet viser at eksisterende koordineringsstrukturer ofte bruker mye kapasitet på interne avklaringer fordi rollefordelingen er uklar, og at gevinsten av samordning dermed ikke realiseres fullt ut (jf. kapittel 5). Et kortsiktig grep kan være å tydeliggjøre mandat, beslutningsmyndighet og ansvar i de strukturene som finnes, framfor å etablere nye. Tilsvarende kan staten samordne eksisterende finansieringsordninger for lokale og regionale livskvalitetsprosjekter, slik at kommunenes rolle som utviklingsaktører for livskvalitet i praksis kan styrkes. Et tilstøtende grep er å aktivere Finansdepartementets eksisterende styringsverktøy som strategiske ankerpunkter (utdypes under S2).

Lang sikt

Etabler en helhetlig styringsmodell for livskvalitet med tverrsektorielt eierskap. De kortsiktige grepene aktiverer eksisterende koordineringsstrukturer uten å kreve strukturell reform. Over tid peker funnene mot et behov for en helhetlig styringsmodell som forplikter på tvers av sektorer og valgperioder. Fraværet av en samlende strategisk retning er ikke en koordineringssvikt som lar seg rette opp punktvis, men et trekk ved sektorprinsippet og ministeransvaret.

6.2 Anbefalinger

Internasjonale erfaringer, tydeligst illustrert av Wales' Well-being of Future Generations Act, viser at en helhetlig styringsmodell vanligvis må romme fire sammenhengende komponenter: felles mål som forplikter alle offentlige organer, felles arbeidsformer, felles oppfølgingssystem med rapporteringsplikt, og en uavhengig instans.

En norsk variant vil måtte tilpasses parlamentarisk tradisjon og forvaltningskultur, men prinsippet er at målesystem, lovforankring og uavhengig oppfølging virker sammen. Modellen kan med fordel forankres på øverste politiske nivå, med operativ kobling til budsjettprosessen (jf. S2). Norsk deltakelse i Well-being Economy Governments (WEGo) kan vurderes som ett grep for forpliktende internasjonal erfaringsutveksling.

S2 — Finans- og ressursstyring: Aktiver og integrer livskvalitetsmål i kjernen av makroøkonomisk styring

Anbefalingene på kort sikt sikter mot å ta eksisterende verktøy aktivt i bruk. De langsiktige mot å forplikte budsjettprosessen til livskvalitetsmål og gjøre fordelingsmekanismer styrende. Budsjettarkitekturen favoriserer strukturelt kortsiktighet: forebygging taper systematisk, gevinster realiseres på andre nivåer enn der investeringen gjøres, og samarbeid på tvers verken måles eller belønnes. Samtidig har Norge betydelig finansielt handlingsrom, og Finansdepartementets styringsverktøy brukes i dag primært beskrivende.

Kort sikt

Definere og kartlegge ulike kategorier av offentlige utgifter, for å synliggjøre hvor stor andel som går til henholdvis akutte tjenester, og tertiær-, sekundær- og primær forebygging. En slik kartlegging gjør forebygging målbar og gir et kunnskapsgrunnlag for å styre ressursbruken bevisst, og kan innarbeides som en del av utredningsinnstruksen.

Ta Finansdepartementets eksisterende styringsverktøy aktivt i bruk for livskvalitet.

Perspektivmeldingen, utredningsinstruksen og styringsdialogen er etablerte verktøy som favner bredere enn økonomisk utvikling, men brukes i hovedsak beskrivende. Livskvalitet, fordeling og bærekraft kan gis en tydeligere og mer retningsgivende plass i grunnlagsarbeidet til neste perspektivmelding, gjøres til eksplisitte vurderingspunkt i utredningsinstruksen, og innarbeides som premiss i etatsstyringen. Grepet kobles tett til den strategiske retningen under S1.

Piloter finansieringsmodeller som synliggjør forebyggingens samfunnsøkonomi og deler gevinster på tvers av nivåer. Den som investerer i forebygging, høster sjelden gevinsten selv. Det er et strukturelt disinsentiv mot det en livskvalitetsøkonomi vil prioritere. Avgrensede forsøk med gevinstdeling, kombinert med systematisk bruk av Utenforregnskapet, kan gi erfaring uten å kreve budsjettreform. Staten kan parallelt innta en mer samordnende rolle som kobler offentlige, filantropiske og private virkemidler i felles porteføljer.

6.2 Anbefalinger

Lang sikt

Forplikt budsjettprosessen til livskvalitetsmål gjennom bindende beslutnings- og styringsmekanismer. De kortsiktige grepene aktiverer eksisterende finansielle handlingsrom. Over tid peker funnene mot et behov for å forplikte budsjettprosessen til livskvalitet - og bærekraftsmål, og å gjøre fordelingsmekanismer styrende framfor uttalt. Årlige, sektoriserende budsjetter reproducerer kortsiktighet. Aotearoa New Zealands livskvalitetsbudsjett viser at det er mulig å binde budsjettprosessen til definerte livskvalitetsmål. En norsk tilpasning kan utvikles gradvis: livskvalitetsindikatorer kobles til budsjettering og forpliktende ansvarliggjøring, gevinstdeling på tvers av nivåer institusjonaliseres, og resultatstyringen videreutvikles slik at den fanger opp sammensatte og langsiktige utfall. Grepet er naturlig forankret i Finansdepartementet, og vil sannsynligvis forutsette bredere politisk vilje. Henger nært sammen med den helhetlige styringsmodellen under SI.

Gjør proporsjonal universalisme og førfordeling til styrende prinsipper. Universelle tjenester gir ikke uten videre likeverdig tilgang og støtte (Goldblatt et al., 2023). Proporsjonal universalisme, der hovedvekten av innsatsen er universell, men styrke og intensitet skaleres etter behov, forutsetter eksplisitte utjevningskriterier i både finansiering og tjenesteutforming. I den desentraliserte norske velferdsmodellen står kommunene for store deler av det operative ansvaret, og behovjusterte statlige overføringer er derfor et sentralt virkemiddel for utjevning. Slike overføringer finnes allerede gjennom utgiftsutjevningen i inntektssystemet og skjønnstilskuddet fra statsforvalteren (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2025), og kan videreutvikles slik at de fanger opp sosiale behov mer presist, slik oppdateringen i 2024 gjorde for levekårsutfordringer i byene (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2024). Grepet handler derfor mindre om å innføre nye ordninger enn om å gjøre de eksisterende mer eksplisitt utjevning og tettere koblet til livskvalitetsmål. Parallelt kan eierskapsformer, regulering, lønnsdannelse, kommunale anskaffelser og offentlige ankerinstitusjoner tas mer bevisst i bruk som førfordelende virkemidler, som et tillegg til, ikke en erstatning for, den omfordelende kjernen i den norske modellen.

S3 — Lovverk og forpliktende oppfølging: Aktiver det rettslige grunnlaget og bygg oppfølging som forplikter over tid

Kortsiktige grep sikter mot å aktivere det rettslige grunnlaget som finnes; de langsiktige mot å bygge oppfølgingsmekanismer som gjør lovverket forpliktende over tid. Det avgjørende er kombinasjonen av lovverk, etterlevelseshandlinger og uavhengig oppfølging. Norge har et juridisk grunnlag for livskvalitetsorientering som i begrenset grad er operasjonalisert som styringsverktøy.

Kort sikt

Ta i bruk lovverket vi allerede har: gjør livskvalitet, barns beste og naturhensyn til konkrete vurderingspunkter i utredninger, etatsstyring og kommunal planlegging. Grunnloven § 104 forplikter staten overfor barns beste der barnekonvensjonen er inkorporert med forrang, og § 112 forplikter overfor framtidige generasjoner. Barnevernsreformen (2022), ny barnevernslov (2023) og pågående barnelovreform (Prop. 117 L (2024–2025)) styrker dette grunnlaget ytterligere. Naturmangfoldloven, 2009, § 1 og Grunnloven, 1814, § 112 peker på hensyn til naturens egenverdi uavhengig av menneskelig nytte. Resultater fra innsiktsarbeidet peker likevel mot et gjennomgående implementeringsgap, og WBE-litteraturen viser at lovforankring alene ikke gir tilstrekkelig styringskraft. Et kortsiktig grep kan være å gjøre disse bestemmelsene mer aktivt operative i utredningsinstruksen, etatsstyringen og kommunenes plan- og styringsprosesser: utvikle veiledning, vurderingsverktøy og rapporteringskrav som gjør disse til vurderingspunkter i planer, utredninger og prioriteringsbeslutninger. Utløser eksisterende lovverk uten nye lovendringer.

6.2 Anbefalinger

Test alle nye lovforslag mot definisjonen av livskvalitet som ivaretar fremtidige generasjoner, slik at ny lovgivning rammes inn med et overordnet prinsipp om å fremme livskvalitet i både samtid og fremtid, etter inspirasjon fra Wales og barnekonsekvensvurdering i Finland. En slik konsekvensvurdering kan naturlig forankres i utredningsinstruksen.

Lang sikt

Vurder lovfesting av langsiktige livskvalitets- og framtidshensyn, med uavhengig oppfølgingsmekanisme. De kortsiktige grepene aktiverer eksisterende lovverk innenfor gjeldende rammer. Erfaringene fra disse vil samtidig synliggjøre hvor lovverket strekker til og hvor det ikke gjør det. På sikt peker funnene mot et behov for sterkere institusjonelle mekanismer som gjør livskvalitet og hensynet til framtidige generasjoner forpliktende også når den politiske oppmerksomheten skifter. Det er lovfesting og uavhengige mekanismer, ikke planverk alene, som gjør livskvalitet og hensynet til framtidige generasjoner styrende over tid. Wales' Well-being of Future Generations Act er det tydeligste internasjonale referansepunktet, med ombudsordningen som uavhengig instans.

Erfaringene fra Wales viser også at funksjonens styringskraft ikke bare ligger i etterhåndsvurdering, men i et mandat til å vurdere store budsjettforslag, investeringsbeslutninger og lovforslag opp mot langsiktige livskvalitetsmål før vedtak. En slik prospektiv vurderingsrolle bygger inn livskvalitet og framtidshensyn som premiss for beslutninger, ikke kun som målestokk i etterkant. Finlands Parliamentary Committee for the Future viser en alternativ modell der oppfølgingsansvaret er forankret i nasjonalforsamlingen, og som ligger nærmere norsk parlamentarisk tradisjon. Grunnlovens §112 gir et eksisterende ankerpunkt som kan operasjonaliseres tydeligere gjennom alminnelig lovgivning. En norsk vurdering vil måtte veie behovet for forpliktelse over tid mot en forvaltningskultur som tradisjonelt er skeptisk til rettsliggjøring. Et framtidombud, etter modell fra eksisterende ombudsfunksjoner, kan være en tilnærming som ligger nærmere norsk forvaltningstradisjon.

S4 — Kunnskapsbasert styring: Bygg framsynskompetanse og institusjonaliser kapabiliteten til langsiktig styring

Kortsiktige grep sikter mot å aktivere datagrunnlaget som allerede finnes, koble sammen bærekraftsindikatorer og livskvalitetsmåling, og styrke kontekstuelle analyser, bruk av myke data og framsynskompetanse i forvaltningen. De langsiktige grepene sikter mot å institusjonalisere denne kapabiliteten, for behovet er ikke nødvendigvis mer data, men evnen til å omsette informasjon til kunnskap og kunnskap til langsiktige og tverrgående valg.

Kort sikt

Sett kunnskapsutvikling for livskvalitetsstyring på forskningsagendaen. Staten kan bruke sine virkemidler for kunnskapsutvikling aktivt til å tette sentrale kunnskapshull, ved å prioritere livskvalitet og livskvalitetsøkonomi i forskningsprogrammer og tildelingsbrev, og ved å integrere slike perspektiver i pågående satsinger og eksisterende målrettede samfunnsoppdrag. Et særlig kunnskapsbehov gjelder komplekse årsakssammenhenger og tiltak som virker på tvers av sektorer, samt konsekvensene av å videreføre dagens utviklingsbane vurdert mot et bredere sett av mål enn økonomisk vekst alene. Flere av de langsiktige anbefalingene, som uavhengig oppfølging, lovfesting og varige finansieringsmekanismer, forutsetter i tillegg at juridiske, organisatoriske og økonomiske barrierer er kjent. Et kortsiktig grep kan derfor være å utrede disse spørsmålene og invitere kommuner, sivilsamfunn, kunnskapsmiljøer og partene i arbeidslivet inn i en strukturert dialog. Wales, Skottland, Finland, Island og Aotearoa New Zealand har tatt konkrete styringsgrep det er mulig å lære av; i Finland

6.2 Anbefalinger

har forskning informert både utviklingen av selve livskvalitetsstyringsmodellen og en bredere tilnærming til samstyring og politikkutvikling under usikkerhet (humble governance). Slik kunnskap kan både styrke grunnlaget for langsiktige veivalg og bidra til en bredere forståelse av hvorfor en omlegging av styringen kan være nødvendig.

Samordne eksisterende data og styrk oversettelsen fra data til styringsrelevant kunnskap.

FHIs livskvalitetsundersøkelser, KOSTRA, Ungdata, SAMINOR, helseregistre og bærekraftsindikatorene kan samordnes til et mer helhetlig beslutningsgrunnlag, i samarbeid mellom SSB, FHI og berørte dataeiere, slik at kunnskapen styrkes der behovet er størst (Goldblatt et al., 2023; Bufdir, 2024). Et tilstøtende grep er å avklare Norges posisjon i FNs pågående Beyond GDP-prosess. Norge har en sterk datainfrastruktur, men funnene peker mot to gjennomgående svakheter. Den første er at koblingen mellom indikatorer og beslutningsprosesser er svak. Dette er ikke unikt norsk: FNs High Level Expert Group on Beyond GDP (HLEG, 2026) peker på det samme som en internasjonal barriere, der alternative indikatorer for livskvalitet, utjevning og bærekraft oftere fungerer som supplerende informasjon enn som faktiske styringsredskaper.

I 2026 skal FNs generalforsamling ta stilling til et universelt instrumentbrett med 31 indikatorer som supplement til BNP, et institusjonelt vindu der norsk posisjonering og datakapasitet kan ha strategisk verdi både internasjonalt og hjemme. HLEG (2026) anbefaler at land bygger kapasitet i sine statistikkmyndigheter mens den globale rammen er under utvikling, som for SSB og FHI er en naturlig kobling til pågående arbeid med bærekraftsindikatorer og livskvalitetsmåling. Den andre svakheten er at data samles inn, men i liten grad oversettes til prioriteringer. Et samordnet datagrunnlag er ikke nok i seg selv. Resultater fra innsiktsarbeidet tyder på at eksisterende målesystemer i begrenset grad fanger opp sentrale dimensjoner som betydningsfullhet, tilhørighet og opplevelsen av å ha verdsatte sosiale roller, og at kunnskapen om komplekse årsakssammenhenger og om hva som virker på tvers av sektorer er svakere enn kunnskapen om enkeltsammenhenger. Antakelsen om at kvalitative data og subjektive vurderinger av livskvalitet ikke er gyldig styringsgrunnlag, er dessuten fortsatt utbredt. Å gjøre data styringsrelevante krever derfor at kvantitative indikatorer suppleres med kvalitative kilder og kunnskap fra levd erfaring, og at de bearbeides gjennom robuste metoder og helhetlige samfunnsanalyser. Et målrettet grep i tråd med proporsjonal universalisme er å forsterke innsatsen mot grupper som ellers er underrepresentert, og sørge for disaggregering av data i tråd med anbefalinger (Goldblatt et al., 2023).

Forsterk framsynskompetanse i forvaltningen. Oppbygging av framsynskompetanse (anticipatory governance) krever tid, og kan derfor med fordel starte nå selv om virkningen ligger fram i tid (OECD, 2024). Det handler om kompetanse til å arbeide med scenarioer, horisont-skanning og deltakende framsynsmetoder. Starten kan ligge i perspektivmeldingsarbeidet og i pilotering hos sektordepartementer og fagetater som allerede arbeider med komplekse, langsiktige utfordringer.

Pilotér en strukturert ideal–realitet-vurdering: sammenstill formelle mål med faktisk utvikling for å synliggjøre gap. Innsiktsarbeidet viser etterspørsel etter et systematisk grep for å undersøke om utviklingen er i tråd med de verdiene styringssystemet bekjenner seg til. En kortsiktig pilot kan sammenstille formelle målbilder (eksempelvis bærekraftsmålene, menneskerettigheter, grunnlovens § 104 og § 112, livskvalitetsstrategien og folkehelseloven) med faktisk utvikling på sentrale indikatorer, og synliggjøre gap som kan ligge til grunn for politisk prioritering og bredere samfunnsdialog.

6.2 anbefalinger

Lang sikt

Bygg forvaltningens kapabilitet til langsiktig og tverrgående styring. En WBE-orientering avhenger av at forvaltningen kan tenke langsiktig og handle tverrgående, og at ledere har insentiver som anerkjenner slik styring. Det krever at det kortsiktige arbeidet med framsynskompetanse videreføres og institusjonaliseres, koblet til strategiske beslutningsprosesser, utredninger med lengre tidshorisont og ledelsesutvikling. En sentral kapabilitetsbyggende mekanisme er å institusjonalisere ideal–realitet-vurderingen som en varig funksjon: piloten på kort sikt kan utvikles til en fast, uavhengig instans som periodisk vurderer om samfunnsutviklingen er i tråd med Norges formelle livskvalitetsmål, rapporterer åpent om gap, og bruker innsikt til kontinuerlig kapasitetsbygging. Ved å sammenstille uttrykte verdier mot faktisk utvikling over tid, ikke vurdere enkeltbeslutninger før vedtak, gir den forvaltningen en systematisk læringssløyfe som styrker evnen til å justere kurs. Funksjonen utfyller den uavhengige oppfølgingen under S3, men er analytisk og refleksiv. Skottlands National Performance Framework og Finlands sosiale rapportering er relevante referanser.

Utvikle verktøy for politikktutforming og beslutninger som tester om tiltak og virkemidler som styrker livskvaliteten for nåværende og framtidige generasjoner. Når livskvalitet først er omforent som et felles mål (jf. S1), kan målet gjøres operativt i selve beslutningsprosessene. Det handler om å bygge ut eksisterende konsekvensutredninger og utredningsinstruksen, slik at virkninger for livskvalitet, fordeling og fremtidige generasjoner inngår på linje med økonomiske og administrative konsekvenser. Hensikten er ikke å innføre et nytt og parallelt vurderingssystem, men å gjøre livskvalitetshensynet til en gjennomgående del av hvordan beslutninger forberedes og vektas.

Styrk forskningens og utdanningssystemets rolle i å bygge samfunnets evne til langsiktig tenkning og kollektiv handlekraft. Forskning kan styrke grunnlaget for langsiktig styring ved å frambringe kunnskap om komplekse årsakssammenhenger, om tiltak som virker på tvers av sektorer, og om hvordan ulike utviklingsbaner slår ut for livskvalitet og bærekraft over tid. Slike sammensatte problemstillinger lar seg sjelden besvare innenfor én disiplin, og forutsetter tverrfaglig og transdisiplinær forskning der ulike fagmiljøer arbeider sammen, og der praksis, levd erfaring og kunnskap fra berørte aktører inngår i kunnskapsutviklingen. Regjeringens langtidsstrategi for forskning og høyere utdanning peker allerede i denne retningen, med mål om et bærekraftig samfunn preget av høy verdiskaping, rettferdig fordeling og tillit (Meld. St. 5 (2022–2023)). Utdanningssystemet er samtidig en sentral fellesskapsarena.

Denne rollen kan videreutvikles på alle nivåer slik at kommende generasjoner rustes til å forvalte og videreutvikle et samfunn som styrer for livskvalitet. Fagfornyelsen (LK20) har allerede løftet inn tre tverrfaglige temaer, folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap, og bærekraftig utvikling, som retter seg mot sammensatte samfunnsutfordringer på tvers av fag. Denne rollen kan på alle nivåer videreutvikles til å bygge kompetanse i framtidstenkning, systemforståelse, fellesskap og kollektiv handlekraft. Wales viser hvordan utdanning kan kobles eksplisitt til langsiktige livskvalitetsmål: den nye læreplanen (jf. Curriculum for Wales, omtalt i kapittel 4) er direkte forankret i Well-being of Future Generations (Wales) Act, slik at skolen blir ett av virkemidlene for å realisere samfunnets langsiktige mål.

6.2 Anbefalinger

S5 — Folkedrevet utvikling og legitimitet: Koble deltakelsesarenaer til reell innflytelse og institusjonaliser deltakende styringsformer

Norge har et solid grunnlag for deltakerbasert styring: lovpålagt medvirkning, sterk kommunal selvstyrettradisjon, trepartssamarbeid, aktivt sivilsamfunn og formaliserte arenaer for ungdoms stemme. Funnene peker likevel mot et gjennomgående mønster: arenaene finnes, men er i liten grad koblet til hverandre eller til det formelle styringssystemet, og medvirkning blir ofte prosedyre snarere enn reell påvirkning. Kortsiktige grep sikter mot å koble eksisterende deltakelsesarenaer tettere til reell innflytelse. De langsiktige mot å institusjonalisere deltakende styringsformer.

Kort sikt

Inviter til nasjonale folkesamtaler om samfunnsverdier og langsiktige veivalg, koblet til reell innflytelse over agenda-setting. Som vist i kapittel 4 har flere foregangsland gjennomført folkesamtaler om klima, livskvalitet og framtidige generasjoner. En norsk variant kan invitere innbyggere til å drøfte hva som er viktig for et godt liv, hvilket samfunn de ønsker å gi videre til framtidige generasjoner, og hvordan forholdet mellom vekst og livskvalitet skal balanseres. Folkesamtalene kan bygge på erfaringer fra Framtidspanelet, og kobles til beslutningspunkter der innspillene faktisk har vekt, ikke til høringer om allerede definerte rammer. For å ivareta inkludering kan brede folkesamtaler kombineres med aktiv, oppsøkende og kultursensitiv dialog med barn, unge, minoriteter og grupper som vanligvis ikke deltar, slik at deltakelse ikke blir enda en kanal for majoritetsbefolkningen og de mest privilegerte. Slike folkesamtaler kan med fordel forankres på øverste politiske nivå. Aotearoa New Zealand, som har et eget rammeverk og målesystem for livskvalitet for urfolk, utviklet av og med urfolk, er en relevant læringskilde.

Trekk sivilsamfunn, partene i arbeidslivet og andre samarbeidsaktører tettere inn som medskapere, ikke bare som høringsparter og leverandører. Det organiserte trepartssamarbeidet er en etablert kanal og en styrke ved den norske modellen. Partene i arbeidslivet kan kobles tettere til livskvalitetsarbeidet, både som medvirkningsarena og som aktører som former arbeidslivets bidrag til befolkningens livskvalitet. Frivillig sektor og brukerorganisasjoner kan tilsvarende trekkes inn som kunnskapskilder, slik at kontekstuell og erfaringsbasert kunnskap om lokalsamfunn og levd liv tilflyter beslutningsprosessene.

Lang sikt

Over tid avhenger en livskvalitetsøkonomisk orientering av at folkedrevet styring forankres institusjonelt, slik at deltakelse ikke avhenger av enkeltpersoners initiativ eller skiftende politisk vilje. En slik institusjonalisering henger nært sammen med en uavhengig oppfølgingsmekanisme som verner det langsiktige hensynet til framtidige generasjoner og legitimerer deltakelse. Et framtidombud eller tilsvarende ordning (jf. S3) kan ha en slik dobbeltrolle: både rettslig oppfølging og demokratisk legitimitetsfunksjon.

Institusjonaliser deltakende styringsformer og knytt dem til reelle beslutningspunkter.

Folkepaneler, samskapingsarenaer og lignende ordninger kan over tid forankres som faste deler av styringssystemet. Det avgjørende er ikke nødvendigvis at deltakelsen er omfattende, men at relevante og berørte grupper får delta, bli hørt og bidra. Slike medvirknings- og samskapingsprosesser må kobles til beslutningspunkter der de faktisk har vekt, i agenda-setting, problemdefinisjon og prioritering. Demokratiske innovasjoner som folkepaneler virker best når de er koblet til folkevalgte organer og supplerer det representative demokratiet, ikke når de står løsrevet fra det (Ohren, 2024; Smith, 2021). En tydeligere ansvarsfordeling mellom stat, kommune og sivilsamfunn kan samtidig verne sivilsamfunnets rolle som demokratisk infrastruktur, slik at staten forholder seg til sivilsamfunn og sosiale entreprenører som partnere med delt problemdefinisjon, ikke som leverandører av forhåndsdefinerte tiltak.

6.2 Anbefalinger

Avsluttende refleksjoner

En orientering mot livskvalitetsøkonomi handler til syvende og sist om et grunnleggende spørsmål: Hva økonomien og samfunnsstyringen skal være til for. Rapporten har vist at Norge har mye av det som skal til for å kunne stille dette spørsmålet på en mer systematisk måte. Samtidig peker analysen på en grunnleggende spenning: Den norske modellen er fortsatt tett koblet til økonomisk vekst, høy sysselsetting og bærekraftige offentlige finans.

Forholdet mellom kortsiktig økonomisk verdiskaping og det som bygger livskvalitet og bærekraft over tid, bør derfor drøftes åpent som et politisk veivalg, ikke bare håndteres som en teknisk avveining mellom ulike hensyn. Dette er likevel ikke et nullsumforhold: å forebygge sosial og økologisk svikt kan også beskytte selve forutsetningene for framtidig verdiskaping, arbeid og fellesskap.

Et slikt veivalg kan ikke tas av én aktør alene. Det forutsetter en bred samfunnsdialog der fordelingsmessige, generasjonsmessige og økologiske konsekvenser synliggjøres, og der kommuner, partene i arbeidslivet, sivilsamfunn, næringsliv, filantropiske aktører og innbyggere får reell mulighet til å forme premissene. Disse aktørene forvalter ulike former for ressurser, kunnskap, legitimitet og handlingsrom: fra kommunenes nærhet til hverdagsliv og lokalsamfunn, via fagbevegelsens brede samfunnsforankring, til private og filantropiske aktørers mulighet til å eksperimentere og investere langsiktig. Folkesamtaler om hva som teller, og hvilke veivalg som bør tas, kan være én mulig inngang. Internasjonale erfaringer tyder på at slike prosesser kan bidra til forankring og varig legitimitet når de kobles til reelle beslutningsprosesser.

Det er flere mange spørsmål som gjenstår å avklare i det videre arbeidet: hvor langt det er ønskelig og mulig å forplikte budsjettprosessen til livskvalitetsmål innenfor norsk forvaltningstradisjon;

hvordan en uavhengig oppfølgingsmekanisme kan utformes i en kultur som tradisjonelt er tilbakeholden med rettsliggjøring; hvordan folkesamtaler kan kobles til beslutninger uten å undergrave det representative demokratiet; og hvordan forholdet mellom vekst og livskvalitet kan drøftes åpent uten å bli stående i en abstrakt motsetning. Dette er ikke svakheter ved handlingsrommet, men åpne spørsmål som følger med enhver reell samfunnsomstilling. Anbefalingene i rapporten tegner derfor et handlingsrom snarere enn en plan.

Hvilke grep som faktisk tas, i hvilken rekkefølge og med hvilken forankring, er et politisk og institusjonelt spørsmål. Det denne rapporten kan vise, er at handlingsrommet finnes, at det er gjenkjennelig i den norske modellens egne tradisjoner, og at det først kan bli styrende dersom livskvalitet og utjevning kobles til de mekanismene som binder styringen over tid. Veien videre handler derfor mindre om å bygge noe helt nytt enn om å la verdier Norge allerede bekjenner seg til, få større betydning for hvordan samfunnet faktisk styres.

Dersom Norge lykkes med dette, kan resultatet bli et samfunn som ikke bare måler gode liv, men i større grad styrer for dem, for alle som bor her i dag og for dem som kommer etter. Norge har mange av forutsetningene. Spørsmålet som gjenstår, er hvordan disse kan tas i bruk på en måte som er politisk forankret, demokratisk legitim og institusjonelt gjennomførbar.

Referanser

Aastvedt, A., & Sørensen, C. (2023). Er det kommunale motefenomenet samskaping et magisk konsept? In H. Haukelien & T. E. Lunder (Eds.), *Hvordan kommuner tenker: Politik- og praksisnær forskning i kommunale virkeligheter* (pp. 99–121). Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215054544-23-05>

Aastvedt, A., & Vike, H. (2025). Co-creation and the boundaries of democracy: Institutional tensions in the Nordic welfare municipality. *Public Management Review*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/14719037.2025.2604103>

Abrar, P. (2021). Building the transition together: WEAll's perspective on creating a wellbeing economy. *The well-being transition* (pp. 147–161). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-67860-9_9

Agrawal, S., Sharma, N., Agrawal, R., Lazzolino, G., & Bruni, M. E. (2025). Beyond GDP: A triple helix framework for a happiness economy. *Social Indicators Research*, 179(1), 67–94.

Alaimo, L. S. (2023). Complex systems and complex adaptive systems. In F. Maggino (Ed.), *Encyclopedia of quality of life and well-being research*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17299-1_104659

Alanko, L. (2022). How to introduce a wellbeing economy model. Demos Helsinki. <https://demoshelsinki.fi/how-to-introduce-a-wellbeing-economy-model/>

Allardt, E. (1976). Dimensions of welfare in a comparative Scandinavian study. *Acta Sociologica*, 19(3), 227–239. <https://doi.org/10.1177/000169937601900302>

Allardt, E. (1993). Having, loving, being: An alternative to the Swedish model of welfare research. In M. Nussbaum & A. Sen (Eds.), *The quality of life* (pp. 88–94). Oxford University Press.

Andersen, A. J., Haugland, S. H., Nesvåg, R., Hauge, L. J., Reneflot, A., & Knapstad, M. (2025). Temautgave av Folkehelse rapporten 2025: Barn og unges psykiske helse. Folkehelseinstituttet.

Annala, M., Gronchi, I., Leppänen, J., & Mertsola, S. (2021). A call for humble governments. Demos Helsinki.

Ansell, C., & Miura, S. (2020). Can the power of platforms be harnessed for governance? *Public Administration*, 98(1), 261–276.

Ansell, C., Sørensen, E., & Torfing, J. (2024a). Co-creation: The new kid on the block in public governance. *Policy & Politics*, 52(2), 211–230.

Ansell, C., Sørensen, E., Torfing, J., & Trondal, J. (2024c). *Robust governance in turbulent times*. Cambridge University Press.

Ansell, C., Sørensen, E., & Torfing, J. (2024b). The democratic quality of co-creation: A theoretical exploration. *Public Policy and Administration*, 39(2), 149–170.

Arbeids- og velferdsforvaltningen. (2026). Regelendring uføretrygd. <https://www.nav.no/regelendring-uforetrygd>

Arksey, H., & O'Malley, L. (2005). Scoping studies: Towards a methodological framework. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(1), 19–32. <https://doi.org/10.1080/1364557032000119616>

Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2026, 4. mai). Høring – forskrift om forsøk med ytelsen aktivitetspenger for unge (forsøket Et enklere Nav) [Høring]. Regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-forskrift-om-forsok-med-ytelsen-aktivitetspenger-for-unge-forsoket-et-enklere-nav/id3158144/>

Arbeids- og velferdsforvaltningen (2026). Regelendring uføretrygd. <https://www.nav.no/regelendring-uforetrygd>

Bache, I., & Reardon, L. (2016). The politics and policy of wellbeing: Understanding the rise and significance of a new agenda. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781783479337>
Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2022). Barnevernsreformen — en oppvekstreform. Bufdir. <https://www.bufdir.no/fagstotte/barnevern-oppvekst/barnevernsreformen/>

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2024). Datainfrastruktur for barn og unge: Status og utfordringer. Bufdir.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (2026). Gevinster for kommuner og samfunnet ved gode forebyggingstiltak. Bufdir. <https://www.bufdir.no/rapporter/dokumentside/buf00005986/>

Barne- og familiedepartementet. (2026, 16. mars). Mandat for samfunnsoppdraget Ingen barn og unge utenfor! (2025–2035). Norges forskningsråd. <https://www.forskningsradet.no/siteassets/forskningspolitisk-radgivning/samfunnsoppdrag/barn-og-unge/mandat-ingen-barn-unge-utenfor.pdf>

Barneombudet. (2024). Barns rettigheter i Norge. <https://www.barneombudet.no/vart-arbeid/publikasjoner/barns-rettigheter-i-norge-2024-barneombudets-supplerende-rapport-til-fns-barnekomite>

Bärnthaler, R., Novy, A., & Plank, L. (2024). The power to transform structures: Power complexes and the challenges for realising a wellbeing economy. *Humanities & Social Sciences Communications*, 11(1), Article 656. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03065-7>

Barriers, drivers, benefits and ways forward. *Administration & Society*, 51(5), 795–825. <https://doi.org/10.1177/0095399716680057>

Barstad, A. (2020). Økonomi, helse og livskvalitet: En analyse av Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2017 (Rapporter 2020/11). Statistisk sentralbyrå.

Barstad, A., Bjørnskau, T., & Rønning, E. (2023). Forslag til et rammeverk for måling av livskvalitet i Norge (Rapporter 2023/51). Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekar/artikler/forslag-til-et-rammeverk-for-maling-av-livskvalitet-i-norge>

Barstad, A., Sandvik, L., Hellevik, T., & Sørensen, K. (2016). Gode liv i Norge: Utredning om måling av befolkningens livskvalitet. Helsedirektoratet.

Bartelet, E., & de Gooyert, V. (2025). Capability-based policy design: A systems thinking approach. *Policy Sciences*, 58(1), 45–68.

Aastvedt, A., & Sørensen, C. (2023). Er det kommunale motefenomenet samskaping et magisk konsept? In H. Haukelien & T. E. Lunder (Eds.), *Hvordan kommuner tenker: Politikk- og praksisnær forskning i kommunale virkeligheter* (pp. 99–121). Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215054544-23-05>

Aastvedt, A., & Vike, H. (2025). Co-creation and the boundaries of democracy: Institutional tensions in the Nordic welfare municipality. *Public Management Review*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/14719037.2025.2604103>

Abrar, P. (2021). Building the transition together: WEAll's perspective on creating a wellbeing economy. *The well-being transition* (pp. 147–161). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-67860-9_9

Agrawal, S., Sharma, N., Agrawal, R., Lazzolino, G., & Bruni, M. E. (2025). Beyond GDP: A triple helix framework for a happiness economy. *Social Indicators Research*, 179(1), 67–94.

Alaimo, L. S. (2023). Complex systems and complex adaptive systems. In F. Maggino (Ed.), *Encyclopedia of quality of life and well-being research*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17299-1_104659

Alanko, L. (2022). How to introduce a wellbeing economy model. Demos Helsinki. <https://demoshelsinki.fi/how-to-introduce-a-wellbeing-economy-model/>

Allardt, E. (1976). Dimensions of welfare in a comparative Scandinavian study. *Acta Sociologica*, 19(3), 227–239. <https://doi.org/10.1177/000169937601900302>

Allardt, E. (1993). Having, loving, being: An alternative to the Swedish model of welfare research. In M. Nussbaum & A. Sen (Eds.), *The quality of life* (pp. 88–94). Oxford University Press.

Andersen, A. J., Haugland, S. H., Nesvåg, R., Hauge, L. J., Reneflot, A., & Knapstad, M. (2025). Temautgave av Folkehelse rapporten 2025: Barn og unges psykiske helse. Folkehelseinstituttet.

Annala, M., Gronchi, I., Leppänen, J., & Mertsola, S. (2021). A call for humble governments. Demos Helsinki.

Ansell, C., & Miura, S. (2020). Can the power of platforms be harnessed for governance? *Public Administration*, 98(1), 261–276.

Ansell, C., Sørensen, E., & Torfing, J. (2024). Co-creation: The new kid on the block in public governance. *Policy & Politics*, 52(2), 211–230.

Ansell, C., Sørensen, E., Torfing, J., & Trondal, J. (2024). *Robust governance in turbulent times*. Cambridge University Press.

Ansell, C., Sørensen, E., & Torfing, J. (2024). The democratic quality of co-creation: A theoretical exploration. *Public Policy and Administration*, 39(2), 149–170.

Arbeids- og velferdsforvaltningen. (2026). Regelendring uføretrygd. <https://www.nav.no/regelendring-uforetrygd>

Bartelet, H. A., & de Gooyert, V. (2025). Facilitating the move towards a wellbeing economy through supporting infrastructure: A review of frontrunner countries. *Wellbeing, Space and Society*, 9, 100301. <https://doi.org/10.1016/j.wss.2025.100301>

Bason, C. S. (2023). Design af missionsorienteret innovation — en ny vej for mental trivsel. In *Vilde problemer: Værktøjskasse til politikere*. ISBN 9788712072270

Battaglia, F. (2025). The use of well-being metrics in national parliaments: An exploratory study of Scotland and Italy. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 21(1). <https://doi.org/10.1080/15487733.2025.2503078>

Bezczky, Z., Mathur, V., Roberts, L., Vallis, D., Sanders, M., Pickett, K. E., ... Westlake, D. (2026). Basic income for care leavers in Wales pilot evaluation: Third annual report, 2025 to 2026 (GSR report number 24/2026). Welsh Government. <https://www.gov.wales/basic-income-care-leavers-wales-pilot-evaluation-annual-report-2025-2026>

Biele, G., Bårdstu, S. K., & Syse, A. (2026, 7. mai). Kjennetegn ved barn som vokser opp i fattigdom: Oppvekstsvilkår, helse- og skoleforhold. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/publ/2026/kjennetegn-ved-barn-som-vokser-opp-i-fattigdom--oppvekstsvilkar-helse--og-skoleforhold/>

Birkelund, G. E., Heggebø, K., & Rogstad, J. (2017). Additive or multiplicative disadvantage? The scarring effects of unemployment for ethnic minorities. *European Sociological Review*, 33(1), 17–29.

Birkelund, G. E., Lillehagen, M., Ekre, V. P., & Ugreninov, E. (2014). Diskriminering i arbeidslivet — resultater fra randomiserte feltekspertiment i Oslo, Stavanger, Bergen og Trondheim. *Sosiologisk Tidsskrift*, 22(4), 352–382.

Birkjær, M., Burford, G., Aasen, M., Hasler, K., Galafassi, D., Schultz, L., & Svedin, U. (2021). Towards a Nordic wellbeing economy (Nord 2021049). Nordic Council of Ministers. <https://doi.org/10.6027/nord2021-049>

Boyce, C., Coscieme, L., Sommer, C., & Wallace, J. (2020, 28. juli). Understanding wellbeing (WEAll Briefing Papers: Little Summaries of Big Issues). Wellbeing Economy Alliance

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Braun, V., & Clarke, V. (2022). *Thematic analysis: A practical guide*. SAGE.

Briguglio, M., Czap, N., & Laffan, K. (2025). *Wellbeing and policy: Evidence for action*. Routledge. Briguglio, M., Formosa, G., & Galea, J. (Eds.). (2025). *Wellbeing and policy: Evidence for action*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003382447>

Buch-Hansen, H. (2025). Why degrowth should be disentangled from the wellbeing economy. *Ecological Economics*, 230. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0921800925000151>

Chater, N., & Loewenstein, G. (2023). The i-frame and the s-frame: How focusing on individual-level solutions has led behavioral public policy astray. *Behavioral and Brain Sciences*, 46, e147. <https://doi.org/10.1017/S0140525X22002023>

Cook, D., Kaji, T. B., & Davíðsdóttir, B. (2023). An assessment of the scope and comprehensiveness of well-being economy indicator sets: The cases of Iceland, Scotland and New Zealand. *Ecological Economics*, 205. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2022.107728>

Cook, S., & Davíðsdóttir, B. (2021). A review of the operationalisation of the wellbeing economy concept. *Ecological Economics*, 186, 107062. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107062>

Costanza, R., Fioramonti, L., Kubiszewski, I., Markowitz, D., Orr, C., Trebeck, K., & Wallis, S. (2020). Creating a Wellbeing Economy Alliance (WEAll) to motivate and facilitate the transition.

Costongs, C., Stegeman, I., Putatti, V., & Godfrey, A. (2024). The potential of EU policies for achieving wellbeing economies. *European Journal of Public Health*. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckae144.626>

Council of the European Union. (2019). Council conclusions on the economy of wellbeing (13432/19). <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13432-2019-INIT/en/pdf>

Cox, R., & Stafsing, T. (2024). Wellbeing economy approaches in Nordic countries. Nordic Council of Ministers.

Craw, G. (2025). Public Finance Act submission. WEAll Aotearoa. <https://www.weall.org.nz/submissions/public-finance-act-submission>

Crawford, G., & Trebeck, K. (2025). Putting all our eggs in one basket while dancing around the elephant in the room: How health and economy conversations need to better align. *Health Promotion Journal Australia*, 36, e70050.

Crawford, G., Baum, F., Lawless, A., & Freeman, T. (2025). Putting health in all policies into practice: A realist review. *Health Promotion International*, 40(1), Article daae156.

Crisp, R., Waite, D., Green, A., Hughes, C., Lupton, R., MacKinnon, D., & Pike, A. (2024). 'Beyond GDP' in cities: Assessing alternative approaches to urban economic development. *Urban Studies*, 61(7), 1209–1229.

Dahl, E., & Elstad, J. I. (2022). Sosial ulikhet tar liv: Faglige og folkehelsepolitiske vurderinger. Nasjonalforeningen for folkehelsen. <https://nasjonalforeningen.no/contentassets/87337144e11647aebc423380a3adc7c0/sosial-ulikhet-tar-liv-rapport-2022-1.pdf>

Daly, H. E. (2005). Economics in a full world. *Scientific American*, 293(3), 100–107.

Daly, H. E. (2013). A further critique of growth economics. *Ecological Economics*, 88, 20–24. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2013.01.007>

Daly, H. E., & Cobb, J. B. (1989). For the common good: Redirecting the economy toward community, the environment, and a sustainable future. Beacon Press.

Dalziel, P., Saunders, C., & Saunders, J. (2018). Wellbeing economics: The capabilities approach to prosperity. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-93194-4>

Demos Helsinki. (2025, December 5). Finland, what is our promise for future generations? <https://demoshelsinki.fi/foresight-friday-finland-future-generations/>

Diener, E., & Seligman, M. E. P. (2004). Beyond money: Toward an economy of well-being. *Psychological Science in the Public Interest*, 5(1), 1–31. <https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2004.00501001.x>

Diener, E., Oishi, S., & Tay, L. (2018). Advances in subjective well-being research. *Nature Human Behaviour*, 2(4), 253–260.

DiMartino, S., & Prilleltensky, I. (2020). Happiness as fairness: The relationship between national life satisfaction and social justice in EU countries. *Journal of Community Psychology*, 48. <https://doi.org/10.1002/jcop.22398>

Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ). (2023a). Demokrati og deltakelse. <https://www.dfo.no/demokrati-og-deltakelse>

Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ). (2023b). Veileder i samfunnsøkonomiske analyser. Direktoratet for forvaltning og økonomistyring. <https://dfo.no/fagomrader/utredning-og-analyse-av-statlige-tiltak/samfunnsokonomiske-analyser/veileder-i-samfunnsokonomiske-analyser>

Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ). (2025a). Departementene i en brytningstid (DFØ-rapport 2025:2). <https://dfo.no/rapporter/departementene-i-en-brytningstid>

Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ). (2025b). Strategisk arbeid i statsbudsjettprosessen (DFØ-notat 2025:5). <https://dfo.no/rapporter/dfo-notat-20255-strategisk-arbeid-i-statsbudsjettprosessen>

Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ). (2025c). Utfordringsbildet i forvaltningen: Utviklingstrekk og gjennomgående utfordringer innen organisering, styring og ledelse i norsk forvaltning (DFØ-notat 2025:3). <https://dfo.no/rapporter/utfordringsbildet-i-forvaltningen>

Direktoratet for forvaltning og økonomistyring (DFØ). (2025d). I spenningsfeltet mellom vertikal styring og horisontal tilpasning: Evaluering av etatssamarbeidet for utsatte barn og unge (DFØ-rapport 2025:6). <https://dfo.no/rapporter/i-spenningsfeltet-mellom-vertikal-styring-og-horisontal-tilpasning>

Dodge, R., Daly, A. P., Huyton, J., & Sanders, L. D. (2012). The challenge of defining wellbeing. *International Journal of Wellbeing*, 2(3), 222–235. <https://doi.org/10.5502/ijw.v2i3.4>

Dolan, P., Layard, R., & Metcalfe, R. (2011). Measuring subjective wellbeing for public policy: Recommendations on measures. Office for National Statistics.

Dolan, P., Peasgood, T., & White, M. (2008). Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being. *Journal of Economic Psychology*, 29(1), 94–122. <https://doi.org/10.1016/j.joep.2007.09.001>

Douglas, M. J., Foster, C., McDermott, R., Bunse, L., Clemens, T., Walker, J., & Green, L. (2024). Can health impact assessment help tackle commercial determinants of health and support a wellbeing economy? *Health Promotion International*, 39(6). <https://doi.org/10.1093/heapro/daae135>

Douglas, S., Schillemans, T., 't Hart, P., Ansell, C., Andersen, L. B., Flinders, M., Head, B., Moynihan, D., Nabatchi, T., O'Flynn, J., Peters, B. G., Raadschelders, J., Sancino, A., Sørensen, E., & Torfing, J. (2021). Rising to Ostrom's challenge: An invitation to walk on the bright side of public governance and public service. *Policy Design and Practice*, 4(4), 441–451. <https://doi.org/10.1080/25741292.2021.1972517>

Easterlin, R. A. (1974). Does economic growth improve the human lot? Some empirical evidence. In P. A. David & M. W. Reder (Eds.), *Nations and households in economic growth: Essays in honor of Moses Abramovitz* (pp. 89–125). Academic Press.

Easterlin, R. A. (2001). Income and happiness: Towards a unified theory. *The Economic Journal*, 111(473), 465–484. <https://doi.org/10.1111/1468-0297.00646>

Easterlin, R. A. (2013). Happiness, growth, and public policy. *Economic Inquiry*, 51(1), 1–15. <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.2012.00505.x>

Eckersley, R. (2009). Population measures of subjective wellbeing: How useful are they? *Social Indicators Research*, 94(1), 1–12. <https://doi.org/10.1007/s11205-008-9339-8>

Elson, D. (2017). Recognize, reduce, and redistribute unpaid care work: How to close the gender gap. *New Labor Forum*, 26(2), 52–61. <https://doi.org/10.1177/1095796017700135>

EU Wellbeing Economy Coalition (EU WEC). (2023). Discussion paper on EU wellbeing economy. <https://ieep.eu/wp-content/uploads/2023/06/Discussion-Paper-on-EU-Wellbeing-Economy.pdf>

EuroHealthNet & Institute of Public Health. (2024). Wellbeing economy: An economy that works for people and planet. EuroHealthNet.

European Commission. (2026). Strategy on intergenerational fairness. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_26_535

Featherstone, B., Gupta, A., Morris, K., & Warner, J. (2018). Let's stop feeding the risk monster: Towards a social model of 'child protection'. *Families, Relationships and Societies*, 7(1), 7–22. <https://doi.org/10.1332/204674316X14552878034622>

Finnish Government. (2019). Programme of Prime Minister Sanna Marin's Government 10 December 2019: Inclusive and competent Finland — a socially, economically and ecologically sustainable society. Finnish Government. <https://valtioneuvosto.fi/en/marin/government-programme>

Fioramonti, L. (2013). *Gross domestic problem: The politics behind the world's most powerful number*. Zed Books.

Fioramonti, L. (2017). *Wellbeing economy: Success in a world without growth*. Pan Macmillan South Africa.

Fioramonti, L., Coscieme, L., & Mortensen, L. F. (2019). From gross domestic product to wellbeing: How alternative indicators can help connect the new economy with the Sustainable Development Goals. *The Anthropocene Review*, 6(3), 207–222. <https://doi.org/10.1177/2053019619869947>

Fioramonti, L., Coscieme, L., Costanza, R., Kubiszewski, I., Trebeck, K., Wallis, S., Roberts, D., Mortensen, L. F., Pickett, K. E., Wilkinson, R., Ragnarsdóttir, K. V., McGlade, J., Lovins, H., & De Vogli, R. (2022). Wellbeing economy: An effective paradigm to mainstream post-growth policies? *Ecological Economics*, 192, 107261. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107261>

Fioramonti, L., Coscieme, L., & Sutton, P. C. (2016). The economy of well-being. *Solutions*, 7(2), 51–57.

Fleischer, L., & Stokenberga, L. (2023). Well-being in Finland: Bringing together people, economy and planet (OECD Papers on Well-being and Inequalities, Working Paper No. 11). OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/04/well-being-in-finland_5250f1de/ecf06a58-en.pdf

FN [United Nations]. (1987). Vår felles framtid [Brundtland-rapporten]. Verdenskommisjonen for miljø og utvikling. Tiden Norsk Forlag. https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2007080601018

FN [United Nations]. (2015). Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. <https://sdgs.un.org/2030agenda>

FN [United Nations]. (2024). Pact for the future, global digital compact and declaration on future generations. FNs generalforsamling. <https://www.un.org/pact-for-the-future/en>

Folkehelseinstituttet. (2023). Folkehelse rapporten 2023. <https://www.no/he/folkehelse rapporten/>

Folkehelseinstituttet. (2026a). Den nasjonale folkehelseundersøkelsen 2025: Fremgangsmåte og utvalgte resultater. Folkehelseinstituttet. <https://www.fhi.no/publ/2026/den-nasjonale-folkehelseundersokelsen-2025-fremgangsmate-og-utvalgte-resultater/>

Folkehelseinstituttet. (2026b). Kjennetegn ved barn som vokser opp i fattigdom – oppvekstsvilkår, helse- og skoleforhold.

Forskningsrådet. (2026). Langtidsplan for forskning. <https://www.forskningsradet.no/forskningspolitikk-strategi/ltp/>

Framtidspanelet. (2025). Framtidspanelet – en stemme fra folket: Norge er et av verdens rikeste land. Hvordan kan vi bruke vår rikdom til beste for verden, oss selv og kommende generasjoner? <https://www.framtidspanelet.no/>

Francés, F., & La Parra-Casado, D. (2019). Participation as a driver of health equity. WHO Regional Office for Europe. <https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289054126>

Fricker, M. (2007). *Epistemic injustice: Power and the ethics of knowing*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198237907.001.0001>

Future Generations Commissioner for Wales. (2018). *Submission to the Justice Commission from the Future Generations Commissioner for Wales*. Commission of Justice in Wales.
<https://www.gov.wales/sites/default/files/publications/2018-06/Submission%20to%20the%20Justice%20Commission%20from%20the%20Future%20Generations%20Commissioner%20for%20Wales.pdf>

García Vaquero, M., Sánchez-Bayón, A., & Lominchar, J. (2021). European Green Deal and Recovery Plan: Green jobs, skills and wellbeing economics in Spain. *Energies*, 14(14), 4145.
<https://doi.org/10.3390/en14144145>

Glenday, P., Shepherd, E., Ramakrishnan, K., California I00, & School of International Futures. (2023). *Intergenerational fairness toolkit: Designing policies and practices for current and future generations*. California I00. <https://california100.org/wp-content/uploads/2023/11/CAI00-Toolkit-Intergenerational-Fairness.pdf>

Goldblatt, P., Castedo, A., Allen, J., Lionello, L., Bell, R., Marmot, M., von Heimburg, D., & Ness, O. (2023). Rapid review of inequalities in health and wellbeing in Norway since 2014. UCL Institute of Health Equity.

Goodin, R. E. (Ed.). (1996). *The theory of institutional design*. Cambridge University Press.

Hacker, J. S. (2011). *The institutional foundations of middle-class democracy*. Policy Network.
<http://www.policy-network.net/articles/3998/Theinstitutional-foundations-of-middle-class-democracy>

Hacker, J. S., & Pierson, P. (2010). *Winner-take-all politics: How Washington made the rich richer – and turned its back on the middle class*. Simon & Schuster.

Hair, J. F., Risher, J. J., Sarstedt, M., & Ringle, C. M. (2021). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)* (3rd ed.). SAGE Publications.

Hayden, A. (2024). The wellbeing economy in practice: Sustainable and inclusive growth? Or a post-growth breakthrough? *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1).
<https://doi.org/10.1057/s41599-024-03385-8>

Hayden, A. (2025). Buzzword or breakthrough beyond growth? The mainstreaming of the Wellbeing Economy, *Ecological Economics*, Elsevier, 227(C).

Hayden, A., & Dasilva, C. (2022). The wellbeing economy: Possibilities and limits in bringing sufficiency from the margins into the mainstream. *Frontiers in Sustainability*, 3.
<<https://doi.org/10.3389/frsus.2022.966876>>

Heimburg, D. & Ness, O. (2021). Relational welfare: a socially just response to co-creating health and wellbeing for all. *Scandinavian Journal of Public Health*, 49(6):639-652.

Heimburg, D. V., Prilleltensky, I., Ness, O., & Ytterhus, B. (2022). From public health to public good: Toward universal wellbeing. *Scandinavian journal of public health*, 50(7), 1062–1070.

- Heimburg, D., & Røiseland, A. (2023). Translating wellbeing economy into local governance: Challenges and opportunities. *Local Government Studies*, 49(5), 1–20.
- Heimburg, D.v., Langås S.V., & Røiseland, A. (2023). *Taylor & Francis Journals*, 43(1), 26-35, DOI: 10.1080/09540962.2022.2120295
- Heimburg, D., Ness, O., Kojan, B. H., Nielsen, H. H., Krokstad, S., Kaspersen, S. L., Eilertsen, M., Nes, R. B., Hofstad, H., Vedeld, T., Svensson, H. B., & Krokstad, M. A. (2024). Innbyggernes modell i Trondheim kommune: Hovedrapport(IPLs rapportserie nr. 9/2024). NTNU WellFare. https://www.ntnu.no/documents/1266706089/1283906963/Rapport+N9_2_Innbyggernes+modell.pdf/f1f23a7e-259a-9a83-d0ab-e1afb0ec0cb9
- Helliwell, J. F., Layard, R., & Sachs, J. D. (Eds.). (2012). *World happiness report 2012*. Sustainable Development Solutions Network.
- Helliwell, J. F., Layard, R., Sachs, J. D., De Neve, J.-E., Aknin, L. B., & Wang, S. (Eds.). (2026). *World happiness report 2026*. Sustainable Development Solutions Network.
- Helse- og omsorgsdepartementet (2025). Nasjonal livskvalitetsstrategi. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-livskvalitetsstrategi/id3111081/>
- Hensher, M. (2024). Well-being economics – from slogan to discipline? Comment on "Can a well-being economy save us?". *International Journal of Health Policy and Management*, 13, 8871. <https://doi.org/10.34172/ijhpm.8871>
- High-Level Expert Group on Beyond GDP. (2026). Counting what Counts: A compass of progress for people and planet. United Nations. https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/high-level_expert_group_on_beyond_gdp_final_report.pdf
- Hirvilammi, T., & Koch, M. (2020). Sustainable welfare beyond growth. *Sustainability*, 12(5), Article 1824. <https://doi.org/10.3390/su12051824>
- Hoekstra, R. (2020). *Replacing GDP by 2030: Towards a common language for the well-being and sustainability community*. Cambridge University Press. <<https://doi.org/10.1017/9781108608558>>
- Howe, S., & Nutbeam, D. (2023) Interview with inaugural Future Generations Commissioner for Wales, Sophie Howe: embedding a wellbeing approach in government. *Public Health Res Pract* 33:e3322314. <https://doi.org/10.17061/phrp3322314>
- Inter-Parliamentary Union (2025). Proactive parliaments: How Committees of the Future address emerging challenges. <https://www.ipu.org/news/case-studies/2025-02/proactive-parliaments-how-committees-future-address-emerging-challenges>
- Jalonen, K., & Alanko, L. (2021, December 2). Designing policies for a wellbeing economy — learnings from Finland. Demos Helsinki. <https://demoshelsinki.fi/designing-wellbeing-economy-learnings-from-finland/>
- Jackson, T. (2009). *Prosperity without growth: Economics for a finite planet*. Earthscan.
- Jackson, T. (2017). *Prosperity without growth: Foundations for the economy of tomorrow* (2nd ed.). Routledge.

Jackson, T. (2021). Post growth: Life after capitalism. Polity Press.

Jackson, T. (2025). The care economy. John Wiley & Sons.

Jackson, T., & Victor, P. A. (2019). Unraveling the claims for (and against) green growth. *Science*, 366(6468), 950–951. <https://doi.org/10.1126/science.aay0749>

JointAction Prevent Non-Communicable Diseases. (2024). D9.6.2 SAQ report: Mapping the wellbeing economy. Joint Action on Cancer and Other NCDs Prevention.

JointAction Prevent Non-Communicable Diseases. (2025). The Wellbeing Economy Toolbox. <https://www.preventnecd.eu/resources/toolboxes/wellbeing-economy-toolbox/>

Jølstad, A., & Sterri, A. B. (2023). Tre forslag for mer langsiktig politikk. *Langsikt*. <https://www.langsikt.no/publikasjoner/tre-forslag-for-mer-langsiktig-politikk>

Kabeer, N., & Plomien, A. (2026). Gender justice and the wellbeing economy: The feminist case for an alternative economic paradigm (Ill Working Paper Series 169). International Inequalities Institute, London School of Economics and Political Science. <https://doi.org/10.21953/researchonline.lse.ac.uk.00138143>

Kania, J., Kramer, M., & Senge, P. (2018). The water of systems change. FSG. https://www.fsg.org/publications/water_of_systems_change

Kickbusch, I., Demaio, S., Grimes, A., Williams, C., de Leeuw, E., & Herriot, M. (2022). The Wellbeing Economy is within reach—let's grasp it for better health. *Health Promotion International*, 37(4), daac055. <https://doi.org/10.1093/heapro/daac055>

Kickbusch, I. & Behrendt, T. (2013). Implementing a Health 2020 vision: governance for health in the 21st century: making it happen. World Health Organization. Regional Office for Europe.

Kinge, J. M., Modalsli, J. H., Øverland, S., Gjessing, H. K., Tollånes, M. C., Knudsen, A. K., Skirbekk, V., Strand, B. H., Håberg, S. E., & Vollset, S. E. (2019). Association of household income with life expectancy and cause-specific mortality in Norway, 2005–2015. *JAMA*, 321(19), 1916–1925. <https://doi.org/10.1001/jama.2019.4329>

Kommunal- og distriktsdepartementet. (2024). Utjamnar inntektsskilnadene og oppdaterer kostnadsnøkkelen. Regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/utjamnar-inntektsskilnadene-og-oppdaterer-kostnadsnokkelen/id3039182/>

Kommunal- og distriktsdepartementet. (2025). Inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner. Regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommuneokonomi/inntektssystemet/id2829838/>

Korhonen, S., Alanko, L., Jalonen, K., Hiilami, H. & Ahokas, J. (2022) Paths to a wellbeing economy. Policy Brief 2022:21. Demos Helsinki.

Korhonen, S., Malkamäki, M., & Hiilamo, H. (2025). Finland's governance model for the wellbeing economy: Proposals for action in national-level decision-making. Finnish Institute for Health and Welfare (THL). <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/62c5fddf-4ad7-4148-9d13-1941733aa931/content>

- Krick, E. (2025). Modes of involvement: Citizen participation in the Norwegian health and planning sector. *Policy and Society*. <https://doi.org/10.1093/polsoc/puaf026>
- KS (2026). Utenfor regnskapet. <https://www.ks.no/utenforregnskapet>
- Lang, M., & Marsden, T. (2018). Rethinking growth: Towards the well-being economy. *Local Economy: The Journal of the Local Economy Policy Unit*, 33(5), 496–514. <https://doi.org/10.1177/0269094218792474>
- Lauzon, C., Stevenson, A., Peel, K., & Brinsdon, S. (2023). A "bottom up" health in all policies program: Supporting local government wellbeing approaches. *Health Promotion Journal of Australia*, 34(3), 660–666. <https://doi.org/10.1002/hpja.712>
- Layard, R. (2005). *Happiness: Lessons from a new science*. Penguin Books.
- Layard, R. (2006). Happiness and public policy: A challenge to the profession. *The Economic Journal*, 116(510), C24–C33. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2006.01073.x>
- Layard, R., Clark, A. E., Cornaglia, F., Powdthavee, N., & Vernoit, J. (2014). What predicts a successful life? A life-course model of well-being. *The Economic Journal*, 124(580), F720–F738. <https://doi.org/10.1111/econj.12170>
- Levac, D., Colquhoun, H., & O'Brien, K. K. (2010). Scoping studies: Advancing the methodology. *Implementation Science*, 5(1), 69. doi: 10.1186/1748-5908-5-69
- Lillefjell, M., Hope, S., Anthun, K. S., Hermansen, E., Vik, J. T., Sund, E. R., Aasan, B. E. V., Sylte, M., & Maass, R. (2023). Planning for health equity: How municipal strategic documents and project plans reflect intentions instructed by the Norwegian Public Health Act. *Societies*, 13(3), 74. <https://doi.org/10.3390/soc13030074>
- Lo, C., Vike, H., & Aastvedt, A. (2025). Nok om samskaping? Når misjonen overviner presisjonen. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 66(3), 1–14. <https://doi.org/10.18261/tfs.66.3.8>
- Lodge, M., & Wegrich, K. (Eds.). (2014). *The problem-solving capacity of the modern state: Governance challenges and administrative capacity*. Oxford University Press.
- Loga, J. (2018). Sivilsamfunnets roller i velferdsstatens omstilling. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 2(1), 58–73. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2018-01-05>
- Mankiw, N. G., & Taylor, M. P. (2020). *Economics* (5th ed.). Cengage Learning EMEA.
- Manley, J., & Whyman, P. B. (Eds.). (2021). *The Preston model and community wealth building: Creating a socio-economic democracy for the future*. Routledge.
- Marmot, M. (2010). *Fair society, healthy lives: The Marmot review*. Institute of Health Equity.
- Marmot, M. (2015). *The health gap: The challenge of an unequal world*. Bloomsbury Publishing.
- Marmot, M., Allen, J., Boyce, T., Goldblatt, P., & Morrison, J. (2020). *Health equity in England: The Marmot review 10 years on*. Institute of Health Equity.

Martela, F. (2024). Being as Having, Loving, and Doing: A Theory of Human Well-Being. *Personality and Social Psychology Review*, 28(4), 372-397.

Mason, N., & Büchs, M. (2023). Barriers to adopting wellbeing-economy narratives: comparing the Wellbeing Economy Alliance and Wellbeing Economy Governments. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 19(1), Article 2222624. <https://doi.org/10.1080/15487733.2023.2222624>

Mathur, V., Roberts, L., Bezecsky, Z., Lloyd, H., Vallis, D., Sanders, M., ... Westlake, D. (2025). Basic income for care leavers in Wales pilot evaluation: Annual report 2024 to 2025. Welsh Government. <https://www.gov.wales/basic-income-care-leavers-wales-pilot-evaluation-annual-report-2024-2025>

Max-Neef, M. A. (1991). *Human scale development: Conception, application and further reflections*. Apex Press.

Max-Neef, M. A. (1995). Economic growth and quality of life: A threshold hypothesis. *Ecological Economics*, 15(2), 115–118. [https://doi.org/10.1016/0921-8009\(95\)00064-X](https://doi.org/10.1016/0921-8009(95)00064-X)

Mazzucato, M. (2026). *The common good economy: A new compass*. Penguin Allen Lane. ISBN: 9780241722244

Mazzucato, M., & Dibb, G. (2019). *Missions: A beginner's guide*. UCL Institute for Innovation and Public Purpose.

McCartney, G., Hensher, M., & Trebeck, K. (2023). How to measure progress towards a wellbeing economy: Distinguishing genuine advances from 'window dressing'. *Public Health Research & Practice*, 33(2), Article 3322309. <https://doi.org/10.17061/phrp3322309>

McCartney, G., Büchs, M., Henley, J., Pybus, K., Shucksmith, M., Trebeck, K., & Walsh, D. (2025). What is a Wellbeing Economy, and what might its impact be on population health? *The Lancet Public Health*, 10(8), e607–e617. doi: 10.1016/S2468-2667(25)00192-6

McCartney, G., Hearty, W., Arnot, J., Popham, F., Cumbers, A., & McMaster, R. (2019). Impact of political economy on population health: A systematic review of reviews. *American Journal of Public Health*, 109(6), e1–e12. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2019.305001>

McGregor, J. A., & Pouw, N. (2017). Towards an economics of well-being. *Cambridge Journal of Economics*, 41(4), 1123–1142. <https://doi.org/10.1093/cje/bew044>

Meadows, D. H. (2008). *Thinking in systems: A primer*. Chelsea Green Publishing.

Meld. St. 5 (2019–2020). *Levende lokalsamfunn for fremtiden: Distriktsmeldingen*. Kommunal- og distriktsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-5-20192020/id2674349/>

Meld. St. 5 (2022–2023). *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023–2032*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-5-20222023/id2931400/>

Meld. St. 5 (2023–2024). *En motstandsdyktig helseberedskap: Fra pandemi til krig i Europa*. Helse- og omsorgsdepartementet.

Meld. St. 6 (2019–2020). Tid for lek og læring: Bedre innhold i barnehagen. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/>

Meld. St. 6 (2019–2020). Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/>

Meld. St. 7 (2019–2020). Nasjonal helse- og sykehusplan 2020–2023. Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-7-20192020/id2679013/>

Meld. St. 8 (2018–2019). Kulturens kraft. Kultur- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20182019/id2620206/>

Meld. St. 9 (2011–2012). Landbruks- og matpolitikken: Velkommen til bords. Landbruks- og matdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-9-20112012/id664980/>

Meld. St. 9 (2020–2021). Mennesker, muligheter og norske interesser i nord. Utenriksdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-9-20202021/id2787429/>

Meld. St. 10 (2018–2019). Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig. Justis- og beredskapsdepartementet.

Meld. St. 11 (2015–2016). Nasjonal helse- og sykehusplan 2016–2019. Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-11-20152016/id2462047/>

Meld. St. 11 (2024–2025). Arbeid, inkludering og velferd. Arbeids- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-11-20242025/id3062345/>

Meld. St. 13 (2020–2021). Klimaplan for 2021–2030. Klima- og miljødepartementet. <https://www.regjeringen.no/en/documents/meld.-st.-13-20202021/id2827405/>

Meld. St. 14 (2020–2021). Perspektivmeldingen 2021: Langsiktige perspektiver for norsk økonomi. Finansdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-14-20202021/id2834218/>

Meld. St. 15 (2022–2023). Folkehelsemeldinga: Nasjonal strategi for utjamning av sosiale helseforskjellar. Helse- og omsorgsdepartementet.

Meld. St. 21 (2016–2017). Lærelyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-21-20162017/id2544344/>

Meld. St. 26 (2014–2015). Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet. Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-26-2014-2015/id2409890/>

Meld. St. 26 (2022–2023). A changing climate – united for a climate-resilient society. Klima- og miljødepartementet.

Meld. St. 27 (2022–2023). Eit godt liv i heile Noreg – distriktspolitikk for framtida. Kommunal- og distriktsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-27-20222023/id2985545/>

Meld. St. 28 (2024–2025). Tro på framtida – uansett bakgrunn. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20242025/id3105151/>

Meld. St. 29 (2012–2013). Morgendagens omsorg. Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-29-20122013/id723252/>

Meld. St. 29 (2016–2017). Perspektivmeldingen 2017. Finansdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-29-20162017/id2546674/>

Meld. St. 31 (2023–2024). Perspektivmeldingen 2024. Finansdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-31-20232024/id3030042/>

Meld. St. 33 (2015–2016). NAV i en ny tid – for arbeid og aktivitet. Arbeids- og sosialdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-33-20152016/id2501017/>

Meld. St. 35 (2024–2025). Norges arbeid med bærekraftsmålene: Status, utfordringer og veien videre. Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-35-20242025/id3110260/>

Michaelson, J., Abdallah, S., Steuer, N., Thompson, S., & Marks, N. (2009). National accounts of well-being: Bringing real wealth onto the balance sheet. New Economics Foundation.

Midtbøen, A. H. (2016). Discrimination of the second generation: Evidence from a field experiment in Norway. *Journal of International Migration and Integration*, 17(1), 253–272. <https://doi.org/10.1007/s12134-014-0406-9>

Milte, R., Crocker, M., Chen, G., Duff, G., & Ratcliffe, J. (2025). New Horizons? Assessing General Public Preferences for a Wellbeing Economy in the Post-COVID-19 World. *Applied Health Economics and Health Policy*, 23(4), 679–691. <https://doi.org/10.1007/s40258-025-00951-2>

Ministry of Social Affairs and Health. (2024). Finland's national action plan for the economy of wellbeing 2023–2025. Ministry of Social Affairs and Health. <https://stm.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-00-5440-3>

Moll, J., Ang, S. Y., Kuruppu, C., & Adhikari, P. (2024). Towards a wellbeing economy: Reflections on wellbeing budgeting in New Zealand and Australia. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*. <https://doi.org/10.1108/jpbafm-11-2023-0197>

Nes, R. B., Hansen, T., & Barstad, A. (2018). Livskvalitet: Anbefalinger for et bedre målesystem (Rapport IS-2727). Helsedirektoratet.

Nes, R. B., Røysamb, E., Hansen, T. & Nilsen, T. S. (2025). Livskvalitet i Norge. Folkehelserapporten. FHI. <https://www.fhi.no/he/fr/folkehelserapporten/samfunn/livskvalitet-i-norge/#om-denne-siden>

New Zealand Parliament. (2020). Public Finance (Wellbeing) Amendment Act 2020. New Zealand Legislation. <https://www.legislation.govt.nz/act/public/2020/29/en/latest/#LMS254601>

Niu, X., Mika, J., Spiller, C., Haar, J., Rout, M., Reid, J., & Karamaina, T. (2025). The southern initiative: How indigenous values inspire social innovation and impact. *Journal of Management & Organization*, 31(6), 2821–2834. <https://doi.org/10.1017/jmo.2025.10032>

Norges forskningsråd. (2026). Ingen barn og unge utanfor. Forskningsrådet. <https://www.forskningsradet.no/forskningspolitikk-strategi/ltp/ungt-utanforskap/>

NOU 2026: 6. (2026). Den nye velferdscommunen. Helse- og omsorgsdepartementet.

Nussbaum, M. C. (2000). *Women and human development: The capabilities approach*. Cambridge University Press.

Nussbaum, M. C. (2011). *Creating capabilities: The human development approach*. Harvard University Press.

Nussbaum, M. C., & Sen, A. (Eds.). (1993). *The quality of life*. Oxford University Press.

O'Donnell, G., Deaton, A., Durand, M., Halpern, D., & Layard, R. (2014). *Wellbeing and policy*. Legatum Institute.

OECD. (2011). *How's life? Measuring well-being*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264121164-en>

OECD. (2013). *OECD guidelines on measuring subjective well-being*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264191655-en>

OECD. (2015). *How's life? 2015: Measuring well-being*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/how_life-2015-en

OECD. (2020). *How's life? 2020: Measuring well-being*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9870c393-en>

OECD. (2023). *Gender budgeting in OECD countries 2023*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/647d546b-en>

OECD. (2024). *How's life? 2024: Measuring well-being*. OECD Publishing.

OECD. (2026). *Forging new frontiers in mission-oriented innovation policies*. OECD Publishing.

Ohren, A. (2024). *The representative claims of deliberative mini-publics* [Doktoravhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet]. Doctoral theses at NTNU, 2024:164. <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/3132395>

Oslo Economics. (2021). *Samfunnsøkonomisk vurdering av marginalisering og utenforskap*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/015adcd9442b462e998821e3ee1b2973/samfunnsokonomisk-vurdering-av-marginalisering-og-utenforskap-oslo-economics.pdf>

Oslo Economics, Proba samfunnsanalyse, Frischsenteret, & CMS Kluge. (2024). Områdegjennomgang av arbeidsmarkedstiltak. Finansdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/omradegjennomgang-av-arbeidsmarkedstiltak/id3050084/>

Oslo Economics, OsloMet (Nova), & Frischsenteret. (2025). Områdegjennomgang av helserelaterte ytelser i folketrygden: Delrapport 2 – Tiltak (Rapport 2025-43). Finansdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/cd3d5bef8fb84c9e967b7edee656509e/helserelaterte-ytelser-delrapport-2.pdf>

Oslo kommune. (2026). Oppretter Markafond for naturen og fremtidige generasjoner. Byrådsavdeling for finans — Byrådsavdeling for miljø og samferdsel, Oslo kommune. <https://aktuelt.oslo.kommune.no/markafondet>

Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press

O'Connor, C., & Bennett, H. (2026). Lived experience as evidence in anti-poverty policy making: a governance-driven perspective. *Policy & Politics*, 54(2), 334-355. Retrieved May 27, 2026, from <https://doi.org/10.1332/03055736Y2025D000000078>

Parker, J. (2022). Politics, systems thinking and building the wellbeing economy: The example of Wales. In *Transformation Literacy* (pp. 203–218). https://doi.org/10.1007/978-3-030-93254-1_14

Parliament of Australia. (2025). Wellbeing of Future Generations Bill 2025. https://www.aph.gov.au/Parliamentary_Business/Bills_Legislation/Bills_Search_Results/Result?bld=r7315

Parliament of Finland. (u.å). Committee for the Future. <https://www2.eduskunta.fi/EN/valiokunnat/tulevaisuusvaliokunta/Pages/default.aspx>

Pascall, M (2023). A new approach to philanthropy: Creating a wellbeing economy. PHILEA. <https://philea.eu/opinions/a-new-approach-to-philanthropy-creating-a-wellbeing-economy/>

Pastorino, G., Stielke, A., von Heimbürg, D., & Ness, O. (2023). WHO deep dives on the well-being economy. WHO Regional Office for Europe

Pellikka & Hätönen (2025). Wellbeing and Policy in Finland. The economy-of-wellbeing approach. *Wellbeing and Policy*. (1 ed). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/reader/read-online/92d3b0d2-7bc2-455f-b539-58fecc0b0aba/chapter/pdf?context=ubx>

Peters, G., Head, B., Danaeefard, H., & Khosravi, M. (2026). What do we know about wicked problems after nearly 52 years? Tracing the DNA of wicked problems through a bibliometric study. *Administration & Society*, 58(3), 1–40. <https://doi.org/10.1177/00953997251415534>

Piketty, T. (2014). *Capital in the twenty-first century*. Harvard University Press.

Piketty, T. (2020). *Capital and ideology*. Harvard University Press.

Plan- og bygningsloven. (2008). Lov om planlegging og byggesaksbehandling (LOV-2008-06-27-71). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>

Polanyi, K. (1944). *The great transformation: The political and economic origins of our time*. Beacon Press.

Pontifex, K. (2023). A wellbeing index for South Australia. *Health Promotion Journal of Australia*, 34(3), 667--670.

Prilleltensky, I. (2020). Mattering at the intersection of psychology, philosophy, and politics. *American Journal of Community Psychology*, 65(1–2), 16–34. <https://doi.org/10.1002/ajcp.12368>

Prilleltensky, I., & Prilleltensky, O. (2021). *How people matter: Why it affects health, happiness, love, work, and society*. Cambridge University Press.

Prilleltensky, I., Scarpa, M. P., Ness, O., & Di Martino, S. (2023). Mattering, wellness, and fairness: Psychosocial goods for the common good. *American Journal of Orthopsychiatry*, 93(3), 198–210. <https://doi.org/10.1037/ort0000668>

Prilleltensky, I., Kruglanski, A. W., & Raviv, A. (2025b). The quest for significance and mattering: Epistemic, moral, and catalytic potential. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 35(5), Article e70156.

Prilleltensky, I., Martino S.D, Scarpa, M. & Ness, O. (2025a). Thriving as the synergy of wellness, fairness and worthiness. In I. Prilleltensky, S.D. Martino, M. Scarpa, and O Ness (Eds.), *How people thrive: Promoting the Synergy of Wellness, Fairness, and Worthiness* (pp. 1-36). Cambridge University Press.

Raworth, K. (2017). *Doughnut economics: Seven ways to think like a 21st-century economist*. Random House Business Books.

ReGenU/ERASMUS+. (2024). *The State-of-the-Art Report on the Regenerative Economy*

Riksrevisjonen. (2023). Riksrevisjonens årlige rapport om revisjon – fra statsbudsjett til statsregnskap. Dokument 1 (2023–2024). Stortinget.

Riksrevisjonen. (2025, 6. februar). Dokument 3:5 (2024–2025): Helse- og velferdstjenester til personer med samtidig rusmiddellidelse og psykisk lidelse. Riksrevisjonen. <https://www.riksrevisjonen.no/rapporter-mappe/no-2024-2025/helse-og-velferdstjenester-til-personer-med-samtidig-rusmiddellidelse-og-psykisk-lidelse/>

Rittel, H. W. J., & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences*, 4(2), 155--169. <https://doi.org/10.1007/BF01405730>

Robbins, L. (1932). *An essay on the nature and significance of economic science*. Macmillan.

Robeyns, I. (2005). The capability approach: A theoretical survey. *Journal of Human Development*, 6(1), 93–117. <https://doi.org/10.1080/146498805200034266>

Robeyns, I. (2017). Wellbeing, freedom and social justice: The capability approach re-examined. Open Book Publishers.

Robinson, M. (2023). Well-being economy in Australia: Progress, challenges and opportunities. *Health Promotion Journal of Australia*, 34(3), 626–628. <https://doi.org/10.1002/hpja.770>

Roiseland, A., Sørensen, E., & Torfing, J. (Eds.) (2024). *Advancing Co-creation in Local Governance: The Role of Coping Strategies and Constructive Hybridization*. Edward Elgar Publishing. Policy, Administrative and Institutional Change

Roy, M. J. (2021). Towards a 'wellbeing economy': What can we learn from social enterprise? In *The New Social and Impact Economy* (pp. 269–284). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-68295-8_13

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 141–166. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.141>

Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069–1081. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069>

Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719–727. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.719>

Røkås, M., & Gómez-Baggethun, E. (2025). Nature's contributions to wellbeing economies: Linking ecosystem services and human flourishing. *Ecological Economics*.

Rønning, E., Barstad, A., & Bjørnskau, T. (2023). Forslag til et rammeverk for måling av livskvalitet i Norge (Rapporter 2023/51). Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekar/artikler/forslag-til-et-rammeverk-for-maling-av-livskvalitet-i-norge>

Sachs, J. D. (2015). *The age of sustainable development*. Columbia University Press.

Sagelvmo, I. (2024). Nordmenn utførte frivillig arbeid til en verdi av nær 200 milliarder. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/nasjonalregnskap/artikler/nordmenn-utforte-frivillig-arbeid-til-en-verdi-av-naer-200-milliarder>

Sameloven. (1987). Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (LOV-1987-06-12-56). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1987-06-12-56>

Saunders-Hastings, E., & Reich, R. (2024). Philanthropy and the all-affected principle. I A. Fung & S. W. D. Gray (Red.), *Empowering affected interests: Democratic inclusion in a globalized world* (s. 246–260). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009453981.019>

Scarpa, M. P., Zopluoglu, C., & Prilleltensky, I. (2022). Assessing multidimensional mattering: Development and exploratory validation of the Mattering in Domains of Life Scale (MIDLS). *Journal of Community Psychology*, 50, 1430–1453. <https://doi.org/10.1002/jcop.22725>

School of International Futures. (2025a). Implementation handbook for the UN Declaration on Future Generations. SOIF.

School of International Futures. (2025b). One year in practice: Stories of global action for future generations: An update to the Implementation Handbook for the Declaration on Future Generations. SOIF.

Schumacher, E. F. (1973). *Small is beautiful: Economics as if people mattered*. Harper & Row.

Scottish Government (2026). National Performance Framework [website]. (<https://www.gov.scot/>

Scottish Parliament (2025) Community Wealth Building (Scotland) Bill. (<https://www.parliament.scot/bills->

Semenenko, I. S., & Khaynatskaya, T. I. (2022). Wellbeing discourses in an environment of 'unsustainable development': Bridging the past and the future. *Herald of the Russian Academy of Sciences*, 92(S7), S551--S563. <https://doi.org/10.1134/s101933162213007x>

Sen, A. (1985). *Commodities and capabilities*. North-Holland.

Sen, A. (1999). *Development as freedom** Oxford University Press.

Sen, A. (2009). *The idea of justice*. Allen Lane.

Senik, C. (2014). The French unhappiness puzzle: The cultural dimension of happiness. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 106, 379–401. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2014.05.010>

Shaikh, Y., Jeelani, M., & Gibbons, M.C.(2023). Centering and collaborating with community knowledge systems: piloting a novel participatory modeling approach. *Int J Equity Health* 22, 45 (2023). <https://doi.org/10.1186/s12939-023-01839-0>

Shrivastava, P., & Zsolnai, L. (2022). Wellbeing-oriented organizations: Connecting human flourishing with ecological regeneration. *Business Ethics, the Environment & Responsibility*, 31(2), 386–397.

Sinervo, L.-M., Vikstedt, E., Laihonon, H., & Pulkkinen, M. (2026). Public management for a sustainable future: Insights from a systematic literature review. *Public Money & Management*, 1–16. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/09540962.2026.2631591>

Sitra. (2020). A fair data economy: Sitra's work on fair data economy. <https://www.sitra.fi/en/topics/fair-data-economy/>

Sitra. (2024). Wellbeing economy: Sitra's work on wellbeing economy. <https://www.sitra.fi/en/topics/wellbeing-economy/>

Skidelsky, R., & Skidelsky, E. (2012). *How much is enough? Money and the good life*. Other Press.

Smith, G. (2021). *Can democracy safeguard the future?* John Wiley & Sons.

Stegeman, I., Putatti, V., Godfrey, A., & Costongs, C. (2024). Strengthening the European Semester to achieve economies of wellbeing. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 21(5). <https://doi.org/10.3390/ijerph21050634>

- Stiglitz, J. E. (2012). *The price of inequality: How today's divided society endangers our future*. W. Norton & Company.
- Stiglitz, J. E., Fitoussi, J.-P., & Durand, M. (2018). *Beyond GDP: Measuring what counts for economic and social performance*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264307292-en>
- Stiglitz, J. E., Sen, A., & Fitoussi, J.-P. (2009). *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*.
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/8131721/8131772/Stiglitz-Sen-Fitoussi-Commission-report.pdf>
- Stronks, K., Rod, M. H., Rutter, H., & Rod, N. H. (2025). Towards a complex systems model of evidence for public health. *BMJ Global Health*, 10(10), e021061. <https://doi.org/10.1136/bmjgh-2025-021061>
- Støren, L. A., Dalen, E., & Arnesen, C. Å. (2024). Sosial ulikhet i livskvalitet. Statistisk sentralbyrå.
- Sørensen, C., & Aastvedt, A. (2024). Innføring av samskaping som innovasjonsstrategi i to norske kommuner – lagt ved siden og marginalisert. *Nordic Journal of Wellbeing and Sustainable Welfare Development*, 3(1), 19–37.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos [THL]. (2026). Foresight – Finnish Health Foresight service. <https://thl.fi/en/research/foresight>
- The Mental Wealth Initiative. (2025). *The Value of Social Production in Norway*. The Mental Wealth Initiative.
- The Treasury New Zealand. (2019). *The Wellbeing Budget 2019*. New Zealand Government. <https://www.treasury.govt.nz/sites/default/files/2019-06/b19-wellbeing-budget.pdf>
- Timmermans, S., & Tavory, I. (2012). Theory construction in qualitative research: From grounded theory to abductive analysis. *Sociological Theory*, 30(3), 167--186.
 <<https://doi.org/10.1177/0735275112457914>>
- Tönurist, P. & Orlik, J. (2025), "Towards anticipatory governance guidelines for public sector organisations", OECD Working Papers on Public Governance, No. 82, OECD Publishing, Paris.
- Torfin, J., Sørensen, E., & Breimo, J. P. (2023). When Norway met co-creation: The import, diffusion, and onboarding of a magic concept in public administration. *International Public Management Journal*, 26(5), 667–686. <https://doi.org/10.1080/10967494.2022.2128127>
- Torfin, J., Sørensen, E., & Røiseland, A. (2019). Transforming the public sector into an arena for co-creation.
- Trebeck, K., & Williams, J. (2019). *The economics of arrival: Ideas for a grown-up economy*. Policy Press.
- Tricco, A. C., Lillie, E., & Zarin, W. (2018). PRISMA extension for scoping reviews (PRISMA-ScR): Checklist and explanation. *Annals of Internal Medicine*, 169(7), 467–473.

- Trincado, E., Sánchez-Bayón, A., & Vindel, J. M. (2021). The European Union Green Deal: Clean energy wellbeing opportunities and the risk of the Jevons paradox. *Energies*, 14(14), 4148. <https://doi.org/10.3390/en14144148>
- Turrini, S., Biggeri, M., Schmidt, I., & Wilts, H. (2026). Policymakers' perceptions of the wellbeing economy: Emerging patterns and trade-offs in implementation. *Frontiers in Sustainability*, 7, 1772812. <https://doi.org/10.3389/frsus.2026.1772812>
- van Hulst, M., & Visser, E. L. (2025). Abductive analysis in qualitative research. *Public Administration Review*, 85(2), 567–580. <https://doi.org/10.1111/puar.13856>
- Verdikommisjonen. (2001). Verdikommisjonens sluttrapport (Bind 1–3). Statsministerens kontor. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/verdikommisjonens-sluttrapport/id2567979/>
- Victor, P. A. (2008). *Managing without growth: Slower by design, not disaster*. Edward Elgar Publishing.
- Victor, P. A. (2019). *Managing without growth: Slower by design, not disaster*. (2nd ed.). Edward Elgar Publishing.
- Vike, H., Aastvedt, A., & Lo, C. (2026). Democratic innovation and co-creation as self-help: The limits of normative overload in theory construction. *Critical Policy Studies*, 20(1), 1–17. <https://doi.org/10.1080/19460171.2025.2467678>
- Waddell, S., Waddock, S., Martino, S., & Norton, J. (2023). Emerging economic operating infrastructure to support wellbeing economies. *Humanistic Management Journal*, 8(1), 63–88. <https://doi.org/10.1007/s41463-023-00145-9>
- Watts, R. (2025). Community wealth building (Scotland) Bill (SPICe Briefing SB 25–22). The Scottish Parliament. <https://www.parliament.scot/chamber-and-committees/research-prepared-for-parliament/research-briefings/2025/5/27/sb-2522>
- Watts, R. (2026) Community wealth building (Scotland) Bill. (SPICe Briefing SB 26-09). The Parliament of Scotland. Financial Scrutiny Unit. <https://www.parliament.scot/chamber-and-committees/research-prepared-for-parliament/research-briefings/2026/2/5/2609>
- Wellbeing Economy Alliance (2021). Wellbeing Economy Policy Design Guide. https://weall.org/wp-content/uploads/Wellbeing-Economy-Policy-Design-Guide_Mar17_FINAL-1.pdf
- Wellbeing Economy Governments(2021). WEGo collaboration framework. <https://wellbeingeconomy.org/wego-collaboration-framework>
- Wellbeing Economy Alliance (2022). Bold, vital and entirely possible: 2040 Strategy. Wellbeing Economy Alliance. <https://weall.org/wp-content/uploads/WEAll-2040-STRATEGY-SUMMARY-APRIL-2022.pdf>
- Wellbeing Economy Alliance Norge (2024). WEAll Norge. <https://www.weallnorge.no/>
- Wellbeing Economy Alliance. (2024). What is a wellbeing economy? <https://weall.org/what-is-wellbeing-economy>

Wellbeing Economy Governments (2024). Wellbeing Economy Governments partnership: Annual engagement report. Scottish Government. Wellbeing Economy Governments(2021). WEGo collaboration framework. <https://wellbeingeconomy.org/wego-collaboration-framework>

Wellbeing Economy Alliance, Doughnut Economics Action Lab, & ZOE Institute for Future-fit Economies. (u.å.). Measuring wellbeing 6.3: Complementing data with community insights. Wellbeing Economy Course. <https://wellbeingeconomycourse.org/policy-course/complementing-data-with-community-insights-4ezyj-mpc6a>

Welsh Government. (2015a). Well-being of Future Generations (Wales) Act 2015. Welsh Government. <https://www.legislation.gov.uk/anaw/2015/2/contents>

Welsh Government. (2015b). Well-being of Future Generations Act: The essentials. Welsh Government. <https://www.gov.wales/well-being-future-generations-wales-act-2015-guidance>

Welsh Government. (2022). Basic income pilot for care leavers: Integrated impact assessment. <https://www.gov.wales/basic-income-pilot-care-leavers-integrated-impact-assessment-html>

Westeren, I., Aastvedt, A., Hvitsand, C., Vike, H., Brandtzæg, B. A., & Myhrer, R. S. (2025). Samskaping – fra strategi til praksis. *Stat & Styring*, 35(1), 49–54. <https://doi.org/10.18261/stat.35.1.8>

Wilkinson, R. G., & Pickett, K. E. (2024). Why the world cannot afford the rich. *Nature*, 627(8003), 268–270. <https://doi.org/10.1038/d41586-024-00723-3>

Wilkinson, R., & Pickett, K. (2009). **The spirit level: Why more equal societies almost always do better**. Allen Lane.

Wilkinson, R., & Pickett, K. (2014). *A Convenient Truth: A better society for us and the planet*. Fabians. <https://fabians.org.uk/wp-content/uploads/2014/09/A-Convenient-Truth-2.pdf>

Wilkinson, R., & Pickett, K. (2018). *The inner level: How more equal societies reduce stress, restore sanity and improve everyone's well-being*. Allen Lane.

Wolfgramm, R., Spiller, C., Henry, E., & Pouwhare, R. (2020). A culturally derived framework of values-driven transformation in Māori economies of well-being (Ngā hono ōhanga oranga). *AlterNative: An International Journal of Indigenous Peoples*, 16(1), 18-28.

World Health Organization. (1986). Ottawa charter for health promotion. <https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/first-global-conference>

World Health Organization. (2008). *Closing the gap in a generation: Health equity through action on the social determinants of health*.

World Health Organization (2014). *Health in all policies: Helsinki statement. Framework for country action*. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/112636>

World Health Organization Regional Office for Europe. (2021). *Health and well-being and the 2030 agenda for sustainable development in the WHO European region: An analysis of policy development and implementation*. WHO Regional Office for Europe. <https://www.who.int/europe/publications/i/item/WHO-EURO-2021-1878-41629-56873>

World Health Organization Regional Office for Europe. (2023a). Country deep dive on the well-being economy: Iceland. WHO Regional Office for Europe. <https://www.who.int/europe/publications/i/item/WHO-EURO-2023-7415-47181-69111>

World Health Organization Regional Office for Europe. (2023b). Deep dives on the well-being economy showcasing the experiences of Finland, Iceland, Scotland and Wales. WHO Regional Office for Europe. <https://www.who.int/europe/publications/i/item/WHO-EURO-2023-7033-46799-68216>

World Health Organization Regional Office for Europe. (2023c). Health and well-being: A policy priority for the WHO European Region.

World Health Organization Regional Office for Europe. (2024a). Country deep dive on the well-being economy: Wales. WHO Regional Office for Europe. <https://www.who.int/europe/publications/i/item/WHO-EURO-2024-10150-49922-75119>

World Health Organization Regional Office for Europe. (2024b). Shifting towards fiscally resilient, healthy societies: Finding common ground between public health and finance sectors and central banks. World Health Organization Regional Office for Europe. <https://iris.who.int/handle/10665/376415>

World Health Organization Regional Office for Europe. (2025). Well-being economy in practice: Case studies from Europe and beyond. World Health Organization. <https://iris.who.int/handle/10665/381822>

World Health Organization Regional Office for Europe. (2026a). Country deep dive on the well-being economy: Scotland. WHO Regional Office for Europe. <https://www.who.int/europe/publications/i/item/WHO-EURO-2026-7417-47183-69113>

World Health Organization Regional Office for Europe. (2026b). Unlocking funding for well-being, equity and healthy societies: A primer. World Health Organization. <https://iris.who.int/handle/10665>

Vedlegg A

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer
445864

Type vurdering
Automatisk

Dato
21.09.2025

Tittel

Handlingsrommet for en livskvalitetsøkonomi i en norsk kontekst

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for pedagogikk og livslang læring

Prosjektansvarlig

Dina von Heimbürg

Akademisk nivå

Forsknings-/dr.gradsprosjekt

Behandlingsperiode

30.09.2025 – 01.08.2026

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

- Navn
- Kontaktinformasjon
- Personer på bilde eller videoopptak
- Stemme på lydopptak

Lovlig grunnlag

Samtykke, jf. GDPR art. 6(1)(a)

Vi har vurdert at behandlingen av personopplysninger oppfyller kravene i personvernregelverket. Vi gjør vurderinger på vegne av behandlingsansvarlig institusjon. Du må følge institusjonens retningslinjer for informasjonssikkerhet, og eventuelle vilkår i vurderingen.

Grunnlag for automatisk vurdering

Prosjektet har fått en automatisk vurdering. Det vil si at vurderingen er foretatt maskinelt, basert på informasjonen som er fylt inn i meldeskjemaet. Kun behandling av personopplysninger med lav personvernulempe og risiko får automatisk vurdering. Sentrale kriterier er:

- De registrerte er over 15 år
- Behandlingen omfatter ikke særlige kategorier personopplysninger;
 - Rasemessig eller etnisk opprinnelse
 - Politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning
 - Fagforeningsmedlemskap
 - Genetiske data
 - Biometriske data for å entydig identifisere et individ
 - Helseopplysninger
 - Seksuelle forhold eller seksuell orientering
- Behandlingen omfatter ikke opplysninger om straffbare forhold
- Personopplysningene skal ikke behandles utenfor EU/EØS-området, og ingen som befinner seg utenfor EU/EØS skal ha tilgang til personopplysningene
- De registrerte mottar informasjon på forhånd om behandlingen av personopplysningene.

Informasjon til de registrerte (utvalgene) om behandlingen må inneholde

- Den behandlingsansvarliges identitet og kontaktopplysninger
- Kontaktopplysninger til personvernombudet (hvis relevant)
- Formålet med behandlingen av personopplysningene
- Det vitenskapelige formålet (formålet med studien)
- Det lovlige grunnlaget for behandlingen av personopplysningene
- Hvilke personopplysninger som vil bli behandlet, og hvordan de samles inn, eller hvor de hentes fra
- Hvem som vil få tilgang til personopplysningene (kategorier mottakere)
- Hvor lenge personopplysningene vil bli behandlet
- Retten til å trekke samtykket tilbake og øvrige rettigheter

Sjekk om institusjonen din har mal til informasjonsskriv, eller se [Sikts mal](#).

Vedlegg B

Databasesøk

Internasjonale databaser: Systematiske søk med engelske søkeord ble gjennomført mellom September – desember 2025 i følgende databaser: Web of Science, Scopus, EconLit (EBSCO), Dimensions, PubMed, ERIC (ProQuest), Sociological Abstracts (ProQuest) og Google Scholar. Databasene ble valgt for å sikre bred dekning av internasjonal, tverrfaglig litteratur på feltet.

Nordiske databaser. For å fange opp skandinaviskspråklig og politikknær litteratur ble det gjennomført supplerende søk 1. oktober 2025 i Oria (Norge), SwePub/Libris (Sverige) og Det kongelige bibliotek (KB.dk, Danmark). Søkestrengene ble tilpasset hvert språk og tilgjengelig søkefunksjonalitet. Svenske og danske aktører tilknyttet WEAll og WHO Healthy Cities bisto i verifisering av søkeord på svensk og dansk. Det norske søket i Oria brukte strengen (livskvalitet* AND økonomi) OR (trivsel* AND økonomi) og ga 364 treff. Det danske søket i KB.dk brukte trivselsøkonom* og ga 11 treff. Det svenske søket i Libris brukte (välbefinnande AND økonom*) OR (ekonom* AND (hållbarhet OR livskvalitet)) og ga 1021 treff. Grå litteratur. Det ble gjennomført målrettede søk på nettsteder fra sentrale internasjonale og nasjonale organisasjoner, herunder WHO, OECD, EU-institusjoner, EuroHealthNet, WEAll, WEGo, FN, Philea og World Economic Forum. Norske kilder inkluderte Helsedirektoratet, regjeringen.no, Folkehelseinstituttet (FHI), Statistisk sentralbyrå (SSB) og Fremsam. Søkene ble supplert med manuell gjennomgang av referanselister fra sentrale rapporter og policydokumenter og handplukket artikler med særlig relevans.

Screening

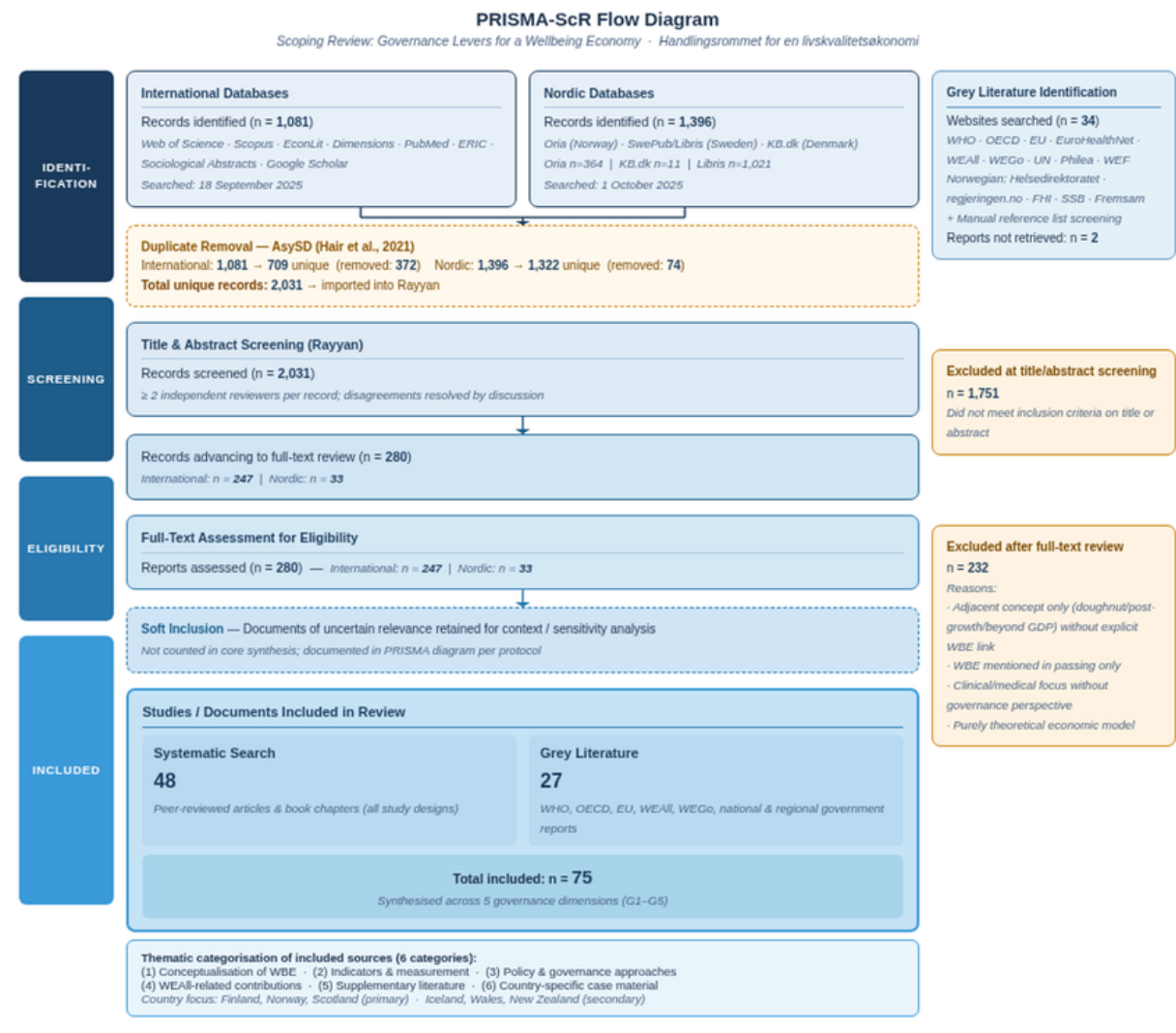
IDe internasjonale databasesøkene ga til sammen 1081 treff, som ble redusert til 709 etter deduplisering. De nordiske søkene ga 1396 treff, redusert til 1322 etter deduplisering. Deduplisering ble gjennomført ved hjelp av AsySD (Hair et al., 2021), en åpen R-pakke for systematisk fjerning av duplikater. Totalt 2031 unike referanser ble importert til Rayyan for tittel- og sammendragsscreening.

Screening ble gjennomført i to trinn: først tittel og sammendrag, deretter fulltekst. Hvert treff ble screenet av minst to uavhengige reviewere, og uenigheter ble løst gjennom diskusjon. Grå litteratur ble screenet separat. Utvelgelsesprosessen er dokumentert i et PRISMA-flytdiagram (figur 8)..

Etter screening sto 247 studier/dokumenter fra de internasjonale databasesøkene igjen for vurdering av inklusjon, i tillegg til 33 dokumenter fra søkene etter litteratur på norsk, dansk og svensk.

Totalt 280 studier/dokumenter ble gått gjennom i fulltekst. 232 ble ekskludert etter gjennomlesing. Til slutt ble 48 studier/dokumenter fra det systematiske søket inkludert i litteraturgjennomgangen. I tillegg ble 27 fra grå litteratur (se PRISMA-ScR Flow Diagram under). Utover de 75 artiklene inkludert fra søket og vist i PRISMA-ScR under, ble ytterligere 10 artikler med særlig relevans håndplukket i løpet av synteseprosessen.

Figur 8. PRISMA-ScR flytdiagram som viser utvelgelsesprosessen for studier. Rapportering følger PRISMA-ScR (Tricco et al., 2018). Deduplisering utført med AsySD (Hair et al., 2021).

Inklusjons- og eksklusjonskriterier

Tidsramme og språk. Publikasjoner fra 1. januar 2000 til 31. desember 2025, på engelsk, norsk, svensk eller dansk.

Dokumenttyper. Fagfellevurderte artikler og bokkapitler (alle studiedesign), policydokumenter og strategier, rapporter fra internasjonale organisasjoner og nettverk (bl.a. OECD, WHO, EU, WEAll, WEGo) samt nasjonale og regionale myndighetsdokumenter og indikatorrammeverk.

Tematisk avgrensning. Inkluderte kilder måtte eksplisitt adressere livskvalitetsøkonomi (wellbeing economy), økonomi for livskvalitet (economy of wellbeing) eller tilsvarende begreper som analytisk eller politisk ramme, og behandle spørsmål om styring, politikimplementering, indikatorer eller institusjonelle ordninger. Kilder ble ekskludert dersom de utelukkende omhandlet tilgrensende begreper (f.eks. smultringøkonomi, post-vekst eller beyond GDP) uten eksplisitt kobling til livskvalitetsøkonomi, eller dersom kildene kun nevnte livskvalitetsøkonomi som begrep, men uten å konkretisere styringsgrep eller erfaringer.

Inklusjonskriterier

- Publisert 2000–2025
- Engelsk, norsk, svensk, dansk
- Alle typer studier + policy- og grå litteratur
- Eksplisitt fokus på Wellbeing economy/economy of wellbeing
- Fokus på WBE i ulike kontekster (land, region, kommune)
- Studier/dokumenter som viser hvordan WBE er forstått, styrt, implementert eller målt i ulike land
- Kilder som omhandler sosial ulikhet, livskvalitet, medborgerskap, bærekraft eller folkehelse i en WBE-ramme

Eksklusjonskriterier

- Litteratur som kun omtaler nærliggende konsepter (doughnut economics, beyond GDP, post-growth)
- Litteratur uten kobling til demokratisk deltakelse, styring, forvaltning eller indikatorbruk
- Økonomiske modeller uten relevans for livskvalitet, ulikhet eller bærekraft
- Dokumenter som nevner WBE kun i forbifarten uten å konkretisere styringsgrep eller erfaringer
- Primært medisinske intervensjonsstudier uten kobling til WBE

Vedlegg C

Intervjuguide

Takk for at du stiller til intervju.

I intervjuet bruker vi begrepet livskvalitetsøkonomi som en samlebetegnelse for en tilnærming til en grønn og rettferdig omstilling av samfunnssystemet vårt. En livskvalitetsøkonomi (WellbeingEconomy) setter menneskelig livskvalitet, økologisk bærekraft og framtidige generasjoners muligheter i sentrum av samfunnsutviklingen. En slik tilnærming legger blant annet vekt på:

- sosial tilhørighet, fellesskap, trygghet og tillit
- deltakelse, medvirkning og levende demokrati
- klima- og miljøhensyn – ivaretagelse av planetens tålegrenser
- like muligheter for alle til å bidra og delta i samfunnet
- Kollektiv handling på tvers av sektorer og nivå

Det er ikke viktig om du kjenner dette begrepet fra før.

Vi er først og fremst interessert i dine erfaringer, vurderinger og refleksjoner – slik du ser det fra din rolle og ditt sektorområde i staten.

Intervjuet er frivillig og anonymt, og vi ber om samtykke til å bruke sitater i anonymisert form.

1. Rolle og utgangspunkt

Hovedspørsmål

- Kan du kort beskrive din rolle, og hvilke deler av statlig styring og beslutningsprosesser du er mest involvert i?

Mulige oppfølgere (ved behov)

- Hvilke aktører eller nivåer samarbeider du mest med?
- Hvor opplever du at du har mest – og minst – påvirkning?

2. Overordnet blikk: hva er det vi styrer etter?

Hovedspørsmål

- Når du tenker på dagens norske velferdsstat: hva opplever du at staten i praksis styrer etter som overordnet mål?

Vedlegg C. Intervjuguide

•Oppfølgere

• Når du sammenligner dette med tanken om å sette livskvalitet – også for framtidige generasjoner – mer eksplisitt i sentrum: hva ville i så fall vært det viktigste skillet?

I hvilken grad opplever du at målet om livskvalitet for nåværende og framtidige generasjoner er tydelig og felles forankret på tvers av sektorer?

3. Forebygging, verdighet og rettferdighet i praksis

Hovedspørsmål

• Hvordan vil du beskrive balansen i dagens statlige styring mellom å forebygge problemer og å håndtere dem når de allerede har oppstått?

o Egen sektor vs andre sektorer?

Oppfølgere

• Ser du områder der manglende forebygging i dag fører til større belastninger for mennesker – og for samfunnet – over tid?

• Når det gjelder forskjeller i levekår og muligheter: hvor opplever du at dagens system treffer godt for å utjevne forskjeller innad og på tvers av generasjoner, og hvor gjør det ikke det?

o F.eks. tjenester, forvaltning, beslutningsprosesser, medvirkning, prioritering, koordinering osv.

• Hvis livskvalitet og rettferdighet skulle fått større tyngde i styringen:

hva ville det konkret utfordret i dagens måter å prioritere på?

o Evt spenninger og paradokser mellom mål/retning og faktisk ressursallokering

4. Demokratisk styring og samfunnspåvirkning

Hovedspørsmål

• Hvordan vil du beskrive dagens former for involvering og medvirkning i statlig styring?

o Befolkning, organisasjoner, forvaltning, på tvers av sektorer og nivå

o Hvordan sikre at barn og fremtidige generasjoner blir hørt/tatt høyde for

• Ser du eksempler på nye måter å involvere folk på – eller nye former for samspill mellom lokalt og statlig nivå – som enten fungerer godt eller skaper spenninger?

Oppfølgere

• Hvordan fungerer koblingen mellom lokale erfaringer/deltakelse/medvirkning og statlige beslutningsprosesser slik du ser det?

• I hvilken grad opplever du at innspill fra innbyggere, lokalsamfunn eller sivile aktører faktisk får betydning for beslutninger som tas?

5. Natur, framtid og langsiktighet

Hovedspørsmål

- Når du ser på dagens statlige styring (fra ditt perspektiv – og generelt): hvilken plass opplever du at hensynet til natur, klima og framtidige generasjoner faktisk har i praksis?

Oppfølgere

- Opplevs dette som ett hensyn blant mange – eller som noe som setter rammer for andre prioriteringer?
- Hvordan håndteres spenningen mellom kortsiktige hensyn og langsiktige konsekvenser i ditt arbeid?
- Hva er det vanskeligste med å ta hensyn til framtida i dagens styringssystemer?

6. Handlingsrom, floker og veivalg

Hovedspørsmål

- Hvor opplever du at det finnes reelt handlingsrom i dagens statlige styring til å jobbe mer helhetlig og langsiktig?
 - o Kort sikt (3-5 år)
 - o Lang sikt (tenk utopisk – fram i tid)
- Hvilke «systemflokke» eller barrierer møter du oftest i praksis?

Oppfølgere

- Er det bestemte regler, planer, praksiser, prioriteringer, prosesser osv. som særlig begrenser nye måter å jobbe på?
- Hvor merker du dette tydeligst i praksis – for eksempel i budsjetter, føringer, tildelingsbrev eller styringsdialoger?

7. Avslutning: hva bør endres?

Hovedspørsmål

- Hvis du ser helhetlig på dagens norske velferdsstat: i hvilken grad – og hvor - mener du en livskvalitetsøkonomi virkelig utfordrer etablerte måter å styre og prioritere på?
- Når du tenker på alt vi har pratet om så langt:
 - o Hvor fins det mer rom for samskaping med relevante og berørte aktører (offentlig, private, frivillige, academia, filantropi, sosiale entreprenører, fagforeninger, internasjonale aktører +++)?
 - o Hvilke ansvar mener du staten ikke kan skyve videre til andre nivåer eller aktører?

Vedlegg D

Tabell 8 Livskvalitetsmålingssystemer: Komparativ oversikt

	Målingstilnærming	Sentrale kjennetegn	Hvordan måling informerer politikk
OECD Better Life Index	Sammensatt flerdomene-indikator som dekker inntekt, helse, miljø og subjektiv livskvalitet	11 dimensjoner; offentlig tilgjengelig nettbasert dashboard; sammenlignbar på tvers av OECD-land; interaktivt borgerverktøy	Offentlig, komparativt dashboard utformet for å utvide debatten utover BNP og informere borger- og politikervalg gjennom tilgjengelig nettbasert visualisering. <u>Innflytelsesform</u> : Informativt dashboard (ikke-bindende)
Aotearoa New Zealand Living Standards Framework	Flerkapital-rammeverk som kobler materielle, sosiale og naturlige kapitaler til livskvalitetsbudsjettering	Fire kapitaler: finansiell/fysisk, menneskelig, sosial, naturlig; integrert med statskassens finansverktøy; styrer det årlige livskvalitetsbudsjettet; sentralt statsnivå	LSF strukturerer budsjettprioriteter og livskvalitetsbudsjettbeslutninger på sentralt statsnivå; indikatorprioriteringer informerer avveininger i utgifter og programevaluering; en av de mest operasjonaliserte koblingene mellom måling og fiskal ressursfordeling. <u>Innflytelsesform</u> : Bindende budsjettregler (innebygd i budsjettssyklusen)
Skottland National Performance Framework	Nasjonale utfall med indikatorer på tvers av helse, miljø, økonomi og deltakelse; vekt på offentlig rapportering	81 nasjonale indikatorer; tverrdepartementale utfall; offentlig ytelsesdashboard; koblet til regjeringens planleggingssykluser	NPF setter utfall og veileder offentlige organer, og skaper ansvarlighetsmekanismer; fagfeltet etterlyser sterkere innbygging i beslutningsregler for å gå fra en overvåkningsfunksjon til bindende politisk styring. <u>Innflytelsesform</u> : Styring og rapportering (myk styring)
Island Livskvalitets-overvåking	Landsspesifikk overvåking som kombinerer helse-, sosiale og miljøindikatorer med tverrsektorielle styringslenker	Tilpassede nasjonale indikatorer; tverrsektoriell styringsintegrasjon; koblinger til folkehelsepolitikk; tverrsektorielle politikkdialoger	Overvåkingsresultater støtter interdepartemental dialog og folkehelsebidrag i politikkkutforming; styringslenker gjør det til mer enn et passivt dashboard. <u>Innflytelsesform</u> : Overvåking og dialog (tverrsektoriell)
Finland Økonomi for livskvalitet	Strategi og nasjonal handlingsplan som kobler livskvalitetsdomener til politikkpakker og måleindikatorer	Koordinert departementer; livskvalitet kartlagt mot politikkpakker; måleindikatorer innebygd i programdesign; styringsbasert tilnærming (ikke lovbasert)	Operasjonaliserer måling gjennom en nasjonal handlingsplan som former politikkpakker og overvåkingsprioriteringer; illustrerer en styringsbasert tilnærming som integrerer livskvalitet uten å basere seg utelukkende på ny lovgivning. <u>Innflytelsesform</u> : Strategisk planlegging (styringsbasert)

Kilder: OECD (2020); Hoekstra (2020); Cook & Davíðsdóttir (2021/2023); Robinson (2023); Battaglia (2025); Finnish Government (2019); Hayden & Dasilva (2022)

Norges teknisk-
naturvitenskapelige universitet
ntnu.no/welfare
IPLs rapportserie nr. 18/2026

I SAMARBEID MED
Helsedirektoratet
JA PreventNCD — WP9.6 EuroHealthNet ·
WEAll · WHO Europe